

ตั้งแต่ พ.ศ.2500 เป็นต้นมา ถือเป็นช่วงที่มีการตื่นตัวในการศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่นมากที่สุดช่วงหนึ่ง โดยเป็นผลมาจากการที่ไทยได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ประกอบกับสถาบันการศึกษาระดับสูงได้ขยายตัวสู่ชนบท และรัฐบาลเองก็มีนโยบายส่งเสริมการศึกษาประวัติศาสตร์ชาติอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ปัญญาชนท้องถิ่นหันมาสนใจศึกษาเรื่องราวท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น โดยในช่วงเวลานี้ได้เกิดงานเขียนจำนวนมาก มีการพัฒนาทั้งในด้านเนื้อหา วิธีการ และมุมมองต่างๆ โดยมีนักวิชาการสาขาต่างๆ สนใจเข้ามาศึกษาเรื่องท้องถิ่นมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังมีชาวต่างชาติที่สนใจเข้ามาศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่นมากขึ้น โดยเฉพาะในสาขาวิชาโบราณคดีและมานุษยวิทยา พ.ศ.2500 การศึกษาประวัติศาสตร์ชาติในแนวชาตินิยมยังคงมีอิทธิพลอยู่ แต่มีความก้าวหน้ามากขึ้นโดยมีการตรวจสอบและใช้หลักฐานหลากหลายมากขึ้น จนนำไปสู่การออกสำรวจ สืบค้น ขยายขอบเขตการศึกษาเรื่องราวของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นว่ามีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ชาติอย่างไร ขณะเดียวกันก็ได้เกิดการศึกษาประวัติศาสตร์แนวมาร์กซิสต์ ซึ่งให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นและชนธรรมดาสามัญจึงเป็นการช่วยขยายขอบเขตของการศึกษาท้องถิ่นในอีกทางหนึ่ง

ในช่วงเวลานี้มีนักวิชาการที่มีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลต่อการศึกษาท้องถิ่นในสมัยหลังอย่างมากได้แก่ อาจารย์มานิต วัลลิโภดม และจิตร ภูมิศักดิ์

แม้ว่าอาจารย์มานิต วัลลิโภดมจะศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาติไทย แต่หลักฐานที่อาจารย์มานิตนำมาใช้กลับมีความโดดเด่นโดยให้ความสำคัญกับหลักฐานภายในประเทศ ทำให้การศึกษาประวัติศาสตร์ชาติไทยของอาจารย์มานิตมีความแตกต่างจากนักประวัติศาสตร์คนอื่น อาจารย์มานิตมองว่าการก่อตัวของอาณาจักรไทยเกิดจากความหลากหลายของผู้คนและบ้านเมืองหลากหลายทั้งสุพรรณภูมิ เพชรบุรี สุโขทัย ละโว้ อโยธยา ล้านนา นครศรีธรรมราชที่ตั้งอยู่ในบริเวณประเทศไทย จากการที่อาจารย์มานิตเป็นนักโบราณคดีและสนใจศึกษาด้านท้องถิ่นต่างๆ ควบคู่กับการออกสำรวจจึงมีผลงานที่เกี่ยวกับท้องถิ่น เช่น “ตำนานเชียงแสน” “ตำนานหริภุญไชย” ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือ พุทธานุสรณ์ (พ.ศ.2500) นำเที่ยวพินัยและโบราณสถานในจังหวัดนครราชสีมา (พ.ศ.2502) ซึ่งเนื้อหาประกอบด้วยตำนาน นิทานและความเชื่อของชาวบ้านรวมอยู่ด้วย สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของท้องถิ่นในมิติของผู้คน สังคม วัฒนธรรม นอกจากนี้อาจารย์มานิตยังเป็นผู้ค้นพบ “ตำนานนางเลียดชาว” ซึ่งเป็นตำนานเกี่ยวกับท้องถิ่นภาคใต้อีกด้วย

ส่วนจิตร ภูมิศักดิ์ ซึ่งเป็นนักวิชาการร่วมสมัยกับอาจารย์มานิต เป็นผู้บุกเบิกงานประวัติศาสตร์ในแนวมาร์กซิสต์ที่ทำให้มุมมองต่อท้องถิ่นมีมิติกว้างขึ้น จิตรมีความคล้ายคลึงกับอาจารย์มานิตในแง่ของการใช้หลักฐานที่หลากหลายทั้งหลักฐานทางโบราณคดี ตำนาน พงศาวดาร จารึก นิทาน วรรณกรรม ทำให้ผลงานของจิตรมีความแตกต่าง โดยผลงานที่มีชื่อเสียงของจิตรได้แก่ โฉมหน้าศักดินาไทย ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกในหนังสือ นิติศาสตร์ 2500 ซึ่งให้อธิบายพัฒนาการสังคมไทยตามแนวมาร์กซิสต์ 5 ขั้นตอน โดยมองผ่านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นทั้ง รัฐศักดินา

ศรีสัชนาลัย สุโขทัย และอยุธยา นอกจากนี้ยังมี ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ (พ.ศ.2501-2507) โองการแช่งน้ำและข้อคิดใหม่ในประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำเจ้าพระยา (พ.ศ.2505) และ สังคมไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนสมัยศรีอยุธยา (ประมาณ พ.ศ.2507-2508) โดยภาพรวมของหนังสือทั้งสามเล่มนี้สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของสังคมในท้องถิ่นต่างๆ ที่มีลักษณะเฉพาะ มีพัฒนาการด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นของตนเอง และมีมาก่อนการก่อตั้งสุโขทัย ทั้งชุมชนบริเวณลุ่มน้ำกก อาณาจักรเงินยางเชียงแสน อาณาจักรโยนกนาคนคร ก่อนจะพัฒนามาเป็นอยุธยาในเวลาต่อมา

1.1.3 ยุคปลาย การเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นในพลวัตกระแสท้องถิ่นนิยม

(พ.ศ.2516 – ปัจจุบัน)

ตั้งแต่ช่วง พ.ศ.2520 เป็นต้นมา การศึกษาท้องถิ่นขยายตัวและมีความก้าวหน้าทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เกิดแนวคิดและองค์ความรู้ที่หลากหลายและเป็นระบบมากขึ้นซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี พ.ศ.2516-2519 ซึ่งได้ปลูกจิตสำนึกให้มีการศึกษาเรื่องราวของประชาชนมากขึ้น ขณะเดียวกันการศึกษาของไทยก็ก้าวหน้าไปมาก มีชนชั้นกลางจำนวนมากที่ได้รับการศึกษาจากการเพิ่มขึ้นของวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

หลัง พ.ศ.2516 รัฐบาลโดยกระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาที่ส่งเสริมและกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นเรียนรู้เรื่องราวของตนเองมากขึ้น ทำให้สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นโดยเฉพาะวิทยาลัยครูได้สร้างหลักสูตรท้องถิ่นศึกษาขึ้น รวมทั้งมีการตั้งศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัดเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่น ต่อมา มีการจัดสัมมนาด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดต่างๆ อย่างต่อเนื่อง โดยสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ

ความตื่นตัวเหล่านี้ยังสัมพันธ์กับการเกิดวารสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น เช่น เมืองโบราณ (พ.ศ.2517) รวมบทความประวัติศาสตร์ (พ.ศ.2521) ศิลปวัฒนธรรม (พ.ศ.2522) นอกจากนี้ยังมีวารสารของสถาบันการศึกษาและวิทยาลัยครูในส่วนภูมิภาคที่เผยแพร่เรื่องราวของท้องถิ่นโดยตรง เช่น วารสารแลได้ ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี วารสารศรีวิชัยของวิทยาลัยครูสุราษฎร์ธานี วารสารมนุษยสังคมศาสตร์ ของ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น

ในทศวรรษที่ 2540 โดยเฉพาะภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 หลังวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศ แนวโน้มของท้องถิ่นนิยมได้รับการขานรับเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ปฏิบัติการ “ท้องถิ่นนิยม” (localization) มากขึ้นหลังจากที่กระแสหลักของการพัฒนาประเทศเน้นการให้ความสำคัญกับกระแส “โลกาภิวัตน์” (globalization) มาโดยตลอด (พัฒนา กิตติอาษา, ท้องถิ่นนิยม : การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด, 2546)

เสน่ห์ จามริก นักวิชาการอาวุโส เรียกกระแสดังกล่าวว่า “กระแสชุมชนท้องถิ่น” ซึ่งภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ กระแสชุมชนท้องถิ่นไม่ได้มีความหมายเป็นไปเพื่อการยื่นหยัดต่อสู้ เพื่อความอยู่รอดและป้องกันตัวเองเท่านั้น หากหมายถึงเป็นการเสนอแนวทางเลือกเพื่อเป็นการปฏิรูปสู่ระเบียบสังคมใหม่ซึ่งสงวนที่ว่างให้กับความแตกต่างหลากหลายทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงเป็นช่วงที่มีความสำคัญในการสร้างชุมชนและประชาสังคมให้เข้มแข็ง โดยกระตุ้นให้คนท้องถิ่นได้ตระหนักถึงความสำคัญของวิถีชีวิตตลอดจนวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นของจังหวัดลำปาง

1.2.1 การเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นผ่านประวัติศาสตร์นครลำปาง...จากข้อค้นพบของนักวิชาการ

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ล้านนาและข้อค้นพบของนักวิชาการ (สรัสวดี อ๋องสกุล, 2552 : 25-29) ลำปางเป็นเมืองในดินแดนล้านนา ตามจารีตของรัฐโบราณไม่มีเขตแดนแน่นอน ดินแดนสำคัญของล้านนาอยู่ในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ประกอบด้วยเมืองใหญ่น้อย แบ่งตามสภาพภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มเมืองล้านนาตะวันตก มีเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา เนื่องจากถูกผนวกเข้าด้วยกันตั้งแต่สมัยราชวงศ์มังรายตอนต้น จึงมีประวัติความเป็นมาาร่วมกัน ครั้นถึงสมัยรัตนโกสินทร์ในยุคฟื้นฟูล้านนา เมืองดังกล่าวมีเจ้านายเชื้อสายเจ้าเจ็ดตนแยกย้ายกันปกครอง จึงมีความสัมพันธ์กันตลอดมา และกลุ่มเมืองล้านนาตะวันออกมีเมืองแพร่ น่าน ทั้งสองเมืองตั้งอยู่บนพื้นที่ราบขนาดเล็ก และมีประวัติความเป็นมาคล้ายกัน คือในสมัยแรกเริ่มต่างมีฐานะเป็นรัฐอิสระ มีราชวงศ์ของตนเอง มีความใกล้ชิดกับอาณาจักรสุโขทัย และเพิ่งผนวกดินแดนได้ในสมัยพระเจ้าติโลกราช จึงไม่ค่อยผูกพันกับล้านนา เชียงใหม่ ครั้นในสมัยฟื้นฟูบ้านเมืองยุครัตนโกสินทร์ เจ้าผู้ครองนครเมืองน่าน เมืองแพร่ เป็นคนละสายกับเจ้าเจ็ดตน นอกจากนั้นยังมีดินแดนชายขอบล้านนาด้านใต้ ซึ่งอยู่ในส่วนตอนบนของจังหวัดตาก จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุดรดิตถ์ วัฒนธรรมล้านนา ในปัจจุบันดินแดนล้านนาหมายถึงดินแดน 8 จังหวัดภาคเหนือ คือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน ศูนย์กลางสำคัญของดินแดนล้านนาคือจากอดีตถึงปัจจุบันคือเชียงใหม่ ซึ่งมีอายุกว่า 700 ปี

การเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นของชุมชนในจังหวัดลำปางประการสำคัญประการหนึ่งที่ยังคงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน คือ เรื่องราวตำนานวีรบุรุษของนครลำปางและในชุมชนต่างๆ ของลำปาง นอกจากนี้นักวิชาการหลายท่าน เช่น สรัสวดี อ๋องสกุล (ประวัติศาสตร์ล้านนา, 2539) ยงยุทธ ชูแว่น (ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย, 2551) หรือ วศิน ปัญญาบุตรตระกูล, การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจในล้านนา กับการก่อตัวของสำนึกท้องถิ่น, (2542) ได้ศึกษาวิจัยและนำเสนอความรู้เรื่องของ

จังหวัดลำปาง ในมุมมองของการเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลาและบริบทของการเมือง การปกครองของสังคมไทยและสังคมโลก ดังนี้

...ลำปางในยุคการเข้ามาของตะวันตกก็ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายในลำปาง โดยเฉพาะทางด้านการค้า เพราะหลังจากที่อังกฤษยึดครองพม่าแล้ว คนในบังคับของอังกฤษยังได้สร้างสัมพันธ์ทางการค้ากับชาวลำปางและชาวล้านนาอื่นๆ โดยผ่านหัวเมืองมอญในพม่า ซึ่งมีเครือข่ายทางการค้าทางบกจากเมืองมะละแหม่ง สู่ระแหง ลำพูน เชียงใหม่ และลำปาง และต่อไปทางตอนบนคือ เชียงราย เชียงแสน เชียงตุง และปลายทางที่ด้าลี่ในประเทศจีน สกุลเงินที่นิยมใช้คือเงินรูเปีย เนื่องจากมีเพียงพอในการแลกเปลี่ยนและนานาชาติยอมรับในมาตรฐานการแลกเปลี่ยนและเปลี่ยนมาใช้เงินบาทในช่วงครึ่งหลังของรัชกาลที่ 5

การค้าขายกับชาติตะวันตกหรือกับคนในบังคับของอังกฤษส่งผลต่อการทำลายทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะ “ไม้สัก” ของลำปาง เพราะสนธิสัญญาเบาริ่ง (พ.ศ. 2398) สามารถเดินทางไปไหนๆ ก็ได้ในอาณาจักรสยาม และเจ้าเมืองมีสิทธิให้สัมปทานกับนายทุนตะวันตก ซึ่งทำรายได้ให้กับเจ้าเมืองเป็นค่าเปิดป่า และค่าต่อไม้... (สรวิศ อ่องสกุล, ประวัติศาสตร์ล้านนา, 2539 : 311-334)

...เหตุการณ์ในช่วงนี้ทำให้ชาวพม่าและชาวมุ (จากประเทศลาว) ซึ่งเป็นคนของนายทุนตะวันตกเข้ามายังเมืองลำปางเพื่อทำกิจการไม้สัก และนำมาสู่การสร้างวัดแบบพม่าในลำปางเป็นจำนวนมาก และทำให้ “กาดกองต้า” หรือ “ตลาดจีน” เป็นศูนย์กลางการค้าขายติดต่อเพราะมีการล่องซุงและมีการค้าขายติดต่อกับชาวตะวันตกเพื่อนำสินค้าฟุ่มเฟือยเข้ามาขายในลำปางโดยมีพ่อค้าชาวจีนเป็นผู้รับช่วงคือทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลาง กาดกองต้ายังคงรุ่งเรืองต่อมาจนถึงมีการสร้างทางรถไฟเข้าสู่เมืองลำปางและมีการเปลี่ยนแปลงศูนย์กลางการค้ามาเป็นบริเวณรอบๆ สถานีรถไฟแทน เพราะรถไฟสามารถลำเลียงสินค้าได้มากกว่า ปลอดภัยและเร็วกว่าการเดินทางด้วยเรือ

เมื่อภายหลังรถไฟสายเหนือมาถึงเมืองลำปางในปี พ.ศ.2459 ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมในด้านกายภาพอย่างเด่นชัด คือ การเติบโตของชุมชนเมืองในแง่ของขนาด และสถานภาพของเมือง ซึ่งมีความแตกต่างจากเดิม โดยมีการขยายตัวของเมืองจากแหล่งชุมชนเมืองเก่า (เขตกำแพงเมือง) ออกไปยังบริเวณที่เป็นสถานีรถไฟ ซึ่งเป็นศูนย์รวมทางการค้าแห่งใหม่ ทำให้บรรดาพ่อค้าและประชาชนได้อพยพมาตั้งบ้านเรือนและร้านค้า ในบริเวณใกล้ๆ กับสถานีรถไฟ ส่งผลให้ชุมชนเมืองขยายออกไป แต่เดิมสถานีรถไฟเมืองลำปางตั้งอยู่บริเวณทุ่งนาที่ตำบลสบตุ๋ย ซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองลำปางประมาณ 3 กิโลเมตร เมื่อรถไฟเปิดเดินรถ ทำให้สภาพทุ่งนา กลายเป็นชุมชนการค้าแห่งใหม่ โดยเฉพาะบรรดาพ่อค้าพื้นเมืองและพ่อค้าชาวจีนโยกย้ายมาตั้งบ้านเรือนและร้านค้าขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าชาวจีนให้เหล่าบริเวณตลาดน้ำย่านลำปางกลาง อำเภอเกาะคา ได้ย้ายภูมิลำเนาไปอยู่ที่บริเวณสบตุ๋ยแทน โดยเฉพาะบริเวณทำน้ำตันกระจาว จึงเรียกตลาดบริเวณสบตุ๋ยว่า ตลาดแก้วจาว

ก่อนหน้าที่เมืองลำปาง ในปี พ.ศ. 2459 จะขยายตัวและเติบโตจากชุมชนดั้งเดิม ริมแม่น้ำวังไปยังบริเวณสถานีรถไฟที่ตลาดสบตุ๋ยและตลาดเก้าขาว ในระยะเวลาก่อนปี พ.ศ. 2549 ชุมชนเมืองลำปางมีประชาชนอยู่อย่างหนาแน่นและมีย่านการค้าตลอดจนสถานที่ราชการตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำวังในระยะไม่ห่างจากแม่น้ำมากนัก ตลาดการค้าริมแม่น้ำวังเรียกกันว่า “ตลาดจีน” (ภาคกองต้า)

ลักษณะการผลิตของเมืองลำปาง แพร่ และน่าน ก่อนปี พ.ศ. 2459 กล่าวได้ว่าเป็นเพียงการผลิตเพื่อการเลี้ยงตัวเอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในครอบครัว ไม่มีเป้าหมายในการผลิตเพื่อขาย การผลิตเน้นสิ่งของที่จำเป็นในการดำรงชีวิตหลาย ๆ ชนิด แต่ละชนิดผลิตไม่มากนัก โดยการผลิตแบบนี้ ราษฎรจะทำการเกษตรและหัตถกรรมควบคู่ไปด้วยกัน...(วดิน ปัญญาวุฒตระกูล, การเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจในล้านนากับการก่อตัวของสำนักท้องถิ่น, 2542 :15, 173-182)

1.2.2 การเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นผ่านโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จังหวัดลำปาง

โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง ได้รับการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยได้รับการดูแลให้คำปรึกษาทางด้านวิชาการจากฝ่ายชุมชนและสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย มีสถาบันรามจิตติเป็นพี่เลี้ยงเครือข่ายการประสานงานทั้งทางวิชาการ กำลังใจในการดำเนินงานวิจัยอย่างอบอุ่น และการสนับสนุนด้านกำลังใจและความสะดวกในการดำเนินงานวิจัยในด้านต่างๆ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ.2551 – เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2553 ดำเนินการวิจัยโดยคณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ประกอบด้วย อาจารย์ ชูติมา คำบุญชู (หัวหน้าโครงการวิจัย) อาจารย์ ทัดพิชา ชลวิสูตร อาจารย์อุบลพรรณ วรรณสัย อาจารย์สุภาพ ต๊ะใจ และอาจารย์ตุลาภรณ์ แสนปรน อาจารย์คณะครุศาสตร์ และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์เพื่อประสานงานติดตามและสนับสนุนให้เยาวชนที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัดลำปาง ทำวิจัยในแนวประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อสร้างความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์และวิถีชีวิตในเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดกระบวนการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ การถอดบทเรียนระหว่างเยาวชน นักวิจัย นักวิชาการและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการ โดยมีการประสานงานกันเพื่อส่งเสริมบทบาทของสถานศึกษาและชุมชน ตลอดจนเป็นกลไกสนับสนุนการวิจัยให้กับเยาวชน เพื่อสังเคราะห์และประมวลองค์ความรู้อันจะนำไปสู่การให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การวิจัยของเยาวชน และด้านการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสมมุติฐานจากแนวคิดดังนี้

“เรื่องราวความเป็นมาของผู้คนในสังคมท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ซึ่งอาจจะมีหลากหลายทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ศาสนา ความเชื่อ ความคิด มีวิวัฒนาการของแต่ละสังคมท้องถิ่นมาอย่าง

ยาวนานนั้นได้หล่อหลอมให้เกิดสำนึกร่วมกันขึ้นเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน มีอัตลักษณ์ ศักดิ์ศรีของสังคมท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของผู้คนที่มีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นร่วมกัน ในกระแสนของการรับอิทธิพลทางวัฒนธรรมผ่านสื่อต่างๆ ในยุคโลกาภิวัตน์ หากขาดการศึกษาและสืบทอดประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปสู่เยาวชนแล้ว ประวัติศาสตร์เรื่องราวและวิถีวัฒนธรรมอันมีคุณค่าก็จะถูกลืมและเลือนหายไปตามกระแสความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนได้ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จึงเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมวัฒนธรรมเพื่อรับแรงปะทะทางวัฒนธรรมได้อย่างมั่นคง

อนึ่ง กระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ผ่านการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของเยาวชนเป็นการเรียนรู้เรื่องราวเพื่อให้รู้จักความเป็นมาของตนเองและท้องถิ่น กระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นด้วยกระบวนการวิจัยของเยาวชน จึงเป็นการศึกษาความรู้และสำนึกทางประวัติศาสตร์เพื่อสร้างอัตลักษณ์และศักดิ์ศรีความเป็นชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้แล้วการส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นยังเป็นเรื่องมีสำคัญที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นเก่ากับเยาวชน ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทำให้ได้ใช้ชุมชนท้องถิ่นเป็นพื้นที่การเรียนรู้ของโรงเรียนโดยมีชุมชนเป็นเวทีแห่งการเรียนรู้ และเป็นการส่งเสริมบทบาทการทำงานร่วมกันของคนรุ่นเก่า เยาวชน นักเรียน ครู โรงเรียน และชุมชน ที่ช่วยส่งเสริมความรักความผูกพันโดยมีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นสายสัมพันธ์ระหว่างกัน โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปางจึงมิได้เป็นเพียงการเรียนรู้ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเท่านั้นหากแต่ยังเป็นพลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนเชื่อมโยงความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของชุมชนท้องถิ่น เชื่อมโยงปัญหาปัจจุบันกับความเป็นมาของท้องถิ่นให้รู้ที่มาที่ไปของตนเอง เกิดความสำนึกในตนเองและคุณค่าทางสังคมวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น”

นับตั้งแต่ก้าวแรกของการเดินทาง ด้วยการสนับสนุน ด้วยกำลังใจ ด้วยความเอื้ออาทรของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สถาบันรามจิตติ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ยุววิจัยระดับโรงเรียนของจังหวัดลำปาง จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปางเขต 1-3 รวม 24 โรงเรียนได้พัฒนาจากความสนใจ ความภาคภูมิใจในชุมชน และเครือข่ายกัลยาณมิตรเพื่อนยุววิจัย ครูที่ปรึกษา ชุมชน ผู้ปกครอง และทีมประสานงานชุดโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนือ ก่อเกิดเป็นทีมยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง รวม 71 โครงการย่อย การดำเนินงานโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปางค่อยๆ ขับเคลื่อนพร้อมกับการเรียนรู้แนวทางในการดำเนินงานบนผืนแผ่นดินจังหวัดลำปางในการสานความหวังเพื่อพัฒนายุววิจัยของจังหวัดลำปางได้ร่วมกระบวนการเรียนรู้คู่การวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เกิดความตระหนักในคุณค่าประวัติศาสตร์เรื่องราวและวิถีวัฒนธรรม และเกิดสำนึกร่วมกันขึ้นเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน มีอัตลักษณ์ ศักดิ์ศรีของสังคมท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของผู้คนที่มีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นร่วมกันมาแล้วอย่างต่อเนื่อง

ในการศึกษาวิจัย โครงการยววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง (ชุตินา คำบุญชู และคณะ, 2553 : 13-21) พบว่า

...ความสนใจและความทรงจำร่วมกันของยววิจัย ครูที่ปรึกษา และชุมชนท้องถิ่น ที่ปรากฏในข้อค้นพบและกระบวนการเรียนรู้ยววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง สะท้อนให้เห็น “บ้านแก้มืองเก่า” ของจังหวัดลำปางที่มีความสัมพันธ์กับร่อยรอยการอยู่อาศัยของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนล้านนา ยุค “แคว้นแคว้น-นครรัฐ” ในดินแดนล้านนา และสมัยอาณาจักรล้านนา รวมทั้งความสัมพันธ์กับตำนานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า พุทธศาสนา วีรบุรุษ วีรสตรี เช่น พระนามจามเทวี และตำนาน “การสร้างบ้านแปงเมือง” ที่เกี่ยวข้องกับ “ตำนานพระธาตุ” ในวัดต่างๆ ของจังหวัดลำปาง ที่ยังคงมีชื่อเหมือนที่ปรากฏในยุค “แคว้นแคว้น-นครรัฐ” รวมทั้งจังหวัดลำปางเมื่อครั้งยังเป็นเมืองประเทศราชของสยามประเทศ หรือเมื่อเป็นมณฑลพายัพ เมื่อได้รวมอยู่ในเหตุการณ์ของความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน คือ มอญ พม่า จีน อินเดีย หรือประเทศทางตะวันตก เช่น ประเทศอังกฤษ ในความสัมพันธ์ร่วมกันกับ “การเปลี่ยนแปลง...สร้างบ้านแปงเมือง” พร้อมกับวันเวลา วิถีชีวิต เศรษฐกิจ การศึกษา และเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น ยววิจัยผู้ร่วมกระบวนการเรียนรู้กับชุมชนท้องถิ่นและโรงเรียนจึงได้นำเสนอข้อค้นพบในประเด็น “บ้านแก้มืองเก่า” ที่มีความสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐาน ลุ่มน้ำ ที่ราบ ภูเขา กลุ่มชาติพันธุ์ เช่น “ลัวะ” “ลื้อ” “ก่าแพงเมือง” “เมือง...วัด...โรงเรียน...ตลาด” และความทรงจำที่เกี่ยวข้องกับ “ตำนาน” “พระพุทธเจ้า” “วีรบุรุษ” “วีรสตรี” รวมทั้ง “ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและถิ่นฐานผู้คนในชุมชน...

“บ้านแก้มืองเก่า” ในมุมมองยววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง

ยววิจัยจากโรงเรียนในจังหวัดลำปาง 31 โครงการย่อยที่มีความทรงจำร่วมกันในประเด็น “บ้านแก้มืองเก่า” เป็นยววิจัยจากโรงเรียนในอำเภอเมือง อำเภอองาว อำเภอแม่ทะ อำเภอเกาะคา อำเภอสบปราบ อำเภอเถิน อำเภอเมืองปาน อำเภอแจ้ห่ม และอำเภอวังเหนือ (ชุตินา คำบุญชู และคณะ, 2553 : 22) ดังนี้

“บ้านแก่งเมืองเก่า”

ลำดับ	ชื่อโครงการ	โรงเรียน
1	ย้อนรอยเมืองวัง	วังเหนือวิทยา อ.วังเหนือ
2	โบราณสถานนาผู้ คู่สมัย “เจ้าพ่อทองคำ”	วังเหนือวิทยา อ.วังเหนือ
3	อดีตลุ่มน้ำสอย ย้อนรอยเกษตร	แจ้ห่มวิทยา อ.แจ้ห่ม
4	แคววัดตอย กอวัดผาแดง แยกวิถีชุมชน	แจ้ห่มวิทยา อ.แจ้ห่ม
5	ยุววิจัยน้อยย้อนรอยพระพุทธบาท	แจ้ห่มวิทยา อ.แจ้ห่ม
6	ย้อนรอยถอยอดีต วิถีชีวิตชาวบ้านนายาง	สบปราบพิทยาคม อ.สบปราบ
7	น้ำตกแม่โขงในความทรงจำที่เลื่อนราง	สบปราบพิทยาคม อ.สบปราบ
8	ตาน้ำห้วยน้ำอุ่นกับความศรัทธาของชุมชน	แม่ฮ่องสอนวิทยา อ.เถิน
9	เปิดตำนานถิ่นฐานตำบลบ้านขอ : สืบสานประวัติศาสตร์ วัดพระธาตุจอมก้อย	ทุ่งอุดมวิทยา อ.เมืองปาน
10	ตามรอยวิหารชุมชนเมืองปาน	เมืองปานวิทยา อ.เมืองปาน
11	ทวยสอย คอยเต้าคำ	เมืองปานวิทยา อ.เมืองปาน
12	สืบสานตำนานพระธาตุคอกช้าง	เมืองปานวิทยา อ.เมืองปาน
13	ป่าเวียงความทรงจำถิ่นวัฒนธรรมลุ่มน้ำจาง	สุนทรศึกษา อ.แม่ทะ
14	“ดอยศักดิ์สิทธิ์” กับจิตศรัทธาชาวบ้านหนองผ้องคำ	สุนทรศึกษา อ.แม่ทะ
15	พระพุทธศากับวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของชุมชนบ้านคำ - ชุมชนบ้านปลายนา	โป่งหลวงวิทยา รัชมังคลาภิเษก อ.เมือง
16	ตามรอยวิถีชีวิตของชุมชนบ้านหนองคำ ในอดีต มาถึงบ้านเอื้อมโนวิน	โป่งหลวงวิทยา รัชมังคลาภิเษก อ.เมือง
17	สะพานโยงกับวิถีชีวิตของคนเมืองงาว	ประชารัฐธรรมคุณ อ.งาว
18	แกะรอยวัดแห่งแรกในอำเภอเมือง	ประชารัฐธรรมคุณ อ.งาว
19	แม่ถอดวิทยาสถานศึกษาศูนย์รวมของชุมชน	แม่ถอดวิทยา อ.เถิน
20	วัดโหล่งหินหลวง...จากปัจจุบันสู่ความทรงจำ...วิถีชุมชนโหล่งหิน	โหล่งหินวิทยา อ.เกาะคา
21	สืบค้นประวัติโรงเรียนวิชชานารี	วิชชานารี อ.เมือง
22	ถูก กูก ไร่ สู่การเรียนรู้ชุมชนลำปาง เขตอำเภอเมือง	วิชชานารี อ.เมือง
23	ย้อนรอย อดีต...ปัจจุบัน ณ กำแพงเมืองเขาสงา	เทศบาล 4 (บ้านเชียงราย) อ.เมือง
24	วัดพม่าในเขตเทศบาลนครลำปาง	เทศบาล 4 (บ้านเชียงราย) อ.เมือง
25	ทำไมถึงวงเล็บ (บ้านเชียงราย)	เทศบาล 4 (บ้านเชียงราย) อ.เมือง
26	3 หน่มย้อนรอยตลาดมรดกสู่ตลาดบริบูรณ์	เทศบาล 4 (บ้านเชียงราย) อ.เมือง
27	วิถีชีวิตคนประทุมมา จากอดีต...ปัจจุบัน	เขาสงาสนคร อ.เมือง
28	บูน บูน! สถานีนครลำปาง...สู่...กุกกุกนคร	บุญวาทย์วิทยาลัย อ.เมือง
29	เกี้ยว ถิ่นแห่งชีวิต	บุญวาทย์วิทยาลัย อ.เมือง
30	“ย่านตลาดจีน” ความเจริญในความทรงจำ	ลำปางกัลยาณี อ.เมือง
31	“ตามรอยคุ้มเจ้าหลวงลำปาง”	ลำปางกัลยาณี อ.เมือง

จังหวัดลำปางมีความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน นับตั้งแต่ พ.ศ.2500 มาจนถึงปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงและวิถีชีวิตของคนในชุมชนก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ทว่าจากการร่วมในกระบวนการเรียนรู้ของยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบนผืนแผ่นดินลำปางนั้น (ชุตินา คำบุญชู และคณะ, 2553 : 115) การดำรงชีวิตที่มีความทรงจำร่วมกับความเชื่อมั่น ความศรัทธาใน “บ้านแก้มืองเก่า” ยังมีผลให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ที่ยุววิจัยไปร่วมเรียนรู้นั้น ยังคงมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับ “บ้านแก้มืองเก่า” ด้วยสายสัมพันธ์ของความเชื่อร่วมกัน ความศรัทธาร่วมกัน และมีการประกอบ ประเพณี พิธีกรรม ทั้งในเรื่องของการแสดงออกทางการกระทำร่วมกัน การคิดร่วมกัน และมี “ของดีในชุมชนที่เป็นทั้ง คำแห่งฮิตฮอยปาเวณี และของดี กินม่วน” ร่วมกัน ความสนใจเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นจังหวัดลำปาง จากกรณีศึกษางานวิจัย โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จังหวัดลำปาง จึงมีเรื่องราวของความเชื่อ ประเพณี วิถีชีวิต และอาชีพ รวมอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นด้วย

“คำแห่งฮิตฮอยปาเวณี” จากมุมมองของยุววิจัย ๙ ลำปาง

ยุววิจัยจากโรงเรียนในจังหวัดลำปาง 21 โครงการย่อยที่มีความทรงจำร่วมกันในประเด็น “คำแห่งฮิตฮอยปาเวณี” เป็นยุววิจัยจากโรงเรียนในอำเภอเมือง อำเภองาว อำเภอห้างฉัตร อำเภอแม่เมาะ อำเภอเกาะคา อำเภอสบปราบ และอำเภอเถิน (ชุตินา คำบุญชู และคณะ, 2553 : 116-117) ดังนี้

1. พิธีกรรมความเชื่อเรื่องการเลี้ยงผี กับวิถีชีวิตของชุมชนปงเตา อำเภองาว
โรงเรียนประชาราษฎร์วิทยา อำเภองาว จังหวัดลำปาง
2. วิถีชีวิตคนอำเภอห้างฉัตรกับวัฒนธรรมการพ้อนผีเม็ง
โรงเรียนวิชชานารี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
3. ย้อนอดีตการเล่นผี ประเพณีบ้านเฮา
โรงเรียนแม่ถอดวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง
4. สืบสานตำนานการเข้าทรง “สู่ผีสิง”
โรงเรียนห้างฉัตรวิทยา อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
5. ย้อนเวลาตามหา “เปรตพลี”
โรงเรียนห้างฉัตรวิทยา อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
6. ชั่วมั่ว ชั่วมสาน พิธีงานปอยบ้านเฮา
โรงเรียนห้างฉัตรวิทยา อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
7. บ้านหลังสุดท้ายของชาวล้านนา
โรงเรียนปงแสนทองวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

8. ประเพณีล่องสะเปาแห่งแห่งแม่น้ำวังในวันยี่เป็ง
โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านเชียงราย) อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
9. ย้อนรอย ความเชื่อ ความศรัทธา เจ้าปู่ันตาแห่งบ้านแม่มอก
โรงเรียนแม่มอกวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง
10. สืบสานภูมิปัญญา ปัญญาชาวบ้าน น้ำมนต์เมือง
โรงเรียนแม่ถอดวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง
11. พิธีกรรมสะเดาะเคราะห์ วิถีชีวิตชาวเมืองปาน
โรงเรียนวิชชานารี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
12. ฮีตฮอยบ่อโข่งตำนาน บ่า เก้า
โรงเรียนสบปราบพิทยาคม อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง
13. หอมกลิ่นกำข้าว เล่าเรื่องพิธีกรรม
โรงเรียนสบปราบพิทยาคม อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง
14. เปิดประตูสู่ประเพณี “ตานข้าวใหม่”
โรงเรียนบ้านสบป่าด อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง
15. ประเพณีเก่าแก่ในชุมชน (ประเพณี “ตานข้าวใหม่”)
โรงเรียนปงแสนทองวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
16. สืบสานประเพณีตานก๋วยสลากชุมชนตำบลปงแสนทอง
โรงเรียนปงแสนทองวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
17. คุรบาเจ้าวัดไหล่หินหลวงความเชื่อจากอดีตสู่ปัจจุบัน
โรงเรียนไหล่หินวิทยา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
18. ประวัติและผลงานของคุรบาคำปัน ปากาโร อริยสงฆ์ของจังหวัดลำปาง ยุคปัจจุบัน
โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
19. ตามติด...วิถีชีวิตของป้อหนาน
โรงเรียนประชารัฐธรรมคุณ อำเภอองาว จังหวัดลำปาง
20. ตามรอยวิถีชีวิตคนทำตุงชาววา
โรงเรียนประชารัฐธรรมคุณ อำเภอองาว จังหวัดลำปาง
21. คนแบกช้างที่แม่เมะ
โรงเรียนแม่เมะวิทยา อำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง

จากการสังเคราะห์ข้อค้นพบของยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง 21 โครงการ ย่อยดังกล่าวนี้ พบว่ายูววิจัยได้รับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากคำบอกเล่าของบุคคลในชุมชน สามารถแบ่งยุคตามความทรงจำร่วมกันในเรื่องของประเพณี พิธีกรรม ที่สืบเนื่องมาจาก ความเชื่อมั่น ความศรัทธาในวีรบุรุษของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งวิญญูณของบรรพชน หรือความผูกพันกับความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ และเชื่อมโยงมาถึงรากเหง้าของชุมชนท้องถิ่นของ

ผู้ให้ข้อมูลและบรรพบุรุษของผู้ให้ข้อมูล เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตและความเปลี่ยนแปลงแห่งวิถีชีวิต ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และความสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชนอื่น รวมทั้งชาวต่างชาติ

“เค้าเหง้าฮึดฮอยปาเวณี” ที่ยูวิจัย ๙ ลำปาง 21 โครงการ มีความทรงจำร่วมกันนั้นมีลักษณะที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาในชุมชนแต่ละท้องถิ่น ในลักษณะที่ประเพณี พิธีกรรมนั้นยังคงดำรงอยู่ในวิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นวิถีชีวิตที่สานสายสัมพันธ์ให้คนในชุมชนร่วมใจ ร่วมแรงร่วมคิด ประสานใจ และสร้างความสามัคคีเพื่อการทำงานเพื่อตนเองและชุมชนร่วมกัน มีเยาวชนส่วนหนึ่งตระหนักในคุณค่าของฮึดฮอยปาเวณีดังกล่าวนี้ อย่างไรก็ตาม “เค้าเหง้าฮึดฮอยปาเวณี” ของชุมชนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและสังคมในลักษณะที่ใกล้เคียงกับ “บ้านแก่งเมืองเก่า” คือ “เค้าเหง้าฮึดฮอยปาเวณี” ยังคงมีแนวทางปฏิบัติเช่นเดิม หากรายละเอียดของสิ่งของเครื่องใช้ประกอบประเพณี พิธีกรรม มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ดังนี้

- 1) ยุคที่มีความทรงจำร่วมกับอำนาจเหนือธรรมชาติ ผี วิญญาณ บรรพชน และความผูกพันกับธรรมชาติ
- 2) ยุคที่ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มชนที่หลากหลาย ด้วยการติดต่อทางการค้า เส้นทางคมนาคม หรือสงคราม
- 3) ยุคที่ได้รับเทคโนโลยี ความซับซ้อนทางเศรษฐกิจ และข้อมูลข่าวสารในยุคสังคมโลกาภิวัตน์

รายละเอียดในส่วนของประเพณี พิธีกรรม องค์ประกอบที่ใช้ในประเพณี พิธีกรรม หรือแนวคิด แนวปฏิบัติต่างๆ อาจมีรายละเอียดแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน และในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน แต่ “เค้าเหง้าฮึดฮอยปาเวณี” ยังคงมีแนวปฏิบัติสืบทอดต่อมาในชุมชนที่ยูวิจัยมีกระบวนการเรียนรู้ด้วยการเดินทางศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์บอกเล่าจากเครือข่ายผู้ใหญ่ในชุมชน (ซุติมา คำบุญชู และคณะ, 2553 : 155-156)

“อยู่ดีกินม่วน” จากมุมมองของยูวิจัย ๙ ลำปาง

ยูวิจัยจากโรงเรียนในจังหวัดลำปาง 19 โครงการย่อยที่มีความทรงจำร่วมกันในประเด็น “อยู่ดีกินม่วน” เป็นยูวิจัยจากโรงเรียนในอำเภอเมือง อำเภอแม่เมาะ อำเภอห้างฉัตร อำเภอแม่ทะ อำเภอเถิน อำเภอเมืองปาน และอำเภอแจ้ห่ม (ซุติมา คำบุญชู และคณะ, 2553 : 157-158) ดังนี้

1. ปฏิบัติการยึดข้าวควม โรงเรียนแม่เมาะวิทยา อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง
2. เตาเนื้อที่รูดคอย โรงเรียนแม่เมาะวิทยา อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง
3. แกงฮังเล...อร่อยทะลุมิติของชุมชนบ้านกาดเมฆ บ้านสบค่อม และบ้านม้า
โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านเขียงราย) อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

4. แก้วไม้เป็นเงิน โรงเรียนแม่สันวิทยา อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง
5. ดร.หม่อมเมือง โรงเรียนเมืองปานวิทยา อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง
6. เปิดตำนานถิ่นฐานตำบลบ้านขอ : หม่อมเมือง โรงเรียนทุ่งอุดมวิทยา อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง
7. เปิดตำนานถิ่นฐานตำบลบ้านขอ : ตวยฮอยจักสาน สืบสานวัฒนธรรมตำบลบ้านเขา โรงเรียนทุ่งอุดมวิทยา อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง
8. เปิดตำนานถิ่นฐานตำบลบ้านขอ : สายธารการเปลี่ยนแปลงด้านความบันเทิง
จากรุ่นสู่รุ่นของชุมชนบ้านขอ โรงเรียนทุ่งอุดมวิทยา อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง
9. ย้อนรอยที่บนดอยป่าเหมี้ยง โรงเรียนเมืองปานวิทยา อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง
10. สัมผัสเสียงสืบสานตำนานเมืองเถิน โรงเรียนเถินวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง
11. แก้วโป่งขาม มนต์ขลังที่กำลังจางหาย โรงเรียนเถินวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง
12. ภูมิพะญาสี่ย้อมผ้าทอบ้านเขา โรงเรียนทุ่งกว๋าววิทยาคม อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง
13. ชั่วมฮักษา ภูมิพะญา ผ้าทอทุ่งกว๋าว โรงเรียนทุ่งกว๋าววิทยาคม อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง
14. หะตุ้แเว...ภาษาไทลื้อ โรงเรียนเขลางค์นคร อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
15. นักแกะลายรุ่นเดอะ โรงเรียนสุนทรศึกษา อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
16. สืบสานตำนานใบตาลกล่องข้าว โรงเรียนปงแสนทองวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
17. ภูมิปัญญาแกะสลัก วิถีชีวิตบ้านหลุก โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง
18. ครอบเครื่องเรื่องช่างขอ (จั้งซอเพลง...บรรเลง แจ้ห่ม) โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา
อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
19. บอดีสะแลม รุ่นเก่า โรงเรียนห้างฉัตรวิทยา อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

จากการสังเคราะห์ข้อค้นพบของยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง 19 โครงการ ย่อยดังกล่าวนี้ พบว่ายูววิจัยได้รับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากคำบอกเล่าของบุคคลในชุมชน และเรียนรู้จากความทรงจำร่วมกันในเรื่องของวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่และอาหารการกินของคนในชุมชนจากข้อค้นพบของยูววิจัย ในประเด็น “อยู่ดีด้วยการร่วมรักษา ภูมิปัญญาของชุมชน : จากยุค “บ้านแก้มืองเก่า...ความศรัทธาในพุทธศาสนาและดวงวิญญาณบรรพบุรุษ” ยุค “บ้านแก้มืองเก่า...รับสายสัมพันธ์จากชุมชนหลากหลาย” จนถึงยุค “บ้านแก้มืองเก่า...สานแนวปฏิบัติสู่สังคมปัจจุบัน”

1.3 การเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นจังหวัดลำปางในระบบการศึกษา

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยเพิ่มบทบาทสำคัญให้กับเขตพื้นที่การศึกษาในฐานะหน่วยงานในการ - พัฒนาหลักสูตรในส่วนที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น และเป็นหน่วยงานหลัก ในการขับเคลื่อนหลักสูตรระดับท้องถิ่นไว้ 4 ภารกิจ ได้แก่

1. การกำหนดเป้าหมาย / จุดเน้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนในระดับท้องถิ่น
2. การพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อเผยแพร่ให้สถานศึกษาในสังกัดใช้
3. การประเมินคุณภาพผู้เรียนในระดับท้องถิ่น เพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียนโดยรวม ตามหลักสูตรและจุดเน้นในระดับท้องถิ่นและนำสู่การเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาต่อเนื่อง
4. เพิ่มพูนคุณภาพการใช้หลักสูตรด้วยการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาบุคลากร สนับสนุน ส่งเสริม ติดตาม ประเมิน วิเคราะห์ และรายงานผลคุณภาพของผู้เรียน

กรณีศึกษาการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นจังหวัดลำปางในระบบการศึกษาที่มีปรากฏหลักฐาน เอกสารชัดเจน คือ เอกสารกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่นสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียน การสอนในชั้นเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 3 โดยกลุ่มนิเทศ ติดตาม และ ประเมินผลการจัดการศึกษา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 3, 2552 : 96 หน้า) ซึ่ง ปรากฏคำอธิบายไว้ดังนี้

“ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งให้ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนที่มีความพร้อมใช้หลักสูตร ในปีการศึกษา 2552 และใช้ในโรงเรียนทั่วประเทศในปีการศึกษา 2553 โดยกำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามีบทบาทสำคัญในการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อเชื่อมโยงหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและความต้องการของท้องถิ่นสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและ การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 3 โดยกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัด การศึกษา ได้ดำเนินการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางของ กลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระตามหลักสูตรแกนกลาง และข้อมูลจากการศึกษา สรรวจสภาพ ปัญหา การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่บริการ มาใช้ในการสังเคราะห์จัดเป็นหมวดหมู่ และกำหนดเป็นกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญได้แก่ เป้าหมายและจุดเน้น ในการพัฒนาผู้เรียน กรอบสาระการเรียนรู้ระดับท้องถิ่น และการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับ ท้องถิ่น

กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นนี้จัดทำขึ้น สำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาลำปางเขต 3 ได้นำไปใช้เป็นกรอบและทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาได้ อย่างมั่นใจและมีความเป็นเอกภาพในระดับเขตพื้นที่ รวมทั้งสามารถจัดการเรียนการสอนโดยนำ

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นไปสอดแทรกในรายวิชาพื้นฐาน จัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติม จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือจัดบรรยากาศที่ส่งเสริมจุดเน้น เพื่อพัฒนาผู้เรียนในเขตพื้นที่บริการให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดไว้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม ตลอดจนมี คุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย และมีจิตสำนึกในความเป็นไทยและรักท้องถิ่น” (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 3, 2552 : หน้าคำนำ)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 3 (กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น สพป.เขต3, 2552 : 1-3) โดยกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการจัดการศึกษา ได้แต่งตั้งคณะกรรมการ จัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย รองผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษาธิการเขตฯ ตัวแทนผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ร่วมกันดำเนินการจัดทำกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นโดยร่วมกันวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง รวมทั้งนำข้อมูลจากการศึกษา สำนวณสภาพ ปัญหา การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่บริการ มาสังเคราะห์และจัดเป็นหมวดหมู่ และกำหนด เป็นกรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่น ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ เป้าหมายและจุดเน้นในการ พัฒนาผู้เรียน กรอบสาระการเรียนรู้ระดับท้องถิ่น และการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับท้องถิ่น จากนั้นจึงได้เรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย อาจารย์จากมหาวิทยาลัย กรรมการเขตพื้นที่ การศึกษา อนุกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กรรมการติดตามตรวจสอบ ประเมินผลและนิเทศการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนต้นแบบและ โรงเรียนที่มีความพร้อมในการใช้หลักสูตร ฯ มาทำการวิพากษ์หลักสูตร เพื่อนำข้อคิดเห็นและ ข้อเสนอแนะมาปรับปรุง แก้ไข กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นให้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมต่อ การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามเป้าหมายและจุดเน้นในการพัฒนาผู้เรียนของสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษา โดยเป้าหมายและจุดเน้นในการพัฒนาผู้เรียนของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาลำปาง เขต 3 มีดังต่อไปนี้

เป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน

1. พัฒนาผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้ และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดไว้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีทักษะที่ จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกในความเป็นไทย สามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นใน การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักความเป็นไทย รักท้องถิ่น มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและท้องถิ่น ตลอดจนสามารถทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมและชุมชนได้อย่างสันติ

จุดเน้นในการพัฒนาผู้เรียน

1. ความรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ
3. ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี
4. ทักษะในการแสวงหาความรู้ ได้แก่ ทักษะในการอ่านและเขียน
5. คุณธรรม จริยธรรม และระเบียบวินัย
6. จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น
7. จิตสำนึกในความเป็นไทย การอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

การนำกรอบสาระการเรียนรู้ระดับท้องถิ่นสู่การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
สามารถดำเนินการได้หลายลักษณะ เช่น

1. สอดแทรกในรายวิชาพื้นฐาน ที่มีตัวชี้วัดที่บ่งบอกถึงความเป็นท้องถิ่น โดยอาจปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ปรับเนื้อหา ปรับ / เลือกใช้สื่อการเรียนรู้ หรือบูรณาการเนื้อหาในรายวิชาต่างๆ

2. จัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม โดยสถานศึกษาอาจจัดทำรายวิชาที่เป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ตัวอย่างเช่น

2.1 รายวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เช่น การทอผ้าฝ้าย การทำกระดาษสา การทำกรอบรูปไม้สักแกะสลัก เป็นต้น

2.2 รายวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เช่น อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน พญาค่าสีและพญาวังบุคคลสำคัญของเรา เป็นต้น

3. จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มตามศักยภาพและส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือจุดเน้นในการพัฒนาผู้เรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปางเขต 3

4. จัดบรรยายภาคที่ส่งเสริมจุดเน้น โดยการจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศทางกายภาพของโรงเรียนที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตามจุดเน้นในการพัฒนาผู้เรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำปางเขต 3

กรอบสาระการเรียนรู้ระดับท้องถิ่น

กรอบสาระการเรียนรู้ระดับท้องถิ่นดังกล่าวนี้ประกอบด้วยเรื่องราวท้องถิ่นที่นักเรียนควรเรียนรู้ รวม 10 สาระ ดังนี้

สาระที่ 1 เรื่อง ภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น ประกอบด้วย สาระลักษณะทางกายภาพของท้องถิ่นจังหวัดลำปาง ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ ดิน แร่ธาตุ สภาพการเมืองการปกครอง ลักษณะทางกายภาพ ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพการเมืองการปกครองของอำเภอแจ้ห่ม อำเภอเมืองปาน และอำเภอวังเหนือ ในเขต 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง และสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอแจ้ห่ม อำเภอเมืองปาน และอำเภอวังเหนือ ในตอนสุดท้ายของกรอบสาระการเรียนรู้ในประเด็นนี้ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และการอ้างอิงแหล่งข้อมูล

สาระที่ 2 เรื่อง ประวัติและความเป็นมาของท้องถิ่น ประกอบด้วย สาระประวัติศาสตร์จังหวัดลำปาง ประวัติศาสตร์และประวัติความเป็นมาของอำเภอแจ้ห่ม อำเภอเมืองปาน และอำเภอวังเหนือ ในเขต 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ สถานที่สำคัญของอำเภอแจ้ห่ม อำเภอเมืองปาน และอำเภอวังเหนือ และการอ้างอิงแหล่งข้อมูล

สาระที่ 3 เรื่อง ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย สาระประเพณีท้องถิ่นอำเภอแจ้ห่ม อำเภอเมืองปาน และอำเภอวังเหนือ ในเขต 3 ได้แก่ ประเพณีตานก๋วยสลากหรือกินสลาก ประเพณีฮ้องขวัญหรือสู่ขวัญ ประเพณีสืบชะตา ประเพณีปอยน้อยหรือปอย (บวชลูกแก้ว) ประเพณีเอาขวัญข้าว ประเพณีปีใหม่เมืองลำปาง ประเพณีดำหัว ประเพณีการฟ้อนผึของชาวล้านนา เป็นประเพณีที่คล้ายกับการลงผี หรือลงเจ้าพ่อของคนในท้องถิ่นอื่น บางครั้งเรียกว่า ฟ้อนผึมดผีเม็ง ประเพณีการขึ้นท้าวทั้งสี่ หรือภาษาเหนือเรียกว่า “การขึ้นต้าวตั่งสี่” เป็นพิธีกรรมอันแรกที่ชาวเหนือจะทำก่อนพิธีกรรมอื่นไม่ว่าเป็นการปลุกบ้านปลุกเรือน งานปอยหลวง ปอยน้อย ทำบุญเฉลิมฉลองต่าง ๆ ก็ต้องทำพิธีขึ้นต้าวตั่งสี่ก่อน ประเพณีการเข้าเบิก เป็นประเพณีเก่าแก่ที่นิยมทำกันในหมู่บ้านในภาคเหนือ แต่ประเพณีนี้มิได้ทำเป็นประจำทุกปี บางที่อาจจะเว้นระยะ 1-2 ปีจะทำครั้ง แต่บางครั้งก็ทำติดต่อกันไป ประเพณีนี้ปัจจุบันดูเหมือนจะเลือนหายไป โดยเฉพาะสังคมที่ความเจริญทางวัตถุเข้าไปถึง การเข้าเบิกหรือการสวดเบิกนี้ส่วนมากทำกันตรงทางแพ่งเข้าหมู่บ้าน โดยทำโรงพิธีและนิมนต์พระมาสวดเบิก ประเพณีตานหลวงพระเจ้า เป็นการนึกถึงบุญคุณของพระเจ้าที่ทานเสียสละมานั่งเป็นพระประธานในโบสถ์ให้คนกราบไหว้มาช้านา ตาปี ทนร้อนทนหนาว โดยไม่มีบันทึขยยากประการใดให้ได้ยิน ชาวบ้านจึงคิดจะทำให้พระเจ้าอบอุ่นและได้ผิงไฟยามหนาวด้วย จึงได้มีประเพณีที่เรียกว่า ตานหลวงพระเจ้า ประเพณีตานตุง เช่น ตุงสามเหลี่ยม (ตุงจ้อ), ตุงไส้หมู (ตุงพญายอ), ตุงนักษัตร (ตุงตัวเป้ง) ประเพณีการตานตุงจะปฏิบัติกันในเทศกาลสงกรานต์ของเมืองเหนือในวันเนาหรือวันเนาเป็นวันที่สองถัดจากวันจันทรล่อง ในตอนเย็นจะมีการขนทรายจากท่าน้ำไปไว้ที่วัดทำเป็นเจดีย์ทราย และในวันรุ่งขึ้น

เป็นวันพญาวัน ก็จะเอาธงทิวและตุ้มที่เป็นตุ้มมงคลไปปักไว้ที่กองเจดีย์ทราย ตอนสายก็จะทำพิธี ถวายทานไว้ในพระศาสนา ประเพณีตานข้าวใหม่ การตานข้าวใหม่นั้นจะทำหลังจากชาวบ้านเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว ทั้งนี้เพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลไปให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว นิยมทำในเดือนสี่เป็ง (เดือนสี่เหนือ) วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 เป็นวันถวายข้าวเปลือกข้าวสารแด่พระภิกษุสงฆ์ ชาวบ้านนำข้าวมาพร้อมแล้ว ประทานทำพิธี ไหว้พระรับศีล พระสงฆ์แสดงธรรม

ในส่วนสาระเรื่องวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ประกอบด้วย สาระวัฒนธรรมการแต่งกายพื้นเมืองของชาวลำปาง ภาษาในจังหวัดลำปาง วัฒนธรรมภาษาคำเมือง วัฒนธรรมอาหารการกินพื้นเมืองลำปาง และการอ้างอิงแหล่งข้อมูล

สาระที่ 4 เรื่อง บุคคลสำคัญของท้องถิ่น ประกอบด้วย สาระบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อาทิ พลโทเจ้าบุญอุบาทย์ วงศ์มานิตย์ (บุญทวงศ์) พระยาสุลวะลือไชยสงคราม เจ้าพ่อพญาวัน เจ้าพ่อพญาคำลือ นอกจากนี้มีสาระกล่าวถึงบุคคลสำคัญทางวัฒนธรรมในชุมชน / ท้องถิ่น อาทิ หลวงพ่อเกษม พุทธครูบุญมา ไชยมะโน และนายมา แก้วปิ่นใจ เป็นผู้มีส่วนดีเด่นทางด้านวัฒนธรรม สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นเมือง พิณเป็ญะ) นายสักเสริม (ศักดิ์) รัตนชัย ผู้มีความสามารถพิเศษทางงานด้านจิตรกรรม งานการประพันธ์บทเพลงและบรรเลง งานด้านวรรณกรรมร้อยแก้ว ร้อยกรอง สร้างบทภาพยนตร์ บทโทรทัศน์วิทยุ นิตยสารงานศิลปะการแสดง งานหนังสือพิมพ์ งานบริหารกิจกรรมมวลชนสาธารณะ งานผู้นำเยาวชนด้านจริยศึกษา เป็นนักเขียนอาชีพในกิจกรรมหนังสือพิมพ์ ครูสอนวิชาดนตรี ประกอบอาชีพนักดนตรีและกิจการม้านักงานการพิมพ์ รวมทั้งเป็นกรรมการหลักสูตรแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมนานาชาติ ในตอนสุดท้ายของกรอบสาระการเรียนรู้มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูล

สาระที่ 5 เรื่อง ศิลปหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น ประกอบด้วย สาระศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่น อาทิ การทอผ้าและการเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก เครื่องจักสาน เครื่องกระตาศ งานเบ็ดเตล็ด กล่าวคือ งานศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่ไม่อาจจัดเข้าเป็นประเภทได้แน่นอน ซึ่งมีอยู่หลายประเภท เช่น การจัดดอกไม้ การแกะสลักผลไม้ การแทงหยวก การทำหุ่นกระตาศ เครื่องเขิน การทำเครื่องดนตรี การทำลูกปัด และเครื่องประดับกายอื่นๆ นอกจากนี้ยังมียานพาหนะ เช่น เรือ เกวียน กระจาด เป็นต้น สาระผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น กล่าวถึง ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านในอำเภอแจ้ห่ม อำเภอเมืองปาน และอำเภอวังเหนือ อาทิ

อำเภอแจ้ห่ม

ผลิตภัณฑ์ผ้าจากโครเชต์ เช่น ผ้าปูโต๊ะ ผ้ารองจาน ผ้ารองแจกัน ผ้ารองพาน
ผ้ารองแก้ว

ผลิตภัณฑ์เครื่องกระตาศ เช่น กระตาศสาและช่อดอกไม้จากกระตาศสา

ผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือ เช่น ผ้าคลุมเตียง ผ้าปูโต๊ะ ผ้าผ่าน และผลิตภัณฑ์
ซึ่งตัดเย็บจากผ้าฝ้าย เช่น กระเป๋าสานและเสื้อผ้าสำเร็จรูปแบบต่างๆ

ผลิตภัณฑ์จากการแกะสลักไม้ เช่น กรอบรูปไม้แกะสลัก
ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน เช่น ตะกร้าทางมะพร้าว กล่องข้าวไม้ไผ่ หมวกจักสาน
ไม้ไผ่ ไม้กวาดดอกหญ้า
ผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องประดับ เช่น เครื่องประดับจากเม็ดมะค่า
ผลิตภัณฑ์ผ้าปักชาวเขา

อำเภอเมืองปาน

ผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ เช่น ผ้าม่านหน้าต่าง ผ้าปูโต๊ะ ผ้าคลุมไหล่
ผ้าขาวม้า และเสื้อผ้าสำเร็จรูปแบบต่างๆ
ผลิตภัณฑ์เครื่องกระดาศ เช่น กระดาศจากใยพืชธรรมชาติ ดอกไม้จากใยพืช
กล่องกระดาศ เข็มเทียน กรอบรูป
ผลิตภัณฑ์ผ้าทอยกดอกไหมประดิษฐ์ลวดลายต่างๆ เช่น ลายลูกแก้ว ลายดอกพิกุล
ลายดอกมะลิซ้อน ลายข้าวหลามตัด ลายปีกนก ลายราชวัตร ลายพุดซ้อน และลายดอกดาวกระจาย

อำเภอวังเหนือ

ผลิตภัณฑ์ภาพวาดสีน้ำมัน เช่น ภาพคนเหมือน ภาพวิว ภาพสัตว์ ภาพทะเล
ผลิตภัณฑ์จากการแกะสลักไม้ เช่น โมบายขอนไม้
ผลิตภัณฑ์ผ้าทอด้วยไหมประดิษฐ์ (ผ้าทอวังแก้ว) และผ้าเพนท์พื้นเมือง
ผลิตภัณฑ์จากผ้าปักมือลวดลายชาวเขาเผ่าเย้า เช่น ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่
ผลิตภัณฑ์ประเภทเครื่องประดับ เช่น เครื่องประดับจากกะลามะพร้าว
ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน เช่น หมวกไม้ไผ่ ไม้กวาดดอกหญ้า
ผลิตภัณฑ์เครื่องกระดาศ เช่น ดอกไม้ประดิษฐ์จากกระดาศย่นและกระดาศสา
ผลิตภัณฑ์จากการแกะสลักไม้ เช่น กล่องไม้ฉลุสามมิติ เครื่องเรือน ชันโตก
ในตอนสุดท้ายของกรอบสาระการเรียนรู้มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูล

สาระที่ 6 เรื่อง อาชีพในท้องถิ่น ประกอบด้วย สาระการทอผ้าฝ้ายและผ้าทอยกดอก
(ไหมประดิษฐ์) การทำกระดาศสาและกระดาศใยพืชธรรมชาติ การทำกล่องข้าว การแปรรูป
ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การถักโครเชต์ การแกะสลักไม้ การปักผ้าลวดลายชาวเขา การทำไม้
กวาดดอกหญ้า การจักสาน การทำเครื่องประดับ การวาดภาพสีน้ำมัน และในตอนสุดท้ายของ
กรอบสาระการเรียนรู้มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูล

สาระที่ 7 เรื่อง ดนตรี เพลงและการแสดงพื้นเมือง ประกอบด้วย สาระดนตรีพื้นเมือง
ดนตรีพื้นเมืองล้านนา อาทิต

วงดนตรีสะล้อ ซอ ซึง เป็นดนตรีพื้นบ้านภาคเหนือที่มีลักษณะการเล่นอยู่ 4 วิธีด้วยกันคือ
เครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี เครื่องเป่า ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้คือ สะล้อ (เล็ก กลาง ใหญ่)
ซึง (เล็ก กลาง ใหญ่) ขลุ่ยพื้นเมือง ฉิ่ง ฉาบ กลองพื้นเมือง (กลองโป่งป่ง) ลักษณะการเล่น สามารถ

เล่นเดี่ยว และเล่นรวมกันเป็นวงได้ไม่เคร่งครัดในการกำหนดคนเล่น ไม่เน้นรูปแบบการเล่นที่มีแบบแผนเท่าใดนัก เป็นการเล่นแบบอิสระ เน้นการเล่นเพื่อประเทืองอารมณ์ ทั้งอารมณ์สนุกสนาน และอารมณ์ที่เศร้าโศก

วงแห่เป่าพาทย์พื้นเมือง วงแห่เป่าพาทย์พื้นเมืองคือเครื่องดนตรีพื้นเมืองที่ใช้ในงานมงคลและงานอวมงคล ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้ คือ กะละสับ (ระนาด) ป้ำด (ฆ้องวง) แนน้อย (ปี่แนเล็ก) แนนหลวง (ปี่แนใหญ่) ก้องเท่งทึง (ตะโพนมอญ) ลึงค์ สว่า เพลงที่ใช้บรรเลง เป็นเพลงบรรเลงพื้นเมืองภาคเหนือ เช่น เพลงมอญ เพลงไทยเดิม เพลงพื้นเมือง เป็นต้น

วงกลองตกลี้น เป็นวงดนตรีพื้นเมืองอีกวงหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้ คือ กลองแฉวง คล้ายกลองกลองตึงโนงของเชียงใหม่ กลองตะหลดปด เป็นกลองเล็กๆ ยาว หน้าตัดประมาณ 6 นิ้ว เวลาเคาะมีเสียงดังโป๊กๆ ควบคุมจังหวะในวงทั้งหมด สว่า หรือฉาบใหญ่ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 10 นิ้ว ควบคุมจังหวะห่างๆ สอดร้องกับตะหลดปด โหม่งใหญ่ หรือฆ้องอ้อย มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 15-20 นิ้วขึ้นไป แนน้อย แนนหลวง เป่าบรรเลงเพลงพื้นเมืองไปตามจังหวะ วงกลองตกลี้น มักนิยมนำมาบรรเลง หรือแห่ เช่น แห่เทียนพรรษา แห่นาค หรือประเพณีงานมงคลอื่นๆ ของชุมชน เป็นวงดนตรีสัญลักษณ์เฉพาะของจังหวัดลำปาง

วงกลองปู่จา ก้องปู่จา หมายถึงกลองที่ใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา ภาษากลางเรียกว่า กลองบูชา ภาษาถิ่นภาคเหนือเรียกว่าก้องปู่จา ก้องปู่จา ประกอบด้วย กลองใหญ่ 1 ใบ ภาคเหนือเรียกว่า ก้องตึง หรือ ก้องต้าง (เรียกตามเสียง) บางท้องถิ่นเรียกว่าก้องแม่ ส่วนกลองเล็กๆ ที่ใช้เป็นส่วนประกอบจำนวน 3 ใบ เรียกว่า กลองลูกตึง ใช้ตีประสานสอดแทรกเพื่อให้มีเสียงสูงต่ำตามทำนองเพลง ส่วนเครื่องประกอบจังหวะจะใช้สว่า (ฉาบใหญ่) ฆ้องโหยง (โหม่ง) ฆ้องอ้อย (หุ่ย) ใช้ตีในทำนองพุทธบูชา ตีเพื่อบอกข่าวให้รู้ว่า วันรุ่งขึ้นเป็นวันพระ ใช้ตีเพื่อพิธีกรรมทางศาสนา เสร็จสิ้นก็จะใช้ไม้แสดตีให้จังหวะเรียก เพลงสะบัดชัย หรือสูตรธรรม

วงกลองสะบัดชัย กลองสะบัดชัย เป็นกลองสองหน้าใบเดียว เล็กกว่าก้องปู่จา ใช้ตีเพื่อเรียกขวัญกำลังใจในกองทัพ ก่อนทำศึก หรือเมื่อทำศึกเสร็จสิ้น ก็จะใช้เฉลิมฉลองชัยชนะ ปัจจุบันใช้ตีเพื่อการบันเทิงในขบวนแห่ หรืองานประเพณีต่างๆ ผู้ตีใช้วิธีวางเท้าต่างๆ ในร่างกายตี เช่น มือเท้า เข่า ศอก ศีรษะ สะโพก เป็นต้น จังหวะหรือเพลงที่ใช้ตี จะใช้เพลงสะบัดชัยประยุกต์ เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน จะพบเห็นได้ในงานมงคล และงานประเพณีทั่วไปของภาคเหนือ

วงกลองจ้อยยะมงคล (สะบัดชัยโบราณ) กลองสะบัดชัยโบราณ เป็นกลองที่มีมานานแล้วนับหลายศตวรรษ ในสมัยก่อนใช้ตียามออกศึกสงครามเพื่อเป็นสิริมงคลและเป็นขวัญกำลังใจให้แก่เหล่าทหารหาญในการต่อสู้ให้ได้ชัยชนะทำนองที่ใช้ในการตีกลองสะบัดชัยโบราณ มี 3 ทำนอง คือ ชัยเกร์, ชัยดิถี และชนะมาร

วงกลองลึงค์หม้อง คือวงกลองยาวขนาดเล็กมีอยู่ตามวัดต่างๆ ประกอบด้วยกลองยาว 1 ใบ ลึงค์ (ปัจจุบันใช้ฉาบแทน) 1 คู่ ฆ้องขนาดเล็ก (เรียกตามเสียงว่าหม้องหรือหมอง) 1-3 ใบ หรือตามแต่จะหาได้ ปัจจุบันวัฒนธรรมแบบวงกลองยาวของภาคกลางที่ให้เสียงดังกว่าแพร่เข้ามา

เป็นผลให้วัดต่าง ๆ มีการเพิ่มจำนวนกลองเข้าไปทำให้วงกลองสั่งหม้องกลายเป็นวงกลองยาวแบบภาคกลางไปแทบหมดสิ้น อย่างไรก็ตามวงกลองยาวแบบดั้งเดิมหรือวงกลองสั่งหม้อง ยังพอหาชมได้ตามงานวัดและเทศกาลทั่วไป

สาระเกี่ยวกับเครื่องดนตรีพื้นเมือง อาท

สะล้อหรือ ทะล้อ เป็นเครื่องสายบรรเลงด้วยการสี ใช้คันชักอิสระ ตัวสะล้อที่เป็นแหล่งกำเนิดเสียงทำด้วยกะลามะพร้าว ตัดและปิดหน้าด้วยไม้บาง ๆ มีช่องเสียงอยู่ด้านหลัง คันสะล้อทำด้วยไม้สักหรือไม้เนื้อแข็งอื่น ๆ โดยปกติจะยาวประมาณ 60 เซนติเมตร ลูกบิดอยู่ด้านหลัง นิยมทำเป็นสองสาย แต่ที่ทำเป็นสามสายก็มี สายทำด้วยลวด (เดิมใช้สายไหมพัน) สะล้อนี้นี้มี 3 ขนาด คือ สะล้อเล็ก สะล้อกลาง และสะล้อใหญ่ 3 สาย

ซึง เป็นเครื่องสายชนิดหนึ่งใช้บรรเลงด้วยการดีด ทำด้วยไม้สักหรือไม้เนื้อแข็ง มีช่องเสียงอยู่ด้านหลัง กำหนดระดับเสียงด้วยนมเป็นระยะ ๆ ดีดด้วยเขาสัตว์บาง ๆ มีสายทำด้วยโลหะ เช่น ลวด หรือทองเหลือง (เดิมใช้สายไหมพัน) 2 สาย

ขลุ่ย ขลุ่ยของไทยเป็นขลุ่ยในตระกูลรีคอร์เดอร์ คือ มีที่บังคับแบ่งกระแสม ทำให้เกิดเสียงในตัว ไม่ใช่ขลุ่ยผิวตระกูลฟลูตแบบจีน ขลุ่ยไทยมีหลายขนาด ได้แก่ ขลุ่ยอู้ มีเสียงต่ำที่สุด ระดับกลาง คือ ขลุ่ยเพียงออ เสียงสูง ได้แก่ ขลุ่ยหลีบ และยังมีเสียงสูงกว่านี้ คือ ขลุ่ยกรวดหรือขลุ่ยหลีบกรวด อีกด้วย ขลุ่ยเป็นเครื่องดนตรีในวงเครื่องสายและวงมโหรี

ปี่ เป็นปี่ลิ้นเดี่ยว ที่ตัวลิ้นทำด้วยโลหะเหมือนลิ้นแคน ตัวปี่ทำด้วยไม้ซาง ที่ปลายข้างหนึ่งฝังลิ้นโลหะไว้เวลาเป่าใช้ปากอม ลิ้นที่ปลายข้างนี้ อีกด้านหนึ่งเจาะรู บังคับเสียงเรียงกัน 6 รู ใช้ปิดเปิดด้วยนิ้วมือ ทั้ง 2 นิ้ว เพื่อให้เกิดทำนองเพลง มี 3 ขนาด ได้แก่ ขนาดใหญ่เรียก ปี่แม่ ขนาดรองลงมาเรียก ปี่กลาง และขนาดเล็กเรียก ปี่ก้อย นิยมบรรเลงประสมเป็นวงเรียก วงจุมปี หรือปี่จุม หรือบรรเลงร่วมกับซึงและสะล้อ ปี่แน มีลักษณะคล้ายปี่ไฉน หรือปี่ชวา แต่มีขนาดใหญ่กว่า เป็นปี่ประเภทลิ้นคู่ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง มีรูบังคับเสียงเช่นเดียวกับปี่ไฉน นิยมบรรเลงในวงประกอบกับฆ้อง กลอง ตะโพน และกลองแอว เช่น ในเวลาประกอบการฟ้อน เป็นต้น มี 2 ขนาด ได้แก่ ขนาดเล็กเรียก แนน้อย ขนาดใหญ่ เรียก แนนหลวง

พิณเปี้ยะ หรือ พิณเพี้ยะ หรือบางทีก็เรียกว่า เพี้ยะ หรือ เปี้ยะ กะโหลกทำด้วย - กะลามะพร้าว เวลาดีดเอา กะโหลกประกบติดไว้กับหน้าอก ขยับเปิด-ปิด เพื่อให้เกิดเสียงกังวานตามต้องการ สมัยก่อนหนุ่มสาวเหนือนิยมเล่นดีดคลอการขับร้องในขณะไปเกี่ยวสวตามหมู่บ้าน ในยามค่ำคืน ปัจจุบันมีผู้เล่นได้น้อยมาก

กลองเต่งถึง เป็นกลองสองหน้า ทำด้วยไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้แดง หรือไม้เนื้ออ่อน เช่น ไม้ขนุน หน้ากลองึงด้วยหนังวัว มีขาสำหรับใช้วางตัวกลอง ใช้ประสมกับเครื่องดนตรีอื่นๆ เพื่อเป็นเครื่องประกอบจังหวะ

ตะหลดปด หรือมะหลดปด เป็นกลองสองหน้า ขนาดยาวประมาณ 100 เซนติเมตร หน้ากลองข้างด้วยหนังโยง เร่งเสียงด้วยเชือกหนัง หน้าด้านกว้างขนาด 30 เซนติเมตร ด้านแคบขนาด 20 เซนติเมตร หุ่นกลองทำด้วยไม้เนื้อแข็งหรือเนื้ออ่อน ตีด้วยไม้หุ้มนม มีซี่จำ (ข้าวสุกบดผสมขี้เถ้า) ถ่วงด้านหน้า

กลองตั้งโนง เป็นกลองที่มีขนาดใหญ่ที่สุด ตัวกลองจะยาวมากขนาด 3-4 เมตรก็มี ใช้ดีเป็นอาณัติสัญญาณประจำวัด และใช้ในกระบวนแห่กระบวนพ้อนต่างๆ ประกอบกับตะหลดปด ปี่แน ฉาบใหญ่ และฆ้องหุ่ย ใช้ตีด้วยไม้ เวลาเข้ากระบวน จะมีคนหาม

กลองสะบัดชัยโบราณ เป็นกลองที่มีมานานแล้วนับหลายศตวรรษ ในสมัยก่อนใช้ตียามออกศึกสงคราม เพื่อเป็นสิริมงคลและเป็น ขวัญกำลังใจให้แก่เหล่าทหารหาญในการต่อสู้ให้ได้ชัยชนะ ทำนองที่ใช้ในการตีกลองสะบัดชัยโบราณมี 3 ทำนอง คือ ชัยเกร์ ชัยดีถี และชนะมาร

เพลงพื้นเมือง

จ้อย ซอ คำว เป็นวรรณกรรมพื้นบ้านภาคเหนือ ที่มีมาแต่มนาน ปัจจุบันเริ่มเลือนรางหายไปด้วยเหตุปัจจัยต่างๆ หลายประการ อาจเป็นไปได้ว่า ในอนาคตจะหายไปจากสังคมชนบท ในสมัยโบราณประมาณ 60-100 ปีที่ผ่านมา จ้อย ซอ คำว มักใช้ในงานกิจกรรมในชุมชนที่เป็นงานรื่นเริง งานเฉพาะกิจ เช่น ไปจีบสาวตอนกลางคืน เป็นคติเตือนใจ ถ่ายทอดความรู้สึกต่างๆ เช่น ความรัก ความคิดถึง ความน้อยเนื้อต่ำใจ ความลำบากยากเข็ญ พรรณนาเรื่องราว นิทานพื้นบ้าน เป็นต้น เช่น คำวทหาร ก็บรรยายถ่ายทอดบทกวีถึงความทุกข์ยากลำบากของการอยู่ค่ายและการออกรบ ที่เป็นเรื่องราว เช่น ซอ หรือคำวฮ่ำเจ้าสุวัตร นางบัวคำ เรื่องหมาขนคำ มีศิลปินภาคเหนือหลายท่านที่มีความชำนาญในด้านนี้ เช่น คำวพญาพรหม และศิลปินอีกหลายท่าน อาทิ หน้อย หนาน ทหารเก่า

สาระเกี่ยวกับเพลงพื้นเมืองภาคเหนือ แบ่งออกตามลักษณะการเล่น 2 อย่าง คือ เป็นเพลงบรรเลงเมื่อเล่นในดนตรีพื้นเมือง เช่น ในวงสะล้อ ซอ ซึง วงแห่ปีพาทย์ เป็นต้น ส่วนเพลงพื้นเมืองในลักษณะการขับร้อง บางทีเราก็มักเรียกว่าเพลงคำเมือง หรือเพลงกำเมือง ในปัจจุบันเพื่อให้เพลงพื้นเมือง เพลงกำเมือง มีบรรยากาศสนุกสนาน ตื่นเต้นเร้าใจ ก็มีเครื่องดนตรีที่ทันสมัย เครื่องดนตรีสากลเข้าประกอบ มีแนวโน้มเป็นเชิงธุรกิจ เรียกว่าเพลงกำเมืองประยุกต์ มีศิลปินล้านนาหลายคนสร้างสรรค์ผลงานไว้ เช่น จรรย์ มะโนเพชร บุญศรี รัตน์ สนั่น เมืองเหนือ สุนทรี เวชานนท์ นิทัศน์ ละอองศรี ครูแอ๊ด ภาณุทัต และคนอื่นๆ เป็นต้น เพลงเดิมก็มีเพลงปอกำหมูน้อย เพลงน้อยใจยา เพลงบ่าวเค็น เป็นต้น

ตัวอย่างเพลงคำเมืองของลำปาง เช่น เพลง “ร่ำเปิงลำปาง” แต่งบทร้องและทำนองโดยนายสักริณ (ศักดิ์) รัตนชัย เพลง “ร่ำเปิงลำปาง” มีความหมาย ดังนี้

“เรือเรือรองแสงทองต้องฉัตรธาตุเจดีย์ยามอรุณ ณ วัดพระธาตุลำปางหลวง ประนมมือเหนือเศียรด้วยช่อบุปผาชาติ เกล็ดน้ำค้างก็ละลายไหลลาดลงตามร่องกลีบใบพฤกษาสู่ดินมวลเสียงอีกทีก็ประสมศัพท์แสงจ่อแจของตลาดยามเช้า ทั้งกระจาด ตะกร้า กล่องข้าว ทั้งกระชู

ผัก แตง กระบุง เนื้อ อีกทั้งสินค้าพืชผักสวนครัว พรวัวตาลทั้งมวล กล้วย ผลส้ม ผลมะตูม สัตว์น้ำ สัตว์ปีก แมลงที่บินไปบินมา เสียงพ้อ เกวียนโคต่าง ทั้งเสียงผางลงกระดิ่งแขวนบนหลังวัว ออกแดง (กระดิ่งไม้ กระดิ่งโลหะ) ยามเหยเฮอย่าง อีกทั้งเสียงเอ็ดอึงและเสียงกุกก้องทั่วตลาดเพื่อขอทางของพ่อค้า สินค้าข้างต่างมาต่างสินค้าจากป่าละเมาะ สินค้าป่าใหญ่ ป่าเล็ก สินค้าจากท้องทุ่ง และโรงงาน ที่ได้จากการประดิษฐ์และการจัดแต่ง

ครั้นถึงเทศกาลปีใหม่ เข้าพรรษา ออกพรรษา และประเพณีเป็ง (เพ็ญเดือน 12 ใต้) เสียงปะปะปะ (ตึงๆ) จากหอกลองพระดั่งปะตึงๆ ซอสะล้อ ซอสี ดีด วงกลองถึตึง และฆ้องวง เสียงโหม่งเหม่ง เรืองารมณในชั้นเชิงที่ถนัด ต่างก็วาดลีลา ฟ้อนผีมด แซมผีเม้ง เหม่าใจก็ครวญ เพลงทำให้คิด “รำเป็ง-ลำปาง” (รำฟ้างถึงลำปาง)”

สาระเกี่ยวกับการแสดงพื้นเมือง อาทิ

ฟ้อนเล็บ เป็นการฟ้อนที่เป็นเอกลักษณ์ของ “คนเมือง” ซึ่งหมายถึงคนในถิ่นล้านนาที่มีเชื้อสายไทยวน และเนื่องจากการเป็นการแสดงที่มักปรากฏในขบวนแห่ครวทานของวัดจึงมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “ฟ้อนแห่ครวทาน” ต่อมามีการสวมเล็บที่ทำด้วยทองเหลืองทั้ง 8 นิ้ว (ยกเว้น นิ้วหัวแม่มือ) จึงได้ชื่อว่า “ฟ้อนเล็บ”

ฟ้อนเมืองเผียใหม่ป็นด้าย นายสักรสิริ (ศักดิ์) รัตนชัย เป็นผู้คิดประดิษฐ์ทำรำเพื่อใช้ในการสอน จากภาพจิตรกรรมฝาผนังรูปแต้มวัดนาแสง อำเภอกะเคา จังหวัดลำปาง เป็นภาพการรำรำซึ่งวาดโดย สล่าน้อยขาว ในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นทำรำก่งยิง 1 และก่งยิง 2 และประยุกต์กับภาพจิตรกรรมฝาผนังรูปแต้ม วัดเวียงต้า อำเภอลอง สมัยขึ้นกับนครลำปาง เป็นทำก่งยิง 3 เวียงต้า และภาพจิตรกรรมฝาผนังในวิหารวัดพระธาตุลำปางหลวง เป็นทำยอพนมตั้งเกล้า นำมาประดิษฐ์เรียบเรียงให้เป็นทำรำ ฟ้อนเผียใหม่ลำปาง 58 ทำรำ ประกอบดนตรีเพลงเผียใหม่ลำปาง เผยแพร่ในจังหวัดลำปางและมีการถ่ายทอดสืบต่อกันเป็นรุ่นๆ

ฟ้อนเมียง เมียงคือใบชาชนิดหนึ่งที่อยู่ในรูปของอาหารที่ผลิตโดยวิธีการหมักชาเหนือใช้เป็นของรับประทาน หรืออมหลังอาหาร หรือเป็นของว่าง การอมเมียงจึงเป็นกรรมวิธีอย่างหนึ่งของการลิ้มรสใบชาโดยไม่ต้องใช้น้ำร้อนชงอย่างที่พบกันทั่วไป

ลำปางมีหมู่บ้านประกอบอาชีพทำสวนเหมี้ยง คือ บ้านป่าเหมี้ยง อำเภอมืองปาน การแสดงชุดฟ้อนเหมี้ยง นอกจากเป็นการสาธิตถึงขั้นตอนต่างๆ ในการแปรรูปใบชาให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่เรียกว่า เมียง ในรูปแบบของการรำรำแล้ว ผู้ชมที่โชคดีอาจได้รับแจกเมียงเป็นของที่ระลึกจากนักแสดงในตอนจบอีกด้วย

การฟ้อนเมียงประดิษฐ์ทำรำโดยนางกนกฤษต์ เก่าศิริ ภาควิชานาฏศิลป์ สถาบันราชภัฏลำปาง บรรจุเพลงประกอบการแสดงโดยนายศรชัย เต็งรัตน์ล้อม ภาควิชาดนตรี จากสถาบันราชภัฏลำปาง (ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง)

ในตอนสุดท้ายของกรอบสาระการเรียนรู้มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูล

สาระที่ 8 เรื่องนิทาน เรื่องเล่า ตำนาน และวรรณกรรมพื้นบ้าน ประกอบด้วย สาระนิทานหรือเรื่องเล่าพื้นบ้าน อาทิ นิทานพื้นบ้านเรื่องหมาฮุ่ย หรือ หมาขนคำ นิทานพื้นบ้านเรื่องชาตาปากอกแห้ง

สาระเกี่ยวกับตำนานพื้นบ้าน อาทิ ตำนานชื่อเมืองลำปาง ตำนานชื่อเมืองแจ้ซ้อน แจ้ห่ม ตำนานเจ้าพ่อประตูปา ผาสามเล้า ตำนานหมาขนคำ

สาระเกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้าน อาทิ วรรณกรรมพื้นบ้านที่เป็นบทกวีของชาวล้านนา ได้แก่ สุดเสียงสายปลายฟ้า สัญญา รักแพง วอนขอ ทิพพะเกสามอันแก่นดา เป็นต้น

ในตอนสุดท้ายของกรอบสาระการเรียนรู้มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูล

สาระที่ 9 เรื่อง เกมและการละเล่นพื้นบ้าน ประกอบด้วย สาระเกมและการละเล่นพื้นบ้านในจังหวัดลำปาง อาจแยกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

การเสี่ยงเลือกก่อนเล่น การเสี่ยงเลือกก่อนเล่นที่พบในจังหวัดลำปางมีหลายชนิด เช่น ทำมือเป็นกระดาด-กรรไกร-ค้อน คว่ำฝ่ามือ-หงายฝ่ามือ สัมผัสฝ่ามือ ใช้กำปั้นทุบ ประเภทจับนิ้วมือ กระดิกนิ้วมือ ชีตัวผู้เล่น จับฉลาก จับไม้สั้นไม้ยาว ใช้ลูกแก้ว ใช้ก้อนหิน ใช้กระเบื้อง นับเลขหัวเราะ ขยับตัว หรือให้เดินผ่านเครื่องหมาย แม้กระทั่งเสี่ยงทายเลือกโดยการดำนน้ำแข่งกัน เป็นต้น

การละเล่นพื้นบ้านของเด็ก การละเล่นพื้นบ้านของเด็กในจังหวัดลำปางมีหลายชนิด แต่ละชนิดของแต่ละหมู่บ้านต่างก็มีลักษณะเฉพาะตนแตกต่างกันออกไป เช่น จิ้งจูงจำ ไบนไบน หางไหน จูงจีไปโป่ จุ่มจะลี สองคนพี่น้อง ไล่ตีเนต กระต่ายขาเดียว หลับตาขวาม หมาติดโป่ง มะบ้าตาแสง ไม่เก็บ ตีตุลุกแก้ว ลิกก่องก้อ นำมาเสนอเป็นบางตัวอย่าง ดังนี้

การละเล่นจุ่มจะลี การละเล่นแบบจุ่มจะลีนี้ พบว่าบางหมู่บ้านมีชื่อเรียกและมีบทร้องประกอบแตกต่างกัน เช่น อุ่มจีลี โดยมีบทประกอบว่า อุ่มจีลี บาลีตาแสง อุ่มแมงแจง บาลี ตาหลุบแมงซ่อนไหน แมงซ่อนนี้ ลีบาลี บาลีตาหลุบ

การเล่นลิกก่องก้อ เป็นการละเล่นที่สร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัวระหว่างเด็กเล็ก ๆ กับพ่อแม่หรือญาติ โดยผู้ใหญ่หนึ่งบนเก้าอี้ แคร่ หรือนอนหงาย แล้วขอเข้าให้เด็กนั่งบนหลังเท้า กอดเข้ากับผู้ใหญ่ไว้ จากนั้นผู้ใหญ่จะยกหน้าแข้งขึ้นลงพร้อมกับร้องว่า ลิกก่องก้อ กะลอยยอแข้ง เก็บผักแว่นตกคันทนา ทางดีจา ทางนี้ๆ ตู๊ป พอขาดคำว่าทางนี้ๆ ผู้ใหญ่จะเอียงตัวไปทางซ้ายหรือทางขวา หากเป็นการละเล่นกับเด็กเล็ก ผู้ใหญ่มักจะเล่นบนที่นอนหรือฟูกรองรับ โดยปล่อยเด็กให้หล่นลงบนฟูก นอกจากจะทำให้เด็กสนุก ตื่นเต้นแล้ว การเล่นลิกก่องก้อยังเป็นการฝึกการทรงตัว ฝึกความกล้าหาญอีกด้วย คำร้องประกอบบางแห่งอาจร้องแตกต่างกันออกไป เช่น ลิกก่องก้อ กะลอหน้าแข้ง หัวเข้าป้อม หัวนมปิว ปีกจะริว ตกน้ำแม่วัง ตู๊ป

การเล่นตีตุลุกแก้ว ผู้เล่นชุดหลุมขนาดเบ้าขนมครก 1 หลุม แล้วกำหนดเส้นโยนห่างจากหลุมประมาณ 3 เมตร เริ่มเล่นโดยให้ทุกคนตีตุลุกแก้วจากเส้นโยน วิธีตีคือให้ใช้นิ้วหัวแม่มือข้างหนึ่งกดตั้งลงบนพื้นดินตรงเส้นโยน แล้วใช้นิ้วที่เหลือที่ถนัดที่สุด ส่วนมากใช้นิ้วชี้หรือนิ้วกลางตีตุลุกแก้วจากมืออีกข้างหนึ่งที่ใช้นิ้วหัวแม่มือกับนิ้วชี้จับตุลุกแก้วไว้ โดยตีเข้าไปที่หลุม เมื่อผู้เล่น

ตีตลูกแก้วไปที่หลุมหมดทุกคนแล้ว ให้ช่วยกันดูว่าใครตีตลงหลุมหรือใกล้หลุมกว่ากัน ผู้ตีตลงหลุมจะได้เล่นก่อนแล้วพิจารณาหาผู้อยู่ใกล้หลุมเรียงไปตามลำดับ สำหรับผู้ตีตลูกแก้วลงหลุมนอกจากจะได้สิทธิในการเล่นก่อน มีประโยชน์ในการฝึกการบังคับนิ้วมือ และเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน

การเล่น กิ่ง ก้อง แก้ว แบ่งผู้เล่นเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งมีหน้าที่ยืนขึงยาง ในท่าแรกนั้นให้ขึงยางสูงแค่ตาตุ่มแล้วให้ผู้เล่น อีกฝ่ายหนึ่งยืนคร่อมยางคนละข้าง จากนั้นให้กระโดดให้พ้นเส้นยางแล้วไขว้ขาคร่อมยางพร้อมกับพูดว่า “กิ่ง” แล้วกระโดดให้พ้นเส้นยางให้อยู่ในท่าคร่อมยางเหมือนท่าแรกพร้อมกับพูดว่า “ก้อง” จากนั้นให้กระโดดให้พ้นเส้นยางไขว้ขาคร่อมยางอีกครั้งพร้อมกับพูดว่า “แก้ว” เป็นการจบการเล่นด้านหนึ่ง ผู้เล่นต้องเดินวนไปโดยให้ขาข้างหนึ่งอยู่ด้านในเขตยางที่ขึง แล้วยกขาอีกด้านหนึ่งไปคร่อมยาง โดยต้องไม่ให้โดนตัวผู้ขึงยาง จากนั้นก็เริ่มเหมือนเดิมเป็นการจบท่าแรกแล้วเล่นท่าใหม่ โดยเลื่อนยางขึ้นมาที่หัวเข่า สะโพก สะเอวตามลำดับ ใครเล่นผ่านท่าขึงยางถึงสะเอวก่อนจะเป็นผู้ชนะ การหยุดเล่นนั้นหยุดเล่นเมื่อไม่สามารถกระโดดข้ามยาง หรือกระโดดผิดท่าเรียกว่า “ตาย” ให้เป็นผู้ยืนขึงยางแล้วให้ผู้ขึงยางมาเล่นแทน สลับกันไปเช่นนี้เรื่อย ๆ ถ้าผู้เล่นเล่นตายท่าไหน ก็ต้องกลับมาเล่นท่าที่ตายนั้นก่อนเสมอ

การเล่นกระโดดหนังยาง (ยก) โอกาสหรือเวลาที่เล่น เล่นได้ทุกโอกาสที่มีเวลาว่างและสภาพอากาศเหมาะสมและต้องการออกกำลังกายหรือหย่อนใจ คุณค่าเป็นการออกกำลังกายและเพิ่มพูนทักษะทางด้านยิมนาสติก และช่วยให้มีไหวพริบ รู้แพ้รู้ชนะ มีจิตใจแจ่มใส ช่วยสร้างความคิดสร้างสรรค์

การเล่นชนกว้าง เป็นการละเล่นพื้นบ้านที่เด็กๆ เล่นกันโดยทั่วไป กว้างในบรรดาการละเล่นพื้นบ้านทางภาคเหนือ โดยเฉพาะการละเล่นที่เกี่ยวข้องกับสัตว์นั้น การเล่นชนกว้างนับได้ว่าเป็นที่นิยมไม่น้อยกว่าการชนไก่ กัดปลา ชนวัว หรือวิ่งควาย ของภาคอื่นๆ กว้างเป็นแมลงปีกแข็งชนิดหนึ่ง อยู่ในตระกูลด้วงมี 6 ขา แต่ละขามีเล็บสำหรับเกาะยึดกิ่งไม้ใบไม้ได้อย่างมั่นคง กว้างบางชนิดมีเขา บางชนิดไม่มีเขา บางชนิดไม่นิยมนำมาเลี้ยง บางชนิดนิยมเลี้ยงไว้ดูเล่น เช่น กว้างซาง กว้างวง กว้างกิ กว้างกือ และกว้างอีหลุ่ม หรือกว้างแม่มุด เป็นกว้างตัวเมีย ไม่มีเขามักนิยมนำมาใช้ล่อในการชน กว้างที่นิยมนำมาเลี้ยงไว้ชนนั้น จะเป็นกว้างตัวผู้และมีเขาทั้งบนและล่าง ปลายเขาจะแยกออกเป็นแฉกและแหลมคม เขาบนติดกับส่วนหัวไม่สามารถขยับได้ ส่วนเขาล่างสามารถขยับหนีได้ ซึ่งส่วนเขานี้เองคืออาวุธสำคัญในการต่อสู้กับศัตรู

ผู้เลี้ยงจะฝึกฝนทักษะการต่อสู้ด้วยเทคนิคต่างๆ เช่น ใช้ไม้ไผ่เหลากลมสอดระหว่างเขาทั้งคู่แล้วปั่นซ้ายบ้าง ขว้างบ้าง เพื่อฝึกปฏิภาณในการต่อสู้ บางครั้งก็ใช้เชือกเส้นเล็กผูกติดกับเขาบนแล้วแกว่งเป็นวงกลมให้กว้างบินเป็นระยะๆ เพื่อฝึกกำลัง บางครั้งก็หากกว้างตัวอื่นๆ ที่มีกำลังด้อยกว่าคู่ช้อมให้เกิดความฮึกเหิม ฝึกฝนจนเห็นว่าพอนำไปเปรียบชนกับคนอื่นได้แล้ว ฤดูกาลเล่นชนกว้าง จะเริ่มต้นตั้งแต่กลางฤดูฝนไปจนถึงต้นฤดูหนาว โดยชาวบ้านจะไปจับตามกอไม้รวก

ด้วยการเขย่าให้ตกลงมา ถ้าเห็นว่ามีลักษณะดีตรงตามชนิดที่จะสามารถนำมาเลี้ยงไว้ชนได้ก็จะนำมาเลี้ยงโดยให้อาหารจำพวกหน่อไม้ ลูกบวบ กล้วยสุก อ้อย

การเล่นไม้โก่งแก้ง เป็นการละเล่นของภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรียกว่า เดินขาโกกเกก มักใช้ไม้ไผ่เป็นไม้ค้ำ มีงามสองอันสำหรับยืนเหยียบเพื่อใช้เดินต่างเท้า เวลาเดินมีเสียงดัง ก้าวจะยาว มักใช้แข่งเรื่องความเร็ว ผู้เล่นใช้มือถือไม้โก่งแก้งตั้งขึ้นให้ตรง แล้วค่อยก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งขึ้นเหยียบบนไม้โก่งแก้ง ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้เท้าซ้ายขึ้นก่อน แล้วก้าวเท้าขวาตาม ตั้งตัวให้สมดุลแล้วค่อยๆ ก้าวเท้าใดเท้าหนึ่งออกไป ถ้าล้มก็ขึ้นใหม่เดินใหม่จนคล่อง การชกโก่งแก้ง เป็นการละเล่นพื้นบ้านของเด็กๆ ที่เล่นกันเพื่อความสนุกสนาน ปัจจุบันการชกโก่งแก้งจะเหลือน้อย นอกจากจะเป็นการแสดงหรือสาธิต และเป็นกีฬาของชาวเขาที่ใช้ทำการแข่งขันอยู่ ชกโก่งแก้งเกิดขึ้นในชนบท ซึ่งในสมัยก่อนถนนหนทางไม่สะดวกเป็นโคลนเป็นฝุ่น เมื่อเดินด้วยเท้าธรรมดา จะทำให้เกิดโรคเท้าขึ้น ชาวล้านนาเรียกว่า หอกินดิน ชาวชนบทล้านนาถึงคิดหาวิธีการที่จะหลีกเลี่ยงไม่ให้เท้าเปื้อนโคลนฝุ่นและเชื้อโรค จึงคิดทำโก่งแก้งออกมาเพื่อใช้เดินอุปการณ์

การเล่นปั้นหนังว่อง คือการปั้นยางวงที่ใช้รัดของ เป็นการละเล่นของเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายเล่นโดยการจับคู่เล่นบนพื้นราบที่ไม่สกปรก เช่น พื้นเรือน หรือบนโต๊ะ อุปกรณ์ที่ใช้คือยางรัดของจำนวนมากน้อยเท่าที่ทำได้ กติกาการเล่นมีอยู่ว่าหากผู้เล่นฝ่ายใดสามารถคลายยางรัดของออกจากกันเป็นเส้นปกติได้ก็จะได้อย่างรัสนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ เป็นการละเล่นที่ใช้เล่นในยามว่าง คุณค่าของการเล่นปั้นหนังว่อง เล่นได้ทั้งเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง พ่อแม่สามารถให้ลูกเล่นในบ้านและคอยสังเกตพฤติกรรมนิสัยใจคอของลูก หากพบความผิดปกติจะแก้ไขได้ทันทีว่่งที่ นอกจากนี้ยังเป็นการเก็บรักษายางรัดของไว้ใช้ในโอกาสต่อไปอีกทางหนึ่งด้วย

นอกจากนี้ยังมีการละเล่นที่เหมือนกับการละเล่นของเด็กภาคอื่นๆ เช่น การเล่นเกม ห้างสามเหลี่ยม การเล่นไม้ก๊อบก๊อบ การบอกถามหรือกลองถาง เป่าปี่ตอซังข้าว กงจักร (ปั้นเชือกผูกร้อยกับฝาขวดน้ำอัดลมที่ทูปแบน) กองขี้หมา (ทอยลูกกระสุนหรือลูกก่ง) ขี้ม้า ก้านกล้วย บ่าช่าง (ลูกป้าง) ป็อกคอ (ขี้หลังวิ่งแข่งกัน) ปั้นผะลอบ (ปั้นก้านกล้วย) ยู้สาว (ชักคะเย่อโดยใช้ไม้ไผ่แทนเชือก) หมากเก็บ (หิน) หมากเก็บ (ไม้) ลิกจุงจา (เล่นชิงช้า)

สาระเกี่ยวกับการละเล่นพื้นบ้านของผู้ใหญ่ สังคมในยุคสมัยก่อนที่เป็นสังคมแบบเกษตรกรรมนั้น เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการทำมาหากินหรือการประกอบอาชีพ กิจกรรมการเล่นของผู้ใหญ่นอกจากการเล่นชนไก่ ชนวัว ชนควาย ชนกว่าง กัดปลา หรือการเล่นที่เป็นการเล่นอื่น ๆ ส่วนมากการเล่นที่เป็นความบันเทิงร่วมกันเป็นหมู่เหล่าจะมีเฉพาะในเทศกาลงานบุญ งานสงกรานต์ เช่น เล่นสละบ้า ม้าจกคอก เป็นต้น

ในตอนสุดท้ายของกรอบสาระการเรียนรู้มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูล

สาระที่ 10 เรื่อง แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย สาระแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น อาทิ

อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง

หมู่บ้านนักท่องเที่ยว OTOP บ้านหนองนา อำเภोज้าห่ม, วัดอักโขชัยคีรี, อนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาคำลือ, พิพิธภัณฑ์สถานโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา, วัดพระบาทบุปผาแดง และวัดดง - นั้งชัยคีรี

อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง

อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน, ศูนย์ศิลปาชีพ โครงการพระราชดำริบ้านทุ่งจี๋

อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

หมู่บ้านนักท่องเที่ยว OTOP บ้านฮ้างวังแก้ว, อุทยานแห่งชาติดอยหลวง(อำเภอวังเหนือ), น้ำตกวังแก้ว, วัดบ้านก่อ, วัดพระเกิด นอกจากนี้แล้วในอำเภอวังเหนือยังมีแหล่งเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นพิพิธภัณฑ์นิเวศธรรมชาติ (วัดบ้านใหม่) โบราณสถานสำคัญ ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อพญาวัน พระธาตุวัดพระเกิด พระธาตุผาหิน รอยพระพุทธรูป พระธาตุเกศาคำ และโบราณวัตถุที่สำคัญ ได้แก่ พระพุทธรูปทองสำริด (วัดพระเกิด)

สาระเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น อาทิ

ภูมิปัญญาการทำล่องข้าว (ก่องข้าว) ที่หมู่บ้านไผ่ปง ตำบลเมืองมาย อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีชื่อในการทำล่องข้าวเป็นอย่างมาก กว่าร้อยปีมาแล้วที่ชาวบ้านที่นี่สืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิมในการทำล่องข้าวเหนียวมาจากบรรพบุรุษ

บ้านม่วง เป็นชุมชนหนึ่งของอำเภอแจ้ห่มที่ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพเป็นเกษตรกรเนื่องจากสภาพภูมิอากาศ สิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็น ดิน น้ำ อุดมสมบูรณ์ พืช ผักสวนครัวต่าง ๆ ที่ผลิตจากชาวบ้านเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ถูกส่งจำหน่ายให้คนในจังหวัด และต่างจังหวัดได้นำไปประกอบเป็นอาหารมานานนับชั่วอายุคน

ในตอนสุดท้ายของกรอบสาระการเรียนรู้มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูล

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและเครือข่ายต่าง ๆ

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี (ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม : 2541) ได้กล่าวถึงความเป็นชุมชนว่า ชุมชนหมายถึงการที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีความเอื้ออาทรต่อกันมีความพยายามทำอะไรร่วมกันมีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสาร (communicate) กันด้วย ความเป็นชุมชนจะมีลักษณะ 4 ประการ คือ มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการกระทำร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ จากลักษณะองค์ประกอบทั้ง 4 ลักษณะนี้จะมีสิ่งที่ผุดบังเกิด (emerge)

ออกมาอีก 2 อย่าง คือ ความมีจิตวิญญาณ (ของกลุ่ม) และผู้นำตามธรรมชาติและการจัดการ ความเป็นกลุ่มก้อนหรือความเป็นชุมชน ทำให้กลุ่มมีศักยภาพสูงมากเพราะเป็นกลุ่มก้อนที่มี วัตถุประสงค์ร่วมกัน นั่นคือมีความรัก มีการกระทำ และมีการเรียนรู้ร่วมกัน ความเป็นชุมชน แก้ปัญหาได้ทุกชนิดทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมืองและสุขภาพ

กระบวนการศึกษาชุมชนจึงเริ่มมีบทบาทความสำคัญยิ่งขึ้นในรอบ 10 ปี ที่ผ่านมา โดยเน้นถึงการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อเป็นเครื่องมือหรือกลไกสร้าง ชุมชนเข้มแข็งด้วย ดังที่ ดร.สีลาภรณ์ นาคทรรพ (แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและ สังคม : ระดับกลุ่ม/ชุมชน, อ้างถึงใน รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยและพัฒนา รูปแบบ การจัดการเรียนรู้เพื่อท้องถิ่นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ “ซากอเลาะ กิดอ...เพื่อความเป็น โรงเรียนของเราทุกคน” โดย ดร.อมรวิทย์ นาคทรรพ และคณะ สถาบันรามจิตติ, 2550 : 25) นักวิชาการท่านหนึ่งที่บุกเบิกความคิดเรื่องการศึกษากับการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนว่า

“กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้ เนื่องจากการยกระดับ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ หาทางเลือกของการแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือก ทางเลือกในการแก้ปัญหาและสรุปบทเรียน เพื่อยกระดับสติปัญญาให้สูงขึ้น กระบวนการดังกล่าว เป็นกระบวนการที่ครอบคลุมทั้งเรื่องการปลูกจิตสำนึกของคนในการที่มุ่งมั่นจะแก้ปัญหาและ พึ่งตนเอง และเรื่องของการพัฒนาความรู้และทักษะในการจัดการกับปัญหาใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นได้ อย่างเท่าทันการเปลี่ยนแปลง”

ศาสตราจารย์ ดร.เสน่ห์ จามริก (ชุมชนไทยภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ใน พลวัตชุมชน ไทยในสมัยโลกาภิวัตน์, 2543, อ้างถึงใน รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อท้องถิ่นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ “ซากอเลาะ กิดอ...เพื่อ ความเป็นโรงเรียนของเราทุกคน” โดย ดร.อมรวิทย์ นาคทรรพ และคณะ สถาบันรามจิตติ, 2550 : 26) ซึ่งท่านเป็นนักคิดอีกท่านหนึ่งที่ตอกย้ำความสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ภายใต้กระบวนการ ทักษะชุมชนเข้มแข็งว่า

“ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา ได้มีการคิดการเขียนและอภิปรายกันอย่างกว้างขวางในแทบทุก วงการ ทางวัฒนธรรม ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน การพัฒนาทางเลือก การพัฒนา พึ่งตนเอง แล้วเราก็เห็นพ้องต้องกันว่า การพัฒนาพึ่งตนเองโดยสาระ ก็คือการกระตุ้น ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อว่าชุมชนชาวบ้านจะได้เรียนรู้ถึงพื้นฐาน ศักยภาพ ของตนเอง ทั้งในด้านภูมิปัญญาความรู้ และในฐานทรัพยากรอันเป็นรากฐานสำคัญและจำเป็นต่อ กระบวนการพัฒนาตนเองและพึ่งตนเอง และในที่สุดต่อการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งอย่างแท้จริง ทั้งหมดในเชิงของวิชาการและในระดับความคิด ถือได้ว่าลงตัว แทบไม่ต้องมาถกเถียงอะไรกันอีก ประเด็นจริงๆ ที่ยังจำเป็นต้องคิดและทำกันต่อไปจากนี้ ก็คือ กระบวนการเรียนรู้ หรือกระบวนการ ทางปัญญาที่ว่านี้ จะแปลความให้เกิดความหมายเป็นภาคปฏิบัติอันแนบเนื่องอยู่ในกระบวนการ ทางสังคม ในวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นชนบทอย่างไร หาไม่แล้ว

คำวลีற்றுๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ก็จะกลายเป็นเพียงสูตรสำเร็จอันว่างเปล่าปราศจากความหมายอะไรในชีวิตที่เป็นจริง”

ดร.อมรวิชัย นาครทรรพ และคณะ (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยและพัฒนา รูปแบบ การจัดการเรียนรู้เพื่อท้องถิ่นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ “ชากอเลาะ๊ะ กือต...เพื่อความเป็นโรงเรียนของเราทุกคน, สถาบันรามจิตติ, 2550 : 26) ได้สรุปประมวลแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกัน ปฏิบัติการร่วมกัน เรียนรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน ดังนี้

“หากประมวลแนวคิดของนักวิชาการทั้งไทยและเทศเข้าด้วยกัน ก็อาจสรุปได้ว่าอำนาจทางเศรษฐกิจ หรือแม้แต่อำนาจทางวัฒนธรรม โลกจะก้าวเข้าสู่ยุคที่เต็มไปด้วยการกระจายอำนาจไปสู่ปัจเจกบุคคลและชุมชน ความหลากหลายของวิถีชีวิตและการผสมผสานทางวัฒนธรรม ความหลากหลายของภาคการผลิตทั้งในแง่ขนาดและความซับซ้อนและแนวโน้มเหล่านั้นปรากฏเด่นชัดมากเป็นลำดับ

ชุมชนและบุคคลที่จะอยู่รอดได้อย่างสง่างามจึงต้องเป็นชุมชนและบุคคลที่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีทั้งภูมิปัญญาและขีดความสามารถในการ “เลี้ยววิกฤต-เสาะโอกาส” จากความเปลี่ยนแปลงที่เข้ามากระทบจากรอบข้าง มีความสามารถในการจัดการวิถีชีวิตและการทำมาหากินของตนได้อย่างสอดคล้องกับความเป็นไปได้ในสังคม มีโลกทัศน์ทางวัฒนธรรมที่เปิดกว้างแต่ในขณะเดียวกันก็ตระหนักในคุณค่าแห่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนหรือชุมชนของตนเอง และที่สำคัญที่สุดคือความสามารถในการพึ่งพาตนเอง บุคคล และชุมชนที่จะช่วยให้สามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเข้มแข็ง

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียน

ทีมประสานงานชุดโครงการวิจัยด้านการศึกษากับชุมชนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2541, อ้างถึงใน จำลอง คำบุญชู และคณะ, รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่องกล่องข้าวตำบลเมืองมาย อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง : บทบาทและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และพัฒนากระบวนการผลิตกล่องข้าว, 2545 : 33-34) ได้สรุปว่า

ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นผลมาจาก “สภาวะพื้นฐาน” นับตั้งแต่วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ภูมิปัญญา ภาวะผู้นำ รูปแบบการทำมาหากิน สภาพสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร การปกครองตนเอง ตลอดจน “กระบวนการทางสังคมในชุมชน” นั้นๆ เองที่เกี่ยวข้องกันตามมา เช่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน การร่วมกันเรียนรู้และแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยกันในชุมชน ลักษณะสัมพันธ์ภาพระหว่างกลุ่มคนฝ่ายต่าง ๆ ในชุมชนทั้งในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ เป็นต้น

สภาวะพื้นฐานของชุมชนและกระบวนการทางสังคมต่างๆ ในชุมชนนั้นเองที่จะมีปฏิสัมพันธ์กันและหล่อหลอมกันเข้าเป็น “พลังชุมชน” ที่อาจเป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นการมีระบบเศรษฐกิจที่มั่นคงยั่งยืนในรูปของการเกษตรผสมผสานหรือธุรกิจชุมชนด้านต่างๆ การมีการออม

ทุนร่วมกันในชุมชนในรูปกลุ่มออมทรัพย์หรือธนาคารชุมชน เพื่อเป็นสวัสดิการและหลักประกันความมั่นคงให้คนในชุมชน การมีสภาพครอบครัวที่อบอุ่นแน่นแฟ้นอยู่กันพร้อมหน้า การมีสภาพแวดล้อมในชุมชนที่สมบูรณ์ยั่งยืนในรูปของการร่วมกันอนุรักษ์ป่าไม้และต้นน้ำลำธาร การมีกลไกปกครองตนเองที่เข้มแข็งในรูปขององค์กรท้องถิ่นที่มีผลงานประจักษ์ชัด การมีการศึกษาที่เหมาะสมแก่ท้องถิ่นในรูปของหลักสูตรท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นต้น

พลังชุมชนในรูปต่าง ๆ เหล่านี้เองจึงจะบ่งบอกถึงความเข้มแข็งของชุมชนที่สะท้อนให้เห็นในรูปของการกินดีอยู่ดี การเอื้ออาทร ความสัมพันธ์อันอบอุ่นระหว่างสมาชิกของชุมชนและการมีสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ และจะเป็นความเข้มแข็งที่ชุมชนใช้ในการเผชิญกับ “แรงปะทะ” ต่าง ๆ จากโลกภายนอกไม่ว่าจะเป็นแรงปะทะจากกระแสเศรษฐกิจทุนนิยม กระแสการเมืองระดับชาติและท้องถิ่น กระแสสื่อมวลชนซึ่งชุมชนจะได้ใช้ความเข้มแข็งนี้ในการต้านแรงปะทะต่าง ๆ ด้วยการพินิจ พิเคราะห์ ไตร่ตรองและเลือกสรรวิถีชีวิตและวิถีทางการพัฒนาที่เหมาะสมให้แก่ตนเอง

ทีมประสานงานชุดโครงการวิจัยด้านการศึกษากับชุมชนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2541, อ้างถึงใน จำลอง คำบุญชู และคณะ, 2545 : 34-36) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาบทบาทของโรงเรียนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ดังนี้

โรงเรียนและสถานศึกษาเป็นองค์ประกอบที่หลอมรวมอยู่ในสภาพของความเป็นชุมชนไม่ว่าจะในแง่ “สภาวะพื้นฐาน” ของชุมชนก็ย่อมมีโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งในคำอธิบายสภาวะพื้นฐานของชุมชนนั้น หรือในแง่ “กระบวนการชุมชน” ก็ย่อมมีโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่มีปฏิสัมพันธ์กับกระบวนการชุมชนรูปแบบต่าง ๆ และในแง่ “พลังชุมชน” ก็ย่อมมีโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถแสดงพลังเสริมพลังชุมชนในวิถีทางต่าง ๆ ที่เหมาะสม ดังนั้นในการศึกษาบทบาทของโรงเรียนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จึงอาจวางกรอบการศึกษาได้ดังนี้

1. สภาวะพื้นฐานของชุมชน สภาวะพื้นฐานของโรงเรียนในเชิงสัมพันธ์กับชุมชน ควรมีทั้งการศึกษาสภาวะพื้นฐานของชุมชนด้านต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการศึกษาสภาวะพื้นฐานของโรงเรียนซึ่งจะเป็นเครื่องชี้ศักยภาพเบื้องต้นของโรงเรียน ในการทำงานร่วมกับชุมชนที่แวดล้อมโรงเรียนนั้นอยู่ อาทิ

- วิสัยทัศน์และขีดความสามารถของบุคลากรของโรงเรียนโดยเฉพาะวิสัยทัศน์เกี่ยวกับชุมชนและขีดความสามารถของบุคลากรในการทำงานร่วมกับชุมชน
- ทรัพยากรของโรงเรียน ขีดความสามารถของผู้บริหารในการริเริ่มและรักษาสัมพันธภาพที่ดีและการทำงานร่วมกับชุมชน
- ทรัพยากรของโรงเรียน สภาพทางกายภาพโดยทั่วไป และศักยภาพในการใช้ทรัพยากรเหล่านั้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยของชุมชน
- ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนในเชิงความสัมพันธ์กับชุมชน หลักฐานแสดงความสัมพันธ์ที่เคยมีมาระหว่างผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนกับชุมชน

ทั้งนี้ สภาวะพื้นฐานของโรงเรียนเหล่านี้ ในบางเรื่องอาจมีความสัมพันธ์กับสภาวะพื้นฐานของชุมชนซึ่งควรได้รับการศึกษาวิเคราะห์ด้วย เช่น การศึกษาวิเคราะห์ขีดความสามารถของบุคลากรและภาวะผู้นำของโรงเรียนในเชิงที่มีปฏิสัมพันธ์กับภาวะผู้นำของชุมชนหรือแหล่งผู้รู้ ผู้ทรงภูมิปัญญาในชุมชน การศึกษาทรัพยากรของโรงเรียนในเชิงปฏิสัมพันธ์กับปัญหาและความต้องการของชุมชน เป็นต้น

2. การศึกษากระบวนการชุมชนและกระบวนการโรงเรียน - ชุมชน บนฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาวะพื้นฐานของชุมชนและโรงเรียนนี้ สิ่งสำคัญต่อมาที่ควรศึกษาคือ “กระบวนการชุมชน” เช่น ลักษณะการทำงานและแก้ปัญหาด้วยกันในชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ การศึกษากระบวนการชุมชนควรมีควบคู่ไปกับการศึกษา “กระบวนการโรงเรียน-ชุมชน” ซึ่งหมายถึงกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ที่เน้นลักษณะการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อาทิ

- การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานของโรงเรียน เช่น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับ นักเรียน การนำผู้รู้ในชุมชนมาช่วยสอน การจัดทำสื่อการเรียนการสอน การวางหลักสูตรท้องถิ่น การรับบริจาคหรือระดมทรัพยากรจากท้องถิ่นมาสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน เป็นต้น

- การที่โรงเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการพบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และแสวงหาของคนในชุมชน เช่น การพบปะกันตามสถานที่ต่างๆ ในชุมชนโดยมีครูหรือผู้บริหารเข้าไปมีส่วนร่วม การที่ครูหรือผู้บริหารเข้าร่วมมีบทบาทในการประชุมชาวบ้านหรือการประชุมผู้นำท้องถิ่นที่จัดขึ้นอย่างเป็นทางการ เป็นต้น

- การมีกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เช่น การจัดให้มีวันสำคัญของชุมชน วันแข่งขันกีฬา งานทำบุญตามประเพณีต่างๆ ร่วมกัน เป็นต้น

การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการโรงเรียน - ชุมชนนี้ควรศึกษาในลักษณะที่อาจมองถึงความสัมพันธ์กับกระบวนการชุมชนเองด้วย เช่น การศึกษากิจกรรมที่โรงเรียนนำชุมชนเข้ามามีทำกิจกรรมของโรงเรียนหรือการที่โรงเรียนเข้าไปร่วมทำกิจกรรมของชุมชนในเชิงที่อาจมีปฏิสัมพันธ์หรือผลกระทบต่อกระบวนการการเรียนรู้และแก้ปัญหาร่วมกันของคนในชุมชน เป็นต้น

3. พลังโรงเรียนที่ช่วยเสริมพลังชุมชน ท้ายที่สุดจากสภาวะพื้นฐานและกระบวนการทำงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนดังที่กล่าวไป อาจนำไปสู่การแสดงผลของโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างพลังและความเข้มแข็งของชุมชนในรูปลักษณะและกิจกรรมต่างๆ อาทิ การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาและความต้องการของชุมชน การริเริ่มโครงการพัฒนาอาชีพเสริมของนักเรียนและผู้ปกครองร่วมกับชุมชนที่จะเสริมความเข้มแข็งในเชิงเศรษฐกิจ การริเริ่มกลุ่มออมทรัพย์ในโรงเรียนที่สัมพันธ์กับกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน การริเริ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและรักษาความสะอาดร่วมกับชุมชน เป็นต้น

รุ่ง แก้วแดง (2541, อ้างถึงใน จำลอง คำบุญชู และคณะ, 2545 : 36-37) ได้กล่าวถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยใช้คำกลางๆ ว่า ภูมิปัญญาไทย และให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาไทยหมายถึงองค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรับแต่ง พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2539, อ้างถึงใน จำลอง คำบุญชู และคณะ, 2545 : 37) ได้เสนอแนวคิดในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาไว้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 4 อย่างคือ

1. ความรู้และระบบความรู้ ภูมิปัญญาไม่ใช่สิ่งที่คนแต่ละคนคิดแวบขึ้นมาในหัว ปัญญาในโลกแห่งความเป็นเมือง ก็คือคนที่ฉลาด คนที่คิดอะไรแวบออกได้สำเร็จ อันนี้เป็นภูมิปัญญาแบบสมัยใหม่ ไม่ใช่ภูมิปัญญาแบบชาวบ้าน เราต้องไปดูองค์ความรู้และระบบความรู้ ระบบความรู้มีความสำคัญตรงที่ว่าสิ่งต่างๆ ในโลกนี้มีความสัมพันธ์กัน ไม่ใช่ดูจากความรู้เพียงอย่างเดียว แต่ดูที่ตัวระบบความรู้คือชาวบ้านหรือคนในท้องถิ่นนั้นๆ เห็นว่า สิ่งต่างๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างไรและต้องรู้ว่าชาวบ้านเขาคิดเขาทำสิ่งต่างๆ ให้สัมพันธ์กันอย่างไรด้วย คือรู้ถึงระบบความรู้ด้วย

2. การสั่งสมการกระจายความรู้ ความรู้หรือภูมิปัญญาของชาวบ้านไม่ได้เกิดจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เกิดจากการสั่งสม การกระจายความรู้และการเข้าถึงตัวความรู้ หรือการบริการความรู้นั้นๆ ความรู้มันไม่ได้ลอยอยู่ เราจำเป็นจะต้องดูด้วยว่า คนมีความรู้แล้วคนๆ นั้นเอาความรู้ไปใช้ไปบริการคนอื่นได้อย่างไร

3. การถ่ายทอดความรู้และระบบความรู้ ภูมิปัญญาของชาวบ้านในท้องถิ่นไม่มีสถาบันที่จะถ่ายทอดการศึกษาให้เห็นอย่างชัดๆ แต่เป็นกระบวนการถ่ายทอดที่ซับซ้อนถ้าจะให้เข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่น เราก็ต้องเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากคนชั่วอายุหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง

4. การสร้างสรรค์และการปรับปรุง ภูมิปัญญาความรู้หรือระบบความรู้ของชาวบ้านนั้นไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่มีปรับเปลี่ยนตลอดเวลาโดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้านนั่นเอง

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (อ้างถึงใน จำลอง คำบุญชู และคณะ, 2545 : 38) ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนต่อการจัดการศึกษาที่ถูกรวมอำนาจสู่ส่วนกลางจนเกิดปัญหากระทบต่อชุมชนว่า การศึกษาสมัยใหม่ได้แยกนักเรียนออกจากชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเอง เนื่องจากการเรียนการสอนทั้งหมดเป็นไปตามหลักสูตรจากส่วนกลาง ความแปลกแยกนี้มีลักษณะที่รุนแรงถึงกับทำให้นักเรียนบางคนดูถูกวิถีชีวิตของชุมชน ไม่ยอมรับ ไม่อยากศึกษา ไม่มีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมและท้องถิ่นของตน และไม่รู้จักที่จะนำไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ความแปลกแยกดังกล่าวยังทำให้เกิดช่องว่างระหว่างพ่อแม่กับลูก เกิดช่องว่างระหว่างคนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่า ลูกไม่สืบสานอาชีพของพ่อแม่ คนรุ่นใหม่เข้ากับชุมชนเดิมไม่ได้ วัฒนธรรม ภูมิธรรม และภูมิปัญญาของท้องถิ่นจึงถูกละเลยทอดทิ้งจนค่อยๆ สูญหายไป ไม่มีผู้สืบทอด

2.2.1 แนวคิดจากบทเรียนและประสบการณ์จากการปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษา

โครงการวิจัยเรื่องกลองข้าวตำบลเมืองมาย อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง : บทบาทและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการอนุรักษ์ ส่งเสริม และพัฒนากระบวนการผลิตกลองข้าวจากการดำเนินการวิจัยพบกระบวนการกระตุ้นให้ผู้มีอาชีพไปสานกลองข้าวเข้าสู่กระบวนการกลุ่มและการมีส่วนร่วมได้ 6 ลักษณะ จำลอง คำบุญชู และคณะ (2545 : 255-257) ดังนี้

ลักษณะที่หนึ่ง ทบทวนประวัติศาสตร์ชุมชนกลองข้าว โดยการจัดเวทีเสวนาชาวบ้านในประเด็น “อดีต ปัจจุบัน แนวโน้มของกลองข้าวตำบลเมืองมาย”

ลักษณะที่สอง การจัดประกวดฝีมือการไปสานกลองข้าว ควบคู่กับการทบทวนประวัติศาสตร์ชุมชน เป็นกระบวนการหนึ่งที่กระตุ้นให้ผู้มีฝีมือได้รับการยอมรับ เกิดกำลังใจ เกิดความภาคภูมิใจ กระตุ้นให้พัฒนาฝีมือต่อมา

ลักษณะที่สาม การจัดเสวนาเวทีชาวบ้านกลุ่มใหญ่เป็นระยะอย่างต่อเนื่อง โครงการนี้ได้จัดการเสวนาเช่นนี้ทุก 6 เดือน รวม 6 ครั้ง นับเป็นกระบวนการที่ช่วยให้เกิดการกระตุ้น ติดตาม รายงานความเคลื่อนไหว และผลการดำเนินงานการวิจัยระหว่างนักวิจัยกับชาวบ้าน

ลักษณะที่สี่ การจัดสนทนากลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการ สนทนาวงเล็กอย่างไม่เป็นทางการ และต่อเนื่องบ่อยครั้งซึ่งเป็นกระบวนการที่สามารถช่วยกระตุ้นการสร้างความเข้าใจ การขยายกลุ่ม การสื่อสารขยายวงกว้างขึ้น และขยายจำนวนผู้สนใจเพิ่มขึ้น สู่การเข้าร่วมกลุ่มใหญ่ต่อไป

ลักษณะที่ห้า การศึกษาดูงานเป็นอีกกระบวนการหนึ่งที่กระตุ้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน และการเข้าสู่กระบวนการกลุ่มที่ได้ผลดีที่สุดวิธีหนึ่งที่กระตุ้นไปสู่การทดลองปฏิบัติการร่วมกันและกระบวนการกลุ่มได้ในโอกาสต่อไป

ลักษณะที่หก การเผยแพร่ผลงานกิจกรรมผ่านสื่อมวลชน ได้มีส่วนกระตุ้นให้สมาชิกกลุ่มเกิดความภาคภูมิใจและมีกำลังใจที่ผลงานและกิจกรรมได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน และเผยแพร่ให้สังคมภายนอกได้รับรู้ ส่งผลให้มีผู้สนใจเดินทางเข้ามาในชุมชนติดตามผลงานการผลิตกลองข้าวอยู่บ่อยครั้ง

จากบทบาทความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ปรากฏผลดังกล่าวแล้วนั้น สามารถสรุปถึงกระบวนการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้ตามลักษณะต่างๆ ดังนี้ คือ

ลักษณะที่หนึ่ง จัดเวทีเสวนาสร้างความเข้าใจร่วมกัน

ลักษณะที่สอง นักเรียนเป็นสะพานเชื่อม โดยพานักเรียนไปเรียนไปสานกลองข้าวกับชาวบ้าน โดยอาศัย “พ่อแม่สอนลูก – ลูกสอนเพื่อน” ครูมอบหมายให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าความรู้จากชุมชน ผู้ปกครอง ผู้เฒ่าผู้แก่ แล้วนำมาแลกเปลี่ยนข้อมูลกันในชั้นเรียน การจัดกิจกรรมจัดหาทุนสนับสนุนโรงเรียนเพื่อประโยชน์ของนักเรียน

ลักษณะที่สาม กล่องข้าวเป็นเอกลักษณ์ร่วมกัน การนำกล่องข้าวมาเป็นเอกลักษณ์ ความภูมิใจของโรงเรียนและชุมชนร่วมกันนี้มีส่วนช่วยกระตุ้นความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

ลักษณะที่สี่ การประชุมชี้แจงผู้ปกครอง กระบวนการจัดประชุมเช่นนี้ได้สร้างความเข้าใจระหว่างครูกับผู้ปกครองทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนตามมา

ลักษณะที่ห้า การเผยแพร่ผลงานกิจกรรมผ่านสื่อมวลชน กิจกรรมและผลงานซึ่งเกี่ยวข้องกับกล่องข้าวที่ชาวบ้าน ครู และนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการนั้นได้รับการเผยแพร่ผ่านสื่อโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ทั้งในท้องถิ่นและส่วนกลาง ทำให้ผู้เกี่ยวข้องเกิดความภูมิใจและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นและภูมิปัญญาการผลิตกล่องข้าว ทำให้ชุมชนเข้าใจบทบาทของโรงเรียนและการร่วมมือกับชุมชนเพิ่มขึ้น

ในส่วนของการข้อเสนอแนะจากกรณีศึกษาวิจัยดังกล่าว สามารถนำมาเป็นแนวคิดในการเรียนรู้ท้องถิ่นร่วมกันของนักเรียน ครู ชุมชน และเครือข่ายต่าง ๆ ดังนี้

บทบาทความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะเป็นไปด้วยดีควรเอาปัญหาของชุมชนเป็นตัวตั้ง เพราะความต้องการของชุมชนจะทำให้เกิดความร่วมมือได้ง่าย ดังนั้นจากความร่วมมือที่อาศัยกล่องข้าวเป็นตัวตั้งจึงอาจขยายไปสู่ปัญหาความต้องการของชุมชนในด้านต่างๆ เช่น ปัญหาการหาไม้ไผ่มาทำกล่องข้าวได้ยากและต้องไปหาไกลขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากร และเพิ่มปริมาณแหล่งวัตถุดิบในการผลิตกล่องข้าว และการรักษาระบบนิเวศวิทยา นอกจากนี้ควรขยายผลไปสู่การศึกษารวบรวมข้อมูลความรู้เกี่ยวกับชุมชน และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทจัดการศึกษา ร่วมกับโรงเรียนอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่แท้จริงต้องอาศัยกระบวนการจัดทำโดยคนในท้องถิ่นทุกระดับตอนเริ่มตั้งแต่วิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการ กำหนดจุดหมาย โครงสร้าง สารการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาท โดยคนในชุมชนท้องถิ่นคือผู้รู้ ผู้ชำนาญการในเรื่องต่างๆ ของท้องถิ่น

กรณีการศึกษาเรื่องกล่องข้าวของชุมชน ตำบลเมืองมายนี้ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องอาชีพเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่ครอบคลุมถึงเรื่องวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ภาษาและศิลปะ ดังนั้นโรงเรียนจึงควรขยายบทบาทความร่วมมือเพื่อช่วยสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นและเชื่อมโยงไปสู่ระดับชาติ

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายเพื่อการเรียนรู้ถิ่นฐานบ้านเกิดร่วมกัน

ดร.อมรวิทย์ นาคทรัพย์ และคณะ (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อท้องถิ่นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ “ชากอเลาะ กิตอ ...เพื่อความเป็นโรงเรียนของเราทุกคน, สถาบันรามจิตติ, 2550 : 35) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ดีของผู้เรียนไว้ดังนี้

“การที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ที่ดี ย่อมต้องอาศัยสาระการเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมซึ่งขึ้นกับการจัดการของครูผู้สอน ดังนั้น การปฏิรูปการเรียนรู้จึงหมายถึง การปรับวิธีเรียนของผู้เรียนและการเปลี่ยนวิธีการสอนของครู แต่เนื่องจากทั้งครูและผู้เรียนดำเนินชีวิตอยู่ในบริบทของโรงเรียนและชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษามีอิทธิพลต่อการทำงานของครู ในขณะที่ผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้เรียน การปรับเปลี่ยนจะเกิดผลสมบูรณ์ได้ ก็ต่อเมื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจและให้การสนับสนุนส่งเสริมการปรับเปลี่ยนแนวคิดและการกระทำของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ผู้เรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ในการจัดการศึกษา และจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่เป็นประโยชน์ด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม อันจะส่งผลให้เกิดผลการเรียนรู้ที่ดีตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

นอกจากนี้เมื่อนำแนวคิดการพัฒนาทั้งโรงเรียน (Whole school reform) ซึ่งเป็นแนวคิดการปฏิรูปการเรียนรู้ จะเห็นได้ว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ให้ได้ผลจะต้องครอบคลุมการปรับเปลี่ยนทั้งทางด้านสาระและกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน จึงจะส่งผลให้เกิดผลการเรียนรู้ตามความคาดหวัง แต่การปรับเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นขึ้นกับปัจจัยหลายด้าน ด้านที่สำคัญมากก็คือการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (paradigm) หรือแนวคิด ซึ่งมีอิทธิพลสูงต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ขั้นตอนสำคัญของการดำเนินการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงก็คือการทำให้ผู้ที่ปรับเปลี่ยนตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการปรับเปลี่ยน และยอมรับการเปลี่ยนแปลง แต่การปรับเปลี่ยนทั้งกระบวนทัศน์และพฤติกรรมของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งย่อมเกิดขึ้นได้ยาก หากผู้เกี่ยวข้องและสิ่งแวดล้อมไม่เอื้อต่อการปรับเปลี่ยน แม้ครูผู้สอนยินดีที่จะเปลี่ยนแปลง แต่หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร เพื่อนครูด้วยกัน หรือผู้ปกครอง ครูก็ต้องเผชิญกับอุปสรรคปัญหานานาประการ ซึ่งอาจทำให้ครูดำเนินการไม่ได้จนเกิดความท้อถอย การพัฒนาที่เกิดขึ้นเฉพาะบุคคลเพียงบางคน จึงไม่มีพลังพอที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาพใหญ่ หรือในวงกว้างได้ แนวคิดการพัฒนาทั้งโรงเรียน (whole school approach) จึงเป็นแนวคิดที่สำคัญในการช่วยให้การปฏิรูปการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากเป็นแนวคิดที่มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ (full participation) ในการดำเนินการ”

รุ่ง แก้วแดง (2541, อ้างถึงใน จำลอง คำบุญชู และคณะ, 2545 : 38) ได้แสดงแนวคิดว่า ต้องให้ความสำคัญกับบทบาทการศึกษาของครอบครัวมากขึ้น การที่จะทำให้บทบาทเรื่องการศึกษาของครอบครัวประสบความสำเร็จจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียนกับครอบครัวให้มีบทบาทหน้าที่และศักยภาพทางการศึกษาที่เท่าเทียมกัน เรื่องไหนที่โรงเรียนมีมากกว่าก็ต้องถ่ายทอดความรู้ให้ผู้ปกครอง ในทำนองเดียวกันถ้าผู้ปกครองมีมากกว่าก็จะถ่ายทอดกลับไปยังโรงเรียน เพื่อที่จะให้ครูเกิดการเรียนรู้ ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ในอนาคตทั้งโรงเรียนและชุมชนก็จะเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ทั้งทางภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เช่น สื่อมวลชนต่างๆ ที่ให้ความรู้ให้ประสบการณ์ตลอดเวลา

อภิชาติ พันธเสน (2539, อ้างถึงใน จำลอง คำบุญชู และคณะ, 2545 : 38) ได้แสดงแนวคิด ว่า ถ้าหากโรงเรียนไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับชุมชน โรงเรียนก็จะมียุทธศาสตร์ความรู้สองชุดที่มี ลักษณะเป็นอิสระต่อกัน คือวิชาการและวิชาชีพ โดยที่ทั้งสองชุดไม่มีความสัมพันธ์กัน แต่อย่างไร ในทางปฏิบัติถ้าหากไม่นำชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ทางโรงเรียนจะจัดการสอนและลงมือปฏิบัติ เกี่ยวกับวิชาชีพด้วยความยากลำบาก เพราะครูส่วนใหญ่ของโรงเรียนถูกสอนให้มีความรู้เฉพาะ ด้านวิชาการเป็นหลัก การที่จะลงมือไปสอนในเรื่องอาชีพด้วยตนเองมักจะไม่มีเวลาและ ประสบการณ์ในการจัดเฉพาะเรื่องอย่างเพียงพอ ผลที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่คือหลังจากดำเนินโครงการ คู่ขนานในลักษณะดังกล่าวไปไม่นาน โรงเรียนมักจะประสบความล้มเหลวในเรื่องการจัดการสอน วิชาชีพและเลิกล้มความตั้งใจไปในที่สุด เพราะทำไม่ได้ผลในขณะเดียวกัน เนื่องจากการสอน อาชีพไม่ใช่หน้าที่หลักของโรงเรียน จึงมีแนวโน้มที่จะเลิกสอนวิชาชีพเสีย ถ้าหากโรงเรียนนำ ชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการสอนของโรงเรียน ผลดีประการแรกคือภูมิปัญญาของ ชาวบ้านจะเข้ามามีส่วนสำคัญในฐานะที่เป็นองค์ความรู้เพิ่มขึ้นให้แก่ระบบการศึกษาทั้งหมดของ โรงเรียน ประการต่อมาโรงเรียนจะได้อาศัยประสบการณ์และความรู้ต่างๆ จากชุมชนเข้ามาช่วยใน เรื่องการจัดการศึกษาเกี่ยวกับอาชีพของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะเดียวกัน ถ้าหากโรงเรียนจะทำให้การศึกษาในลักษณะที่กลมกลืนกับการประกอบอาชีพในท้องถิ่น ก็จะมี ประยุกต์วิชาสามัญต่างๆ เข้ามาใช้กับกิจกรรม เพื่อการเพิ่มผลิตภาพของโรงเรียน ดังนั้นกิจกรรม เพื่อการเพิ่มผลิตภาพของโรงเรียนจะยิ่งมีความสมบูรณ์ขึ้น เพราะได้มีการนำความรู้จากวิชา สมัญญเข้ามาประยุกต์ใช้ร่วมกับภูมิปัญญาของชาวบ้าน จึงเป็นการสังเคราะห์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้น ในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ ครูและนักเรียนจะได้ความรู้และประโยชน์จากกิจกรรม เพื่อเพิ่มผลิตภาพ ชาวบ้านก็จะได้แง่คิดจากวิชาการเพิ่มขึ้น เพื่อปรับปรุงการประกอบอาชีพของ ตนให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น อันมีส่วนสำคัญในการเพิ่มปัจจัยนำเข้าปัญญาให้แก่ชุมชน ช่วยให้มีความ ยกระดับขีดความสามารถของชุมชนในการแก้ปัญหาของตนเองได้อีกระดับหนึ่ง

การทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชาวบ้านในชุมชนเพื่อศึกษาพัฒนาองค์ความรู้และ ชุมชนนั้นย่อมเกิดการพบกันระหว่างวัฒนธรรมของโรงเรียน (วัฒนธรรมภายใน) กับวัฒนธรรม ชาวบ้าน ซึ่งเรื่องนี้ กาญจนา แก้วเทพ (2538, อ้างถึงใน จำลอง คำบุญชู และคณะ, 2545 : 39) ได้เสนอแนวคิด ว่า นักพัฒนาจากภายนอกเมื่อลงไปทำงานกับชาวบ้าน ก็มีความหมายเท่ากับการ พบกันทางวัฒนธรรม การพบกันระหว่าง 2 วัฒนธรรมนี้ ถ้าเป็นการพบกันอย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน คือต่างฝ่ายต่างเคารพในวัฒนธรรมของกันและกัน (เป็นความสัมพันธ์ในแนวนอน) ย่อมจะเกิดความเข้าใจและเรียนรู้จากกันและกัน แต่ถ้าเป็นการพบกันในแนวตั้งคือมีฝ่ายใดถือว่า วัฒนธรรมของตัวเองสูงกว่าเหนือกว่าเกิดอาการดูแคลนวัฒนธรรมของผู้อื่น และเห็นว่าวัฒนธรรมของ ตนเท่านั้นที่เป็นมาตรฐานก็เท่ากับเป็นจุดเริ่มต้นที่ชักนำไปสู่การครอบงำทางวัฒนธรรม ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างนักพัฒนากับชาวบ้าน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติวัฒนธรรม) จะต้องเป็น ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเสมอภาคเท่าเทียม

วิธีการที่จะอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่ในสังคมใดๆ ได้คือการให้การศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการสร้างสังคมปรกติ (การขัดเกลาทางสังคม) สำหรับการศึกษาในระบบโรงเรียนจะบรรจุสาระที่ต้องถ่ายทอดลงในหลักสูตรเพราะเป็นเครื่องมืออันหนึ่งของสังคมที่จะใช้เป็นข้อกำหนดสำหรับการอบรมบุคคลต่างๆ ให้เป็นไปตามความต้องการของสังคม (สังคอรุทธานันท์, 2532, อ้างถึงใน จำลอง คำบุญชู และคณะ, 2545 : 39) แต่อย่างไรก็ตาม ตามหลักการของหลักสูตรที่สร้างขึ้นจำเป็นต้องมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้นๆ เพราะสังคมหรือชุมชนแต่ละแห่งนั้นมักจะมีสภาพปัญหาและความต้องการแตกต่างกัน หลักสูตรที่จะสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมหรือชุมชนนั้น จะต้องเปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเพราะบุคคลในชุมชนจะเป็นผู้รู้จักชุมชนดี หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นโดยบุคคลในชุมชนมีส่วนร่วมในการพิจารณาตัดสินใจในกระบวนการพัฒนาเรียกว่าหลักสูตรท้องถิ่น

2.2.3 การเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นจังหวัดลำปางในมุมมองของการศึกษาท้องถิ่นใน 6 มิติ

โรงเรียนเรียนโป่งหลวงวิทยา รัชมังคลาภิเษก ได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของเราเพื่อศึกษาท้องถิ่นใน 6 มิติ ประกอบด้วย มิติสังคม มิติวัฒนธรรม มิติประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มิติคุณค่าและภูมิปัญญาท้องถิ่น มิติทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง โดยได้ประสานเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนตำบลบ้านเอื้อม ตำบลบ้านคำ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง และอาจารย์ณัฐติกาญจน์ สีเหนียง นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้นำแนวคิดจากการสังเคราะห์ชุดความรู้ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการศึกษาของชุมชน (Synthesis of Local Knowledge sets for The Promotion of Community Education) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการทดลองวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับโรงเรียนโป่งหลวงวิทยา รัชมังคลาภิเษก และชุมชนท้องถิ่น สำหรับการศึกษาวิจัยในหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา โดย อาจารย์ณัฐติกาญจน์ สีเหนียง ดำเนินการศึกษาวิจัยระหว่างเดือนมิถุนายน – ธันวาคม 2554

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนโป่งหลวงวิทยา รัชมังคลาภิเษก (2554) ได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นของเราที่สอดคล้องกับหลักสูตรโรงเรียนโป่งหลวงวิทยา รัชมังคลาภิเษก พุทธศักราช 2553 เพื่อศึกษาท้องถิ่นในมิติสังคม มิติวัฒนธรรม มิติเศรษฐกิจ มิติประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มิติคุณค่าและภูมิปัญญาท้องถิ่น มิติทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ความรักหวงแหนในท้องถิ่น พร้อมทั้งให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการวิเคราะห์และการใช้เหตุผลเกี่ยวกับความเป็นมาในสภาวะการณ์ ปัญหาและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตนในมิติต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานต่อการพัฒนา และเป็นแนวทางการพัฒนาตนเองและท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้น

ในการอนุมัติการใช้หลักสูตรดังกล่าวนี้ อาศัยคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ สพฐ.291/2551 ลงวันที่ 11 กรกฎาคม 2551 โดยตามการพิจารณาความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียน อนุมัติให้ใช้หลักสูตรโรงเรียนโป่งหลวงวิทยา ราชมงคลภิเชก พุทธศักราช 2553 ตามหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งเป็นหลักสูตรอิงมาตรฐานและตัวชี้วัดตามหลักสูตรท้องถิ่น จึงมอบหมายภารกิจให้กับครูผู้สอนในการนำหลักสูตรโรงเรียนโป่งหลวงวิทยา ราชมงคลภิเชก พุทธศักราช 2553 ตามหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้าร่วมประชุม เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2554 ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนศิษย์เก่า ผู้แทนองค์กรศาสนา ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนครู และผู้อำนวยการสถานศึกษา รวม 9 ท่าน

หลักสูตรโรงเรียนโป่งหลวงวิทยา ราชมงคลภิเชก พุทธศักราช 2553 ตามหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีคำอธิบายรายวิชา ดังนี้

ศึกษาความรู้ท้องถิ่นในมิติสังคม มิติวัฒนธรรม มิติประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มิติคุณค่าและภูมิปัญญาท้องถิ่น มิติทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง ช่วยให้เกิดความเข้าใจความรักหวงแหนในท้องถิ่น พร้อมทั้งให้เยาวชนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการใช้เหตุผลเกี่ยวกับความเป็นมา สภาพการณ์ ปัญหา ความเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตน ในมิติต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานต่อการพัฒนา และเห็นแนวทางการพัฒนาตนเองและท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้น

ความรู้ท้องถิ่นในมิติคุณค่าและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีสาระสำคัญ คือ การศึกษาภูมิปัญญาถือว่าเป็นการสืบทอดระบบคุณค่าและความเชื่อ ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญมากสำหรับทุกชุมชนและท้องถิ่น เทียบได้กับการสืบทอดจิตวิญญาณ สำนึก ความผูกพัน ตัวตนและศักดิ์ศรีที่ช่วยให้ฟื้นฟู อนุรักษ์ และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือของชาติให้ดำรงอยู่ต่อไป

ความรู้ท้องถิ่นในมิติประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีสาระสำคัญ คือ ประชาชน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นยังมุ่งสร้างองค์ความรู้ที่ชัดเจนรอบด้านสำหรับการเรียนรู้ในชุมชน เป็นพื้นฐานให้แก่สาขาวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่มีความหลากหลายและซับซ้อน มีฐานคิด ขั้นตอน วิธีการที่เหมาะสมตลอดจนพัฒนาสัมพันธ์สอดคล้องไปกับกระแสวัฒนธรรม การสังเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะทำให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นระบบชัดเจน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงมีความสำคัญในฐานะองค์ความรู้ที่จะช่วยยกระดับให้ท้องถิ่นมีศักดิ์ศรี

ความรู้ท้องถิ่นในมิติสังคม มีสาระสำคัญ คือ การศึกษาที่สร้างความเข้มแข็งทางสังคม และการรักษาตัวตนทางวัฒนธรรม ตลอดจนมิติของการรู้สิทธิหน้าที่และการมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสมของท้องถิ่นในกิจการที่มีผลโดยตรงต่อท้องถิ่นเอง

ความรู้ท้องถิ่นในมิติวัฒนธรรม มีสาระสำคัญ คือ ความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมของชุมชนต่างๆ ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คน ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่รัดร้อยความ

เป็นพวกพ้องเดียวกันไว้ให้แต่ละกลุ่มชนมีอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรม โดยผ่านวัฒนธรรมเป็นสื่อ นำไปใช้ในการถ่ายทอดระบบคิด ความเชื่อ บรรทัดฐานทางสังคม ของกลุ่มชนนั้นๆ ในรูปของ ประเพณี พิธีกรรม ภูมิปัญญาพื้นถิ่นเกิดขึ้น

ความรู้ท้องถิ่นในมิติเศรษฐกิจ มีสาระสำคัญ คือ การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม บริการ ทั้งในด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานของชุมชน

ความรู้ท้องถิ่นในมิติทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีสาระสำคัญ คือ การจัดการทรัพยากร ชุมชน ได้มีการเชื่อมโยงความรู้เพื่อการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ของชุมชน โดยอาศัย ความรู้เดิมในการใช้ทรัพยากรและความรู้ใหม่เกี่ยวกับการอนุรักษ์เชิงระบบที่นำมาปรับใช้โดย เชื่อมโยงกับความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม

สำหรับในแผนการสอนครั้งสุดท้ายนั้น มีสาระสำคัญ คือ การเชื่อมโยงความรู้ท้องถิ่นในมิติ ต่างๆ ได้อย่างเข้าใจ เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของความรู้ท้องถิ่นของตนเอง

2.2.4 แนวคิดเครือข่ายการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและ การพัฒนาเด็กและเยาวชนจังหวัดลำปาง : การขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน

จำลอง คำบุญชู และคณะ (รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาศาสตร์ มหาค สสส. ด้านข้อมูลเฝ้าระวังและการขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนระดับชาติและท้องถิ่น : ภาคเหนือ, ศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนล้านนา มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 2554 : 21-26) มีผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ภาคเหนือ และเครือข่ายเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน จากการศึกษาในพื้นที่ที่ศึกษา 4 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ตาก และสุโขทัย สามารถสรุปการขับเคลื่อนงานด้าน การพัฒนาเด็กและเยาวชนในภาคเหนือได้ 3 ด้าน คือ ประเด็นเนื้อหาการขับเคลื่อน กลไกการ ขับเคลื่อน และรูปแบบการขับเคลื่อน ดังต่อไปนี้

ประเด็นเนื้อหาการขับเคลื่อน การขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนของหน่วยงาน องค์กร ภาคีต่างๆ ในพื้นที่ภาคเหนือ มีประเด็นเนื้อหาการขับเคลื่อนงานหลากหลายแตกต่างกัน ตามนโยบาย เป้าหมาย พันธกิจการดำเนินงานของแต่ละหน่วยงาน ได้แก่ ประเด็นเนื้อหาด้าน เพศศึกษา ด้านโรคเอดส์ ด้านยาเสพติด เหล้า บุหรี่ ด้านครอบครัว ด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการดูแลช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส ด้านความ รุนแรง และด้านสื่อ

ประเด็นเนื้อหาในการขับเคลื่อนด้านเพศศึกษา ด้านโรคเอดส์ ด้านยาเสพติด เหล้า บุหรี่ เป็นประเด็นที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกัน ดังนั้นการขับเคลื่อนงานในประเด็นเหล่านี้จึงมักพบว่า มีการขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กันและกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่ คือ นักเรียน เยาวชนในระบบ การศึกษา รูปแบบการขับเคลื่อนในเนื้อมหาดังกล่าวมักใช้การอบรม เข้าค่าย การจัดทำหลักสูตร

การเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การขับเคลื่อนในเนื้อหาดังกล่าวจึงมุ่งสร้างความตระหนัก สร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างภูมิคุ้มกันและทักษะชีวิตแก่เด็กและเยาวชน

ส่วนประเด็นเนื้อหาด้านครอบครัว ด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการดูแลช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส ด้านความรุนแรง และด้านสื่อ เป็นประเด็นที่มีเนื้อหากว้างและบริบทของการขับเคลื่อนมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับภาคี หน่วยงานและชุมชนที่หลากหลาย เช่น สถาบันศาสนา สถาบันครอบครัว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้รูปแบบของการขับเคลื่อนก็มีความหลากหลาย อาทิ การสร้างภาคีเครือข่ายการทำงาน การใช้กระบวนการเรียนรู้ และการใช้กระบวนการในการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง การขับเคลื่อนในเนื้อหาดังกล่าวนอกจากจะสร้างความตระหนัก สร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างภูมิคุ้มกันและทักษะชีวิตแก่เด็กและเยาวชนแล้วยังมุ่งการเฝ้าระวัง การป้องกัน และการเยียวยาเด็กและเยาวชนด้วย

1) กลไกการขับเคลื่อน ด้านกลไกการขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนของ หน่วยงาน องค์กร ภาคีต่างๆ ในพื้นที่ภาคเหนือจะอาศัยกลไกในการขับเคลื่อนแตกต่างกันไปตาม ลักษณะงาน กลุ่มเป้าหมาย และพันธกิจของแต่ละหน่วยงาน องค์กร ภาคี ประกอบด้วยกลไกที่สำคัญ 6 กลไกดังต่อไปนี้

1.1) กลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนของหน่วยงาน องค์กร ภาคีต่างๆ ในพื้นที่ภาคเหนือโดยส่วนใหญ่อาศัยกลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการขับเคลื่อน เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีขอบเขตพื้นที่ชัดเจนและขนาดเล็กโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบลมีจำนวนเด็กและเยาวชนไม่มากนัก และมีความใกล้ชิดกับชุมชนเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ประการที่สององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่โดยตรงในการรับผิดชอบเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ประการสุดท้ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีทรัพยากร งบประมาณและสามารถระดมทุนสนับสนุนได้

ดังนั้นการขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนของหน่วยงาน องค์กร ภาคีต่างๆ ในทุกประเด็นเนื้อหาจึงสามารถอาศัยกลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินงาน อาทิ การขับเคลื่อนงานด้านครอบครัว ด้านการดูแลช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาส เด็กกลุ่มเสี่ยง ด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นและด้านสิ่งแวดล้อม

1.2) กลไกโรงเรียน / สถาบันการศึกษา ในการขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนของหน่วยงาน องค์กร ภาคีต่างๆ ที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กและเยาวชนในระบบการศึกษา จำเป็นต้องอาศัยกลไกโรงเรียนและสถาบันการศึกษาในการขับเคลื่อนงาน เพราะโรงเรียนและสถาบันศึกษามีกลุ่มเด็กและเยาวชนที่เป็นเป้าหมายชัดเจน

ดังนั้นการขับเคลื่อนงานของหน่วยงาน องค์กร ภาคีต่างๆ ที่มุ่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่จึงอาศัยโรงเรียน สถาบันการศึกษา เป็น

กลไกสำคัญในการขับเคลื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาทักษะชีวิตเด็ก และเยาวชน ด้านเพศศึกษา ด้านโรคเอดส์ ด้านยาเสพติด ด้านวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นและด้านสิ่งแวดล้อม

1.3) กลไกสภาเด็กและเยาวชน / กลุ่มเด็กเยาวชน กลไกสำคัญของการขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนอีกกลไกหนึ่งคือสภาเด็กและเยาวชน / กลุ่มเด็กเยาวชน ซึ่งเป็นกลไกที่เด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงและสามารถเข้าถึงเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายทั้งในและนอกระบบการศึกษา สภาเด็กและเยาวชน กลุ่มเด็กและเยาวชนสามารถเชื่อมต่อหน่วยงานองค์กร ภาคีต่างๆ ที่ขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนได้ตรงกลุ่มเป้าหมาย

ดังนั้นหน่วยงาน องค์กร ภาคีต่างๆ ที่ขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนผ่านกลไกสภาเด็กและเยาวชน / กลุ่มเด็กเยาวชนนี้ส่วนใหญ่จึงมีการขับเคลื่อนในรูปแบบการสนับสนุนงบประมาณ การสนับสนุนสถานที่จัดกิจกรรม การพัฒนาโครงการและกิจกรรมของเด็กและเยาวชน การพัฒนาทีมงานหรือคณะทำงาน เช่น โครงการกิจกรรมถนนเด็กเดิน โครงการคาราวานเสริมสร้างเด็ก โครงการกิจกรรมถนนเด็กเรียน โครงการแหล่งเรียนรู้ ICT ชุมชน โครงการเครือข่ายเด็กและเยาวชน ฯลฯ

1.4) กลไกสถาบันศาสนา สถาบันศาสนาเป็นสถาบันที่ผูกพันใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของชุมชน มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้นหน่วยงาน องค์กร ภาคีต่างๆ ที่ขับเคลื่อนงานการส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนจึงอาศัยสถาบันศาสนาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน เช่น โครงการพาลูกเข้าวัด โครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม โครงการรดน้ำศพบรรพชา โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน โครงการธรรมทายาท

1.5) กลไกสถาบันครอบครัว สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่อยู่ใกล้ชิดเด็กและเยาวชนมากที่สุด สถาบันครอบครัวจึงเป็นจุดเริ่มต้นหรือต้นทางของการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชน การขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชน หน่วยงาน องค์กร ภาคีต่างๆ ในทุกประเด็นนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของครอบครัว

การขับเคลื่อนงานผ่านกลไกสถาบันครอบครัวนี้มีรูปแบบแตกต่างกันไปตามประเด็นตามพื้นที่ เช่น การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นรายครอบครัว เป็นรูปแบบเครือข่ายครอบครัว เครือข่ายผู้ปกครอง ตลอดจนระดับชุมชนหมู่บ้าน เช่น การขับเคลื่อนโครงการโรงเรียนพ่อแม่ โครงการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน โครงการครอบครัวอบอุ่น โครงการ / กิจกรรมเครือข่ายผู้ปกครอง ฯลฯ

1.6) กลไกการบังคับใช้กฎหมาย กฎหมาย ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ.2550 มีส่วนสำคัญต่อการขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงาน องค์กรที่เป็นภาคราชการให้ดำเนินงานไปในทิศทางข้อบังคับของกฎหมาย ดังนั้นการใช้กลไกการบังคับใช้กฎหมายจึงปรากฏกับหน่วยงาน องค์กร ภาคีต่างๆ ของภาค

ราชการ เช่น พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำนักงานตำรวจ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

2) รูปแบบการขับเคลื่อน การขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนตามประเด็นเนื้อหาและกลไกการทำงานดังกล่าวข้างต้นนั้นหน่วยงาน องค์กร ภาคีต่างๆ มีรูปแบบการขับเคลื่อนงานแตกต่างกันไปตามประเด็นและพื้นที่การทำงาน ซึ่งในภาพรวมของรูปแบบการขับเคลื่อนงานมี 4 ลักษณะ คือ การขับเคลื่อนด้วยเครือข่ายภาคี การขับเคลื่อนด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ การขับเคลื่อนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม และการขับเคลื่อนงานด้วยข้อมูลสภาวะการณ์เด็กและเยาวชน

2.1) การขับเคลื่อนด้วยเครือข่ายภาคี หน่วยงาน องค์กร ภาคีต่างๆ ที่ขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในพื้นที่ภาคเหนือ มีรูปแบบการขับเคลื่อนงานลักษณะหนึ่ง คือ การสร้างเครือข่ายภาคีคนทำงานขับเคลื่อนและอาศัยภาคีเครือข่ายร่วมมือกันทำงานทั้งในเชิงประเด็นและในเชิงพื้นที่ เช่น เครือข่ายโรงเรียน เครือข่ายองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายครอบครัว เครือข่ายผู้ปกครอง เป็นต้น

2.2) การขับเคลื่อนด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ การขับเคลื่อนงานอีกลักษณะหนึ่งที่มุ่งสร้างความตระหนัก สร้างความรู้ความเข้าใจ สร้างภูมิคุ้มกันและพัฒนาทักษะชีวิตแก่เด็กและเยาวชนก็จะอาศัยการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่เด็กและเยาวชน อาทิ กิจกรรมอบรม กิจกรรมเข้าค่าย กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาหลักสูตรเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนในประเด็นเนื้อหาต่างๆ และการศึกษาทางเลือก

2.3) การขับเคลื่อนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของผู้เกี่ยวข้องรวมทั้งเด็กและเยาวชนนั้นเป็นรูปแบบการขับเคลื่อนที่ทุกหน่วยงาน องค์กร ภาคี ต่างๆ คำนึงถึงและพยายามให้เกิดขึ้นกับการขับเคลื่อนงานในทุกประเด็นทุกพื้นที่ ดังนั้นจึงมีการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องกล่าวนี้นับว่ามีส่วนสำคัญหรือเป็นปัจจัยให้เกิดภาคีเครือข่ายการทำงานในพื้นที่อีกทางหนึ่งด้วย

2.4) การขับเคลื่อนงานด้วยข้อมูลสภาวะการณ์เด็กและเยาวชน การขับเคลื่อนในลักษณะนี้จะเป็นการขับเคลื่อนงานพัฒนาควบคู่กับงานจัดทำข้อมูลเฝ้าระวังสภาวะการณ์เด็กและเยาวชน เช่น โครงการ Child Watch และงานของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เป็นต้น

สรุป

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับสภาวะการณ์การเรียนรู้ท้องถิ่นจังหวัดลำปางสำหรับโครงการวิจัย “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและการพัฒนาเด็กและเยาวชนในจังหวัดลำปาง ระยะที่ 1 ปี พ.ศ.2554” ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาท้องถิ่นและหลักสูตรท้องถิ่นจังหวัดลำปาง แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ท้องถิ่นและการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นจังหวัดลำปาง แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและเครือข่ายต่างๆ แนวทางที่ได้รับจากแนวคิด 2 แนวคิดดังกล่าว ประกอบกับสภาวะการณ์การเรียนรู้ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง และหน่วยงาน องค์กร ภาคีต่างๆ ที่ขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในจังหวัดลำปาง คือ การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและการพัฒนาเด็กและเยาวชนในจังหวัดลำปาง ควรมีกลไกการดำเนินงานและเรียนรู้ร่วมกันระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย โดยมีเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกับการปฏิบัติการจริงระหว่างนักเรียน เด็ก และเยาวชน ผู้ปกครอง ครู โรงเรียน ชุมชน สถาบันการศึกษาทุกระดับ องค์กรในท้องถิ่น แนวทางการดำเนินงาน “หนึ่งมหาวิทยาลัย หนึ่งจังหวัด” และการศึกษาวิจัยของชุมชนคนลำปาง หรือการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน บนพื้นที่เรียนรู้เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิด ควบคู่ไปกับการเรียนรู้ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกาภิวัตน์ เพื่อความเข้มแข็งและยั่งยืนของกระบวนการเรียนรู้เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและการพัฒนาเด็กและเยาวชนลำปาง

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล :

สภาวะการณ์องค์ความรู้และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปางในระบบโรงเรียน

ในการทำวิจัยระยะที่ 1 นี้ เป็นการสำรวจวิเคราะห์สังเคราะห์สภาวะการณ์และทบทวนองค์ความรู้และความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีอยู่ในพื้นที่จังหวัดลำปาง ทั้งด้านการสร้างความรู้ท้องถิ่น กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น และกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง โดยใช้วิธีการศึกษาสังเคราะห์เอกสาร การใช้แบบสอบถาม การศึกษากรณีศึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียน และการจัดเวทีประชุมเสวนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์และระดมความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินงานวิจัยระยะเวลา 6 เดือนแรก ระหว่างเดือนมิถุนายน-เดือนธันวาคม 2554 ผู้วิจัยได้ประสานงานในเชิงสำรวจข้อมูลจากเครือข่ายครูที่พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง โดยอาศัยฐานข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1-3 (สพป.ลป. เขต 1-3) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 (สพม. เขต 35) และเครือข่ายครูจาก โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง โครงการวิจัย การพัฒนาสมรรถนะการอ่านของนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 ด้วยเครือข่ายหนุนเสริมการเรียนรู้ จังหวัดลำปาง โครงการยุววิจัยสังคมเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับตำบล โครงการ Child Watch ภาคเหนือ โครงการวิจัยที่ครูในจังหวัดลำปางได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และ โครงการวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ท้องถิ่นหรือการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาชีพ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งปัญหาต่างๆ ของท้องถิ่นจังหวัดลำปาง

สภาวะการณ์องค์ความรู้และความเคลื่อนไหวของการพัฒนาการเรียนรู้ท้องถิ่นในระบบ โรงเรียนของจังหวัดลำปาง : ผลการศึกษาวิเคราะห์

ผลจากการประสานงานและดำเนินการสำรวจเบื้องต้นนี้ สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์ได้ดังนี้
สภาวะการณ์การเรียนรู้ท้องถิ่นในระบบโรงเรียน

ในปัจจุบัน (ณ วันที่ 25 ธันวาคม 2554) จังหวัดลำปางมีโรงเรียนที่อยู่ในความดูแล - ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1, เขต 2, เขต 3, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 35, สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ, สำนักบริหารงานคณะกรรมการ

ส่งเสริมการศึกษาเอกชน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, เทศบาลนครลำปาง, องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง, กองการศึกษาเทศบาลตำบลป่าตั้นนาครี และองค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ รวมจำนวน 467 โรงเรียน

โรงเรียนในความดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 ซึ่งครอบคลุมถึงโรงเรียนเอกชนที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 ดูแลด้วย รวมจำนวน 168 โรงเรียน ดังนี้ 1. พิชัยวิทยา 2. บ้านปงวัง 3. วัดต้นตอง 4. บ้านไร่ 5. วัดบ้านแลง 6. บ้านแม่อาจ 7. บ้านบุญนาคร 8. วัดศรีปริตตานุเคราะห์ 9. สบมายสามัคคีวิทยา 10. บ้านหัวทุ่ง 11. บ้านหมากหัววัง 12. นิคมสร้างตนเองกิ่วลม 1 13. นิคมสร้างตนเองกิ่วลม 3 14. บ้านท่าโทก 15. บ้านทุ่งฝาย 16. บ้านแพะหนองแดง 17. วัดนาบ้อย 18. บ้านทุ่งกู่ด้าย 19. บ้านป่าตั้นกุ่มเมือง 20. บ้านกาด 21. บ้านหมอสม 22. บ้านสำเภา 23. บ้านลำปางกลาง 24. วัดน้ำไทรง 25. บ้านหนองกระทิง 26. บ้านท่าล้อ 27. บ้านป่าเหียง 28. บ้านเอี่ยม 29. บ้านทุ่งกล้วย 30. วัดบ้านฮ้อง 31. วัดบ้านแม่ต้า 32. วัดบ้านสัก 33. บ้านแม่เฟือง 34. บ้านปงสนุก 35. อนุบาลลำปาง 36. อนุบาลเมืองลำปาง (ธงชัยศึกษา) 37. วัดแม่ทรายคำ 38. ธงชัยวิทยา 39. บ้านพระบาท 40. บ้านโทกหัวช้าง 41. วัดหลวงวิทยา 42. วัดพระเจ้านั่งแท่น 43. บ้านหัวฝาย 44. บ้านกล้วยแพะ 45. บ้านกาสมะ 46. บ้านศรีหมวดเกล้า 47. บ้านหนองยาง 48. ชุมชนบ้านฟ่อนวิทยา 49. วัดบ้านเป้า 50. แม่ก่งวิทยา 51. บ้านบ่อหิน 52. วัดค่ากลาง 53. วัดทุ่งใจ 54. บ้านสบค่อม 55. บ้านห้วยเป้ง 56. ทุ่งฝางวิทยา 57. วัดเสด็จ 58. ชุมชน - บ้านทราย 59. บ้านทรายมูล 60. บ้านห้วยยาง 61. บ้านจำคำ 62. อนุบาลยาว (กาญจนนิม) 63. บ้านหลวงเหนือวิทิตานุกูล 64. บ้านแหงใต้ 65. บ้านแหงเหนือ 66. บ้านบ่อห้อย 67. แม่บ้านวิทยา 68. บ้านแม่ฮ้าง 69. บ้านแม่ฮ้างสาขาแม่ฮ้างเหนือ 70. บ้านหลวงใต้ 71. บ้านน้ำจำ 72. บ้านแม่ตึบ 73. บ้านวังงาม 74. บ้านทุ่ง 75. บ้านอ่อน 76. บ้านแม่กวัก 77. บ้านห้วยหก 78. บ้านโป่ง 79. บ้านสบพลึง 80. บ้านใหม่ 81. บ้านหวด 82. ไทยรัฐวิทยา (บ้านห้วยตาก) 83. บ้านปางหละ 84. ชุมชนบ้านร้อง 85. บ้านข่อยมิตรภาพที่ 110 86. บ้านข่อยมิตรภาพสาขานบ้านแม่ยาว 87. ผาแดงวิทยา 88. บ้านแม่ยาวใต้ 89. บ้านแม่ยาวใต้ สาขาบ้านอีโก้แม่คำหล้า 90. บ้านปงเตา 91. บ้านห้วยฮ่อม 92. บ้านขุนแหง 93. บ้านปันเหนือ 94. บ่อสี่เหลี่ยมวิทยา 95. อนุบาลห้างฉัตร 96. ชุมชนบ้านแม่ฮาว 97. บ้านปันจ้าว 98. บ้านสันทราย 99. บ้านยางอ้อย 100. บ้านทุ่งเกวียน 101. บ้านดอนหัววัง 102. บ้านแม่ - ตาลน้อย 103. บ้านปงยางคก 104. บ้านหม้อ 105. บ้านจำ 106. บ้านปงใต้ 107. บ้านสัน 108. บ้านป่าไคร้ 109. บ้านล้อง 110. ทุ่งหนองขามวิทยา 111. บ้านทุ่งผา 112. บ้านทุ่งหก 113. บ้านเหล่า 114. เมืองยาววิทยา 115. บ้านเวียงเหนือ 116. ชุมชนบ้านสันกำแพง 117. บ้านทุ่งหลวง 118. บ้านแม่ยามเหนือ 119. บ้านป่าเหียง 120. บ้านโป่งขวาง 121. บ้านหัวทุ่ง 122. บ้านปันเต้า 123. วัดหัวฝาย 124. วัดท่าสี่ 125. บ้านแม่ส้าน สาขา

บ้านกลาง 126. บ้านจำป๋อ 127. บ้านแม่สำน 128. บ้านหางสูง **129. วัดบ้านแหลม**
 130. บ้านปางชัย 131. วัดห้วยคิง **132. อนุบาลแม่เมาะ** (ชุมชน 1) 133. กอรวกพิทยาสรรค์
 134. บ้านทาน 135. บ้านวังตม **136. บ้านนาแซ่** 137. บ้านปางแท่น 138. บ้านนาสัก
 139. บ้านแม่หลวง 140. บ้านใหม่รัตนโกสินทร์ 141. บ้านแม่จาง **142. วัดสบจาง**
143. บ้านสบป่าด 144. บ้านสบเต็น **145. สบเมาะวิทยา** 147. ห้วยรากไม้

ในส่วน of โรงเรียนเอกชนที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
 ลำปาง เขต 1 มีดังนี้ 147. อนุบาลเบญจมาศ 148. อนุบาลทิวฟ้า **149. พินิจวิทยา** 150. มัชฌม
 วิทยา 151. ไตรภพวิทยา 152. อัสสัมชัญลำปาง 153. ลำปางวิทยา 154. อรุโณทัย
 155. ประชาวิทย์ 156. เคนเน็ตแม็คเคนซี **157. วิชชานารี** 158. วิสุทธิวิทยากร 159. ผดุงวิทย์
 (วัดศรีบุญเรือง) 160. ดอนไชยวิทยา 161. ไชยชุมพลศึกษา 162. ลำปางพาณิชยการ ฯ
 163. ลำปางเทคโนโลยี **164. การศึกษาคนตาบอด** 165. อนุบาลพินิจวิทยา 166. สมฤทัยวิทยา
 167. นานาชาตินิวตฤมิ 168. วิสิฐวิทยา (วัดนางแล)

โรงเรียนในความดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2
 ซึ่งครอบคลุมถึงโรงเรียนเอกชนที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 ดูแล
 ด้วย รวมจำนวน 163 โรงเรียน ดังนี้ 1. บ้านใหม่สบป่ง (เรียนรวม อบต.เกาะคา) 2. บ้านนางแตน
 3. บ้านท่าผา 4. บ้านศาลาสამัคคี 5. บ้านจอมปิง 6. สบตำวิทยา (แปงภักดีอุปถัมภ์)
 7. บ้านป่าแข (อุดมศรีรัตนกุล) 8. บ้านนาแก้วประชารัฐ 9. บ้านสองแควใต้ 10. บ้านสองแคว
 เหนือ 11. วัดหาดปู้ด้าย 12. วัดนาแก้ว 13. บ้านนาแสง-แม่ไฮ 14. ชุมชนวัดพระธาตุลำปางหลวง
 15. วัดนางเหลียว (เรียนรวม ร.ร.ชุมชนวัดพระธาตุลำปางหลวง) 16. บ้านจู้ด (วิชัยสามัคคีราษฎร์)
 (เรียนรวม ร.ร.ชุมชนวัดพระธาตุลำปางหลวง) 17. วัดป่าเหียง 18. บ้านแม่หลง-สบจาง
 19. วังพร้าววิทยา 20. บ้านสาต-ผิงนาเกลือ 21. ศาลาวิทยา **22. อนุบาลเกาะคา**
 23. บ้านดอนธรรม 24. บ้านทุ่งขาม 25. บ้านดอนธรรมสาขาดันผิง **26. วัดมะกอก-นาบัว**
27. บ้านไหล่หิน 28. บ้านแม่ฮวก 29. บ้านเข้าซ้อน 30. วัดสาแล 31. ชุมชนบ้านมั่ว
 32. บ้านแม่ก๊ิด 33. อนุบาลเสริมงาม 34. บ้านกิ้วห้วยเบ็ก 35. บ้านโป่งน้ำร้อน 36. บ้านทุ่งต่ำ
 37. วัดนาเอี้ยง 38. ศรีลังกาวิทยา 39. บ้านเหล่ายาว 40. สันโป่งวิทยา 41. บ้านปางหลวง
 42. บ้านปางแพ่ง 43. บ้านปางหัวทุ่ง (เรียนรวมบ้านปางแพ่ง) 44. เสริมขวาวิทยา 45. บ้านแม่ผิง
 46. บ้านแม่เลียง 47. บ้านแม่เลียงพัฒนา 48. บ้านแม่ตำ 49. เสริมชัยวิทยา 50. วัดสบแม่ท่า
 51. ไทรัฐวิทยา 47(วัดนาเดา) 52. บ้านท่าโป่ง 53. บ้านนาจะลา 54. บ้านท่า 55. วังหินวิทยา
 56. บ้านป่าตาล 57. บ้านสองแคว 58. ห้วยแก้ววิทยา 59. บ้านสันหลวง 60. บ้านนาโป่ง
 61. บ้านนาเบี้ย 62. นาบ้านไร่วิทยา 63. บ้านแม่เตี้ยะ 64. นาบ้านไร่วิทยาสาขานบ้านแม่แก่ง
65. แม่ถอดวิทยา 66. บ้านแม่เต็น 67. บ้านแม่ปะ 68. เกิน-ท่าผา 69. บ้านท่ามะเกว่น

70. ปางกุ่มวิทยา 71. บ้านหัวน้ำ **72. แม่มอกวิทยา** 73. บ้านกุ่มเหน็ด 74. บ้านสะพานหิน
 75. บ้านน้ำดิบ 76. บ้านแม่วะเด่นชัย 77. แม่วะวิทยา 78. บ้านท่าช้าง 79. บ้านอุมลอง
 80. บ้านเวียง 81. อนุบาลเถิน (ท่านางอุปถัมภ์) 82. ล้อมแรตวิทยา 83. บ้านเหล่า
 84. บ้านดอนไชย 85. บ้านหนองเตา 86. แสลมวิทยา 87. บ้านสะเลียมหวาน 88. บ้านปางอ้า
 89. บ้านท่าเกวียน 90. แม่พุทธวิทยา 91. บ้านท่าเวียง 92. ผาปิงวิทยา 93. บ้านแม่ตั้ง
 94. แม่เชียงรายวิทยา 95. ชุมชนบ้านแม่ปุ 96. ดันธงวิทยา 97. ห้วยขึ้นกวิทยา 98. อนุบาล -
 แม่พริก (สุนันทสังฆประสิทธิ์) 99. บ้านแม่พริกบน 100. บ้านแม่เชียงรายลุ่ม 101. บ้านดอนไฟ
 102. บ้านนาบง 103. บ้านใหม่ 104. บ้านนาขวาง 105. อนุบาลแม่ทะ (ชุมชนบ้านน้ำโห่งบ้าน
 อ่อมอุปถัมภ์) 106. บ้านหนองถ้อย 107. บ้านหลวง 108. บ้านหลุก 109. นาครวัชระสามัคคี
 110. บ้านน้ำใจ 111. บ้านป่าจ้ำ 112. บ้านแม่ปุง 113. บ้านม่อนแสนศรี 114. บ้านฮ้องห้า
115. ทองทิพย์วิทยา 116. บ้านหนอง 117. กิ่วประชาวิทยา 118. บ้านนาตัม 119. บ้านนา -
 กว้าว (กิ่ว) 120. บ้านบอม 121. บ้านแม่ไทย 122. บ้านปง 123. ป่าตันวิทยา 124. บ้านนาคด
 125. บ้านแม่ทะ 126. ชุมชนบ้านท่าแห่น 127. บ้านน้ำโทก-ห้วยดง 128. บ้านปางมะโอ
 129. บ้านทุ่งดอน 130. บ้านนาตู 131. บ้านนาดง 132. บ้านสันป่าเปา 133. บ้านอ้อวิทยา
 134. บ้านสันดอนแก้ว 135. บ้านแม่ทาน 136. บ้านแม่วะ 137. บ้านก้อมหนองมุง
 138. บ้านหัวเสือ 139. ห้วยมะเกลือวิทยา 140. วัดบ้านทุ่ง **141. บ้านสามขา** 142. บ้านผาแม
 143. บ้านแก่น 144. นยางวิทยา 145. บ้านหนองวัวแดง 146. ไตรมิตรสามัคคี 147. บ้านปงก
148. บ้านแม่กัวะ 149. บ้านวังยาว 150. บ้านอ้อ 151. บ้านวัฒนา **152. อนุบาลสบปราบ**
153. บ้านหล่าย (อยู่ระหว่างถ้ำไฮโป ไป ปท.) **154. ชุมชนบ้านทุ่ง** 155. บ้านหล่ายฮ้องปู้
 156. บ้านวังพร้าว-สบเรียง **157. ชุมชนบ้านจัววิทยา** 158. บ้านเด่น 159. บ้านสมัย
 160. บ้านน้ำหลง 161. บ้านอุมลอง

ในส่วนของโรงเรียนเอกชนที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
 ประถมศึกษาลำปาง เขต 2 คือ **162. โรงเรียนสุนทรศึกษา** **163. โรงเรียนอ้อมอารีพิทยา**

โรงเรียนในความดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3
 ซึ่งครอบคลุมถึงโรงเรียนเอกชนที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ดูแล
 ด้วย รวมจำนวน 95 โรงเรียน ดังนี้ **1. อนุบาลแจ้ห่ม** **2. บ้านสบฟ้า** **3. บ้านม่วงงาม**
4. บ้านฮ้องลี **5. บ้านหนองนา** **6. บ้านทุ่งผึ้ง** **7. บ้านหัวฝาย** **8. แจ้คอนวิทยา** **9. บ้านทุ่งฮ้าง**
10. บ้านซ้อฟ้า **11. บ้านซ้อฟ้าสาขาน้ำแม่จอกฟ้า** **12. ชุมชนบ้านสา** **13. บ้านแป้น**
14. บ้านสาแพะ **15. บ้านแม่ตา** **16. บ้านแม่ตาใน** **17. บ้านปงดอน** **18. บ้านไฮ**
19. บ้านเปียงใจ **20. บ้านเลาสุ** **21. ไผ่งามวิทยา** **22. บ้านนางาม** **23. บ้านแม่เป็น**
24. บ้านนาใหม่ **25. ผาฮ้อยวิทยา** **26. บ้านใหม่สามัคคี** **27. บ้านศรีบุญเรือง** **28. บ้านหนองกอก**
29. บ้านแม่สุก **30. ทุ่งคาวิทยา** **31. บ้านปงคอบ** **32. บ้านสวนดอกคำ** **33. บ้านสันมะเกลือ**

34. บ้านใหม่เหล่ายาว 35. บ้านใหม่ผ้าขาว 36. หุ่นฮั่ววิทยา 37. บ้านทุ่งปี่ 38. บ้านวังมน
 39. บ้านแม่มา 40. บ้านดอนแก้ว 41. บ้านวังใหม่ 42. บ้านทุ่งฝู 43. บ้านป่าคา
 44. ร่องเคาะวิทยา 45. บ้านแม่หืด 46. วังแก้ววิทยา 47. บ้านแม่สุขใน 48. บ้านป่าแขม
 49. บ้านหัวทุ่ง 50. บ้านแม่สุขวังเหนือ 51. บ้านวังโป่ง 52. บ้านแม่พริก 53. บ้านก่อ
 54. บ้านทุ่งฮี 55. วังทรายคำวิทยา (ปงวังอนุสรณ์) 56. บ้านปงถ้ำ 57. บ้านแม่เย็น
 58. บ้านเมืองตึง 59. วังทองวิทยา 60. อนุบาลวังเหนือ 61. ชุมชนบ้านใหม่ 62. บ้านทัพป่าเส้า
 63. บ้านป่าเหมี้ยง 64. บ้านทุ่ง 65. บ้านใหม่พัฒนา 66. บ้านสบลี 67. แจ้ซ้อนวิทยา
 68. บ้านหลวงแจ้ซ้อน 69. บ้านแม่แจ่ม 70. บ้านทุ่งจี้ 71. บ้านทุ่งปง 72. บ้านเฮีย
 73. ปลายนาวิทยา 74. บ้านถ้ำ 75. อนุบาลเมืองปาน (บ้านทุ่งกว่าว) 76. บ้านจ้ง 77. บ้านทุ่งช่วง
 78. บ้านทุ่งสำน 79. บ้านหนอง 80. บ้านแม่กองปิน 81. บ้านขอวิทยา 82. บ้านทุ่งสะแก
 83. บ้านป่าเหว 84. บ้านปางตะ 85. บ้านม่วง 86. บ้านห้วยก้อด 87. บ้านดอนไชย
 88. บ้านน้ำจำ 89. บ้านแพะ 90. บ้านทุ่งโป่ง 91. บ้านต้นงุ่น 92. บ้านขาม 93. บ้านกล้วย
 94. บ้านหัวเมือง 95. บ้านไร่

โรงเรียนในความดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 35 ในจังหวัด
 ลำปาง รวมจำนวน 31 โรงเรียน ดังนี้ 1. โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย อำเภอเมืองลำปาง
 2. โรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมืองลำปาง 3. โรงเรียนเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง
 4. โรงเรียนเสด็จวนชยางค์กุลวิทยา อำเภอเมืองลำปาง 5. โรงเรียนก๊วลมวิทยา อำเภอเมือง -
 ลำปาง 6. โรงเรียนปงแสนทองวิทยา อำเภอเมืองลำปาง 7. โรงเรียนเมืองมายวิทยา อำเภอ
 เมืองลำปาง 8. โรงเรียนโป่งหลวงวิทยา รัชมังคลาภิเษก อำเภอเมืองลำปาง 9. โรงเรียน
 เกาะคาวิทยาคม อำเภอเกาะคา 10. โรงเรียนไหล่หินวิทยา อำเภอเกาะคา 11. โรงเรียน
 ประชาธิปไตยคุณ อำเภอองาว 12. โรงเรียนประชาราชาวิทยา อำเภอองาว 13. โรงเรียน
 แจ้ห่มวิทยา อำเภอแจ้ห่ม 14. โรงเรียนเถินวิทยา อำเภอเถิน 15. โรงเรียนเวียงมอกวิทยา
 อำเภอเถิน 16. โรงเรียนเมืองปานวิทยา อำเภอเมืองปาน 17. โรงเรียนทุ่งกว่าววิทยาคม
 อำเภอเมืองปาน 18. โรงเรียนเมืองปานพัฒนวิทย์ อำเภอเมืองปาน 19. โรงเรียนทุ่งอุดม -
 วิทยา อำเภอเมืองปาน 20. โรงเรียนแม่ทะวิทยา อำเภอแม่ทะ 21. โรงเรียนแม่ทะประชา -
 สัมพันธ์ อำเภอแม่ทะ 22. โรงเรียนแม่ทะพัฒนศึกษา อำเภอแม่ทะ 23. โรงเรียนแม่เกาะวิทยา
 อำเภอแม่เกาะ 24. โรงเรียนสบจางวิทยา อำเภอแม่เกาะ 25. โรงเรียนแม่พริกวิทยา อำเภอ
 แม่พริก 26. โรงเรียนวังเหนือวิทยา อำเภอวังเหนือ 27. โรงเรียนสบปราบพิทยาคม อำเภอ
 สบปราบ 28. โรงเรียนเสริมงามวิทยาคม อำเภอเสริมงาม 29. โรงเรียนห้างฉัตรวิทยา
 อำเภอห้างฉัตร 30. โรงเรียนแม่สันวิทยา อำเภอห้างฉัตร 31. โรงเรียนเวียงตาลพิทยาคม
 อำเภอห้างฉัตร

โรงเรียนในความดูแลของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ คือ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จิตต์อารีในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

โรงเรียนในความดูแลของเทศบาลนครลำปาง รวมจำนวน 6 โรงเรียน ดังนี้ 1. โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านแสนเมืองมูล) อำเภอเมืองลำปาง 2. โรงเรียนเทศบาล 3 (บุญทวงศ์อนุกุล) อำเภอเมืองลำปาง 3. โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านเชียงราย) อำเภอเมืองลำปาง 4. โรงเรียนเทศบาล 6 (วัดป่ารวก) อำเภอเมืองลำปาง 5. โรงเรียนเทศบาล 5 (บ้านศรีบุญเรือง) อำเภอเมืองลำปาง 6. โรงเรียนเทศบาล 7 (ศิรินาวิวิทยา) อำเภอเมืองลำปาง

โรงเรียนในความดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง คือ โรงเรียนวอแก้ววิทยา อำเภอห้างฉัตร

โรงเรียนในความดูแลของกองการศึกษาเทศบาลตำบลป่าต้นนาคร้ว คือ โรงเรียนเทศบาลป่าต้นนาคร้ว อำเภอแม่ทะ

โรงเรียนในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ คือ โรงเรียนบ้านแม่สง

หมายเหตุ รายชื่อโรงเรียนที่พิมพ์เน้นตัวหนาเป็นโรงเรียนที่ร่วมเป็นเครือข่ายในการเรียนรู้ร่วมกับโครงการวิจัย “โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง” “โครงการวิจัย การพัฒนาสมรรถนะการอ่านของนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 ด้วยเครือข่ายหนุนเสริมการเรียนรู้ จังหวัดลำปาง” โครงการยุววิจัยสังคมเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับตำบล “โครงการ Child Watch ภาคเหนือ” และได้เข้ามาร่วมให้ข้อมูลและข้อคิดในระหว่าง การดำเนินงานโครงการวิจัยในครั้งนี้

จากโรงเรียน รวมจำนวน 467 โรงเรียน ดังกล่าวมาแล้วนี้ มีโรงเรียนที่เป็น เครือข่ายในการเรียนรู้ร่วมกับโครงการวิจัย “โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัด ลำปาง” “โครงการวิจัย การพัฒนาสมรรถนะการอ่านของนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 ด้วย เครือข่ายหนุนเสริมการเรียนรู้ จังหวัดลำปาง” โครงการยุววิจัยสังคมเพื่อการพัฒนาเด็กและ เยาวชนในระดับตำบล” “โครงการ Child Watch ภาคเหนือ” และได้เข้ามาร่วมให้ข้อมูลและข้อคิด ในระหว่างการทำงานโครงการวิจัยในครั้งนี้ รวมจำนวน 67 โรงเรียน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 มีจำนวน 15 โรงเรียน คือ
1. โรงเรียนบ้านปงสนุก 2. โรงเรียนอนุบาลลำปาง 3. โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา
4. โรงเรียนแม่ก่งวิทยา 5. โรงเรียนอนุบาลห้างฉัตร 6. โรงเรียนชุมชนบ้านแม่ฮาว 7. โรงเรียน บ้านปั้งจ้าว 8. โรงเรียนทุ่งหนองขามวิทยา 9. โรงเรียนบ้านทุ่งหก 10. โรงเรียนวัดบ้านเขม

11. โรงเรียนอนุบาลแม่เมาะ 12. โรงเรียนบ้านนาแซ 13. โรงเรียนวัดสบจาง 14. โรงเรียนบ้าน - สบป่าด 15. โรงเรียนสบเมาะวิทยา

ในส่วนของโรงเรียนเอกชนที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลำปาง เขต 1 มี 3 โรงเรียน คือ 1. โรงเรียนพินิจวิทยา 2. โรงเรียนวิชานารี 3. โรงเรียนการศึกษาคนตาบอด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 มีจำนวน 12 โรงเรียน คือ 1. โรงเรียนอนุบาลเกาะคา 2. โรงเรียนวัดมะกอก-นาบัว 3. โรงเรียนบ้านไหล่หิน 4. โรงเรียน - แม่ถอดวิทยา 5. โรงเรียนแม่มอกวิทยา 6. โรงเรียนทองทิพย์วิทยา 7. โรงเรียนบ้านสามขา 8. โรงเรียนบ้านแม่กัวะ 9. โรงเรียนอนุบาลสบปราบ 10. โรงเรียนบ้านหลาย (อยู่ระหว่างถ่ายโอนไป อปท.) 11. โรงเรียนชุมชนบ้านทุ่ง 12. โรงเรียนชุมชนบ้านจัววิทยา

ในส่วนของโรงเรียนเอกชนที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 มี 2 โรงเรียน คือ 1. โรงเรียนสุนทรศึกษา 2. โรงเรียนอ้อมอารีพิทยา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 มีจำนวน 12 โรงเรียน คือ 1. โรงเรียนอนุบาลแจ้ห่ม 2. โรงเรียนชุมชนบ้านสา 3. โรงเรียนบ้านแป้น 4. โรงเรียนบ้าน - สาแพะ 5. โรงเรียนบ้านแม่ตา 6. โรงเรียนไผ่งามวิทยา 7. โรงเรียนบ้านนางาม 8. โรงเรียน - บ้านใหม่ผ้าขาว 9. โรงเรียนบ้านดอนแก้ว 10. โรงเรียนร่องเคาะวิทยา 11. โรงเรียนวังทรายคำ วิทยา (ปงวังอนุสรณ์) 12. โรงเรียนบ้านห้วยกอด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 35 ในจังหวัดลำปาง มีจำนวน 20 โรงเรียน คือ 1. โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย อำเภอเมืองลำปาง 2. โรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมืองลำปาง 3. โรงเรียนเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง 4. โรงเรียนปงแสนทองวิทยา อำเภอเมืองลำปาง 5. โรงเรียนโป่งหลวงวิทยา รัชมังคลาภิเษก อำเภอเมืองลำปาง 6. โรงเรียน ไหล่หินวิทยา อำเภอเกาะคา 7. โรงเรียนประชารัฐธรรมคุณ อำเภองาว 8. โรงเรียนประชาราช วิทยา อำเภองาว 9. โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา อำเภอแจ้ห่ม 10. โรงเรียนเถินวิทยา อำเภอเถิน 11. โรงเรียนเวียงมอกวิทยา อำเภอเถิน 12. โรงเรียนเมืองปานวิทยา อำเภอเมืองปาน 13. โรงเรียนทุ่งกว๋าววิทยาคม อำเภอเมืองปาน 14. โรงเรียนทุ่งอุดมวิทยา อำเภอเมืองปาน 15. โรงเรียนแม่เมาะวิทยา อำเภอแม่เมาะ 16. โรงเรียนวังเหนือวิทยา อำเภอวังเหนือ 17. โรงเรียนสบปราบพิทยาคม อำเภอสบปราบ 18. โรงเรียนเสริมงามวิทยาคม อำเภอเสริมงาม 19. โรงเรียนห้างฉัตรวิทยา อำเภอห้างฉัตร 20. โรงเรียนแม่สันวิทยา อำเภอห้างฉัตร

โรงเรียนในความดูแลของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ คือ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จิตต์อารีในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

โรงเรียนในความดูแลของเทศบาลนครลำปาง คือ โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านเชียงราย)

โรงเรียนในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ คือ โรงเรียนบ้านแม่สง

สภาพการณ์องค์ความรู้ท้องถิ่นและการเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง
ของโรงเรียนในระบบการศึกษานี้ มีหลายลักษณะ อาทิ

**การจัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ระดับท้องถิ่นและนำกรอบสาระการเรียนรู้ระดับ
ท้องถิ่นสู่การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา**

1. สอดแทรกในรายวิชาพื้นฐานที่มีตัวชี้วัดที่บ่งบอกถึงความเป็นท้องถิ่น โดยอาจปรับ
กิจกรรมการเรียนการสอน ปรับเนื้อหา ปรับ / เลือกใช้สื่อการเรียนรู้ หรือบูรณาการเนื้อหาใน
รายวิชาต่างๆ

2. จัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม โดยสถานศึกษาอาจจัดทำรายวิชาที่เป็นสาระการเรียนรู้
เพิ่มเติม ตัวอย่างเช่น

- รายวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เช่น
การทอผ้าฝ้าย การทำกระดาษสา การทำกรอบรูปไม้สักแกะสลัก เป็นต้น

- รายวิชาเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ วิถีชุมชน บุคคลสำคัญของท้องถิ่น
 เป็นต้น

3. จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มตามศักยภาพและ
ส่งเสริมความสามารถของผู้เรียนตามเป้าหมายหรือจุดเน้นในการพัฒนาผู้เรียน

4. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมจุดเน้น โดยการจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศทาง
กายภาพของโรงเรียนที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาตามจุดเน้นในการพัฒนาผู้เรียน

ในส่วนขององค์ความรู้ท้องถิ่นนั้น ประกอบด้วยเรื่องราวของ

ภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น ประกอบด้วย สาระลักษณะทางกายภาพของท้องถิ่นจังหวัด
ลำปาง ทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ ดิน แร่ธาตุ สภาพการเมืองการปกครอง ลักษณะทางกายภาพ
ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพการเมืองการปกครองของอำเภอต่างๆ ชุมชนท้องถิ่นที่เป็นบริบท
ของโรงเรียน ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดลำปาง และสถานที่ท่องเที่ยวของอำเภอ
ต่างๆ ชุมชนท้องถิ่นที่เป็นบริบทของโรงเรียน รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

ประวัติและความเป็นมาของท้องถิ่น ประกอบด้วย สาระประวัติศาสตร์จังหวัดลำปาง
ประวัติศาสตร์และประวัติความเป็นมาของของอำเภอต่างๆ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่สำคัญทาง
ประวัติศาสตร์ สถานที่สำคัญของของอำเภอต่างๆ และชุมชนท้องถิ่นที่เป็นบริบทของโรงเรียน

ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย สาระประเพณีท้องถิ่นจังหวัดลำปาง และ
ของอำเภอต่างๆ ชุมชนท้องถิ่นที่เป็นบริบทของโรงเรียน

บุคคลสำคัญของท้องถิ่น ประกอบด้วย สาระบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
จังหวัดลำปาง ของอำเภอต่างๆ และชุมชนท้องถิ่นที่เป็นบริบทของโรงเรียน

ศิลปหัตถกรรมและผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น ประกอบด้วย สารศิลปหัตถกรรมในจังหวัดลำปาง ในอำเภอต่างๆ และชุมชนท้องถิ่นที่เป็นบริบทของโรงเรียน

อาชีพในท้องถิ่น ประกอบด้วย สารการประกอบอาชีพของชุมชนจังหวัดลำปาง อำเภอต่างๆ และชุมชนท้องถิ่นที่เป็นบริบทของโรงเรียน

ดนตรี เพลงและการแสดงพื้นเมือง ประกอบด้วย สารดนตรีพื้นเมือง ดนตรีพื้นเมืองล้านนา และดนตรีในชุมชนท้องถิ่นที่เป็นบริบทของโรงเรียน

นิทาน เรื่องเล่า ตำนาน และวรรณกรรมพื้นบ้าน ประกอบด้วย สาร นิทานหรือเรื่องเล่าพื้นบ้านลำปาง และของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นบริบทของโรงเรียน

เกมและการละเล่นพื้นบ้าน ประกอบด้วย สารเกมและการละเล่นพื้นบ้านในจังหวัดลำปาง และของชุมชนท้องถิ่นที่เป็นบริบทของโรงเรียน

แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย สารแหล่งเรียนรู้ในที่เป็นบริบทของโรงเรียน

ในการสำรวจข้อมูลและความคิดเห็นของครูและผู้บริหารในระบบโรงเรียนด้วยแบบสอบถาม “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและการพัฒนาเด็กและเยาวชนในจังหวัดลำปาง” มีครูและผู้บริหารจากโรงเรียนต่างๆ ตอบแบบสอบถามรวมจำนวน 54 โรงเรียน มีครูและผู้บริหารตอบแบบสอบถามรวมจำนวน 230 คน โดยมีจำนวนครู 183 คน และผู้บริหารจำนวน 47 คน สรุปประเด็นที่ได้รับจากการสำรวจด้วยแบบสอบถามดังกล่าว ดังนี้

1. บริบท และสภาพทั่วไปของโรงเรียน

ผู้ตอบข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน เป็นบุคลากรในโรงเรียนในสังกัดและความดูแลของหน่วยงานต่างๆ รวมจำนวนทั้งสิ้น 54 โรงเรียน ประกอบด้วย

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 ครอบคลุมรวมโรงเรียนเอกชนที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 ดูแล และโรงเรียนในความดูแลของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ คือ โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จิตต์อารีในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ซึ่งในจังหวัดลำปางนั้น ก็ได้รับการดูแลจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 เช่นกัน รวมจำนวน 16 โรงเรียน ประกอบด้วย 1. โรงเรียนบ้านปงสนุก อำเภอเมืองลำปาง 2. โรงเรียนอนุบาลลำปาง อำเภอเมืองลำปาง 3. โรงเรียนวัดหลวงวิทยา อำเภอเมืองลำปาง 4. โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา อำเภอเมืองลำปาง 5. โรงเรียนแม่ก่งวิทยา อำเภอเมืองลำปาง 6. โรงเรียนพินิจวิทยา อำเภอเมืองลำปาง 7. โรงเรียนวิชชานารี อำเภอเมืองลำปาง 8. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จิตต์อารี อำเภอเมืองลำปาง 9. โรงเรียนอนุบาลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร 10. โรงเรียนบ้านปั้งจ้าว อำเภอห้างฉัตร 11. โรงเรียนทุ่งหนองขามวิทยา อำเภอห้างฉัตร

12. โรงเรียนชุมชนบ้านแม่ฮาว อำเภอห้างฉัตร 13. โรงเรียนอนุบาลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ
14. โรงเรียนวัดสบจาง อำเภอแม่เมาะ 15. โรงเรียนบ้านนาแซ อำเภอแม่เมาะ 16. โรงเรียน -
สบเมาะวิทยา อำเภอแม่เมาะ

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2
ครอบคลุมรวมโรงเรียนเอกชนที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 ดูแล
รวมจำนวน 12 โรงเรียน ประกอบด้วย 1. โรงเรียนบ้านไหล่หิน อำเภอเกาะคา 2. โรงเรียนอนุบาล
เกาะคา อำเภอเกาะคา 3. โรงเรียนวัดมะกอก-นาบัว อำเภอเกาะคา 4. โรงเรียนชุมชนบ้านจัว -
วิทยา อำเภอสบปราบ 5. โรงเรียนบ้านแม่กัว อำเภอสบปราบ 6. โรงเรียนชุมชนบ้านทุ่ง อำเภอ
สบปราบ 7. โรงเรียนอ้อมอารีพิทยา อำเภอสบปราบ 8. โรงเรียนอนุบาลสบปราบ อำเภอสบปราบ
9. โรงเรียนสุนทรศึกษา อำเภอแม่ทะ 10. โรงเรียนทองทิพย์วิทยา อำเภอแม่ทะ 11. โรงเรียน
แม่มอกวิทยา อำเภอเถิน 12. โรงเรียนแม่ถอดวิทยา อำเภอเถิน

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3
ครอบคลุมรวมโรงเรียนเอกชนที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 ดูแล
รวมจำนวน 8 โรงเรียน ประกอบด้วย 1. โรงเรียนอนุบาลแจ้ห่ม อำเภอแจ้ห่ม 2. โรงเรียนบ้าน -
หนองนา อำเภอแจ้ห่ม 3. โรงเรียนบ้านแม่ตา อำเภอแจ้ห่ม 4. โรงเรียนบ้านใหม่ผ้าขาว อำเภอ
แจ้ห่ม 5. โรงเรียนชุมชนบ้านสา อำเภอแจ้ห่ม 6. โรงเรียนบ้านแป้น อำเภอแจ้ห่ม 7. โรงเรียน -
ร่องเคาะวิทยา อำเภอวังเหนือ 8. โรงเรียนบ้านดอนแก้ว อำเภอวังเหนือ

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 35 ในจังหวัด
ลำปาง รวมจำนวน 15 โรงเรียน ประกอบด้วย 1. โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย อำเภอเมืองลำปาง
2. โรงเรียนโป่งหลวงวิทยา รัชมังคลาภิเษก อำเภอเมืองลำปาง 3. โรงเรียนปงแสนทองวิทยา
อำเภอเมืองลำปาง 4. โรงเรียนห้างฉัตรวิทยา อำเภอห้างฉัตร 5. โรงเรียนประชาราชาวิทยา
อำเภองาว 6. โรงเรียนไหล่หินวิทยา อำเภอเกาะคา 7. โรงเรียนแม่เมาะวิทยา อำเภอแม่เมาะ
8. โรงเรียนเถินวิทยา อำเภอเถิน 9. โรงเรียนเวียงมอกวิทยา อำเภอเถิน 10. โรงเรียนทุ่งกว๋าว -
วิทยาคม อำเภอเมืองปาน 11. โรงเรียนทุ่งอุดมวิทยา อำเภอเมืองปาน 12. โรงเรียนเมืองปาน -
วิทยา อำเภอเมืองปาน 13. โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา อำเภอแจ้ห่ม 14. โรงเรียนวังเหนือวิทยา
อำเภอวังเหนือ 15. โรงเรียนเสริมงามวิทยาคม อำเภอเสริมงาม

โรงเรียนในสังกัดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) รวมจำนวน 3 โรงเรียน คือ
โรงเรียนในความดูแลของเทศบาลนครลำปาง คือ โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านเชียงราย) โรงเรียน
ในความดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ คือ โรงเรียนบ้านแม่สง และโรงเรียนบ้านหลาย
(อยู่ระหว่างถ่ายโอนไป อปท.)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและความคิดเห็นจากแบบสอบถามในประเด็นบริบทและสภาพทั่วไปของโรงเรียน

ผู้ตอบข้อมูลและแสดงความคิดเห็นสำหรับแบบสอบถามจำนวน 230 ชุดนี้ เป็นบุคลากรครูและผู้บริหารจากโรงเรียนในความดูแลของหน่วยงานต่าง ๆ เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 31.74 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 35 จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 23.04 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
3. โรงเรียนในความดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 20.87 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
4. โรงเรียนในความดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 14.35 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
5. โรงเรียนในความดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 6.09 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
6. โรงเรียนในความดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.17 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
7. โรงเรียนในความดูแลของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.30 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ประเด็นระดับการศึกษาที่โรงเรียนเปิดสอนการเรียนรู้ท้องถิ่นนั้น ผลการวิเคราะห์สรุปเรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

1. โรงเรียนในระดับปฐมวัย – ประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุดคือจำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 39.13 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
2. โรงเรียนในระดับปฐมวัย – มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 26.09 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
3. โรงเรียนในระดับเฉพาะมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 21.30 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
4. โรงเรียนในระดับปฐมวัย – มัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 5.65 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
5. โรงเรียนในระดับประถมศึกษา – มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 3.04 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

6. มีผู้ตอบแบบสอบถามตอบข้อมูล “อื่นๆ” ซึ่งได้แก่การศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 2.61 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

7. โรงเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.17 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

8. โรงเรียนในระดับเฉพาะปฐมวัย จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.30 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

9. โรงเรียนในระดับประถมศึกษา – มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.43 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ประเด็นบริบทของชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียนนั้น ผลการวิเคราะห์สรุปเรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปอย่างน้อยที่สุด ดังนี้

1. บริบทของชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียนด้านคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุดจำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 75.65 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

สำหรับความคิดเห็นประกอบการตอบแบบสอบถามในข้อ 1 บริบทของชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียนด้านคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวนี้ประกอบด้วยประเด็นความคิดเห็นดังนี้

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ในลักษณะที่นักเรียนในโรงเรียน เด็กและเยาวชนในชุมชนได้รับความรู้และมีกระบวนการเรียนรู้จากปราชญ์ชุมชน ครูภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ มาช่วยสอน สาธิตด้วยการปฏิบัติจริงให้นักเรียน เด็กและเยาวชน ได้มีกระบวนการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงร่วมกัน ประเด็นความคิดเห็นนี้มีจำนวน 141 ความคิดเห็น อาทิ

การเรียนรู้เชิงวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น มาถ่ายทอดความรู้ให้แก่ครูและนักเรียนด้านการประกอบอาชีพ ได้แก่ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ, หมอพื้นบ้าน, สมุนไพร, การทำสมุนไพรลูกประคบ, การนวดแผนโบราณ, เซรามิกส์, การเกษตร, การทอผ้า, การจักสาน, การจักสานเครื่องมือจับปลา, ฝัสดา (หญ้าคา), การทำไม้กวาด, เครื่องปั้น, การทำหมวกจากกลองกระดาด, การทำผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว เช่น กระดุม, การทำงานไม้, การทำตุ๊ก, การทำโคม, การตีมีด เช่นที่อำเภอห้วยฉัตร, การทำขนมพื้นบ้าน อาหารพื้นเมือง, การทำบายศรี งานใบตอง, การถนอมอาหาร, การทอผ้าพื้นเมือง การทำน้ำปู การทำน้ำผัก การทำข้าวจี๋ ในเขตอำเภอแจ้ห่ม, การทำกาบสวญ เครื่องสักการะ ขนมพื้นบ้าน ของชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมือง, การนำนักเรียนไปเรียนการทำตุ๊ก ที่กลุ่มสตรีบ้านหม้อ, การนักเรียนไปทำข้าวแต๋น การทำแหนม การตานตุ๊ก ที่บ้าน

แม่มณี, การเรียนรู้เกี่ยวกับการเกษตรพอเพียง การทำแก้วโป่งขามและศิลปะมวยไทย จากปราชญ์ท้องถิ่น

การเรียนรู้เชิงวิทยาการภูมิปัญญาท้องถิ่น มาถ่ายทอดความรู้ให้แก่ครูและนักเรียนด้านศิลปวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่การประกอบอาชีพได้ ได้แก่ การเรียนรู้เชิงวิทยาการด้านภูมิปัญญามาถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีพื้นเมือง ก่องปูลา (กลองบูชา), วรรณกรรมท้องถิ่นด้านอักษรล้านนา นิทาน คำว่ ซอ ฮ่า ให้แก่ครูและนักเรียน

การเรียนรู้เชิงวิทยาการภูมิปัญญาท้องถิ่น มาร่วมให้ความรู้ในการจัดการเรียนการสอนถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดทำหลักสูตรเช่น การแทรกเข้ากับวิชาสังคมศึกษา

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ในลักษณะของชุมชนมีการสืบสานและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาควบคู่กับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในชุมชน มีศูนย์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศูนย์ / แหล่งวัฒนธรรมของอำเภอ มีคำขวัญของอำเภอที่แสดงถึงความตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เช่น คำขวัญของอำเภอแจ้ห่ม “เจ้าพ่อพญาคำลือคู่บ้าน มะขามหวานคู่เมือง พระธาตุลือเลื่อง เมืองน้ำพุดี” มีการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมและหลากหลาย สำหรับประเด็นความคิดเห็นนี้มีจำนวน 15 ความคิดเห็น

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ในลักษณะของชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้ชุมชนดำรงอยู่อย่างสงบสุข เช่น การรักษาสภาพแวดล้อมของลำน้ำแม่ยาว สำหรับประเด็นความคิดเห็นนี้มีจำนวน 3 ความคิดเห็น

- จากแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นนั้น มีประเด็นความคิดเห็นหนึ่งที่ควรนำมาเป็นข้อสังเกต คือ **“ภูมิปัญญาท้องถิ่นนับวันหมดไปจากชุมชน เพราะไม่ได้รับการถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังอย่างจริงจัง”**

2. บริบทของชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียนด้านวัฒนธรรม มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 75.22 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

สำหรับความคิดเห็นประกอบการตอบแบบสอบถามในข้อ 2 บริบทของชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียนด้านวัฒนธรรม ดังกล่าวนี้นี้ประกอบด้วยประเด็นความคิดเห็นดังนี้

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านวัฒนธรรมในลักษณะของชุมชนที่มีวิถีชีวิตยึดหลักขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ชุมชนและโรงเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมของชุมชน เรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน อาทิ วัฒนธรรมแห่ง

ช่างเผือกของกลุ่มน้ำแม่ตาน ทางโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ ทางศาสนา วันเข้าพรรษา ล่องสะเปา ลอยกระทง กลองปฐา แห่เทียนพรรษา สรงน้ำพระธาตุ ดนตรีพื้นเมือง การฟ้อนต่างๆ, การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมประจำปี เช่น ประเพณีแห่สลุหลวงประจำปี ประเพณีตานก๋วยสลาก ตานข้าวใหม่ ผ้าป่า กลืน ประเพณีรดน้ำดำหัว ประเพณีตานเปรตพลี การฟ้อนผี ประเพณีบวงสรวงผีฝ่าย ลงแขกเกี่ยวข้าว การตีกลองสะบัดชัย ประเพณีการแห่ช้างผ้า นอกจากนี้ยังมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ สืบสาน ศิลปวัฒนธรรมไทลื้อ เช่น การแต่งกาย ภาษา ศิลปะการแสดงฟ้อน วัฒนธรรมไทลื้อ และภาษาไทลื้อ นอกจากนี้ยังมีการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ให้นักเรียนไปศึกษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ, นักเรียนแต่งกายพื้นเมือง ใช้ภาษาถิ่นคำเมือง อักษรพื้นเมือง เนื่องจากในชุมชนต่างๆ มีประเพณีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน และให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี ประเด็นความคิดเห็นนี้มีจำนวน 158 ความคิดเห็น

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านวัฒนธรรมในลักษณะที่ใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดงานประเพณีต่างๆ เช่นประเพณีตานก๋วยสลาก ฯลฯ และใช้วัดเป็นศูนย์การเรียนรู้เปรียบเสมือนโรงเรียนที่นักเรียนมีส่วนร่วมอยู่เสมอ รวมไปถึงความคิดเห็นที่มีต่อโรงเรียนวิสุทธิ และโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในวัดโดยที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวัดซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี อยู่เสมอ ประเด็นความคิดเห็นนี้มีจำนวน 7 ความคิดเห็น

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านวัฒนธรรมในลักษณะของวัฒนธรรมด้านการประกอบอาชีพในชุมชน พัฒนาไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงของนักเรียน เช่น การประกอบอาชีพทำนา อาชีพทำเซรามิกส์ในครัวเรือน การทำไร่ข้าวโพด ไร่อ้อย มันสำปะหลัง ประเด็นความคิดเห็นนี้มีจำนวน 5 ความคิดเห็น

3. บริบทของชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียนด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 66.52 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

สำหรับความคิดเห็นประกอบการตอบแบบสอบถามในข้อ 3 บริบทของชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียนด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ดังกล่าวนี้นี้ประกอบด้วยประเด็นความคิดเห็นดังนี้

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในลักษณะของการใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์นครลำปางและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนต่างๆ ด้วยความรู้สึกภาคภูมิใจว่าจังหวัดลำปางเป็นเมืองเก่าที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานถึง 1300 กว่าปี ชุมชนในจังหวัดลำปางมีแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่สามารถให้นักเรียนไปศึกษาหาความรู้ได้ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ โดยเฉพาะ วัด อนุสรณ์สถาน สำหรับบรรพชนของชุมชนต่างๆ และบรรพชนของจังหวัดลำปาง มีประวัติของชุมชนที่สามารถสืบค้นได้จากเอกสาร ผู้รู้ในชุมชน มีผู้สูงอายุที่เก็บรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และ

สามารถบอกเล่าประวัติศาสตร์ได้ ประเด็นความคิดเห็นนี้มีจำนวน 114 ความคิดเห็น อาทิ ประวัติเมืองลำปาง, ตำนานจามเทวี, เจ้าพ่อขุนตาน, หนานทิพย์ช้าง, เจ้าอนันตยศ, วัดไหล่หินหลวง, คุรุบามหาป่าเกษรปัญญา, วัดปลายนา (พระพุทธรูป), การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ณ วัดปงสนุก, วัดพระธาตุลำปางหลวง วิถีชีวิตในชุมชนวัดพระธาตุลำปางหลวง วัดพระธาตุดอยน้อย วัดไหล่หิน, พระธาตุจอมปิง, การศึกษาประวัติศาสตร์เจ้าพ่อขุนตาน พระธาตุปางม่วง ประวัติบ้านแม่ฮาว, ประวัติอำเภอห้างฉัตร, วัดปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง, การศึกษาธรณีศึกษา แหล่งกำเนิดถ่านหิน ความเป็นมาของชุมชนแม่เมาะ, วัดไถลื้อ ประวัติไถลื้อ ตำนานหมาขนคำ, ประวัติการก่อตั้งหมู่บ้าน อุทยานแจ้ซ้อน, ศึกษาประวัติศาสตร์เจ้าพ่อพญาคำลือ ประวัติเมืองแจ้ห่ม, ประวัติอำเภอแจ้ห่ม, ประวัติบ้านหนองนา, ประวัติเจ้าพ่อพระพญาคำลือ อนุสาวรีย์เจ้าพ่อพญาคำลือ วัดอักโขชัยคีรี, ประวัติศาสตร์บ้านสบมอน, ประวัติศาสตร์เมืองวัง ศาลเจ้าพ่อพญาวัง วัดพระเกิด, ประเพณีรดน้ำพระธาตุแม่ยี่ ประเพณีพ่อนผี, ศาลเจ้าพ่อเมืองใจและเจ้าพ่อหอคำ.. รอยประวัติศาสตร์บนหินวัดสบลีน วัดม่อนจอมแจ้ง / ศูนย์พุทธเสนาวัดสบลีน, โรงเรียนวิชานารี และโบสถ์คริสต์จักรที่ 1 เป็นการศึกษาส่วนหนึ่งในการศึกษาประวัติศาสตร์ของจังหวัดลำปาง รวมทั้งการศึกษาประวัติของแม่น้ำในจังหวัดลำปาง

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในลักษณะของการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักเรียน ครู ชุมชน และนักวิชาการผู้ทำงานวิจัย ประเด็นความคิดเห็นนี้มีจำนวน 8 ความคิดเห็น คือ โครงการยววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง และวัดบ้านเอื้อมร่วมวิจัยประวัติพุทธศาสนาล้านนาฉบับวัดบ้านเอื้อม

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในลักษณะของชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ในลักษณะของพิพิธภัณฑ์และศูนย์การเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อาทิ ศูนย์เรียนรู้บ้านสบลีน ประเด็นความคิดเห็นนี้มีจำนวน 4 ความคิดเห็น

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในลักษณะของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา, มีการสร้างหลักสูตรที่ให้นักเรียนได้ออกไปสำรวจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในวิชาสังคมศึกษา และมีครูวิทยากรภายนอกมาสอนประวัติศาสตร์ ประเด็นความคิดเห็นนี้มีจำนวน 3 ความคิดเห็น

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในลักษณะของความภาคภูมิใจในการที่ชุมชนมีแหล่งโบราณสถานที่เก่าแก่และมีคุณค่าจนได้รับรางวัล Award of Merit คือ วัดปงสนุก ประเด็นความคิดเห็นนี้มีจำนวน 1 ความคิดเห็น

4. บริบทของชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียนด้านสังคม มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 54.78 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

สำหรับความคิดเห็นประกอบการตอบแบบสอบถามในข้อ 4 บริบทของชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียนด้านสังคม ดังกล่าวนี้นี้ ประกอบด้วยประเด็นความคิดเห็นดังนี้

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านสังคม กล่าวคือมีลักษณะทางสังคมที่เป็นสังคมเกษตรกรรม วิถีชีวิตของคนในชุมชนมีลักษณะเป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม แบบชนบท เป็นส่วนใหญ่ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนหนึ่งแสดงความคิดเห็นว่า ในบางชุมชนมีบริบทของชุมชนเป็นสังคมเมืองผสมผสานชุมชนชนบท มีลักษณะของชุมชนแบบพอเพียง สังคมการเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียงด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เช่น ชุมชนบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง ในบางชุมชนมีลักษณะของชุมชนแบบสังคมกึ่งในเมืองและชนบท ซึ่งมีผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น จำนวน 81 ความคิดเห็น ที่แสดงบริบทของชุมชนในลักษณะดังกล่าวมาแล้วนั้นว่า วิถีชีวิตของคนในชุมชนมีความเข้มแข็ง เป็นชุมชนแบบสังคมเครือญาติ อยู่แบบพี่น้องช่วยเหลือกัน เกื้อกูลกัน เอื้ออาทรกัน เป็นสังคมชนบทครอบครัวใหญ่ ยึดมั่นในจารีตประเพณี มีประเพณีลงแขก ช่วยเหลือกัน มีกิจกรรมร่วมกัน เช่น กิจกรรมเหมืองฝาย กิจกรรมงานบวช ขึ้นบ้านใหม่ งานวัด งานศพ การร่วมงานต่างๆ ในตำบล การร่วมแรงสร้างบ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน มีความเชื่อ ประเพณี ร่วมกัน มีการนับถือผีปู่-ย่า เจ้าป่า-เจ้าเขา มีความศรัทธาและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เป็นชุมชนที่มีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน

ลักษณะทางสังคมดังกล่าวนี้ของชุมชนที่เป็นบริบทของโรงเรียนผู้ให้ข้อมูล จึงเป็นบริบททางด้านสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี โดยที่ทางโรงเรียนสามารถเชิญบุคคลในชุมชนมาให้ความรู้แก่นักเรียนได้ ได้แก่ 1.กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 2.ประเพณี งานเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น ประเพณีล่องสะเปา ประเพณีเดือนแปดเป็ง การฟ้อนผีมดผีเม็ง การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ปอยหลวง งานกฐิน ลักษณะของสังคมเป็นสังคมรวมกลุ่มกันเป็นหมู่บ้านเล็กๆ อาศัยซึ่งกันและกัน ช่วยกัน ไม่ค่อยเกิดความขัดแย้งในสังคม ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชนที่ให้ความร่วมมือในการสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ท้องถิ่นนักเรียนเป็นอย่างดี ผู้ปกครองชุมชน หน่วยงาน มีส่วนร่วมกิจกรรมทุกครั้งของโรงเรียน ช่วยงานโรงเรียนอย่างเต็มที่ ร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เช่น กีฬาสี วันแม่ ฯลฯ ในชุมชนนั้น บ้าน วัด โรงเรียนร่วมกันจัดกิจกรรมตลอดมาเป็นสังคมพื้นเมืองและท้องถิ่น จึงเอื้อต่อการจัดหลักสูตร มีภูมิปัญญาท้องถิ่น มีกลุ่มชมรมผู้สูงอายุ มีศูนย์เรียนรู้ด้านเกษตรพอเพียง ร้านค้าชุมชน ทางโรงเรียนสามารถเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน สภาพสังคมเอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งเสริมการศึกษาแหล่งเรียนรู้ เช่น คุรุภูมิปัญญาด้านคำขอมหามือง กลุ่มแกะสลัก การเลี้ยงผี กลุ่มจักสาน นอกจากนี้ชุมชนยังให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในด้านการจัดกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ กิจกรรมวันเด็ก วันกีฬาสี วันวิชาการ วันวิทยาศาสตร์ วันพ่อ วันแม่ ชุมชนนำนักเรียนไปแสดงในงานกาชาดจังหวัดลำปาง ตัวแทนนักเรียนไปร่วมจัด

กิจกรรมวันเด็ก วันแม่ วันพ่อ วันวิชาการ วันวิทยาศาสตร์ วันคริสต์มาส กิจกรรมวันสำคัญต่างๆ และนักเรียนมีโอกาสร่วมกิจกรรมต่างๆ ในด้านวัฒนธรรม การเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีในท้องถิ่น เช่น วันสงกรานต์ รวมทั้งครูได้รับเชิญเป็นกรรมการตัดสินกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในลักษณะที่คนในชุมชนมีความรู้ ความตระหนัก ความซาบซึ้ง ความภาคภูมิใจ ในประวัติความเป็นมาของชุมชนตนเอง และมีกลุ่ม / ชุมชน ต่างๆ เพื่อบูรณาการความรู้ท้องถิ่นในชุมชนของตนเองร่วมกับการพัฒนาชุมชนด้วยความรู้สึกร่วมกันที่มีต่อชุมชน การบูรณาการเพื่อการพัฒนาทำให้เกิดการสืบสานการเรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่นไปกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนของชุมชนด้วย สำหรับประเด็นความคิดเห็นดังกล่าวนี้ มีผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ จำนวน 23 ความคิดเห็น อาทิ กิจกรรมจิตอาสาเยาว์วัยใส่ใจผู้สูงอายุ, กลุ่มผู้สูงอายุกับการส่งเสริมจริยธรรมเยาวชน, การบูรณาการประเพณีในท้องถิ่นที่สำคัญๆ, ชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบันสืบสานจากขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมของชุมชน ทั้งนี้มีผู้แสดงความคิดเห็นว่า กิจกรรมกลุ่ม / ชุมชน ในลักษณะการบูรณาการนี้ สืบเนื่องมาจากการที่คนในชุมชนปัจจุบันมีความรู้ ประชากรสำเร็จการศึกษาภาคบังคับ มีความรู้อ่านออกเขียนได้

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในลักษณะที่ชุมชนมีการปกครองแบบชุมชนท้องถิ่น อยู่ในความดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ จำนวน 5 ความคิดเห็น

อนึ่ง มีผู้ตอบแบบสอบถามในอีก 2 ประเด็น ที่เป็นข้อสังเกตในเรื่องของการเรียนรู้ท้องถิ่น คือ เรื่องของการสร้างองค์ความรู้และการสร้างความเข้าใจเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความสุข ด้วยมนุษยธรรม ระหว่างกลุ่มชนต่างชาติพันธุ์ หรือคนต่างชุมชน ที่จำเป็นต้องมาอยู่ร่วมกัน รวมทั้งการที่คนในชุมชนลำปางต้องไปทำงานต่างถิ่น ต่างประเทศ ดังนี้

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในลักษณะที่ชุมชนมีการรวมกลุ่ม การอยู่ร่วมกันของกลุ่มชนต่างชาติพันธุ์ มีความจำเป็นต้องมีการเรียนรู้เพื่อเข้าใจการอยู่ร่วมกัน รวมทั้งการเรียนรู้ในเรื่องของสิทธิมนุษยชน มีผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ จำนวน 7 ความคิดเห็น อาทิ มีชนเผ่าเข้ามาอยู่อาศัยในเขตอำเภอ เช่น อาข่า เย้า ในท้องถิ่นมีชนเผ่ามาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก คนต่างถิ่นมาอาศัยอยู่มาก เช่น คนอีสานมาอยู่บ้านผาซ้อ ตำบลแม่สุก อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในลักษณะที่มีการนำเสนอประเด็นปัญหาที่คนในชุมชนนิยมไปทำงานต่างถิ่น ต่างประเทศ ซึ่งถึงแม้ว่ามีผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ จำนวน 1 ความคิดเห็น แต่ก็เป็นข้อสังเกตในการพิจารณากระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น กระบวนการเรียนรู้เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิด เช่นเดียวกับในประเด็นเรื่องการย้ายถิ่นและความจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนเดิมกับชุมชนที่ย้าย

ถิ่นฐานมาจากชุมชนอื่น กลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน หรือแม้กระทั่งมีชาวพม่าย้ายมาอยู่ในชุมชนต่าง ๆ ของจังหวัดลำปาง

5. บริบทของชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียน**ด้านเศรษฐกิจ** มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 53.04 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

สำหรับความคิดเห็นประกอบการตอบแบบสอบถามในข้อ 5 บริบทของชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียน**ด้านเศรษฐกิจ** ดังกล่าวนี้นี้ประกอบด้วยประเด็นความคิดเห็นดังนี้

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในด้าน**เศรษฐกิจ** กล่าวคือมีการส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพต่างๆ ของคนในท้องถิ่น แนวคิดและวิทยาการด้าน**เศรษฐกิจ**พอเพียงตามแนวพระราชดำริ มีจำนวน 93 ความคิดเห็น อาทิ การเรียนรู้**เศรษฐกิจ**ขั้นปฐมภูมิ คือ เกษตรกรรม ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์, การปลูกและจำหน่ายผักปลอดสารพิษ พืชสมุนไพรในชุมชน, การเพาะเห็ดฟาง, การทำนา, การปลูกถั่วลิสง, พืชผักสวนครัว, การทำไข่เค็ม, ข้าวแต่น, เซรามิกส์, เครื่องจักสาน, ถักเส้นข้าว, การแกะสลัก, การทอผ้าพื้นเมือง, การประดิษฐ์ดอกไม้, การทำผ้าเช็ดเท้า, การหาของป่ามาขาย (เห็ด), กลุ่มทำกระเป๋าหนัง, กลุ่มแกะสลัก, การผลิตและจำหน่ายของที่ระลึก ดังเช่น กระเป๋าหนัง (อำเภอองอาจ), สะพานโยงจำลอง (อำเภอองอาจ), รถม้าจำลอง, ผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว (อำเภอห้างฉัตร) ผลิตภัณฑ์จากโรงงานหินอ่อน และมีศูนย์สาธิตสวน**เศรษฐกิจ**พอเพียงในหมู่บ้าน ในโรงเรียนเป็นต้น

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในด้าน**เศรษฐกิจ** กล่าวคือครูภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนที่เป็นผู้ประกอบอาชีพในด้านต่างๆ ที่มีฝีมือดี และมีความภาคภูมิใจในวิชาชีพของตนเอง มาสอนนักเรียนในด้านอาชีพและเพื่ออนุรักษ์การประกอบอาชีพด้วยการสร้างสรรค์ผลงานที่มีฝีมือควรค่าแก่การอนุรักษ์ มีผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นนี้ จำนวน 5 ความคิดเห็น

6. บริบทของชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียน**ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม** มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 115 คน คิดเป็นร้อยละ 50 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

สำหรับความคิดเห็นประกอบการตอบแบบสอบถามในข้อ 6 บริบทของชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียน**ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม** ดังกล่าวนี้นี้ประกอบด้วยประเด็นความคิดเห็นดังนี้

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านการจัดการ**ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** ในเรื่องของการอนุรักษ์และการจัดการ**ทรัพยากรธรรมชาติ** และ**สิ่งแวดล้อม**สำหรับการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน มีจำนวน 57 ความคิดเห็น อาทิ เขตห้าม

ล่าสัตว์ป่า, เขตห้ามล่าสัตว์ป่าดอยพระบาท หน่วยจัดการต้นน้ำ, ป่าชุมชน พืชสมุนไพร, การบวชป่า การทำฝายทดน้ำขนาดเล็ก ฝายแม้ว, อ่างเก็บน้ำเพื่อการเกษตร ทำฝายชะลอน้ำ แหล่งน้ำ ป่าไม้ (ศูนย์อนุรักษ์ป่าไม้ขุนตาน), มีอ่างเก็บน้ำ มีป่าชุมชน ที่จัดเป็นแหล่งเรียนรู้, มีป่าชุมชนและป่าต้นน้ำและอนุรักษ์, มีการอนุรักษ์พื้นที่ป่าของชุมชน รักษาสภาพแวดล้อมชัดเจน, ผลิตน้ำดื่มเอง ธนาคารขยะ, ขยะรีไซเคิล, มีโครงการทั้งของภาครัฐและของโรงเรียนดังเช่นการศึกษาดูงานการสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน กิจกรรมนักสืบสายน้ำ ป่าชุมชน, มีวิทยากรจากสำนักทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมลำปางมาให้ความรู้นักเรียน, มีการสำรวจทรัพยากรและศึกษาปัญหาสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น, การศึกษาเกี่ยวกับอ่างเก็บน้ำแม่ทาน การศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับเหมืองแม่เมาะ โรงไฟฟ้า จังหวัดลำปาง ถ่านหินลิกไนต์, สนับสนุนงบประมาณในด้านการให้ความรู้แก่นักเรียนในเรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อม, ร่วมกันพัฒนาและปลูกต้นไม้ร่วมกัน ชุมชนทำความสะอาดร่วมกัน, โครงการขยะรีไซเคิลในโรงเรียน, กิจกรรมโรงเรียนปลอดขยะ, มีโครงการเรียนรู้สู่โลกสีเขียว ร่วมปลูกต้นไม้กับชุมชน, การเรียนรู้ทำฝายกันน้ำ, อ่างเก็บน้ำ, มีกลุ่มเยาวชนรักษ์สิ่งแวดล้อม, มีการเรียนรู้เรื่องของป่าชุมชน ห้วยโล่ง ตำบลปงเตา ป่าต้นแบบงาว

- โรงเรียนมีสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในลักษณะของการพึ่งพิงธรรมชาติดั้งเดิมและอยู่ใกล้ชิดธรรมชาติ มีแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนศึกษาทั้งทางด้านธรรมชาติและเกษตรกรรม มีจำนวน 54 ความคิดเห็น ประกอบด้วยรายละเอียดตามบริบทของโรงเรียนในด้านภูมิศาสตร์ ที่ตั้งที่มีสถานที่ที่เหมาะสม ใกล้ชิดกับการเรียนรู้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น อาทิ ด้านภูมิศาสตร์ประกอบด้วย ป่าเขา ห้วยหนอง แอ่ง น้ำแม่สอย น้ำแม่วง, ตั้งอยู่ในพื้นที่เชิงเขา มีป่าไม้ ภูเขา แม่น้ำสายหลักคือลุ่มน้ำสอยและแม่น้ำวัง, ธรรมชาติที่มีทุกหมู่บ้าน, มีแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากร เช่น ป่าต้นยาง, มีทรัพยากร ไม่มีปัญหาด้านมลพิษ (แต่มีปัญหาจังหวัดใกล้เคียง นำขยะมาทิ้ง), สวนป่าทุ่งเกวียน, น้ำตกแจ้ซ้อน, อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน, ไป่ร้อน, ป่าไม้ ลำน้ำแม่ยาว ถ้ำดอยเมือง, ป่าไม้, สวนยางพารา, ลำน้ำแม่ยาว ฝายกันน้ำ ถ้ำดอยเมือง, กล้วย, รอยพระบาท, แม่น้ำวัง, มีทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เช่น แม่น้ำ ป่าไม้ มีสภาพแวดล้อมที่ค่อนข้างสมบูรณ์, อยู่ในชนบทเอื้อต่อการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีทรัพยากรเพียงพอ สิ่งแวดล้อมดี มีการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ เช่น ไม้ไผ่ ป่าไม้ พันธุ์กรรมพื้นบ้าน ไม้กวาดดอกหญ้า ป่าไม้ แม่น้ำ, มีทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นที่ประจักษ์ เช่น ป่าไม้ ถ่านหิน ทรัพยากรเหมืองแร่ ถ่านหินลิกไนต์แม่เมาะ, ป่าไม้บริเวณน้ำตกแม่ห้อม, ต้นยาง แม่น้ำยาว, ดินขาว แร่ลิกไนต์ ถ่านหิน ซากหอยดึกดำบรรพ์ สวนป่าสักทอง, แม่น้ำวัง ลำไย ถังลิสง, ถ้ำผาชัน ป่าชุมชนต้นน้ำลำธารห้วยแม่ถอด, ถ้ำผาชัน ป่าชุมชนต้นน้ำลำธารห้วยแม่ถอด, ป่าชุมชนต้นกำเนิดน้ำลำธาร ถ้ำผาชัน น้ำตกตาดแม่ถอดน้อย, แม่น้ำยาว, มีทรัพยากรทางธรรมชาติ เช่น หินปูน, มีทรัพยากรที่นำมาเป็นเชื้อเพลิงในการผลิตกระแสไฟฟ้า, สถานที่โรงเรียนตั้งติดกับแม่น้ำจาง ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมดีมาก

- โรงเรียนมีบริบทของชุมชนที่สนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ในเรื่องของประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชนท้องถิ่นร่วมกับประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น เพื่อความภาคภูมิใจใน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนของตนเอง ในลักษณะของ “ตามรอยบรรพชน” เพื่อการดูแล ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีจำนวน 8 ความคิดเห็น อาทิ ความเป็นมาของลำปาง วีรบุรุษเจ้าหนานทิพย์ช้างบูรณาการในวิชาประวัติศาสตร์, หนานตีบช้าง ยกทัพมาพักที่วัด บ้านฟ่อน ต่อมาเรียกบ้านฟ่อน, เงามพระธาตุ ดำนาจ้างหม่ ประวัติเจ้าพ่อพญาคำลือ, ตำบล เวียงมอก เป็นเส้นทางเดินทัพในสมัยโบราณ, พระธาตุถั่วแป้น แทนที่ประทับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช, การศึกษาประวัติของแม่น้ำแม่ตุ๋ย, วิถีชีวิตลุ่มน้ำแม่เลียง, ประวัติความเป็นมาของชุมชน และ สถานที่สำคัญต่างๆ เช่น เทศบาล อำเภอ ธนาคาร ฯลฯ,

7. บริบทของชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นใน โรงเรียนด้านอื่น ๆ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 4.78 ของจำนวนผู้ตอบ แบบสอบถามทั้งหมด

สำหรับความคิดเห็นประกอบการตอบแบบสอบถามในข้อ 7 บริบทของชุมชนที่เอื้อต่อ การเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียนด้านอื่น ๆ ดังกล่าวนี้นี้ประกอบด้วย ประเด็นความคิดเห็นดังนี้

- ภูมิศาสตร์ สหกรณ์ มี 2 ความคิดเห็น
- นอกจากนั้นเป็นประเด็นที่มีประเด็นละ 1 ความคิดเห็น คือ
- การอนุรักษ์ถิ่นเกิด
- การศึกษาเรียนรู้ร่องรอยของประวัติศาสตร์ในจังหวัดลำปาง เช่น กำแพงเมือง วัด

ถนน เป็นต้น

- การเรียนรู้จากหมู่บ้านพอเพียงในท้องถิ่น
- เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน
- การเพาะเห็ดต่างๆ
- โครงการธนาคารขยะ
- ภาษาถิ่น

2. กลไกสนับสนุนที่ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

2.1 กลไกสนับสนุนต่อการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์ เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

1) กลไกสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาให้การสนับสนุน ส่งเสริม อย่างจริงจังเป็นรูปธรรม มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 45.22 ของจำนวน ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2) กลไกสนับสนุนจากการให้ความรู้การพัฒนาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
เพิ่มเติมแก่ครู มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 44.35 ของจำนวนผู้ตอบ
แบบสอบถามทั้งหมด

3) กลไกสนับสนุนจากงบประมาณสนับสนุน มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน
81 คน คิดเป็นร้อยละ 35.22 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

4) กลไกสนับสนุนจากการได้รับคำสั่งจากกระทรวงศึกษาธิการเพิ่มเติม
รายวิชาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในหลักสูตรแกนกลาง มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 73 คน
คิดเป็นร้อยละ 31.74 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

5) กลไกสนับสนุนจากการมีเครือข่ายครูพี่เลี้ยง/ อาจารย์มหาวิทยาลัยให้
คำปรึกษา มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 24.35 ของจำนวนผู้ตอบ
แบบสอบถามทั้งหมด

6) กลไกสนับสนุนจากการนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่จัดทำ นำไปประเมิน
เลื่อนขอวิทยฐานะได้ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 16.96 ของจำนวน
ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

7) กลไกสนับสนุนอื่น ๆ คือ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยตนเอง
มีครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และมิ่งบประมาณสนับสนุนที่เป็นรูปธรรม มีผู้ตอบ
แบบสอบถามจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.30 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

กรอบรูป 1 : บริบทของชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ท้องถิ่นและพัฒนาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียน และกลไกสนับสนุน

จากการศึกษาวิเคราะห์แบบสอบถามสภาวะการณ์ “การพัฒนากระบวนการ
เรียนรู้เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและการพัฒนาเด็กและเยาวชนในจังหวัดลำปาง” 2 ชุด
ที่สอบถามครู / ผู้บริหาร และนักเรียน พบว่า

บริบทของชุมชนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้
ท้องถิ่นในโรงเรียน คือ 1. ด้านคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. ด้านวัฒนธรรม
3. ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 4. ด้านสังคม 5. ด้านเศรษฐกิจ 6. ด้านทรัพยากรและ
สิ่งแวดล้อม

กลไกสนับสนุนที่ส่งเสริมกระบวนการพัฒนาระการเรียนรู้ท้องถิ่น คือ
กลไกสนับสนุนจาก 1. ผู้บริหารสถานศึกษา ให้การสนับสนุน ส่งเสริม อย่างจริงจัง
เป็นรูปธรรม 2. การให้ความรู้การพัฒนาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเพิ่มเติมแก่ครู
3. งบประมาณสนับสนุน 4. การได้รับคำสั่งจากกระทรวงศึกษาธิการเพิ่มเติม
รายวิชาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในหลักสูตรแกนกลาง 5. จากการมีเครือข่าย
ครูพี่เลี้ยง / อาจารย์มหาวิทยาลัยให้คำปรึกษา 6. การนำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่
จัดทำ นำไปประเมินเลื่อนขอวิทยฐานะได้

2.2 ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนรู้อะไรทั้งนี้

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

1) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคจากการขาดแคลนงบประมาณ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 45.65 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคจากการขาดความรู้ และทักษะในการจัดทำรายวิชาสาระการเรียนรู้ทั้งนี้ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 43.48 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคจากภาระงานของครูที่มีมาก จนไม่มีเวลาสอนสาระการเรียนรู้ทั้งนี้เพิ่มเติม มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 36.96 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

4) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคจากเวลาเรียนไม่พอ ผู้เรียนต้องเรียนสาระหลักทั้ง 8 สาระ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 35.22 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

5) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคจากการที่ผู้ปกครองไม่เห็นถึงความสำคัญของการเรียนสาระการเรียนรู้ทั้งนี้ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 12.61 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

6) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคจากการที่ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ให้การสนับสนุนส่งเสริมอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 6.52 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

7) ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคอื่น ๆ คือ ภาระงานครูมีมาก ไม่มีเวลามากเพียงพอเนื่องจากการที่จะสามารถบูรณาการสาระการเรียนรู้ทั้งนี้ได้นั้น ต้องให้เวลามากเพียงพอคือ การให้เวลาในการเรียนการสอน, ในส่วนของผู้เรียนนั้น พัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ ขาดความรู้ และอุปสรรคในการไปเรียนรู้นานาเสนอ เช่น กล้อง คอมพิวเตอร์ การเรียนรู้จากวิทยากรภายนอก นอกจากนี้อุปสรรคยังมาจากครูผู้สอนมีทัศนคติว่า ในการจัดการเรียนรู้ทั้งนี้หน้าเป็นหน้าที่ของสถานศึกษาเท่านั้น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.87 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2.3 ปัจจัยเงินทุนสนับสนุนที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้อะไรทั้งนี้

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

1) ประเด็นไม่มีเงินทุนสนับสนุน เป็นประเด็นที่มีผู้ตอบแบบสอบถามมากที่สุดจำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 51.30 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2) ปัจจัยมีเงินทุนสนับสนุนจากสถานศึกษา เป็นปัจจัยสนับสนุนที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 31.31 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3) ปัจจัยมีเงินทุนสนับสนุนจากเขตพื้นที่การศึกษา เป็นปัจจัยสนับสนุนที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 15.65 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

4) ปัจจัยครูผู้สอนเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเอง เป็นปัจจัยสนับสนุนที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 13.48 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

5) ปัจจัยมีเงินทุนสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นปัจจัยสนับสนุนที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 8.26 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

6) ปัจจัยอื่นๆ คือ มีทุนสนับสนุนงบประมาณจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิต โรงไฟฟ้าแม่เมาะ สมาคมพัฒนาแม่เมาะ, งบประมาณจากโครงการเรียนฟรี เรียนดี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ โดยนำเงินจากทุนเรียนฟรี 15 ปี มาใช้ได้ส่วนหนึ่ง, ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นปัจจัยสนับสนุนที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 6.09 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

กรอบสรุป 2 : ตารางแสดงปัจจัยที่เป็นอุปสรรคและปัจจัยเงินทุนสนับสนุนการจัดการสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	ปัจจัยเงินทุนสนับสนุนที่ใช้ในการจัดการสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
1. การขาดแคลนงบประมาณ 2. การขาดความรู้ และทักษะในการจัดทำรายวิชา สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น 3. ภาระงานของครูที่มีมาก จนไม่มีเวลาสอนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเพิ่มเติม 4. เวลาเรียนไม่พอ ผู้เรียนต้องเรียนสาระหลักทั้ง 8 สาระ 5. ผู้ปกครองไม่เห็นถึงความสำคัญของการเรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น 6. ผู้บริหารสถานศึกษาไม่ให้การสนับสนุน ส่งเสริมอย่างจริงจังเป็นรูปธรรม	1. ประเด็นไม่มีเงินทุนสนับสนุน 2. มีเงินทุนสนับสนุนจากสถานศึกษา 3. มีเงินทุนสนับสนุนจากเขตพื้นที่การศึกษา 4. ครูผู้สอนเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเอง 5. มีเงินทุนสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 6. ปัจจัยอื่นๆ คือ มีทุนสนับสนุนงบประมาณจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิต โรงไฟฟ้าแม่เมาะ สมาคมพัฒนาแม่เมาะ, งบประมาณจากโครงการเรียนฟรี เรียนดี 15 ปี อย่างมีคุณภาพ โดยนำเงินจากทุนเรียนฟรี 15 ปี มาใช้ได้ส่วนหนึ่ง, ได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ข้อสังเกต ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคอื่น ๆ ประการหนึ่งคือ ครูผู้สอนมีทัศนคติว่า ในการจัดการเรียนรู้ท้องถิ่นนั้น เป็นหน้าที่ของสถานศึกษาเท่านั้น

2.4 หน่วยงาน / องค์กรหลักที่ให้การสนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ ท้องถิ่น

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

1) หน่วยงาน / องค์กรหลักที่ให้การสนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3, และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 35 มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 75.65 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุดสำหรับหน่วยงานดังกล่าว คือ

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 27.83 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 18.26 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 16.09 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 35 มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 13.48 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ในการสนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นของหน่วยงานทั้ง 4 หน่วยงานดังกล่าว มีการสนับสนุนในด้านต่างๆ ดังนี้

- การสนับสนุนด้านวิชาการ ได้แก่ การจัดทำกรอบสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น, การอบรมการพัฒนาสาระเรียนรู้ท้องถิ่น, การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างความเข้าใจในกระบวนการจัดการเรียนรู้, การจัดอบรมครูวิชาการ จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น, การสนับสนุนข้อมูลแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น ความรู้ความเข้าใจในการจัดทำสาระท้องถิ่น, การสนับสนุนวิทยากรงบประมาณสำหรับวิทยากรท้องถิ่น, การอบรมวิชาการโดยได้รับความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, การนิเทศ / ติดตาม / พัฒนาการจัดการเรียนรู้ท้องถิ่น และการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน เช่นที่โรงเรียนประชาราชาวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง
- การสนับสนุนงบประมาณ วัสดุต่างๆ

ในส่วนของระยะเวลาในการสนับสนุนนั้น มีระยะเวลาตั้งแต่ตลอดปีการศึกษา ทุกปีการศึกษาอย่างต่อเนื่อง, 1 ปีการศึกษา, เฉพาะต้นปีการศึกษา, 1 ภาคการศึกษา ตลอดจนเป็นระยะเวลาสั้นๆ ตามโครงการที่โรงเรียนได้รับ หรือระยะเวลาประมาณ 20 ชั่วโมง

การสนับสนุนดังกล่าวนี้บางส่วนมีความต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 30.43 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดที่แสดงข้อมูลว่าหน่วยงานหลักดังกล่าวยังมีการดำเนินการให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

2) หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานเอกชนอื่นๆ ที่ให้การสนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 48.26 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด หน่วยงานดังกล่าวนี้ประกอบด้วย

- องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีรายละเอียดคือ
 - : องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง โครงการล่องสะเปาชาวไทลื้อ
 - สำนักงานการศึกษาเทศบาลนครลำปาง โครงการยุวมัคคุเทศก์, โครงการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - องค์การบริหารส่วนตำบล โครงการสอนภาษาล้านนา
 - เทศบาลตำบลห้างฉัตร-แม่ตาล อำเภอห้างฉัตร โครงการสืบสานภูมิปัญญาชุมชน
 - เทศบาลตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา
 - เทศบาลตำบลสบปราบ อำเภอสบปราบ โครงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย (สะล้อ ซอ ซึง นาฏศิลป์)
 - เทศบาลตำบลแม่มอก อำเภอเถิน โครงการจัดการเรียนการสอนดนตรีพื้นเมือง
 - เทศบาลตำบลเมืองปาน อำเภอเมืองปาน
 - องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเป้า อำเภอเมืองลำปาง โครงการสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย
 - องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง โครงการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ถอด อำเภอเถิน
 - องค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ
 - สำนักงานประมงจังหวัดลำปาง โครงการเลี้ยงปลาในบ่อดิน
 - สำนักงานเกษตรตำบลบ้านเอื้อม ร่วมกับสำนักงานเกษตรจังหวัดลำปาง
- โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งฟาร์ม
 - สำนักงานปศุสัตว์ที่ดิน โครงการยุวเกษตรกร
 - พลังงานจังหวัด หลักสูตรอนุรักษ์พลังงานท้องถิ่น
 - สถาบันวิจัยและพัฒนาาระบบสาธารณสุขชุมชน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข โครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

- ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพชุมชน โครงการศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญา ลานกีฬา

ลานกิจกรรม

- กรมศิลปากร โครงการสถานศึกษาดีเด่นในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม
- สำนักศิลปากรที่ 7 น่าน โครงการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการจัดตั้ง

พิพิธภัณฑ์โรงเรียน

- สภาวัฒนธรรมภาคเหนือตอนบน โครงการสอบฮีต สานฮอยผญา ปัญญาไหล่อ
- สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง
- สภาวัฒนธรรมอำเภอวังเหนือ โครงการวัฒนธรรมไทย สายใยชุมชน
- กรมแรงงาน กระทรวงแรงงาน โครงการครูแนะแนวไปศึกษาดูงานการแนะแนว

งานอาชีพ

- มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง อาทิ โครงการ 10 กิจกรรมนำชีวิตพอเพียง /

จิตอาสาพัฒนาโรงเรียน / ส่วมสุขสันต์

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางมีโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สถาบันรามจิตติ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ดังเช่น โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง, โครงการวิจัย การพัฒนาสมรรถนะการอ่านของนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 ด้วยเครือข่ายหนุนเสริมการเรียนรู้ จังหวัดลำปาง (LLEN.LPRU), โครงการวิจัย Child Watch ภาคเหนือ และโครงการวิจัยที่สืบเนื่องจากโครงการวิจัยทั้ง 3 โครงการวิจัยดังกล่าว โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางสนับสนุนงบประมาณ และมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางได้รับการสนับสนุนค่าปรึกษาทางด้านวิชาการจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสถาบันรามจิตติ คือโครงการยุววิจัยสังคมเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับตำบล

- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายชุมชนและสังคม คือ โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง, โครงการวิจัย การพัฒนาสมรรถนะการอ่านของนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 ด้วยเครือข่ายหนุนเสริมการเรียนรู้ จังหวัดลำปาง (LLEN.LPRU) และโครงการวิจัยอื่นๆ ที่มีส่วนสนับสนุนการเรียนรู้ท้องถิ่น เช่น โครงการวิทยาศาสตร์ท้องถิ่น รวมทั้งโครงการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น, ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง เป็นต้น

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ห้องเรียนวัดบุญวาทย์ - อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ร่วมกับวัดบ้านเอื้อม ดำเนินการวิจัยประวัติพุทธศาสนานับล้านหาวัดบ้านเอื้อม โดยได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เช่น โครงการ
สานสายใยรักครอบครัว, โครงการชุมชนร่วมใจกำจัดขยะ, โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพื้นบ้าน

- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) สนับสนุน
ทุนวิจัยสำหรับโรงเรียนในจังหวัดลำปางในเรื่องของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อ
พัฒนาคุณภาพของเยาวชน เช่น โครงการวิจัย เรียนเรื่องเก่าเล่าเรื่องใหม่ ของโรงเรียนบ้านไหล่หิน
อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง และโครงการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะการอ่านด้วย
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของโรงเรียนบ้านหนองนา อำเภोज้างหม จังหวัดลำปาง

- สถาบันพระปกเกล้า โครงการสร้างสำนักพลเมือง

- มูลนิธิหมอเสมพริ้งพวงแก้ว โรงเรียนปลอดสารพิษ

- มูลนิธิตาเฮอ์สยามวาลา โครงการส่งเสริมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์เพื่อ
ลดสภาวะโลกร้อน

- สำนักพุทธศาสนา มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับธรรมเนียมปฏิบัติในโรงเรียนและชุมชน

- วัดในจังหวัดลำปาง เช่น วัดบ้านทุ่ง อำเภอสบปราบ อบรมคุณธรรมจริยธรรม
นักเรียน, วัดหลวงสบปราบ อำเภอสบปราบ ลานบุญลานปัญญา และแหล่งเรียนรู้ธรรม จริยธรรม
ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากวัดสบสั่น ตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ โดยมีพระครูสถาพรปริยัติ
(พระมหาบุญมี) เจ้าอาวาสวัดสบสั่น เป็นพระนักวิจัยและพัฒนาเด็ก เยาวชน การเรียนรู้ของเด็ก
และเยาวชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น พระครูสถาพรปริยัติท่านเคยดำเนินงานโครงการวิจัย “ศึกษา
รวบรวมประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง” ดำเนินการวิจัย
ระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม 2547 – วันที่ 31 ธันวาคม 2547 งานวิจัยนี้ดำเนินการศึกษาค้นคว้า
ทบทวนประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอวังเหนือ โดยการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนและปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของอำเภอวังเหนือ
สำหรับใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าแก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชน

- ชมรมศิษย์เก่า เช่น โครงการจัดสร้างศูนย์เรียนรู้ร่วมพันธุ์ไม้หายาก “หมากไม้
เทิดไท้องค์ราชันย์ 84 พรรษา”

- ชมรมผู้สูงอายุ เช่น โครงการเรียนรู้จากภูมิปัญญา, โครงการพาเด็กเข้าวัดไป
ปฏิบัติธรรมในเทศกาลเข้าพรรษา

- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ กองทุนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ เช่น โครงการจัดทำ
หลักสูตรสาระท้องถิ่นแม่เมาะ, โครงการโรงเรียนสีขาว, โครงการส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำสาระ
การเรียนรู้ท้องถิ่น สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์,
สาระการเรียนรู้ศิลปะ และสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

- บริษัทบ้านปู จำกัด (มหาชน) เช่น โครงการนักเรียนเรียนดีแต่ยากจน

- บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) เช่น โครงการสร้างเงื่อนไข, โครงการ
นักเรียนดีแต่ยากจนในพื้นที่

- การปีโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.)
- บริษัทฮอนด้า ประเทศไทย เช่น โครงการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม
- บริษัทถาวรลำปาง และธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)

ในการสนับสนุนการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นของหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานเอกชนอื่นๆ ดังกล่าว มีการสนับสนุนในด้านวิชาการ และเงินทุนงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการโครงการ, ทู่นสำหรับนักเรียนที่มีฐานะยากจน, วัสดุอุปกรณ์ เช่น คอมพิวเตอร์ สื่อการเรียนรู้ สื่อเทคโนโลยี เครื่องดนตรี หนังสือ และวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ สำหรับโรงเรียน

ในส่วนของระยะเวลาในการสนับสนุนนั้น มีระยะเวลาตั้งแต่ตลอดปีการศึกษา ทุกปีการศึกษาอย่างต่อเนื่อง, 1 ปีการศึกษา, 1 ภาคการศึกษา ตลอดจนเป็นระยะเวลาสั้นๆ ตามโครงการที่โรงเรียนดำเนินการ หรือระยะเวลาประมาณ 1-3 เดือน

การสนับสนุนดังกล่าวนี้บางส่วนมีความต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 30.43 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดที่แสดงข้อมูลว่าหน่วยงานหลักดังกล่าวยังมีการดำเนินการให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

กรอบสรุป 3 : ตารางแสดงลักษณะความร่วมมือและการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น

ลักษณะความร่วมมือของเครือข่ายในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น	การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นที่ควรจะเป็น
เครือข่ายความร่วมมือด้าน 1. การสนับสนุนงบประมาณ 2. ด้านวิชาการ การจัดอบรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ, การประชุมสัมมนา, การจัดนิทรรศการ นำเสนอผลงานวิชาการ เผยแพร่ความรู้, การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงานเครือข่ายโรงเรียน และชุมชน 3. การวางแผนจัดทำโครงการ จัดทำหลักสูตรแกนกลางที่บูรณาการสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น	1. การสร้างความเข้าใจร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องและจริงจัง 2. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและกระตุ้นให้ชนรุ่นหลังได้เห็นและตระหนักถึงคุณค่าของท้องถิ่นอยู่อย่างต่อเนื่อง 3. การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารอย่างต่อเนื่องและขอความร่วมมือในกลุ่มเครือข่ายและในอำเภอ จังหวัดใกล้เคียง มีการเผยแพร่ข้อมูลในลักษณะที่สร้างความเข้าใจและความตระหนัก 4. ชุมชนแต่ละหมู่บ้านต้องหาเอกลักษณ์ของตนเอง และทำให้เด่น เป็นจุดขายของชุมชน 5. การจัดทำข้อมูลความรู้ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม โดยควรมีหน่วยงาน องค์กรใดองค์กรหนึ่งเป็นผู้ประสานงาน
	

2.5 การร่วมมือกันเป็นโรงเรียนเครือข่ายเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์ พบว่ามีผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นการร่วมมือกันเป็นโรงเรียนเครือข่ายเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 26.09 มีเครือข่ายดังนี้

1) โรงเรียนเครือข่ายในกลุ่ม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 โรงเรียนชีวิต

2) โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย อำเภอเมืองลำปาง เป็นโรงเรียนต้นแบบ ประชาธิปไตย สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม เป็นเครือข่ายกับโรงเรียนในจังหวัดลำปางที่มี กิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างสำนักพลเมือง

3) กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายจามเทวี ซึ่งโรงเรียนอนุบาลลำปาง อำเภอเมือง ลำปาง ร่วมเป็นเครือข่าย มีกิจกรรมการแข่งขันทางด้านวิชาการ / การอบรมทางวิชาการ / กีฬา เครือข่าย

4) โรงเรียนแม่ก่งวิทยา เป็นเครือข่ายกับโรงเรียนบ้านเอื้อม, โรงเรียนบ้านเป้า และโรงเรียนบ้านบ่อหิน อำเภอเมืองลำปาง ในด้านของกิจกรรมพุทธศาสนา

5) โรงเรียนปงแสนทองวิทยามีเครือข่ายโรงเรียนกัลยาณมิตรกลุ่มยุววิจัย ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปางและมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

6) โรงเรียนเครือข่ายของโรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านเชียงราย) อำเภอเมือง ลำปาง เป็นเครือข่ายกับโรงเรียนบ้านสามขา อำเภอแม่ทะ กิจกรรมโครงการการเรียนรู้โดยใช้ โครงการเป็นฐาน Project Based Learning

7) กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายในอำเภอแม่เมะ มีกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องเหมือง ลิกไนต์, การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นสาระการงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี

8) โรงเรียนสบเมะวิทยา อำเภอแม่เมะ มีเครือข่ายโรงเรียนศูนย์ต้นแบบ ปฐมวัย

9) โรงเรียนเครือข่ายอนันตยศ (โรงเรียนบ้านปันจ้าว, โรงเรียนอนุบาลห้างฉัตร, โรงเรียนบ้านทุ่งหก, โรงเรียนทุ่งหนองขามวิทยา) มีกิจกรรมโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ กิจกรรม วันภาษาไทย ร่วมกัน

10) โรงเรียนเครือข่ายกลุ่มเกาะคา ซึ่งโรงเรียนวัดมะกอก-นาบัว อำเภอ เกาะคา ร่วมเป็นเครือข่ายมีกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกัน

11) โรงเรียนเครือข่ายในอำเภอแม่ทะ มีกลุ่มเครือข่ายป่าต้น, น้ำใจ ดำเนิน กิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมในสถานศึกษา (โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ) มีโรงเรียนเครือข่าย คือ โรงเรียนบ้านหนอง, โรงเรียนน้ำใจ, โรงเรียนบ้านแม่ปง, โรงเรียนบ้านฮ่องห้า, โรงเรียนบ้านป่าจำ ดำเนินกิจกรรม การเรียนรู้ท้องถิ่นสาระการงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี เช่น การเพาะเห็ด, การทำน้ายาล้างจาน และการทำขนม

12) โรงเรียนแม่มอกวิทยา เป็นเครือข่ายกับโรงเรียนบ้านกุ่มน้ำใต้ อำเภอเถิน ดำเนินกิจกรรมธนาคารขยะรีไซเคิล บ้านหัวน้ำ, กิจกรรมธนาคารขยะรีไซเคิล บ้านสะพานหิน

13) โรงเรียนเครือข่าย บ้านปงวัง ซึ่งโรงเรียนเวียงมอกวิทยา อำเภอเถิน ร่วมเป็นเครือข่าย มีกิจกรรม ขบวนการลูกเจี๊ยบอาสาพาพ่อแม่ ลด ละ เลิก บุหรี่ เหล้า เทิดไท้องค์ราชันย์

14) โรงเรียนชุมชนบ้านทุ่ง อำเภอสบปราบ ร่วมเป็นเครือข่ายกับโรงเรียนอนุบาลสบปราบ อำเภอสบปราบ ดำเนินการโครงการอบรมคุณธรรม

15) โรงเรียนเสริมงามวิทยาคม มีกิจกรรมการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการปลูกสมุนไพรในโรงเรียน เป็นเครือข่ายร่วมกับโรงเรียนบ้านทุ่งตำ อำเภอเสริมงาม

16) โรงเรียนเครือข่ายกลุ่มพญาวัง อำเภอแจ้ห่ม กิจกรรมใช้หลักสูตรท้องถิ่นร่วมกัน, กิจกรรมการใช้หลักสูตรท้องถิ่นสู่การพัฒนาการเรียนการสอน, กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา

17) กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนตำบลบ้านสา อำเภอแจ้ห่ม เช่น การประกวดโครงการคุณธรรมซึ่งมีเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นร่วมด้วย, โครงการเข้าค่ายภูมิปัญญาท้องถิ่นและประกวดบทความ

18) โรงเรียนบ้านสบฟ้า โรงเรียนม่วงงาม โรงเรียนหนองนา โรงเรียนฮ้องลี อำเภอแจ้ห่ม มีเครือข่ายกิจกรรม การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

19) โรงเรียนเครือข่ายอนันตยศ อำเภอวังเหนือ กิจกรรมแข่งขันด้านวิชาการ ทำสื่อ กีฬา

20) โรงเรียนเครือข่ายในตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ สร้างเครือข่ายโครงการคุณธรรม / ศูนย์วัดสบสัน แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

21) โรงเรียนเครือข่ายของโรงเรียนอนุบาลวังเหนือ คือโรงเรียนวังเหนือวิทยา ร่วมเรียนรู้ใน โครงการย้อนรอยเมืองวัง ซึ่งเป็นโครงการของยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง ของโรงเรียนวังเหนือวิทยา โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

2.6 ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 73.48 มีลักษณะการมีส่วนร่วมดังนี้

1. การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรม

2. วิทยาการภูมิปัญญาท้องถิ่น, ปราชญ์ชาวบ้าน, ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน, พระ - ผู้นำ บุคคลในท้องถิ่น และศิษย์เก่าที่มีความสามารถ (เช่น ความสามารถทางด้านดนตรีพื้นเมือง) มาให้ความรู้, เล่าประสบการณ์ และถ่ายทอดทักษะกระบวนการที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิชาชีพในท้องถิ่นให้แก่นักเรียน

3. ผู้ปกครอง ชุมชน โรงเรียนเทศบาล 4 และคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการประชุม เปิดโอกาสให้เสนอแนะแนวทาง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น จัดกิจกรรมการเรียนรู้ รวมทั้งการแทรกเนื้อหาการเรียนรู้ท้องถิ่นมาบูรณาการให้เข้ากับรายวิชาในหลักสูตร

4. นักเรียนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ในเรื่องของประเพณีในท้องถิ่น, ดนตรีพื้นเมือง เพลงพื้นเมือง, ก่อ่งปู่เจ้า, อักษรระพื้นเมือง, การประดิษฐ์โคมตุงซ้อ, การทอผ้า การแปรรูปผลผลิต, สมุนไพร, ทำบายศรี, การนวดแผนไทย, การจักสานใบลาน, การทำน้ายาล้างจาน น้ายาล้างห้องน้ำ หรือน้ำยาสารพัดประโยชน์, การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น, เศรษฐกิจพอเพียง, การอบรมทักษะชีวิตป้องกันโรคเอดส์, การเรียนรู้หลักสูตรอนุรักษ์พลังงานท้องถิ่น

5. การสนับสนุนด้านทรัพยากรและมอบทุนทรัพย์แก่นักเรียน

กรอบสรุป 4 : โรงเรียนเครือข่ายกลุ่มต่าง ๆ

-โรงเรียนเครือข่ายในกลุ่ม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 โรงเรียนชีวิต - โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย อำเภอเมืองลำปาง เป็นโรงเรียนต้นแบบประชาธิปไตย สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นเครือข่ายกับโรงเรียนในจังหวัดลำปางที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างสำนึกพลเมือง - กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายจามเทวี ซึ่งโรงเรียนอนุบาลลำปาง อำเภอเมืองลำปาง ร่วมเป็นเครือข่าย มีกิจกรรมการแข่งขันทางด้านวิชาการ / การอบรมทางวิชาการ / กีฬาเครือข่าย - โรงเรียนแม่ก่งวิทยา เป็นเครือข่ายกับ โรงเรียนบ้านเอื้อม, โรงเรียนบ้านเป้า และโรงเรียนบ้านบ่อหิน อำเภอเมืองลำปาง ในด้านของกิจกรรมพุทธศาสนา - โรงเรียนปงแสนทองวิทยามีเครือข่ายโรงเรียนกัลยาณมิตรกลุ่มยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จังหวัดลำปางและมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง	- โรงเรียนเครือข่ายของโรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านเชียงราย) อำเภอเมืองลำปาง เป็นเครือข่ายกับโรงเรียนบ้านสามขา อำเภอแม่ทะ กิจกรรมโครงการการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน Project Based Learning - กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายในอำเภอแม่เมาะ มีกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องเหมืองลิกไนต์, การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นสาระการงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี - โรงเรียนสบเมฆวิทยา อำเภอแม่เมาะ มีเครือข่ายโรงเรียนศูนย์ต้นแบบปฐมวัย - โรงเรียนเครือข่ายอนันตยศ (โรงเรียนบ้านป็นจ้าว, โรงเรียนอนุบาลห้างฉัตร, โรงเรียนบ้านทุ่งหก, โรงเรียนทุ่งหนองขามวิทยา) มีกิจกรรม โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ กิจกรรมวันภาษาไทย ร่วมกัน
--	---

กรอบสรุป 5 : โรงเรียนเครือข่ายกลุ่มต่างๆ (ต่อ)

- โรงเรียนเครือข่ายกลุ่มเกาะคา ซึ่งโรงเรียนวัดมะกอก-นาบัว อำเภอเกาะคา ร่วมเป็นเครือข่ายมีกิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกัน - โรงเรียนเครือข่ายในอำเภอแม่ทะ มีกลุ่มเครือข่ายป่าต้น, น้ำใจ ดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมในสถานศึกษา (โรงเรียนคุณธรรมชั้นนำ) มีโรงเรียนเครือข่าย คือ โรงเรียนบ้านหนอง, โรงเรียนน้ำใจ, โรงเรียนบ้านแม่ปุง, โรงเรียนบ้านฮ่องห้า, โรงเรียนบ้านป่าจำ ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ท้องถิ่นสาระการงานพื้นฐานอาชีพและเทคโนโลยี เช่น การเพาะเห็ด, การทำน้ายาล้างจาน และการทำขนม - โรงเรียนแม่มอกวิทยา เป็นเครือข่ายกับโรงเรียนบ้านกุ่มน้ำใต้ อำเภอเถิน ดำเนินกิจกรรมธนาคารขยะรีไซเคิล บ้านหัวน้ำ, กิจกรรมธนาคารขยะรีไซเคิล บ้านสะพานหิน	- โรงเรียนเครือข่าย บ้านปางวัง ซึ่งโรงเรียนเวียงมอกวิทยา อำเภอเถิน ร่วมเป็นเครือข่ายมีกิจกรรม ขบวนการลูกเจี๊ยบอาสาพาพ่อแม่ลด ละ เลิก บุหรี่ เหล้า เติบโตอย่างมีคุณธรรม - โรงเรียนชุมชนบ้านทุ่ง อำเภอสบปราบ ร่วมเป็นเครือข่ายกับโรงเรียนอนุบาลสบปราบ อำเภอสบปราบ ดำเนินการโครงการอบรมคุณธรรม - โรงเรียนเสริมงามวิทยาคม มีกิจกรรมการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการปลูกสมุนไพรในโรงเรียนเป็นเครือข่ายร่วมกับโรงเรียนบ้านทุ่งต้า อำเภอเสริมงาม - โรงเรียนเครือข่ายกลุ่มพญาวัง อำเภอแจ้ห่ม กิจกรรมใช้หลักสูตรท้องถิ่นร่วมกัน, กิจกรรมการใช้หลักสูตรท้องถิ่นสู่การพัฒนาการเรียนการสอน, กิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษา
--	---

กรอบสรุป 6 : โรงเรียนเครือข่ายกลุ่มต่าง ๆ (ต่อ) และเครือข่ายกัลยาณมิตรก่อเกิดการเรียนรู้ระหว่างครู ชุมชน และนักเรียน

- กลุ่มเครือข่ายโรงเรียนตำบลบ้านสา อำเภอแจ้ห่ม เช่น การประกวดโครงงานคุณธรรมซึ่งมีเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นร่วมด้วย, โครงการเข้าค่ายภูมิปัญญาท้องถิ่นและประกวดบทความ - โรงเรียนบ้านสบฟ้า โรงเรียนม่วงงาม โรงเรียนหนองนา โรงเรียนฮ่องสี่ อำเภอแจ้ห่ม มี - เครือข่ายกิจกรรม การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น - โรงเรียนเครือข่ายอนันตยศ อำเภอวังเหนือ กิจกรรมแข่งขันด้านวิชาการ ทำสื่อ กีฬา - โรงเรียนเครือข่ายในตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ สร้างเครือข่ายโครงงานคุณธรรม / ศูนย์วัดสบสัน แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น - โรงเรียนเครือข่ายของโรงเรียนอนุบาลวังเหนือ คือโรงเรียนวังเหนือวิทยา ร่วมเรียนรู้ในโครงการย้อนรอยเมืองวัง ซึ่งเป็นโครงการของยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง ของโรงเรียนวังเหนือวิทยา โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)	-ครู ชุมชน นักเรียน ... เรียนรู้ ..มีกระบวนการเรียนรู้ผ่านงานวิจัยด้วยเครือข่าย สกว. ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง สสส. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร สสส. สถาบันคลังสมองของชาติ SCG การไฟฟ้ามหาวิทยาลัยในท้องถิ่น ฯลฯ เช่น “การสร้างการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาของเยาวชนบ้านไหล่หิน ตำบลไหล่หิน อำเภอ - เกาะคา จังหวัดลำปาง” “การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องป่าไม้ลุ่มแม่น้ำงาว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนประชารัฐธรรมคุณ อำเภองาว จังหวัดลำปาง” “รูปแบบการแก้ปัญหาหนี้สินของชุมชนบ้านสามขา อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง” ฯลฯ
--	---

2.7 การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียน

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

1) การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นด้าน

คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 23.48 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2) การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นด้าน

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 23.04 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3) การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นด้าน

วัฒนธรรม มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 20 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

4) การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นด้าน

ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 10.87 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

5) การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นด้าน

สังคม มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 6.96 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

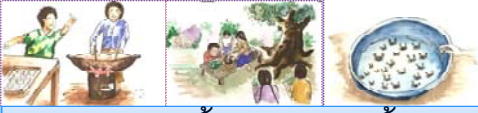
6) การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นด้าน

เศรษฐกิจ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 6.52 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

7) การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นด้านอื่น ๆ คือ

นักรรณิการน้อยมีคุณธรรมนำสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์งานเสน่ห์ไม้ และโครงการลดละเลิกบุหรี่ของนักเรียนบ้านปงวัง มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.74 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

กรอบสรุป 7 : การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียนและชุมชน

การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียน 1. การศึกษาวิจัยด้านคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. การศึกษาวิจัยด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 3. การศึกษาวิจัยด้านวัฒนธรรม 4. การศึกษาวิจัยด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 5. การศึกษาวิจัยด้านสังคม 6. การศึกษาวิจัยด้านเศรษฐกิจ 	การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยชุมชน ครู ผู้บริหาร 1. เศรษฐกิจชุมชน (การจัดการหนี้สินเชิงบูรณาการเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนทางการพัฒนาอาชีพต่างๆ หรือการดำรงชีวิตเพื่อการพึ่งตนเองโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน) 2. การศึกษากับชุมชน 3. เด็ก เยาวชน และครอบครัว 4. ศิลปวัฒนธรรม / ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 5. สุขภาพ หมอเมืองและสมุนไพร 6. ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร 7. การบริหารจัดการท้องถิ่น 8. เกษตรกรรมยั่งยืน 9. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
	ข้าวแต๋น น้ำผัก น้ำปู

3. กระบวนการจัดการเรียนรู้ท้องถิ่น

3.1 การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียน

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

1) การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา

มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 65.22 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2) การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 47.39 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3) การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในระดับปฐมวัย

มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 37.39 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

4) การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 21.74 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3.2 ระยะเวลาดำเนินการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

1) ระยะเวลาดำเนินการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
มากกว่า 3 ปีการศึกษา มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 39.57 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2) ระยะเวลาดำเนินการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
1 ปีการศึกษา มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 33.04 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3) ระยะเวลาดำเนินการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
2 ปีการศึกษา มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 10.87 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

4) ระยะเวลาดำเนินการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
3 ปีการศึกษา มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 8.26 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3.3 ลักษณะของการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น

1) ระดับปฐมวัย

1.1) บุรณาการผ่านการจัดประสบการณ์หรือหน่วยการเรียนรู้ใน
กิจกรรมต่าง ๆ

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

- บุรณาการผ่านการจัดประสบการณ์หรือหน่วยการเรียนรู้ในกิจกรรม
เสริมประสบการณ์ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 46.70 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

- บุรณาการผ่านการจัดประสบการณ์หรือหน่วยการเรียนรู้ในกิจกรรม
ศิลปะ สร้างสรรค์ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 34.78 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

- บุรณาการผ่านการจัดประสบการณ์หรือหน่วยการเรียนรู้ในกิจกรรม
เคลื่อนไหวและจังหวะ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 22.17 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

- บุรณาการผ่านการจัดประสบการณ์หรือหน่วยการเรียนรู้ในกิจกรรม

เสรี มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 20.87 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

- บุรณาการผ่านการจัดประสบการณ์หรือหน่วยการเรียนรู้ในกิจกรรม

กลางแจ้ง มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 19.13 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

- บุรณาการผ่านการจัดประสบการณ์หรือหน่วยการเรียนรู้ในกิจกรรม

เกมการศึกษา มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 18.70 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.2) การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นผ่านการจัดสภาพแวดล้อมทั้ง

ภายใน ภายนอกห้องเรียน และจัดผ่านทางแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

- การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นผ่านการจัดผ่านทางแหล่งการเรียนรู้ใน

ชุมชน มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 36.96 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

มีแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและกิจกรรม ดังนี้

- การนำนักเรียนไปเรียนรู้ที่วัด เป็นข้อมูลให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลในระดับมากที่สุด ประกอบด้วยวัดพระธาตุลำปางหลวง, วัดปงสนุก, วัดพระแก้วดอนเต้า สุชาดาราม, วัดพระเจ้าทันใจ, วัดเจดีย์ขาว, วัดไหล่หิน, วัดศรีบุญเรือง, วัดศรีบุญโยง, วัดเมะหลวง, วัดบ้านหล่าย, วัดบ้านทุ่ง, วัดปอนหินขาว, วัดพระธาตุปางม่วง, วัดต้นซอแม่ฮาว, วัดอักษชัยคีรี, วัดแม่ก่ง เป็นต้น

- การนำนักเรียนทัศนศึกษานอกสถานที่ ทำกิจกรรมนอกสถานที่ โดยมีชุมชนเป็นสถานที่แหล่งเรียนรู้วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี อาชีพของคนในชุมชนต่างๆ อาทิ การแกะสลัก, การทำกระทงใบตอง, การทำโคมลอย, การเกษตรและเลี้ยงสัตว์, การทำข้าวแต๋น, การทำเครื่องจักสาน เป็นต้น นอกจากนี้นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากกลุ่มอาชีพผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ต่างๆ

- การนำนักเรียนทัศนศึกษานอกสถานที่ เรียนรู้โบราณสถาน โบราณวัตถุ เช่น กำแพงเมือง ประตุมือง แม่น้ำวัง ศาลเจ้าพ่อขุนताल รวมทั้ง ศูนย์อนุรักษ์ช้างไทย ศูนย์เชรามิกส์ จังหวัดลำปาง และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน กศน.ตำบล เป็นต้น

- การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นผ่านการจัดสภาพแวดล้อมภายนอก

ห้องเรียน มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 36.09 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ลักษณะกิจกรรมการจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนมีดังนี้

- กิจกรรมเสริมประสบการณ์ โดยการลงมือปฏิบัติจริง เช่น กิจกรรมการนวด, การทำข้าวเกรียบ, การจัดสวนหย่อม, การสืบค้นเมืองโบราณ, กิจกรรมกลุ่มสี่, กิจกรรมประชาธิปไตย, สวนสมุนไพร, การปลูกพืช, การเลี้ยงปลา, การเลี้ยงกบ, การเรียนรู้ร่วมกัน ณ ศาลาพระพุทธรูป, การจัดทำป้ายนิเทศ, กิจกรรมรักการอ่านในห้องสมุด, กิจกรรมเรียนรู้จากชุมชนดนตรี ชุมชนนาฏศิลป์, กิจกรรมจัดนิทรรศการ, การจัดกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ, การจัดกิจกรรมสืบสานภูมิปัญญาชาวบ้าน ปีการศึกษาละ 1 ครั้ง

- กิจกรรมการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น ห้องดนตรี, ห้องสมุด ห้องอาหาร เรียนรู้การทำอาหารท้องถิ่น, อาคารภูมิปัญญาท้องถิ่น จัดห้องภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเรียนรู้ประเพณีท้องถิ่น และมีแบบจำลองแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ดังเช่นที่โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านเชียงราย) อำเภอเมืองลำปาง มีพิพิธภัณฑ์ในโรงเรียน นอกจากนี้โรงเรียนต่างๆ ยังมีธนาคารขยะรีไซเคิล, ศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง แปลงเกษตรปลอดสารพิษ, ศูนย์เรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ, สวนป่า "หมอกไม้เกิดในห้องครัวชั้น 84 พรรษา" เช่นที่โรงเรียนชุมชนบ้านแม่ฮาว อำเภอห้างฉัตร

- ฝึกกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นบูรณาการร่วมกับบทเรียน
- การอบรมเด็กร่วมกับผู้ปกครอง
- กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมกลางแจ้ง
- การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นผ่านการจัดสภาพแวดล้อม

ภายในห้องเรียน มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 35.22 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ลักษณะกิจกรรมการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนมีดังนี้

- การจัดบอร์ดความรู้ในห้องเรียน, จัดมุมประสบการณ์ต่างๆ เช่น มุมการปลูกข้าว การทำน้ำปู เป็นต้น, จัดป้ายนิเทศ จัดมุมสื่อ, จัดมุมหนังสือ, จัดนิทรรศการเกี่ยวกับท้องถิ่นลำปาง, มุมแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น

- การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน มีกิจกรรมการเล่าเรื่องในชุมชน ครอบครัวในท้องถิ่น โดยมีรูปภาพชุมชน, กิจกรรมวาดภาพประกอบเรื่องเล่า รูปภาพชุมชน, กิจกรรมจำลองเหตุการณ์

- กิจกรรมการเรียนการสอนบทเรียนโยงไปถึงการเรียนรู้ลักษณะท้องถิ่น วัฒนธรรม ความเป็นอยู่, เรียนรู้ประวัติประเพณีท้องถิ่น, เครื่องดนตรีในท้องถิ่น, กิจกรรมภาษาถิ่น, กิจกรรมภาพวาด, กิจกรรมฝึก ตัด ปะ ภาพวาด และการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นในเรื่องต่างๆ กิจกรรมการเขียนเรียงความ กิจกรรม ศิลปะ สร้างสรรค์ กิจกรรมเสริมที่เชื่อมโยงไปถึงการเรียนรู้ท้องถิ่นและประเพณีท้องถิ่น

2) ระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษา

2.1) บุรณาการในสาระแกนกลางกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

- **บุรณาการในสาระแกนกลางกับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม** มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 86.09 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

- **บุรณาการในสาระแกนกลางกับกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี** มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 70 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

- **บุรณาการในสาระแกนกลางกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย** มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 69.13 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

- **บุรณาการในสาระแกนกลางกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ** มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 65.22 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

- **บุรณาการในสาระแกนกลางกับกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์** มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 57.39 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

- **บุรณาการในสาระแกนกลางกับกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์** มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 40.43 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

- **บุรณาการในสาระแกนกลางกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ** มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 39.13 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

- **บุรณาการในสาระแกนกลางกับกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา** มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 38.70 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2.2) การจัดเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมในกลุ่มสาระต่าง ๆ จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

- **การจัดเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม** มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 30.43 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด โดยมีสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ได้แก่ ประวัติศาสตร์ลำปาง,

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, สังคมศึกษา ประวัติศาสตร์, ท้องถิ่นศึกษา นครลำปางเขลางค์บ้านเรา
ท้องถิ่นศึกษา เมืองถิ่นศึกษา (โรงเรียนถิ่นวิทยา อำเภอเถิน), วัฒนธรรม, วัฒนธรรมพื้นบ้าน
ประวัติศาสตร์เมืองวัง (โรงเรียนวังเหนือวิทยา อำเภอวังเหนือ), ย่านรอยเมืองวัง ลำปางเมือง
น่ายุ (โรงเรียนวังเหนือวิทยา อำเภอวังเหนือ), ลำปางเมืองน่ายุ, วัฒนธรรมพื้นบ้าน, ท้องถิ่น
ศึกษา ส 22001, ท้องถิ่นของเรา, ประเพณีท้องถิ่น, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, ภาษาล้านนา,
การปฏิบัติตนตามกณฑ์, เศรษฐกิจพอเพียง, การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา,
สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และการพัฒนาท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาท้องถิ่น

- การจัดเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงาน

อาชีพและเทคโนโลยี มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 22.61 ของจำนวน
ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด โดยมีสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ได้แก่ การปลูกพืชผัก, การปลูกพืชผัก
สวนครัว, การเลี้ยงปลาน้ำจืด, การเกษตร (โรงเรียนโป่งหลวงวิทยา รัชมังคลาภิเษก อำเภอเมือง
ลำปาง), การขยายพันธุ์พืช (โรงเรียนชุมชนบ้านแม่ฮาว อำเภอห้างฉัตร), ข้าวไทย การปลูกข้าว
ตามนโยบายของสำนักบริหารการศึกษ (โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จิตต์อารีใน พระอุปถัมภ์ของ
สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี อำเภอเมืองลำปาง), งานเกษตร งานประดิษฐ์ (โรงเรียน
ชุมชนบ้านแม่ฮาว อำเภอห้างฉัตร), งานใบตอง เช่น บายศรี (โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา
อำเภอเมืองลำปาง), การประดิษฐ์โคม ตุง ช่อ (โรงเรียนแม่ก่งวิทยา อำเภอเมืองลำปาง),
ผลิตภัณฑ์ผ้าทอในท้องถิ่น ผ้าทอทุ่งกว๋าว (โรงเรียนทุ่งกว๋าววิทยาคม อำเภอเมืองปาน), งานทอ
ผ้าจก (โรงเรียนสบเมะวิทยา อำเภอแม่เมะ), งานไม้ไผ่ (โรงเรียนถิ่นวิทยา), การปลูกพืช
สมุนไพร อาหารเครื่องดื่ม (โรงเรียนเสริมงามวิทยาคม อำเภอเสริมงาม), งานประดิษฐ์ งานช่าง
(โรงเรียนแม่มอกวิทยา อำเภอเถิน, โรงเรียนร่องเคาะวิทยา อำเภอวังเหนือ), งานช่าง คหกรรม
(โรงเรียนอ้อมอารีพิทยา อำเภอเกาะคา) คอมพิวเตอร์ (โรงเรียนอนุบาลลำปาง อำเภอเมืองลำปาง,
โรงเรียนชุมชนบ้านทุ่ง อำเภอสบปราบ, โรงเรียนวัดมะกอกนาบัว อำเภอเกาะคา), การบริหารน้ำดื่ม
สะอาดในโรงเรียน (โรงเรียนร่องเคาะวิทยา อำเภอวังเหนือ), การประกอบอาชีพในท้องถิ่น
(โรงเรียนบ้านหนองนา อำเภอแจ้ห่ม, โรงเรียน บ้านดอนแก้ว อำเภอวังเหนือ) และการประกอบ
อาชีพตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (โรงเรียนชุมชนบ้านแม่ฮาว อำเภอห้างฉัตร)

- การจัดเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 15.65 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
โดยมีสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ได้แก่ ภาษาพื้นเมือง ภาษาคำเมือง, อักษรพื้นเมือง, วรรณกรรม
ท้องถิ่น, การเขียน, ทักษะการเขียน, อ่านคล่องเขียนคล่อง และเสริมทักษะภาษา

- การจัดเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 7.39 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด โดยมีสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ได้แก่ หัตถกรรมพื้นบ้าน, ดนตรีพื้นเมือง, ก่อรูปจาก, ฟ้อนเล็บ และ วาดภาพระบายสี งานปั้น

- การจัดเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้

วิทยาศาสตร์ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 6.96 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด โดยมีสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ได้แก่ วิทยาศาสตร์, โครงการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น, สิ่งแวดล้อม, ธรณีวิทยาแม่เมาะ พรรณไม้ในท้องถิ่น สารเคมีให้ชีวิตกระจาย (โรงเรียนแม่เมาะวิทยา อำเภอแม่เมาะ) และเคมีสีย้อมผ้า (โรงเรียนทุ่งกว่าวิทยาคม อำเภอเมืองปาน)

- การจัดเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้

คณิตศาสตร์ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 5.65 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด โดยมีสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ได้แก่ คณิตคิดสนุก, รักคณิตศาสตร์, คิดเลขเร็ว และนักสืบสายน้ำ (โรงเรียนเทศบาล 4 บ้านเชียงราย อำเภอเมืองลำปาง)

- การจัดเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ในกลุ่มสาระการเรียนรู้

สุขศึกษาและพลศึกษา และสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ มีผู้ตอบแบบสอบถามสำหรับสาระการเรียนรู้ทั้งสองนั้น จำนวนเท่ากัน คือจำนวนสาระการเรียนรู้ละ 7 คน คิดเป็น ร้อยละ 3.04 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

มีสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ได้แก่ ฟิตเนสในชุมชน, การรักษาสุขภาพด้วยสมุนไพร และกีฬาต่าง ๆ

มีสาระการเรียนรู้เพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และ ภาษาเพื่อการสื่อสาร

2.3) การจัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปอย่างน้อยที่สุด ดังนี้

- การจัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน “กิจกรรมชุมนุม” มีผู้ตอบ -

แบบสอบถาม จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 49.57 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด มีกิจกรรมชุมนุมต่าง ๆ ดังนี้ ชุมนุมสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น, ชุมนุมสังคมศึกษา, ชุมนุมประวัติศาสตร์, ชุมนุมยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, ชุมนุมศิลปะ, ชุมนุมกีฬา, ชุมนุมดนตรี, ชุมนุมดนตรีพื้นเมือง, ชุมนุมกลองปู่จา, ชุมนุมนานาชาติ, ชุมนุมศิลปะ, ชุมนุมการประดิษฐ์ การทอผ้าพื้นเมือง, ชุมนุมรีไซเคิล งานประดิษฐ์, ชุมนุมดอกไม้แห้ง, ชุมนุมนันทนาการ, ชุมนุมอังกาเมือง, ชุมนุมยุวกาชาด, ชุมนุมอาสาชวยกาชาด, ชุมนุมช่วงจุมสะหรีแจ่ม, ชุมนุมสังคมน่ารู้, ชุมนุมรักษาสีสิ่งแวดล้อม, ชุมนุมยุวเกษตรกร, ชุมนุมวิชาการต่าง ๆ, ชุมนุมภาษาไทย, ชุมนุมอักษ

กำแพง, ชุมชมอนุรักษ์ภาษาล้านนา, ชุมชมรักการอ่าน, ชุมชมรักโรงเรียน, ชุมชมการบริหาร
น้ำดื่ม, ชุมชมบรรณารักษ์, ชุมชมพฤกษศาสตร์, ชุมชมคนรักต้นไม้ และชุมชมโยธาวิท

- การจัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน “กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี” มีผู้ตอบ
แบบสอบถามจำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 43.04 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

- การจัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน “กิจกรรมแนะแนว” มีผู้ตอบแบบสอบถาม
จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 31.30 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

- การจัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน “กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์” มีผู้ตอบ
แบบสอบถามจำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 28.70 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
มีกิจกรรมในลักษณะต่างๆ ดังนี้ กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ด้วยจิตอาสา บำเพ็ญประโยชน์ในวัด
และสุสานในชุมชน, ทำความสะอาดวัด พัฒนาวัด พัฒนาอ่างเก็บน้ำ ปลูกต้นไม้, พัฒนาทำความสะอาด
ถนนในชุมชน, กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ปลูกพืชสมุนไพรในชุมชน, กิจกรรมบำเพ็ญ
ประโยชน์ปลูกป่า ปลูกหญ้าแฝก, กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ทำฝายชะลอน้ำ, โครงการความดี 5
กิจกรรม น้อมนำสู่ความพอเพียง และกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ด้วยการอาสาเป็นมัคคุเทศก์

- การจัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในลักษณะอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าว
มาแล้ว มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 10.43 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม
ทั้งหมด มีกิจกรรมในลักษณะต่างๆ คือ กิจกรรมโรงเรียนสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม, กิจกรรมสร้างสรรค์
ประโยชน์, กิจกรรมยุวภาษาโรงเรียน และกิจกรรมพี่สอนน้อง เช่น ดนตรีพื้นเมือง การฟ้อน เป็นต้น

3.4 การส่งเสริมและพัฒนาครูฝึกอบรมที่เกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการ เรียนรู้ท้องถิ่น

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์ได้
ว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามว่าการส่งเสริมและพัฒนาครูฝึกอบรมที่เกี่ยวกับการพัฒนา
กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด
ดังนี้

1) การส่งเสริมและพัฒนาครูฝึกอบรมที่เกี่ยวกับการพัฒนา
กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยเข้าร่วมโครงการที่จัดโดยเขตพื้นที่การศึกษา (สพท.) หรือ
โครงการอบรมต่าง ๆ ของ สพฐ. มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 57.83
ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2) การส่งเสริมและพัฒนาครูฝึกอบรมที่เกี่ยวกับการพัฒนา
กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยโรงเรียนจัดเอง ในลักษณะกิจกรรมทัศนศึกษาดูงาน
มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 43.91 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม
ทั้งหมด

3) การส่งเสริมและพัฒนาครูฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยเข้าร่วมโครงการอบรมต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยจัด มีผู้ตอบ
แบบสอบถามจำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 26.09 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

4) การส่งเสริมและพัฒนาครูฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยโรงเรียนจัดเอง ในลักษณะของโครงการฝึกอบรมและ
พัฒนาครูเอง โดยเชิญผู้รู้ภายนอกมาให้ความรู้ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 43 คน
คิดเป็นร้อยละ 18.70 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

5) การส่งเสริมและพัฒนาครูฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา -
กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น โดยเข้าร่วมโครงการอบรมจากสถาบันฝึกอบรมสังกัดต่าง ๆ
ที่เกี่ยวข้อง มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 16.09 ของจำนวนผู้ตอบ
แบบสอบถามทั้งหมด

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์ได้
ว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่เคยได้รับการส่งเสริมและพัฒนาครูฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 44.35 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม
ทั้งหมด

3.5 การเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์ได้
ว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นการเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้
ท้องถิ่น เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

1) การเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
โดยเข้าร่วมโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย (สกว.) มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 24.35 ของจำนวน
ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2) การเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
โดยเข้าร่วมโครงการวิจัย การพัฒนาสมรรถนะการอ่านของนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่
4-6 ด้วยเครือข่ายหนุนเสริมการเรียนรู้ จังหวัดลำปาง (LLEN.LPRU) ได้รับการสนับสนุนจาก
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ
13.91 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3) การเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
โดยเข้าร่วมโครงการประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ
10 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

4) การเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
โดยเข้าร่วมโครงการอื่น ๆ ซึ่งมีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 5.65 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด โครงการวิจัยดังกล่าวนี้ได้แก่

- โครงการยุววิจัยสังคมเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับตำบล
ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและวิชาการจากมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และได้รับความร่วมมือสนับสนุนแนวคิดทางด้านวิชาการจากสถาบันรามจิตติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และโครงการนี้ดำเนินการสืบเนื่องมาจากโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง และโครงการChild Watch

- การเรียนรู้ศิลปปะบนพื้นฐานวัฒนธรรมชุมชน โรงเรียนทำหนังวัฒนธรรม
ได้รับการสนับสนุนโดยความร่วมมือของสถาบันรามจิตติและมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และโครงการนี้ดำเนินการสืบเนื่องมาจากโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง

- โครงการวิจัยตำนานพระพุทธรูปศาสนาฉบับวัดบ้านเอื้อม โครงการวิจัยใน
ความดูแลของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

- โครงการเครือข่ายเยาวชนอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

- โครงการโลกศึกษา

5) การเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
โดยเข้าร่วมโครงการวิทยาศาสตร์ท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 4.35 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์ได้ว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่เคยเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 13.04 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3.6 การกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียน

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์ได้ว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียนเรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

1) โรงเรียนมีการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในด้านประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 83.48 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2) โรงเรียนมีการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 185 คน คิดเป็นร้อยละ 80.43 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3) โรงเรียนมีการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในด้าน

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 149 คน คิดเป็นร้อยละ 64.78 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

4) โรงเรียนมีการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในด้านทรัพยากร

และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 57.39 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

5) โรงเรียนมีการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในด้านอาชีพและ

การทำมาหากินในท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 52.17 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

6) โรงเรียนมีการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในด้าน -

ความสัมพันธ์ของผู้คนในท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 29.13 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ซึ่งมีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามเท่ากับประเด็นการตั้งถิ่นฐาน ชุมชนในท้องถิ่น ในข้อ 7

7) โรงเรียนมีการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในด้านการตั้ง

ถิ่นฐาน ชุมชนในท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 29.13 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

8) โรงเรียนมีการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในด้านการสร้าง

ความเข้มแข็งในท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 20 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

9) โรงเรียนมีการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในด้าน -

การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 18.70 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

10) โรงเรียนมีการกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในด้านอื่น ๆ ซึ่ง

ได้แก่ เศรษฐกิจพอเพียง, การมีส่วนร่วมอนุรักษ์, การลงทะเบียน การลงบัญชี, วรรณกรรมพื้นบ้าน มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 6.09 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

กรอบสรุป 8 : การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นในระดับปฐมวัย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

- การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นในระดับปฐมวัย มีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านการจัดประสบการณ์หรือหน่วยการเรียนรู้ในกิจกรรมดังนี้ 1. กิจกรรมเสริมประสบการณ์ 2. กิจกรรมศิลปะ สร้างสรรค์ 3. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ 4. กิจกรรมเสรี 5. กิจกรรมกลางแจ้ง - การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นผ่านการจัดสภาพแวดล้อมใน 3 ลักษณะ คือ 1. การจัดผ่านทางแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน 2. การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน 3. การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน	<u>การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษา</u> - มีลักษณะการบูรณาการในสาระแกนกลางกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ คือ 1. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 2. การงานอาชีพและเทคโนโลยี 3. ภาษาไทย 4. ศิลปะ 5. วิทยาศาสตร์ 6. คณิตศาสตร์ 7. ภาษาต่างประเทศ 8. สุขศึกษาและพลศึกษา - มีการจัดเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ในกลุ่มสาระต่างๆ ดังนี้ -1. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 2. การงานอาชีพและเทคโนโลยี 3. ภาษาไทย 4. ศิลปะ 5. วิทยาศาสตร์ 6. คณิตศาสตร์ 7. ภาษาต่างประเทศ 8. สุขศึกษาและพลศึกษา - มีการจัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน คือ 1. กิจกรรมชุมนุม 2. กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี 3. กิจกรรมแนะแนว 4. กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์
---	--

3.7 วิธีการวัดและประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นของโรงเรียน

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์ได้ว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นวิธีการวัดและประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นของโรงเรียน เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

1) โรงเรียนมีวิธีการวัดและประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น

จากผลงานของนักเรียน มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 202 คน คิดเป็นร้อยละ 87.82 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2) โรงเรียนมีวิธีการวัดและประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น

จากแบบสอบถามความคิดเห็น แบบประเมินเจตคติ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 57.39 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3) โรงเรียนมีวิธีการวัดและประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น

จากแบบทดสอบ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 55.21 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

4) โรงเรียนมีวิธีการวัดและประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นใน

ลักษณะอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 9 คน คิดเป็น ร้อยละ 3.91 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ซึ่งวิธีการวัดและประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นในลักษณะอื่นๆ ได้แก่

- การประเมินตามสภาพจริง การสังเกตพฤติกรรม
- การสังเกต สัมภาษณ์ ส่องแบบสอบถามให้ผู้ปกครอง
- แบบสังเกต
- การสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่นของตนเอง และนำมาบรรยายเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน บุคคลสำคัญในหมู่บ้านของตนเอง
- การเขียนรายงานกลุ่ม

กรอบสรุป 9 : วิธีการวัดและประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นของโรงเรียน

วิธีการวัดและประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นของโรงเรียน คือ

1. จากผลงานของนักเรียน
2. จากแบบสอบถามความคิดเห็น แบบประเมินเจตคติ
3. จากแบบทดสอบ
4. จากการประเมินตามสภาพจริง การสังเกตพฤติกรรม
5. จากการสังเกต สัมภาษณ์ ส่องแบบสอบถามให้ผู้ปกครอง
6. จากแบบสังเกต
7. จากการสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่นของตนเอง และนำมาบรรยายเกี่ยวกับประวัติหมู่บ้าน บุคคลสำคัญในหมู่บ้านของตนเอง
8. จากการเขียนรายงานกลุ่ม

4. ผลที่เกิดขึ้นกับ นักเรียน ครู โรงเรียน และชุมชน

4.1 ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

1) นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของท้องถิ่น

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์ได้ว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนโดยที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของท้องถิ่น เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

1.1) นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านขนบธรรมเนียมประเพณี

วัฒนธรรมของท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 89.13 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.2) นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 88.70 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.3) นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 73.04 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.4 นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอื่น ๆ คือ นักเรียนมีความสนใจในเรื่องราวของถิ่นที่อยู่ (หมู่บ้าน) ที่ตนเองอาศัยอยู่ และร่วมงานวิจัยหน่วยงานภายนอก รวมทั้งร่วมอนุรักษ์สืบสานศิลปะการแสดงพื้นบ้าน มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 4.78 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2) นักเรียนมีความรู้สึกสำนึกรัก ภูมิใจ และตระหนักในคุณค่าของความรู้ท้องถิ่น ในประเด็นนี้มีผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความรู้สึกสำนึกรัก ภูมิใจ และตระหนักในคุณค่าของความรู้ท้องถิ่นของนักเรียน จำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 89.13 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งสามารถวิเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเหตุผลที่การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นนั้น ทำให้นักเรียนมีความรู้สึกสำนึกรัก ภูมิใจ และตระหนักในคุณค่าของความรู้ท้องถิ่นได้ดังนี้

2.1) นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อคุณค่าของความรู้ท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ เนื่องจากนักเรียนมีความผูกพันกับวิถีชีวิตท้องถิ่น การเรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่นเป็นเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษในเรื่องวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของชุมชน นักเรียนมีสำนึกรักบ้านเกิดด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม เพราะนักเรียนส่วนใหญ่เติบโตในท้องถิ่นที่นักเรียนศึกษาอยู่ นักเรียนเป็นคนในท้องถิ่น ได้สัมผัสวิถีชีวิตตลอดเวลา จนเกิดความรักและภาคภูมิใจ จากการมีส่วนร่วมและภูมิใจในความเป็นเมืองเกิด มีความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของตนเอง นักเรียนมีความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมที่ดั่งามในท้องถิ่น และจะต้องอนุรักษ์ให้อยู่คู่กับท้องถิ่นตลอดไป มีความตระหนักว่าควรตามรอยบรรพชนที่จะต้องรักษาคุณค่าไว้ให้ชนรุ่นหลังได้สืบทอดเป็นของท้องถิ่นต่อไป

2.2) การแสดงออกทางพฤติกรรมของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมประเพณีใน - ท้องถิ่นด้วยความเต็มใจ ขณะเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนในท้องถิ่น นักเรียนรู้สึกภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ได้เข้าร่วมทำกิจกรรม และภูมิใจที่ได้ทำประโยชน์ให้กับชุมชน นักเรียนร่วมศึกษาเรียนรู้จากโบราณสถานที่สำคัญของจังหวัดลำปาง เช่น วัด กำแพงเมือง สายน้ำแม่วัง ทำให้เข้าใจรากเหง้าของตนเองมากขึ้น นักเรียนศึกษาเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงร่วมกับชุมชนท้องถิ่น โดยการเข้าร่วมกิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น เช่น ประเพณีลอยกระทง การถวายสลากภัต งานกฐิน ทอดผ้าป่า วันเข้าพรรษา ได้เข้าร่วมกิจกรรมการชုดคัน ชูดแต่ง และศึกษาชั้นวัฒนธรรมทางโบราณคดี การทำหนังสือสารคดีวัฒนธรรมท้องถิ่น ยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทำให้นักเรียนเข้าใจและเห็นคุณค่าของการศึกษาท้องถิ่นของตนเอง เกิดสำนึกรักท้องถิ่น เห็นคุณค่าในภูมิปัญญาท้องถิ่น นักเรียนยังได้เข้าร่วมกิจกรรมสืบสานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น

ในชุมชน เช่น งานประเพณียี่เป็ง ตานก๋วยสลาก และในการร่วมเรียนรู้ด้วยการแสดงออกในกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นักเรียนยังได้แสดงออกถึง**ความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วม** เนื่องจากมีความคิดว่ามีประโยชน์ต่อตนเองอย่างเห็นได้ชัดเจน

2.3) การแสดงออกทางพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนท้องถิ่น ครูใช้ทักษะกระบวนการเรียนรู้โดยการศึกษาสืบค้นด้วยตนเองในแผนการวิจัยทางประวัติศาสตร์ การเรียนโดยโครงงานเพื่อให้นักเรียนได้สัมผัสกับท้องถิ่นของตนเอง การส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วม อนุรักษ์ในสิ่งที่ศึกษา ได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติเอง ทำให้นักเรียนเกิด**ความตระหนักและมีส่วนร่วม** เพราะนักเรียนมีประสบการณ์ตรงที่ได้จากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ สัมภาษณ์ ศึกษา สืบค้น ทำให้ได้รับทราบประวัติความเป็นมา เกิดสำนึกรักท้องถิ่นของตนเอง

มีกระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถพูดแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง สามารถบอกอธิบายถึงคุณค่าของความรู้ท้องถิ่น และที่สำคัญนักเรียนมีความต้องการที่จะศึกษาเรื่องราวในท้องถิ่นให้มากกว่านี้ นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสนใจ วิเคราะห์และตระหนักถึงคุณค่าขององค์ความรู้ ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ การเรียนรู้ที่นักเรียนเกิดจากความสนใจ นักเรียนได้ไปขอข้อมูลของคนในชุมชนของตนเองเพื่อนำมาแลกเปลี่ยนกับเพื่อนภายในห้องเรียนของตนเอง ซึ่งแต่ละคนก็อาศัยอยู่กับคนละหมู่บ้านทำให้นักเรียนแต่ละคนสนใจในถิ่นฐานของผู้อื่น รวมทั้งความสนใจเรียนรู้เรื่องราวในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนท้องถิ่น ความศรัทธา / ความเชื่อ / สิ่งที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวผู้คนให้เกิดความรักความสามัคคีในกลุ่ม ความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนมากขึ้น รวมถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรท้องถิ่น การเรียนรู้ด้วยกระบวนการดังกล่าวนี้ส่งผลให้ “นักเรียนมีจิตอาสา เป็นสมาชิกในชุมชนส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์ องค์ความรู้ / การกระทำ / การดำเนินงาน เพื่อท้องถิ่นของตนเอง”

2.4) การแสดงออกทางพฤติกรรมของคนในชุมชนท้องถิ่นต่อการเรียนรู้ของ - นักเรียน คือ ผู้ปกครองนักเรียนให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ องค์การบริหารส่วนตำบลให้การดูแลและสนับสนุนงบประมาณ

3) นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นและพัฒนาความรู้ท้องถิ่นในชีวิตจริงมาสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน

ในประเด็นนี้มีผู้ตอบแบบสอบถามแสดงให้เห็นว่า **นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นและพัฒนาความรู้ท้องถิ่นในชีวิตจริงมาสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน** จำนวน 151 คน คิดเป็น ร้อยละ 65.65 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งสามารถวิเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นและพัฒนาความรู้ท้องถิ่นในชีวิตจริง มาสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ดังนี้

3.1) บุคลากรจากชุมชน คือ ปราชญ์ชาวบ้าน, ผู้สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น, ผู้มีความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพต่างๆ ในชุมชน มาร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้ และฝึกทักษะการปฏิบัติจริงให้แก่นักเรียนและครู เช่น ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น, การจักสาน, การถนอมอาหาร, การทอผ้า, การทำไม้กวาด, การทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ, การทำขนมจีน การทำน้ำหมักชีวภาพ นอกจากนี้ผู้ปกครองที่มีความรู้เข้ามาเป็นวิทยากรในโรงเรียน

3.2) นักเรียนมีบุคลากรจากชุมชนเป็นครูผู้ถ่ายทอดความรู้เมื่อนักเรียนเรียนรู้ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์ สอบถามผู้รู้ในท้องถิ่นในรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและรายวิชาอื่นๆ เช่น นักเรียนไปเรียนรู้พุทธศาสนาที่วัด

3.3) นักเรียนมีเครือข่ายผู้ปกครองในชุมชนเป็นครูผู้ถ่ายทอดความรู้ เช่น กลุ่มนักเรียนที่สนใจออกไปหาความรู้จากผู้ปกครองที่บ้าน ผู้ปกครองสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการสืบค้นเป็นอย่างดี ทำให้เกิดการสืบทอดและถ่ายทอดความรู้จากผู้ปกครองสู่บุตรหลานของตนเอง ผู้ปกครองส่งเสริมสนับสนุนบุตรธิดาเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและน่านักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้และเข้าร่วมประเพณีท้องถิ่น รวมทั้งผู้ปกครองอนุญาตให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมนอกสถานที่

3.4) นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมีกรรมการสถานศึกษาซึ่งมาจากบุคคลในท้องถิ่น และครูมีการออกแบบสำรวจความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครอง

3.5) มีการจัดทำหลักสูตรสาระท้องถิ่นร่วมกันระหว่างองค์กร เอกชนและรัฐ โดยมีชุมชนผู้ปกครองมีส่วนร่วม เช่น การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาพุทธศักราช 2552 ตามหลักสูตรแกนกลาง พ.ศ.2551 กำหนดสัดส่วนเนื้อหา ในหลักสูตรให้เรียนเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นไว้ 30% การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านไหล่หิน โดยมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย คณะกรรมการศึกษา ครู ตัวแทนผู้ปกครองและชุมชน

3.6) ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการปลูกฝังให้มีความรักและหวงแหนสิ่งแวดล้อมในชุมชน การปลูกฝังจิตสำนึกในการร่วมมือกันปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น เช่น การศึกษาธรรมชาติกับทางโรงเรียนเมื่อจัดให้มีการนำนักเรียนศึกษาป่าชุมชน การทำฝายชะลอน้ำบ้านแม่ต๋ำนักเรียนเรียนรู้จากชุมชน

3.7) นักเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน และชุมชน ร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนและเป็นกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นด้วยการมีส่วนร่วมของชีวิตทุกชีวิตในชุมชน รวมทั้งกิจกรรม / โครงการพิเศษต่างๆ เช่น การนำความรู้เกี่ยวกับการแต่งคำมาสอนนักเรียน ตลอดจน - การปฏิบัติเกี่ยวกับการทำดอกไม้ ทำไข่เค็ม, กิจกรรมวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน, โครงการ - ส่งเสริมภูมิปัญญาไทย กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาไทย เป็นต้น

4) นักเรียนได้รับรางวัลหรือการยกย่องที่เกิดจากการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อท้องถิ่น ในประเด็นนี้มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 28.26 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งสามารถวิเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการได้รับรางวัลหรือการยกย่องที่เกิดจากการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อท้องถิ่นของนักเรียน ดังนี้

- โครงการคุณธรรม รางวัลคุณธรรมดีเด่น
 - โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง โรงเรียนท่าหนึ่ง -
- วัฒนธรรม
- การจัดทำหนังสือสารคดีของสภาวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง
 - รางวัล ระดับเหรียญทอง โครงการรวมอาณาจักรล้านนาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรัฐไทย
- ท้องถิ่น
- รางวัล ระดับเหรียญทอง โครงการลำปางใช้เป็นเพียงเมืองรถม้าเท่านั้น
 - รางวัล ระดับเหรียญทอง โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ สู่ภูมิปัญญา
- รางวัล ระดับเหรียญทอง โครงการวัดพม่ากับความสัมพันธ์กับคนในชุมชน
 - รางวัล ระดับเหรียญทอง ชุมชนมมิ่งสาสายสืบ
 - รางวัล "มหกรรมก่องปูจา"
 - รางวัลเกี่ยวกับการพ่อนพื้นเมือง
 - ยุวเกษตรกรดีเด่น
 - โครงการนักสืบสายน้ำ
 - โครงการอาชีพการประดิษฐ์
 - รางวัลชนะเลิศดนตรีพื้นเมืองของกลุ่มเครือข่าย
 - รางวัลการเป่าขลุ่ยเพียงออของกลุ่มเครือข่าย
 - รางวัลชนะเลิศการประกวดสะล้อ ซอ ซึง ระดับศูนย์ / รองชนะเลิศ -
- การประกวดวงสะล้อซอซึง ระดับจังหวัด
- รางวัลเหรียญทอง การประกวดดนตรีพื้นเมืองงานวิทยาศาสตร์นิทัศน์ราชภัฏ -
- ลำปาง
- รางวัลจากสถาบันพระปกเกล้า โครงการสำนึกพลเมือง
 - โรงเรียนภูมิปัญญาสุขภาพดีเด่น (งานมหกรรมหมอพื้นบ้านนานาชาติ)
- เกียรติบัตรโรงเรียนสืบสานภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย (สาธารณสุขลำปาง)
- นักเรียนและครูได้รับคัดเลือกจัดทำรายการ TV ครู เพื่อเผยแพร่รายการให้ครู

5) ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนในด้านอื่น ๆ ในประเด็นนี้มีผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นจำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 51.74 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งสามารถวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ซึ่งพบว่ามีลักษณะเช่นเดียวกับในประเด็น ข้อ 2) คือ นักเรียนมีความรู้สึกสำนึกรัก ภูมิใจ ผูกพันกับชุมชนท้องถิ่น ตระหนักในคุณค่าของความรู้ท้องถิ่น และแสดงออกถึงพฤติกรรมของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมประเพณีในท้องถิ่นด้วยความเต็มใจ ขณะเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนในท้องถิ่น นักเรียนรู้สึกภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ได้เข้าร่วมทำกิจกรรม และภูมิใจที่ได้ทำประโยชน์ให้กับชุมชน นักเรียนยังได้แสดงออกถึง **ความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วม มีจิตอาสาที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์ท้องถิ่น** เนื่องจากมีความคิดว่าเป็นประโยชน์ต่อตนเองอย่างเห็นได้ชัดเจน

กรอบสรุป 10 : ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน (ทัศนะของครูและผู้บริหาร)

ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน (ทัศนะของครูและผู้บริหาร) คือ

1. นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของท้องถิ่นในด้านขนบธรรมเนียมประเพณี, การมีส่วนร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนา, การมีส่วนร่วมกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่น
2. นักเรียนมีความรู้สึกสำนึกรัก ภูมิใจ และตระหนักในคุณค่าของความรู้ท้องถิ่น
3. นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นและพัฒนาความรู้ท้องถิ่นในชีวิตจริงมาสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน
4. นักเรียนได้รับรางวัลหรือการยกย่องที่เกิดจากการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อท้องถิ่น

4.2 ผลที่เกิดขึ้นกับครู

1) การผลิตสื่อ นวัตกรรมที่ใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผล - การวิเคราะห์ได้ว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นผลที่เกิดขึ้นกับครูซึ่งมีการแสดงออกจากการผลิตสื่อ นวัตกรรมที่ใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

1.1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 61.74 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.2) เอกสารประกอบการสอน ใบงาน ใบความรู้ มีผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 53.48 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.3) สื่อเทคโนโลยี เช่น e-Learning e-book เว็บไซต์ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 18.70 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.4) Power Point มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 16.09 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.5) ชุดความรู้ที่เกิดจากการทำงานร่วมกับชุมชน มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 12.61 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.6) ผลงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นของครู มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 10.87 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2) การได้รับการยกย่องหรือรางวัล การเลื่อนวิทยฐานะ จากการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อท้องถิ่น

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์ได้ว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นผลที่เกิดขึ้นกับครู ด้านการได้รับการยกย่องหรือรางวัล การเลื่อนวิทยฐานะ จากการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อท้องถิ่น พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 16.52 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด และมีผู้ตอบว่าไม่เคยได้รับการยกย่องหรือรางวัล การเลื่อนวิทยฐานะ จากการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อท้องถิ่น / ไม่ตอบ จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 83.48 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3) การได้รับการยอมรับและความร่วมมือจากผู้ปกครอง / ชุมชน / ประชาชนชาวบ้าน / องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์ได้ว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นผลที่เกิดขึ้นกับครู ด้านการได้รับการยอมรับและความร่วมมือจากผู้ปกครอง / ชุมชน / ประชาชนชาวบ้าน / องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 60.43 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด และมีผู้ตอบว่าไม่ได้รับการยอมรับและความร่วมมือจากผู้ปกครอง / ชุมชน / ประชาชนชาวบ้าน / องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น / ไม่ตอบ จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 39.57 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

4) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นทำให้ครู นักเรียน ผู้บริหาร โรงเรียน และชุมชน มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ความรู้ท้องถิ่น และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในท้องถิ่นร่วมกันเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและความเข้มแข็งของชุมชน

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์ได้ว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นผลที่เกิดขึ้นกับครู ด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น ทำให้ครู นักเรียน ผู้บริหาร โรงเรียน และชุมชน มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ความรู้ท้องถิ่น และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในท้องถิ่นร่วมกันเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและความเข้มแข็งของชุมชน พบว่ามีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 51.30 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด และมีผู้ตอบว่าการจัดการกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นไม่ได้ทำให้ครู นักเรียน ผู้บริหาร โรงเรียน และชุมชน มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ความรู้ท้องถิ่น และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในท้องถิ่นร่วมกันเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและความเข้มแข็งของชุมชน / ไม่ตอบ จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 48.70 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

กรอบสรุป 11 : ผลที่เกิดขึ้นกับครู (ทัศนะของครูและผู้บริหาร)

ผลที่เกิดขึ้นกับครู คือ (จากแบบสอบถาม)

1. ครูผลิตสื่อ นวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้, เอกสารประกอบการสอน ใบงาน ใบความรู้, สื่อเทคโนโลยี, Power Point, ชุดความรู้ที่เกิดจากการทำงานร่วมกับชุมชน, ผลงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นของครู
2. การได้รับการยกย่องหรือรางวัล การเลื่อนวิทยฐานะ จากการจัดการกระบวนการเรียนรู้เพื่อท้องถิ่น
3. การได้รับการยอมรับและความร่วมมือจากผู้ปกครอง / ชุมชน / ปราชญ์ชาวบ้าน / องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
4. การจัดการกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นทำให้ครู นักเรียน ผู้บริหาร โรงเรียน และชุมชน มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ความรู้ท้องถิ่น และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในท้องถิ่นร่วมกันเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและความเข้มแข็งของชุมชน

ผลที่เกิดขึ้นกับครู คือ (จากความคิดเห็นในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเวทีต่างๆ)

-นักเรียนส่วนหนึ่งมีความสุขในการเรียนรู้และมีความรักความผูกพันกับท้องถิ่น
ตระหนักในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.3 ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนท้องถิ่น

1) ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์ได้ว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนท้องถิ่นในประเด็นนี้ เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยัง น้อยที่สุด ดังนี้

1.1) ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น ระดับปานกลาง มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 36.09 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.2) ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น ระดับมาก มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 29.57 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.3) ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น ระดับน้อย มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 13.04 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.4) มีผู้ตอบแบบสอบถามว่ายังไม่เห็นการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 30.43 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2) กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นที่ชุมชนให้ความสำคัญ

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์ได้ว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนท้องถิ่นในประเด็นนี้ เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

2.1) ชุมชนให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นด้านคุณค่า - ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 72.61 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2.2) ชุมชนให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นด้านวัฒนธรรม มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 66.52 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2.3) ชุมชนให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 53.48 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2.4) ชุมชนให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นด้าน -

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 48.70 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2.5) ชุมชนให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นด้านสังคม

มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 39.13 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2.6) ชุมชนให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นด้านเศรษฐกิจ

มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 31.74 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2.7) ชุมชนให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นด้านอื่น ๆ

มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 2.17 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

กรอบสรุป 12 : ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนท้องถิ่น (ทัศนะของครูและผู้บริหาร)

ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนท้องถิ่น คือ

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด คือ ระดับ ปานกลาง ระดับมาก และระดับน้อย
2. กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นที่ชุมชนให้ความสำคัญ คือ ด้านคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ

5. เครือข่ายความร่วมมือในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น

5.1 เครือข่ายความร่วมมือในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นของโรงเรียน

1) เครือข่ายความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) / เทศบาล

มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 34.78 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม - ทั้งหมด 230 คน

2) เครือข่ายความร่วมมือจากมหาวิทยาลัย มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน

59 คน คิดเป็นร้อยละ 25.65 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 230 คน

3) เครือข่ายความร่วมมือจากกลุ่มโรงเรียน มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 24.78 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 230 คน

4) เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 16.09 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 230 คน เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น ๆ ดังกล่าว คือ

- วิทยาการท้องถิ่น
- ชมรมศิษย์เก่า ชมรมผู้สูงอายุ
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศาล กรมการศาสนา
- เกษตรอำเภอ
- กรมศิลปากร ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร
- สภาวัฒนธรรมอำเภอ
- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย กองทุนรอบโรงไฟฟ้า สมาคมพัฒนาแม่เมาะ
- มูลนิธิศุภนิมิต
- โรงพยาบาล
- โรงเรียนชีวิต
- บริษัทเซพรอนจำกัด

5) เครือข่ายความร่วมมือจากสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 19.13 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

จากผู้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นรวมจำนวน 230 คน สรุปผลการวิเคราะห์ได้ว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนท้องถิ่นในประเด็นนี้ เรียงลำดับตามที่มีผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

1.1) กศน.อำเภอ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 5.22 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.2) กศน.ตำบล มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 4.78 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.3) กศน.ภาคเหนือ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 3.91 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.4) กศน.จังหวัดลำปาง มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 5.22 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

6) เครือข่ายความร่วมมือจากศูนย์การเรียนรู้ มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 12.61 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 230 คน

5.2 ลักษณะความร่วมมือของเครือข่ายในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น
มีลักษณะความร่วมมือดังนี้

- 1) เครือข่ายความร่วมมือด้านการสนับสนุนงบประมาณ
- 2) เครือข่ายความร่วมมือด้านวิชาการ การจัดอบรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ, การประชุมสัมมนา, การจัดนิทรรศการ นำเสนอผลงานวิชาการเผยแพร่ความรู้, การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงานเครือข่าย โรงเรียน และชุมชน
- 3) เครือข่ายความร่วมมือด้านการวางแผนจัดทำโครงการ จัดทำหลักสูตร แกนกลางที่บูรณาการสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

5.3 การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น
ควรจะเป็น มีความคิดเห็นสรุปได้ดังนี้

1) การสร้างความเข้าใจร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง มีการประสานงานกันเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในท้องถิ่น จัดทำหลักสูตรร่วมกัน จัดพัฒนาครูร่วมกัน จัดหางบประมาณมาสนับสนุนกิจกรรม จากองค์กรต่างๆ โดยมีการกระตุ้น ส่งเสริม ติดตาม และประเมินผล ให้ความร่วมมือในการติดตามปัญหาเพื่อแก้ไขร่วมกัน เป็นระยะๆ ไม่ทอดทิ้งละทิ้งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งดำเนินการเอง มีการติดตาม มีการประชุมพบปะพูดคุยปัญหาถึงสิ่งที่ได้จัดทำไปแล้ว นำไปใช้เกิดผลอย่างไร มีปัญหาต้องแก้ไข ปรับปรุงหรือไม่ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นที่เครือข่ายรับผิดชอบ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โรงเรียนจัดทำขึ้นระหว่างเครือข่าย จัดทัศนศึกษาร่วมกันเพื่อศึกษาเรียนรู้ขั้นตอนจากหน่วยงานอื่นๆ หรือต่างจังหวัด เพื่อร่วมมือวางแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ควรมีการนำร่องทุกอำเภอโดยร่วมมือกับสภาวัฒนธรรมอำเภอ

2) การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและกระตุ้นให้ชนรุ่นหลังได้เห็นและตระหนักถึงคุณค่าของท้องถิ่นอยู่อย่างต่อเนื่อง เยาวชนในชุมชนมีความตระหนักรักษามรดกวัฒนธรรมนิยมประเพณี ได้เรียนรู้ และนำมาปฏิบัติเพื่อสืบสาน สืบทอดสู่เยาวชนรุ่นต่อไป / ปราชญ์ผู้รู้ควรได้รับการยกย่อง เพื่อเป็นแบบอย่างต่อเยาวชน

3) การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารอย่างต่อเนื่องและขอความร่วมมือในกลุ่มเครือข่ายและในอำเภอ จังหวัดใกล้เคียง มีการเผยแพร่ข้อมูลในลักษณะที่สร้างความเข้าใจและความตระหนักเพื่อให้องค์กรในท้องถิ่นจัดกิจกรรมหรือส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ต่างๆ โดยเพิ่มงบประมาณสนับสนุน หน่วยงานในท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชนควรมีงบประมาณสนับสนุนให้กับปราชญ์ท้องถิ่น, ผู้รู้ในชุมชน

4) ผู้นำชุมชน วัด ผู้รู้ในชุมชน ต้องให้การสนับสนุน ชุมชนแต่ละหมู่บ้านต้องหาเอกลักษณ์ของตนเอง และทำให้เด่น เป็นจุดขายของชุมชน

5) การจัดทำข้อมูลความรู้ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม โดยควรมีหน่วยงาน องค์กร ได้องค์กรหนึ่งเป็นผู้ประสานงาน

6. ข้อคิดเห็นต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและการพัฒนาเด็กและเยาวชน

มีผู้ตอบแบบสอบถามในประเด็นนี้จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 51.30 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 230 คน และมีความคิดเห็นสรุปได้ดังนี้

6.1 ข้อคิดเห็นต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียนเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและการพัฒนาเด็กและเยาวชนในจังหวัดลำปาง

1) กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นต้องสามารถสร้างความตระหนักในความรักความผูกพันระหว่างผู้เรียนกับชุมชนท้องถิ่น มีความตระหนักในความสำคัญของการจัดกระบวนการเรียนรู้ในท้องถิ่น จัดทำกิจกรรมอย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

มีกระบวนการสร้างความตระหนักให้แก่เด็กและเยาวชน บุคคลที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น สำนึกรักท้องถิ่นของตนเอง ในเรื่องประเพณีและวัฒนธรรม ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการสืบค้นและการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

2) การจัดการเรียนรู้ท้องถิ่นควรมีกระบวนการที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม มีความต่อเนื่อง สร้างความเข้าใจที่ตรงกันด้วยการมีส่วนร่วม และร่วมดำเนินการอย่างจริงจังโดยความร่วมมือของทุกหน่วยงาน / องค์กร / เครือข่าย / จังหวัด ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง อย่างเป็นระบบ

การจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง หากมีการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน และครูผู้สอนหรือกระบวนการเรียนรู้ที่ปฏิบัติกิจกรรมอย่างจริงจัง เอาจริงเอาจังจากทุกภาคส่วน ซึ่งผู้เรียนพร้อมที่จะได้รับการเรียนรู้อยู่แล้ว ซึ่งองค์ความรู้ที่ได้และทักษะปฏิบัติที่ได้รับเป็นประโยชน์และผลตอบแทนต่อชุมชนอย่างแท้จริง

3) การจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียน ควรดำเนินการบูรณาการในทุกกลุ่มสาระ และเริ่มต้นปลูกฝังตั้งแต่ระดับปฐมวัย

6.2 องค์ความรู้ท้องถิ่นเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและการพัฒนาเด็กและเยาวชนในจังหวัดลำปาง

1) ควรมีการประสานงานร่วมมือกันในการจัดการศึกษาในเรื่ององค์ความรู้ - ท้องถิ่นเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและการพัฒนาเด็กและเยาวชนในจังหวัดลำปางอย่างจริงจัง เช่น โรงเรียน, อบต., อบจ., ชุมชน, จังหวัด, สพป., สพม. และองค์กรที่เกี่ยวข้องต้องเข้าร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สนับสนุนแหล่งเรียนรู้และแหล่งฝึกงานให้กับเยาวชน

2) ควรมีการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ สถานที่ ประวัติศาสตร์ ปราชญ์ชาวบ้าน ของจังหวัด และมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้รับทราบอยู่เป็นประจำ มีการรวบรวมองค์ความรู้ให้เป็นระบบ มีศูนย์ข้อมูลสื่อสารไว้เป็นจุดที่สามารถเข้าใช้บริการได้ง่าย เช่น ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดโรงเรียน เว็บไซต์ของจังหวัด เป็นต้น ควรมีการให้คำตอบแทนแก่ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้มาช่วยสอน ช่วยแนะนำให้เกิดการเรียนรู้

3) ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ท้องถิ่นควรเสริมสร้างให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ในชุมชนที่หลากหลาย เช่น วิธีการสัมภาษณ์ สอบถาม เรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อให้เกิดความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

4) เยาวชนได้รับองค์ความรู้ที่สามารถนำไปพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามบริบทของแต่ละชุมชน

5) หน่วยงาน / องค์กร ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับการสนับสนุนกิจกรรมของท้องถิ่น ทั้งด้านอุปกรณ์ และงบประมาณอย่างเพียงพอต่อองค์กร

6.3 การพัฒนาองค์ความรู้ท้องถิ่นและการสร้างความรู้ท้องถิ่นเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและการพัฒนาเด็กและเยาวชนในจังหวัดลำปาง

1) การรวบรวมองค์ความรู้ท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้จากนักปราชญ์ ผู้รู้ของชุมชน เป็นหมวดเป็นหมู่ เพื่อจะได้เป็นปัจจัยและพลังขับเคลื่อนในการขยายผลงานและส่งเสริมกิจกรรมหลากหลาย เพื่อให้มีวิทยากรท้องถิ่นในสถานศึกษาที่นักเรียนสามารถศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากตำราเรียน

2) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์องค์ความรู้ท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้โดยให้เยาวชนได้ร่วมปฏิบัติในการจัดทำหรือเผยแพร่ ส่งเสริมให้ทุนสนับสนุนการทำวิจัย สืบค้นข้อมูล จัดเป็นโครงการตามอำเภอต่างๆ ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เพื่อฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ อันนำไปสู่การเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญา

3) การถ่ายทอดความรู้ในเชิงลึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น (ล้านนา) - วัฒนธรรมที่โดดเด่น วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ของชุมชนล้านนาที่นับวันจะถูกกลืนและหายไปจากชุมชน เพื่อให้นักเรียนได้เกิดความตระหนัก และสามารถอนุรักษ์ความเป็นท้องถิ่น พร้อมรับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีภูมิคุ้มกัน

4) การดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์ความรู้ท้องถิ่นและการสร้าง - ความรู้ท้องถิ่นเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและการพัฒนาเด็กและเยาวชนในจังหวัดลำปาง ควรทำอย่างเป็นระบบ ทำอย่างจริงจัง และทำอย่างต่อเนื่อง ให้เห็นเป็นรูปธรรม ทำอย่างยั่งยืน

กรอบสรุป 13 : การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นที่ควรจะเป็น

การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นที่ควรจะเป็น คือ

1. การสร้างความเข้าใจร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องและจริงจัง
2. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและกระตุ้นให้ชนรุ่นหลังได้เห็นและตระหนักถึงคุณค่าของท้องถิ่นอยู่อย่างต่อเนื่อง
3. การประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารอย่างต่อเนื่องและขอความร่วมมือในกลุ่มเครือข่ายและในอำเภอ จังหวัดใกล้เคียง มีการเผยแพร่ข้อมูลในลักษณะที่สร้างความเข้าใจและความตระหนัก
4. ชุมชนแต่ละหมู่บ้านต้องหาเอกลักษณ์ของตนเอง และทำให้เด่น เป็นจุดขายของชุมชน
5. การจัดทำข้อมูลความรู้ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม โดยควรมีหน่วยงานองค์กรใดองค์กรหนึ่งเป็นผู้ประสานงาน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและความคิดเห็นจากแบบสอบถามนักเรียน

ผู้ตอบข้อมูลเป็นนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 รวมจำนวน 579 คน จากโรงเรียนเดียวกับครูและผู้บริหารผู้ตอบแบบสอบถามที่ได้สรุปผลการศึกษาวិเคราะห์มาแล้ว รวมจำนวน 54 โรงเรียน มีประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ความคิดเห็นของนักเรียนประเด็นความจำเป็นในการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นว่ามีความจำเป็นต้องเรียนจำนวน 459 คน คิดเป็นร้อยละ 79.27 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด เนื่องจากมีเหตุผลที่สามารถเรียงลำดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

1.1 เหตุผลเนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้ ความเป็นมาในท้องถิ่นของเราเอง มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 360 คน คิดเป็นร้อยละ 62.18 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.2 เหตุผลเนื่องจากนักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น
มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 264 คน คิดเป็นร้อยละ 45.60 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.3 เหตุผลเนื่องจากนักเรียนรู้จักอาชีพในท้องถิ่น สามารถพัฒนาเป็นอาชีพได้
มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 35.23 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.4 เหตุผลเนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่น
มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 198 คน คิดเป็นร้อยละ 34.20 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

1.5 เหตุผลอื่น ๆ มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 0.69 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด
สำหรับประเด็นความคิดเห็นที่ว่า **ไม่จำเป็นต้องเรียน เพราะไม่ต้องใช้สอบเรียนต่อ** มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพียงจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 1.38 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2. ความคิดเห็นของนักเรียนประเด็นความน่าสนใจของสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเรียงลำดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

2.1 ประเด็นความน่าสนใจของสาระการเรียนรู้ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น
มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 269 คน คิดเป็นร้อยละ 46.46 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2.2 ประเด็นความน่าสนใจของสาระการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 252 คน คิดเป็นร้อยละ 43.52 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2.3 ประเด็นความน่าสนใจของสาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 37.82 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2.4 ประเด็นความน่าสนใจของสาระการเรียนรู้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 30.92 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2.5 ประเด็นความน่าสนใจของสาระการเรียนรู้อาชีพและการทำมาหากิน
ในท้องถิ่น มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 24.18 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2.6 ประเด็นความน่าสนใจของสาระการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาท้องถิ่น มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 20.73 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2.7 ประเด็นความน่าสนใจของสาระการเรียนรู้การตั้งถิ่นฐาน ชุมชน
ในท้องถิ่น มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 18.13 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2.8 ประเด็นความน่าสนใจของสาระการเรียนรู้การสร้างความเข้มแข็งในท้องถิ่น มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 17.62 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2.9 ประเด็นความน่าสนใจของสาระการเรียนรู้ความสัมพันธ์ของผู้คนในท้องถิ่น มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 15.72 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

2.10 ประเด็นความน่าสนใจของสาระการเรียนรู้อื่น ๆ มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.52 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3. ความคิดเห็นของนักเรียนประเด็นกระบวนการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นแบบที่ผู้เรียนชอบ มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเรียงลำดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

3.1 ประเด็นกระบวนการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นแบบทัศนศึกษา มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นว่าชอบในประเด็นนี้มากที่สุดจำนวน 342 คน คิดเป็นร้อยละ 59.07 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3.2 ประเด็นกระบวนการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นแบบกิจกรรมเรียนรู้นอกห้องเรียน
พาลงชุมชน มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นว่าชอบในประเด็นนี้จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 45.08 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3.3 ประเด็นกระบวนการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นแบบค่าย / ชมรม มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นว่าชอบในประเด็นนี้จำนวน 193 คน คิดเป็น ร้อยละ 33.33 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3.4 ประเด็นกระบวนการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นในลักษณะสอนแบบสืบค้น

จัดโครงการ / โครงการวิจัย มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นว่าชอบในประเด็นนี้จำนวน 121 คน คิดเป็น ร้อยละ 20.90 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3.5 ประเด็นกระบวนการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นในลักษณะสอนเนื้อหาอิงตำราเรียน

มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นว่าชอบในประเด็นนี้จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 12.78 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

3.6 ประเด็นกระบวนการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นในลักษณะอื่น ๆ มีนักเรียน -

ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นว่าชอบในประเด็นนี้จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.21 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

4. ความคิดเห็นของนักเรียนประเด็น “หลังจากเรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแล้ว ส่งผลต่อผู้เรียนอย่างไร” มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเรียงลำดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามจากมากที่สุดไปยังน้อยที่สุด ดังนี้

4.1 หลังจากเรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแล้ว ส่งผลต่อผู้เรียน คือ ผู้เรียนรู้จัก และเข้าใจความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้มากที่สุดจำนวน 368 คน คิดเป็นร้อยละ 63.56 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

4.2 หลังจากเรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแล้ว ส่งผลต่อผู้เรียน คือ ผู้เรียนมี -
สำนึกรักท้องถิ่น รักชุมชนที่อาศัยอยู่มากขึ้น มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 312 คน คิดเป็นร้อยละ 53.89 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

4.3 หลังจากเรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแล้ว ส่งผลต่อผู้เรียน คือ ผู้เรียน -
สามารถนำความรู้ที่มีอยู่ไปต่อยอดประกอบอาชีพได้ มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 266 คน คิดเป็นร้อยละ 45.94 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

4.4 หลังจากเรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแล้ว ส่งผลต่อผู้เรียน คือ ผู้เรียนมี -
กิจกรรมร่วมกับชุมชนมากยิ่งขึ้น มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 225 คน คิดเป็นร้อยละ 38.86 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

4.5 หลังจากเรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแล้ว ส่งผลต่อผู้เรียนในด้านอื่น ๆ
นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้ว มีนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้จำนวน 18 คน คิดเป็น ร้อยละ 3.11 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

กรอบสรุป 14 : กระบวนการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่น / ประเด็นที่ผู้เรียนชอบ / สนใจ (ความคิดเห็นของนักเรียน)
เปรียบเทียบกับ การจัดการเรียนรู้ที่ดำเนินการในโรงเรียน ระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา

ความคิดเห็นของนักเรียนประเด็นกระบวนการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นแบบที่ผู้เรียนชอบ 1. แบบทัศนศึกษา 2. แบบกิจกรรมเรียนรู้นอกห้องเรียน พาลงชุมชน 3. แบบค่าย / ชมรม 4. ลักษณะสอนแบบสืบค้น จัดโครงงาน / โครงการวิจัย 5. ลักษณะสอนเนื้อหาอิงตำราเรียน ความคิดเห็นของนักเรียนประเด็นความจำเป็นในการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น 1. เนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้ ความเป็นมาในท้องถิ่นของเราเอง 2. เนื่องจากนักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาท้องถิ่นให้ดีขึ้น 3. เนื่องจากนักเรียนรู้จักอาชีพในท้องถิ่น สามารถพัฒนาเป็นอาชีพได้ 4. เนื่องจากนักเรียนได้เรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ของ คนในท้องถิ่น	ความคิดเห็นของนักเรียนประเด็นความน่าสนใจของสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น 1. สาระการเรียนรู้ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น 2. สาระการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3. สาระการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 4. สาระการเรียนรู้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น 5. สาระการเรียนรู้อาชีพและการทำมาหากินในท้องถิ่น 6. สาระการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาท้องถิ่น 7. สาระการเรียนรู้การตั้งถิ่นฐาน ชุมชนในท้องถิ่น 8. สาระการเรียนรู้การสร้างเสริมความเข้มแข็งในท้องถิ่น 9. สาระการเรียนรู้ความสัมพันธ์ของผู้คนในท้องถิ่น
- การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นในระดับปฐมวัย มีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการผ่านการจัดประสบการณ์หรือหน่วยการเรียนรู้ในกิจกรรมดังนี้ 1. กิจกรรมเสริมประสบการณ์ 2. กิจกรรมศิลปะ สร้างสรรค์ 3. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ 4. กิจกรรมเสรี 5. กิจกรรมกลางแจ้ง -การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นผ่านการจัดสภาพแวดล้อมใน 3 ลักษณะ คือ 1. การจัดผ่านทางแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน 2. การจัดสภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียน 3. การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน	<u>การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นในระดับประถมศึกษา-มัธยมศึกษา</u> -มีลักษณะการบูรณาการในสาระแกนกลางกับกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ คือ 1. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 2. การงานอาชีพและเทคโนโลยี 3. ภาษาไทย 4. ศิลปะ 5. วิทยาศาสตร์ 6. คณิตศาสตร์ 7. ภาษาต่างประเทศ 8. สุขศึกษาและพลศึกษา - มีการจัดเป็นสาระการเรียนรู้เพิ่มเติม ในกลุ่มสาระต่าง ๆ ดังนี้ -1. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 2. การงานอาชีพและเทคโนโลยี 3. ภาษาไทย 4. ศิลปะ 5. วิทยาศาสตร์ 6. คณิตศาสตร์ 7. ภาษาต่างประเทศ 8. สุขศึกษาและพลศึกษา - มีการจัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน คือ 1. กิจกรรมชุมนุม 2. กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี 3. กิจกรรมแนะแนว 4. กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

ในส่วนของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นนั้น กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นที่ชุมชนให้ความสำคัญ คือ ด้านคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ

กรอบสรุป 15 : ข้อเสนอแนะเชิงประเด็นจากผู้ให้ข้อมูลและความคิดเห็น

ข้อเสนอแนะเชิงประเด็นจากผู้ให้ข้อมูลและความคิดเห็น

1. หลักสูตรท้องถิ่นต้องตอบโจทย์และทำให้คนอยู่ในท้องถิ่นได้
2. ความรู้ที่ใช้ประกอบการทำหลักสูตรท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นต้องสามารถใช้ได้จริง การสร้างความรู้ต้องสร้างในฐานของข้อเท็จจริง บนฐานความเป็นจริงบนฐานของนักวิชาการ
3. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นจากการสืบสานคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชน สู่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การมีอาชีพในสังคมปัจจุบัน...อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ...ป้องกันวิกฤติภัยธรรมชาติ...อยู่รอดได้อย่างมีจิตสาธารณะและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง ต้องอาศัยกลไกการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างเข้มแข็งและจริงจัง
4. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นบนรากฐานและพลังของชุมชนท้องถิ่น
5. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นควรคำนึงถึงนักเรียนเด็กและเยาวชนที่มีความหลากหลายกลุ่ม

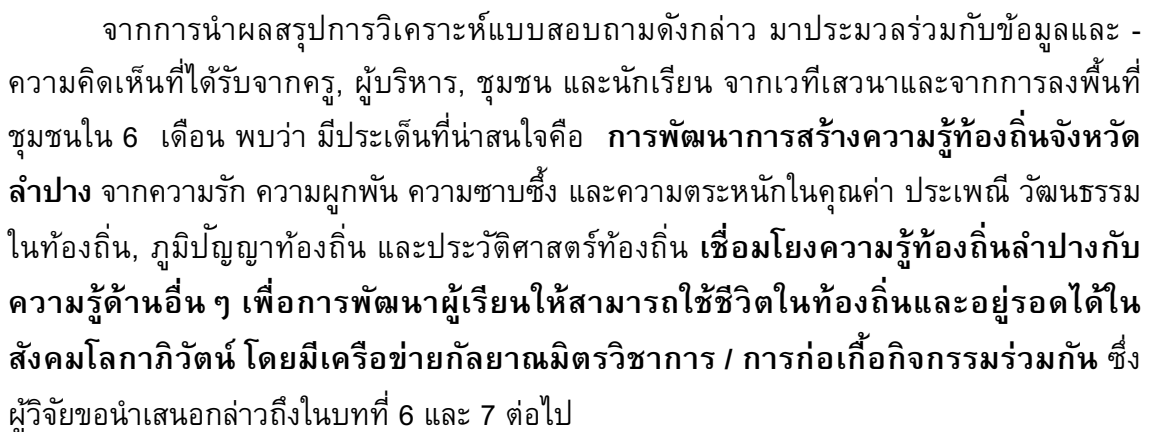
กรอบสรุป 16 : ข้อเสนอแนะเชิงประเด็นจากผู้ให้ข้อมูลและความคิดเห็น (ต่อ)

6. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นควรคำนึงศูนย์ข้อมูลองค์ความรู้ท้องถิ่นและศูนย์ประสานงานการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น จังหวัดลำปาง
7. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นด้วยปัญหาสื่อเทคโนโลยี “เด็กติดเกม ติดเน็ต” มาสร้าง “พลังแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นผ่านสื่อเทคโนโลยี”

ข้อเสนอแนะในเชิงประเด็นดังกล่าวนี้จะดำเนินการให้เป็นรูปธรรมได้ ต้องอาศัยเครือข่ายกัลยาณมิตรทางวิชาการที่เข้มแข็ง ต่อเนื่อง จริงจัง และจริงใจ มีการพัฒนาเครือข่ายกระบวนการเรียนรู้เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง และเรียนรู้ร่วมกันในตัวอย่างความสำเร็จและบทเรียนของการจัดการเรียนรู้ท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง ซึ่งผู้วิจัยพบว่ามีเครือข่ายกัลยาณมิตรทางวิชาการด้วยกระบวนการวิจัยร่วมเป็นสายใยสัมพันธ์การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเครือข่ายต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว

จากผลการศึกษาวิเคราะห์แบบสอบถามสภาวะการณ์ “การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อ
ถิ่นฐานบ้านเกิดและการพัฒนาเด็กและเยาวชนในจังหวัดลำปาง” 2 ชุด ที่สอบถามครู / ผู้บริหาร
และนักเรียน ดังกล่าวแล้วนี้ ผู้วิจัยขอสรุปผลการศึกษาออกมาในรูปแบบของผังการสังเคราะห์
สถานภาพองค์ความรู้และความเคลื่อนไหวด้านกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น ดังนี้

ผังการสังเคราะห์สถานภาพองค์ความรู้และความเคลื่อนไหวด้านกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น

บทที่ 6

เครือข่ายกลายานมิตรเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง

การพัฒนาการสร้างความรู้ท้องถิ่นและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง มีเครือข่ายโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงกันหรือมีบริบทของโรงเรียนในลักษณะใกล้เคียงกัน ดังที่ได้กล่าวถึงสรุปผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามรวมจำนวน 21 เครือข่ายโรงเรียน และผลการวิเคราะห์แบบสอบถามสรุปความคิดเห็นในประเด็นเครือข่ายความร่วมมือในการจัดกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น เรียงลำดับตามที่มีผู้แสดงความคิดเห็นจากมากที่สุดไปอย่างน้อยที่สุด ดังนี้ เครือข่ายความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) / เทศบาล เครือข่ายความร่วมมือจากมหาวิทยาลัย เครือข่ายความร่วมมือจากกลุ่มโรงเรียน (จากแบบสอบถามรวม 21 เครือข่าย) เครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ และเครือข่ายความร่วมมือจากสถาบันพัฒนาการศึกษาในระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.)

ในการดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าเครือข่ายกลายานมิตรทางวิชาการด้วยกระบวนการวิจัยร่วมเป็นสายใยสัมพันธ์การเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเครือข่ายต่างๆ ดังกล่าวมาข้างต้นนี้ สายใยสัมพันธ์งานวิจัยนี้เองอาจจะเป็นสายสัมพันธ์เชื่อมโยงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นจากการสืบสานคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของชุมชน สู่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การมีอาชีพในสังคมปัจจุบัน...อนุรักษ์ทรัพยากร - ธรรมชาติ...ป้องกันวิกฤตภัยธรรมชาติ...อยู่รอดได้อย่างมีจิตสำนึกและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง

เครือข่ายกลายานมิตรวิทยาการงานวิจัย / งานวิชาการ เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง

“1. กลายานมิตรสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)”

ในปี พ.ศ.2541 – พ.ศ.2545 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.ฝ่ายชุมชนและสังคม) ได้ให้การสนับสนุนโครงการวิจัย ชุดโครงการระบบการศึกษากับชุมชน ซึ่งเป็นชุดงานวิจัยที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับระบบการศึกษา ชุมชนในจังหวัดลำปาง หลักสูตรท้องถิ่น กระบวนการเรียนรู้ในท้องถิ่นพื้นที่วิจัย มีโครงการวิจัยในชุดโครงการนี้ คือ

1. งานวิจัยชุดโครงการระบบการศึกษากับชุมชน โครงการวิจัยเรื่อง กล่องข้าวตำบลงเมืองมาย อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง : บทบาทความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการอนุรักษ์ส่งเสริมและพัฒนากระบวนการผลิตกล่องข้าว (จำลอง คำบุญชู และคณะ, 2541-2545)
2. งานวิจัยชุดโครงการระบบการศึกษากับชุมชน โครงการวิจัยบทบาทและการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์วัดไหล่หินหลวงที่มีต่อชุมชนบ้านไหล่หิน : การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นวิชา - ศิลปศึกษาของโรงเรียนบ้านไหล่หิน (ชุดิมา เวทการ และคณะ, 2541-2545)

3. งานวิจัยชุดโครงการระบบการศึกษากับชุมชน โครงการวิจัย การศึกษาความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาการสืบทอดภูมิปัญญาชาวบ้านวงปีพาทย์พื้นเมือง ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (ประชุม บุญน้อม และคณะ, 2543-2545)

4. งานวิจัยชุดโครงการระบบการศึกษากับชุมชน โครงการวิจัยเรื่องการศึกษาบทบาทและความร่วมมือในการจัดการศึกษาในชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนระหว่างองค์การ - บริหารส่วนตำบล (อบต.) และโรงเรียน (อนุชาติ ยศปັນ และคณะ, 2543-2545)

5. งานวิจัยชุดโครงการระบบการศึกษากับชุมชน โครงการวิจัย การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน : กรณีศึกษาสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนหมอสม วังแก้ว จำกัด (ประดิษฐ์ สรรพช่วง และคณะ, 2543-2545)

ในระหว่างปี พ.ศ.2550 – พ.ศ.2552 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว. ฝ่ายชุมชนและสังคม) และสถาบันรามจิตติ ได้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานวิจัย “โครงการติดตามสภาวะการณเด็กและเยาวชนรายจังหวัด (Child Watch) ภาคเหนือตอนบน (จำลอง คำบุญชู และคณะ) ดำเนินการวิจัยและพัฒนาขับเคลื่อนงานทางด้านเด็ก เยาวชน การพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชน เครือข่ายผู้ใหญ่ สู่การสร้างพื้นที่ดี พื้นที่วิชาการ และความตระหนักในคุณค่าของถิ่นฐานบ้านเกิด

ในปี พ.ศ.2549 – พ.ศ.2554 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ได้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยของอาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ทั้งในส่วนของงานวิจัยที่มีนักศึกษา ร่วมเรียนรู้ทั้งนักศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโท และในส่วนของงานดำเนินงานวิจัยของอาจารย์โดยตรง ดังนี้

1. โครงการ IRPUS (โครงการสนับสนุนนักศึกษาระดับปริญญาตรีให้มีความพร้อมเป็นนักวิจัยหรือนักวิชาการศึกษาต่อในระดับสูงกว่าปริญญาตรี และเสริมสร้างให้นักศึกษาเกิดวิสัยทัศน์ใหม่ในการเป็นผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่ยุคนี้ใช้เทคโนโลยีทันสมัย) อาทิ โครงการวิจัยต่อไปนี้

1.1 การพัฒนาหลักสูตรการผลิตขนมขบเคี้ยวจากกากเหลือทิ้งในกระบวนการผลิตน้ำผัก อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง” (นันทินา ดำรงวัฒนกุล และคณะ, 2549)

1.2 การใช้โปรตีนถั่วเหลืองและแป้งตัดแปรในผลิตภัณฑ์ไส้วุ้นไส้มัน (นันทินา ดำรงวัฒนกุล, 2551)

1.3 การปรับปรุงคุณภาพและการพัฒนาสูตรการผลิตแฮมสุขภาพห่อใบตองเพื่อส่งเสริมการจำหน่าย (นันทินา ดำรงวัฒนกุล, 2551)

1.4 การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมต่อสุขภาพและอายุการเก็บรักษาของเห็ดโคนญี่ปุ่น (ยานางิ) (ศรัญญา วัฒนานนท์, 2551)

1.5 การศึกษากระบวนการกำจัดคาเฟอีนออกจากกาแฟ โดยวิธีการสกัดด้วยน้ำ (ศรัญญา วัฒนานนท์, 2551)

2. โครงการวิจัย ENPUS (โครงการที่เน้นการวิจัยและการพัฒนาบัณฑิตให้มีทักษะ - สามารถนำความรู้ไปวิเคราะห์และแก้ปัญหาที่มีอยู่จริงในภาคผู้ประกอบการวิสาหกิจ โดยเป็นความร่วมมือแบบไตรภาคีระหว่างสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ผู้ประกอบการ และมหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มนาร่องที่มีความพร้อม) อาทิ โครงการวิจัยต่อไปนี้

2.1 การเปรียบเทียบประสิทธิภาพของพืชลอยน้ำต่อประสิทธิภาพการบำบัดน้ำเสียจากฟาร์มสุกร (พูนณี สมบัติศิริ, 2551)

2.2 การเพิ่มประสิทธิภาพเตาอบถ่านอัดแท่ง (ประสงค์ หน่อแก้ว, 2551)

3. โครงการวิจัย Window II ได้แก่ โครงการวิจัยต่อไปนี้

3.1 โครงการวิจัยที่ได้รับสนับสนุนทุนวิจัยระดับปริญญาตรี ภายใต้โครงการวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาตรี (Window II) อาทิ โครงการวิจัย การศึกษากระบวนการการผลิตน้ำปูและเรื่องราวของน้ำปูในมิติวัฒนธรรมในเขตอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง (ตรุณี นิพัทธ์สถานต์, 2550)

3.2 โครงการวิจัยที่ได้รับสนับสนุนทุนวิจัยระดับปริญญาโท ภายใต้โครงการวิจัยสำหรับนักศึกษาปริญญาโท (Window II) อาทิ

1) การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ลุ่มน้ำแม่ตาน เพื่อพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนห้วยฉัตรวิทยา อำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง (ดวงจันทร์ เตียววิไล, 2551)

2) การพัฒนาหลักสูตรการสอนบูรณาการเรื่องสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม (วิไลลักษณ์ จันวงษ์, 2551)

3) รูปแบบการจัดการข้อมูลด้านเส้นทางท่องเที่ยว อำเภอแม่ทะ จังหวัด - ลำปาง, บุญทวรรณ วิงวอน และคณะ, 2551)

4. โครงการวิจัย ABC-PUS/MAG : โครงการวิจัยร่วมกับการเรียนการสอนบูรณาการศาสตร์เพื่อการเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีและปริญญาโท อาทิ - โครงการวิจัยต่อไปนี้

4.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการสื่อสารในชุมชนบ้านปางชัย อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (สุดจินดา ดังก้อง, 2551-2552)

4.2 การจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคของบ้านปางชัย ตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (พรชนก ทองลาด, 2551-2552)

4.3 การศึกษาและพัฒนาแบบที่เหมาะสมในการรณรงค์ ลด ละ เลิกการดื่มสุราของเยาวชนบ้านปางชัย ตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (พรสวรรค์ มณีทอง และคณะ, 2552)

4.4 การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการโรงงานผลิตน้ำสะอาดเพื่อการบริโภคกรณีศึกษา ณ บ้านปางชัย ตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (วิรัชฐา ภัคดี, 2552)

4.5 การพัฒนาฐานข้อมูลชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนางแล ตำบล -
ปงยางคก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดลำปาง (จารุวรรณ ลิ้มปี่ไพบูลย์, 2553)

4.6 แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้เพาะเลี้ยงเห็ด บ้านทุ่งบ่อแบน ตำบล -
ปงยางคก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดลำปาง (นงนุช สอนสุวิทย์, 2553)

4.7 แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิง
สุขภาพ ตำบลปงยางคก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดลำปาง, 2553)

5. โครงการวิจัย CBR (โครงการวิจัย งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น) อาทิ โครงการวิจัยต่อไปนี้

5.1 กระบวนการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์แคหมูบ้านหม้อ ตำบล -
ปงยางคก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดลำปาง (บุญทวรรณ วิงวอน และพรชนก ทองลาด, 2552)

5.2 การมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ
ตำบลปงยางคก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดลำปาง (บุญทวรรณ วิงวอน, 2552)

5.3 รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ บ้านจำ หมู่ 6 ตำบล
ปงยางคก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดลำปาง (บุญทวรรณ วิงวอน และขจรศักดิ์ วงศ์วิราช, 2552)

นอกจากนี้ มีโครงการวิจัยอื่นๆ ที่อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางเป็นผู้ดำเนินการวิจัย
 อาทิ

โครงการวิจัย การศึกษาสำรวจโครงการและทุนในพื้นที่ในการสร้างเครือข่าย -
สถาบันการศึกษาในพื้นที่เพื่อเสริมสร้างคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนจังหวัดลำปาง
(ดวงจันทร์ เตียววิไล และคณะ, 2552)

โครงการวิจัยแนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ทาง
การเกษตรของชุมชน บ้านแม่แจ่ม ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอมืองปาน จังหวัดลำปาง (ณัฐนันท์ ฐิติยา
ปราโมทย์, 2552)

ในปี พ.ศ.2551 – 2553 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.ฝ่ายชุมชนและสังคม)
ได้ให้การสนับสนุนโครงการวิจัย โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง (ชุดิมา คำบุญชู
และคณะ, 2551-2553) ต่อมากระทรวงวัฒนธรรมได้สนับสนุนงบประมาณสำหรับกิจกรรม
โครงการโรงเรียนทำหนังวัฒนธรรม ปีที่ 1 (พ.ศ.2553) และปีที่ 2 (พ.ศ.2554) โดยได้รับการสนับสนุนด้าน
วิชาการจากสถาบันรามจิตติ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ในระหว่างการทำโครงการ
โรงเรียนทำหนังวัฒนธรรมปีที่ 2 นี้ สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และ
สถาบันรามจิตติ ได้ลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ การจัดการเรียนรู้และการผลิตสื่อสารคดี
ทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเยาวชน ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างความ
เข้มแข็งทางวัฒนธรรมระดับท้องถิ่น และการสร้างภูมิคุ้มกันทางวัฒนธรรม ด้วยความตระหนักถึง
ความจำเป็นในการร่วมขยายผลโครงการโรงเรียนทำหนังวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็ก
และเยาวชนภายใต้ “ยุทธศาสตร์สื่อสร้างวัฒนธรรม” เป็นเครื่องมือสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและ
เยาวชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับงานวิจัยและ

พัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการแก่สังคม เป็นทุนในสร้างภูมิคุ้มกันความมั่นคงทางสังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่อไปในระยะยาว

ในปี พ.ศ.2553 – 2554 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.ฝ่ายชุมชนและสังคม) ได้ให้การสนับสนุนโครงการวิจัย การพัฒนาสมรรถนะการอ่านของนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 ด้วยเครือข่ายหนุนเสริมการเรียนรู้ จังหวัดลำปาง LLEN.LPRU

การดำเนินการโครงการวิจัยดังกล่าวมานี้เป็นปัจจัยสนับสนุนสำคัญปัจจัยหนึ่งในประเด็นที่สนับสนุนการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและการพัฒนาเด็กและเยาวชน ในจังหวัดลำปาง มีส่วนสำคัญในการพัฒนา การสร้างความรู้ท้องถิ่น หลักสูตรท้องถิ่น กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น และที่สำคัญ คือ เครือข่ายกลไกงานมิติวิชาการวิจัยด้วยความสำนึกในงานวิชาการรับใช้สังคม สร้างพลังใจให้อาจารย์มหาวิทยาลัย ครูในโรงเรียน นักเรียน ผู้บริหาร และชุมชน ส่วนหนึ่ง ให้มีจรรยาบรรณและจิตสำนึกต่องานวิชาการที่ตอบสนองต่อคนในชุมชน พื้นที่ของลำปาง ทั้งยังเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาถิ่นฐานบ้านเกิดและเด็ก เยาวชน ให้แก่นักศึกษาในระดับปริญญาตรีส่วนหนึ่ง ดังเช่น การพัฒนานักศึกษาคณะครุศาสตร์ และคณะต่างๆ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จัดค่ายอาสาพัฒนาบริการวิชาการด้านการพัฒนา สมรรถนะการอ่านให้น้องๆ นักเรียนในโรงเรียนและชุมชน โดยนางงานวิจัยมาเรียนรู้เพื่อใช้ในการบริการวิชาการ หรือการบริการวิชาการพัฒนาทักษะการเขียนสร้างสรรค์สำหรับ - การสร้างสรรค์สื่อสารคดีทางวัฒนธรรม เรียนรู้ร่วมกับน้องๆ นักเรียนในโรงเรียน / ชุมชน เป็น การเรียนรู้ท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาในมหาวิทยาลัย และฝึกการพัฒนาการสร้างความรู้ กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น สำหรับการศึกษาสาขาการศึกษา จะได้ไปจัดกระบวนการ เรียนรู้เมื่อไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หรือเมื่อประกอบวิชาชีพครูเมื่อสำเร็จการศึกษา

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น, ศูนย์ประสานงานวิจัย เพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง ได้ให้การสนับสนุนโครงการวิจัยแก่คนในชุมชน, ครู, อาจารย์ และ ผู้บริหารสถานศึกษา ในประเด็นชุดโครงการต่างๆ ในจังหวัดลำปาง ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้ก็เป็นปัจจัย สำคัญเช่นเดียวกับงานวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น ในประเด็นที่สนับสนุนการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดและการพัฒนาเด็กและเยาวชนในจังหวัดลำปาง งานวิจัยมีดังนี้

ชุดโครงการ : เด็ก เยาวชน และครอบครัว

1. โครงการวิจัย แนวทางการป้องกันเด็กไม่ให้เข้าสู่กระบวนการธุรกิจเพศพาณิชย์ กรณีศึกษา ตำบลวังซ้าย อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายอดุลย์ ดวงดีทวีรัตน์ ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 พฤศจิกายน 2544 – 31 ตุลาคม 2545)

2. โครงการวิจัย การพัฒนาศักยภาพเยาวชนให้มีคุณธรรม บ้านทุ่งโป่ง ตำบลเมืองปาน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายอินสร อภิวันท์สนอง ระยะเวลา 6 เดือน วันที่ 1 มิถุนายน 2546 – 30 พฤศจิกายน 2546)

3. โครงการวิจัย การศึกษาปัจจัยและแนวทางการป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นที่อยู่ในวัยเรียนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายประสิทธิ์ อิ่มปัญญา ระยะเวลา 7 เดือน วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2550 – 31 สิงหาคม 2551)

4. โครงการวิจัย แนวทางการพัฒนากลุ่มสภาเด็กและเยาวชนตำบลบ้านสาอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลบ้านสา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง ระยะที่ 1 (ผู้วิจัย นายนรากรณ์ คำลือ ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 ธันวาคม 2550 – 31 กรกฎาคม 2551)

5. โครงการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหน่วยฝึกพื้นที่บ้านลุ่มน้ำแม่ตาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนห้างฉัตรวิทยา อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นางสมบุญ ไชยเชียงทอง ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 พฤศจิกายน 2551 – 31 ตุลาคม 2552)

6. โครงการวิจัย การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการแก้ไขปัญหาการติดสิ่งเสพติดของ เด็กและเยาวชนโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นางรัศมี บัวบาน ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 พฤศจิกายน 2551 – 31 ตุลาคม 2552)

ชุดโครงการ : การศึกษากับชุมชน

1. โครงการวิจัย การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องป่าไม้ลุ่มแม่น้ำงาว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนประชารัฐธรรมคุณ อำเภองาว จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นางจิรารัตน์ แก้วบุญเรือง ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 พฤศจิกายน 2551 – 31 ตุลาคม 2552)

2. โครงการวิจัย แนวทางการทำงานของเครือข่ายสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยลำปาง เพื่อสร้างการเรียนรู้และเสริมศักยภาพชุมชนพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย ผศ. ดร.ดวงจันทร์ เตียววิไล ระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน วันที่ 1 มกราคม 2554 – 30 มิถุนายน 2555)

ชุดโครงการ : ศิลปวัฒนธรรม/ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

1. โครงการวิจัย การรวบรวมและพัฒนาศักยภาพฝึกพื้นที่บ้าน อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นางแสงจันทร์ คำตาเทพ ระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน วันที่ 1 กรกฎาคม 2547 – 31 ธันวาคม 2548)

2. โครงการวิจัย ศึกษารวบรวมประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย พระมหาบุญมี จิตฺตมโม ระยะเวลา 6 เดือน วันที่ 1 กรกฎาคม 2547 – 31 ธันวาคม 2547)

3. โครงการวิจัย แนวทางการสืบสานและถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำโคมบ้านวังหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายธิตวิวัฒน์ ตาคำ ระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน วันที่ 1 สิงหาคม 2550 – 31 มกราคม 2552)

4. โครงการวิจัย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสืบสานตำนานม่อนกองข้าว บ้านสาบหมูที่ 2 ตำบลบ้านสา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายเจริญ เชมมา ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 พฤศจิกายน 2551 – 31 ตุลาคม 2552)

5. โครงการวิจัย กระบวนการสร้างการเรียนรู้ตำนานมูลศาสนาฉบับวัดบ้านเอื้อม ตำบล - บ้านเอื้อม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย พระอธิการ สวัสดิ์ โสตุธิโก ระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน วันที่ 1 พฤศจิกายน 2551 – 30 เมษายน 2553)

6. โครงการวิจัย แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก ทำนองแมงปู้ชมดวงของจังหวัดลำปางเพื่อการเผยแพร่ (ผู้วิจัย นางเกษวีร์ สว่างวงศ์ ระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน วันที่ 1 กันยายน 2552 – 28 กุมภาพันธ์ 2553)

7. โครงการวิจัย รูปแบบการจัดการศูนย์เรียนรู้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านปงสนุก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นางสิริวัฒนา ไจมา ระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน วันที่ 1 สิงหาคม 2553 – 31 มกราคม 2555)

ชุดโครงการ : เศรษฐกิจชุมชน

1. โครงการวิจัย รูปแบบการแก้ปัญหาหนี้สินของชุมชนบ้านสามขา อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายจำนงค์ จันทรจ่อม ระยะเวลา 2 ปี วันที่ 1 มกราคม 2544 – 2 มกราคม 2546)

2. โครงการวิจัย การแก้ปัญหาหนี้สินแบบมีส่วนร่วมของสหกรณ์เครดิตยูเนียนแจ้ห่ม จำกัด (ผู้วิจัย นายปราโมทย์ รุ่งเรือง ระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2544 – 31 กรกฎาคม 2545)

3. โครงการวิจัย การจัดตั้งร้านค้าชุมชนเพื่อชุมชนเข้มแข็ง บ้านคลองน้ำลัด ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายศรีวรรณ สอนดี ระยะเวลา 6 เดือน วันที่ 1 ตุลาคม 2546 – 31 มีนาคม 2547)

4. โครงการวิจัย รูปแบบการจัดการหนี้สินเชิงบูรณาการเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน บ้านดง ตำบลนายาง อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง ระยะที่ 1 (ผู้วิจัย นายอินแก้ว เรือนปานันท์ ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 กรกฎาคม 2548 – 30 มิถุนายน 2549)

5. โครงการวิจัย รูปแบบการจัดการหนี้สินเชิงบูรณาการเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน บ้านร่มไทรรัตน์ ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ระยะที่ 1 (ผู้วิจัย นายสำรวย จิตใส ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 กรกฎาคม 2548 – 30 มิถุนายน 2549)

6. โครงการวิจัย รูปแบบการจัดการหนี้สินเชิงบูรณาการเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน บ้านสัมป่อย ตำบลแม่สั่น อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ระยะที่ 1 (ผู้วิจัย นายเปี้ยก แก้วคำแดง ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 กรกฎาคม 2548 – 30 มิถุนายน 2549)

7. โครงการวิจัย รูปแบบการจัดการหนี้สินเชิงบูรณาการเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนบ้าน คลองน้ำลัด ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ระยะที่ 1 (ผู้วิจัย นายศรีวรรณ สอนดี ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 กรกฎาคม 2548 – 30 มิถุนายน 2549)

8. โครงการวิจัย รูปแบบการจัดการหนี้สินเชิงบูรณาการเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน บ้านสามขา อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายชัชวาลย์ อุทธิยะ ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 กรกฎาคม 2548 – 30 มิถุนายน 2549)

9. โครงการวิจัย รูปแบบการจัดการหนี้สินเชิงบูรณาการเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน บ้านส้มป่อย ตำบลแม่สั่น อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง ระยะที่ 2 (ผู้วิจัย นายเปี้ยก แก้วคำแดง ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 ธันวาคม 2549 – 30 พฤศจิกายน 2550)

10. โครงการวิจัย รูปแบบการจัดการหนี้สินเชิงบูรณาการเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน บ้านดง ตำบล นายาง อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง ระยะที่ 2 (ผู้วิจัย นายอินแก้ว เรือนปานันท์ ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 มกราคม 2550 – 31 ธันวาคม 2550)

11. โครงการวิจัย รูปแบบการจัดการหนี้สินเชิงบูรณาการเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน บ้านร่มไทรรัตน์ ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ระยะที่ 2 (ผู้วิจัย นายสมลักษ์ณ์ ทับทิมทอง ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 เมษายน 2550 – 31 มีนาคม 2551)

12. โครงการวิจัย รูปแบบการจัดการหนี้สินเชิงบูรณาการเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน บ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ระยะที่ 2 (ผู้วิจัย นายจำนงค์ จันทรจ่อม ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 กรกฎาคม 2550 – 30 มิถุนายน 2551)

13. โครงการวิจัย รูปแบบการจัดการงานศพโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง บ้านไหล่หิน ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย ผศ. บุรินทร์ รุจจนพันธุ์ ระยะเวลา - 1 ปี 6 เดือน วันที่ 1 สิงหาคม 2550 – 31 มกราคม 2552)

14. โครงการวิจัย การบริหารจัดการกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วม บ้านท่ากลาง-ท่าใต้ ตำบลบ้านกิว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายมนต์เทียน วั่งหล่อ ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 กันยายน 2553 – 31 สิงหาคม 2554)

15. โครงการวิจัย แนวทางการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่งตนเองโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นางผุสดี กันใจ ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 กันยายน 2553 – 31 สิงหาคม 2554)

16. โครงการวิจัย การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษบ้านจำ หมู่ 6 ตำบลปงยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายขจรศักดิ์ วงศ์วิราช ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 พฤศจิกายน 2551 – 31 ตุลาคม 2552)

17. โครงการวิจัย แนวทางการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรของชุมชนบ้านแม่แจ่ม ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นางสาว ณัฐนันท์ ฐิตยาปราโมทย์ ระยะเวลา 6 เดือน วันที่ 1 กันยายน 2552 – 28 กุมภาพันธ์ 2553)

18. โครงการวิจัย การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดปลอดสารเพื่อการพึ่ง - ตนเองบ้านนาบอน ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นางผุสดี กันใจ ระยะเวลา 6 เดือน วันที่ 1 กันยายน 2552 – 28 กุมภาพันธ์ 2553)

19. โครงการวิจัย การสร้างการเรียนรู้ด้านการสื่อสารเพื่อเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพห่อผ้าใบ ตำบลแม่ทะ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายจรศักดิ์ วงศ์วิราช ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2554 – 31 มกราคม 2555)

20. โครงการวิจัย แนวทางการจัดการปัญหาหนี้สินโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้าน - สบลิ้น ตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นางสาวรัตนภรณ์ มัชชะ ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 กันยายน 2553 – 28 กุมภาพันธ์ 2554)

ชุดโครงการ : สุขภาพ หมอเมืองและสมุนไพรร

1. โครงการวิจัย การสืบสานภูมิปัญญาหมอเมืองแบบมีส่วนร่วม อำเภอเมืองปาน จังหวัด ลำปาง (ผู้วิจัย นายเนตร กองสิน ระยะเวลา 6 เดือน วันที่ 1 มิถุนายน 2546 – 30 พฤศจิกายน 2546)

2. โครงการวิจัย รวบรวมพลังเพื่อเด็กน้อยผู้ด้อยโอกาส ตำบลวังซ้าย อำเภอวังเหนือ จังหวัด ลำปาง (ผู้วิจัย นายคำอ้าย เสริมชัย ระยะเวลา 6 เดือน วันที่ 1 มิถุนายน 2546 – 30 พฤศจิกายน 2546)

3. โครงการวิจัย การอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย ตำบลเสริมกลาง อำเภอเสริมงาม จังหวัด ลำปาง (ผู้วิจัย นายบุญทา เขียงคำ ระยะเวลา 6 เดือน วันที่ 1 มิถุนายน 2546 – 30 พฤศจิกายน 2546)

4. โครงการวิจัย การส่งเสริมภูมิปัญญาหมอเมือง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายบุญเกิด แก้วนารี ระยะเวลา 6 เดือน วันที่ 1 มิถุนายน 2546 – 30 พฤศจิกายน 2546)

5. โครงการวิจัย การแก้ไขปัญหาโรคความดันโลหิตสูงแบบมีส่วนร่วม ตำบลวังทรายคำ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นางวิไลวรรณ กาวงศ์ ระยะเวลา 6 เดือน วันที่ 1 มิถุนายน 2546 – 30 พฤศจิกายน 2546)

6. โครงการวิจัย พัฒนาพฤติกรรมเพื่อป้องกันโรคเบาหวาน ตำบลร่องเคาะ อำเภอ - วังเหนือ จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นางกัญจนา เทพา ระยะเวลา 6 เดือน วันที่ 1 กรกฎาคม 2547 – 31 ธันวาคม 2547)

7. โครงการวิจัย การอนุรักษ์และผสมผสานการแพทย์พื้นบ้านเข้าสู่ระบบบริการ - สาธารณสุขโรงพยาบาลเมืองปาน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายกิตติพงศ์ เวชกุล ระยะเวลา 10 เดือน วันที่ 1 สิงหาคม 2548 – 30 เมษายน 2549)

8. โครงการวิจัย แนวทางการจัดการปัญหาสุขภาวะของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจาก โรงไฟฟ้าแม่เมาะ โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย อาจารย์สุดจินดา ปานคำ ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 กันยายน 2553 – 31 สิงหาคม 2554)

ชุดโครงการ : ชุมชนกับการจัดการทรัพยากร

1. โครงการวิจัย การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ - ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำจาง จังหวัดลำปาง ระยะที่ 1 (ผู้วิจัย นายชัย วงศ์ตระกูล ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 สิงหาคม 2548 – 31 กรกฎาคม 2549)
2. โครงการวิจัย การใช้ประโยชน์และการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมตามหลัก ภูมิสังคม กรณีศึกษากำแพงเมว ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายไพเวศ ศรีบุตตรา ระยะเวลา 9 เดือน วันที่ 1 กันยายน 2550 – 31 พฤษภาคม 2551)
3. โครงการวิจัย รูปแบบการจัดการป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลเมืองปาน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายประยูรศักดิ์ บัวเทศ ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 มีนาคม 2552 – 28 กุมภาพันธ์ 2553)
4. โครงการวิจัย แนวทางการจัดการป่าชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแม่กิด ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นางสาววิไลลักษณ์ พรหมเสน ระยะเวลา 6 เดือน วันที่ 1 กันยายน 2552 – 28 กุมภาพันธ์ 2553)
5. โครงการวิจัย แนวทางการจัดการทรัพยากรป่าห้วยหกโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน หมู่ 2 บ้านสาสบก ต.บ้านสา อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง (ผู้วิจัย นายธงชัย งามสม ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 กันยายน 2553 – 31 สิงหาคม 2554)
6. โครงการวิจัย แนวทางการสร้างการเรียนรู้เพื่อการบริหารจัดการคุณภาพน้ำที่เหมาะสม สำหรับการอุปโภคบริโภคของคนในชุมชนตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมว จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายอาทิตย์ วังนัยกุล ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2554 – 31 มกราคม 2555)

ชุดโครงการ : การบริหารจัดการท้องถิ่น

1. โครงการวิจัย การแก้ไขปัญหาความยากจนของคนบ้านแลง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายอินทูล เป็งโต ระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน วันที่ 1 มีนาคม 2547 – 31 สิงหาคม 2548)
2. โครงการวิจัย การวิจัยสร้างยุทธศาสตร์การจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน บ้านนาบอน หมู่ 2 ตำบลทุ่งงาม อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นางสาวปิยรัตน์ วงศ์จุม - มะลิ ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 กันยายน 2550 – 31 สิงหาคม 2551)
3. โครงการวิจัย การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตน้ำดื่ม ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน ตำบลบ้านสา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายกฤตภาส เสมอพิทักษ์ ระยะเวลา 1 ปี 6 เดือน วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2551 – 31 กรกฎาคม 2552)
4. โครงการวิจัย กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลชุมชนอย่างมีส่วนร่วมเพื่อสร้าง - ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนในชุมชนตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นายสมยศ ภูซัน ระยะเวลา 2 ปี วันที่ 1 ตุลาคม 2551 – 30 กันยายน 2553)

5. โครงการวิจัย การสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาการอนุรักษ์ สืบทอด อักษรคำเมือง โดย การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านเมาะหลวง หมู่ 8 ตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นางปวีณา ชุ่มเบี้ย ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 พฤศจิกายน 2551 – 31 ตุลาคม 2552)

6. โครงการวิจัย การบริหารจัดการกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียงแบบมีส่วนร่วมบ้านท่ากลาง - ท่าใต้ ตำบลบ้านก๊ว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ระยะที่ 1 (ผู้วิจัย นายมนต์เทียน วังหล่อ ระยะเวลา 6 เดือน วันที่ 1 สิงหาคม 2552 – 31 มกราคม 2553)

ชุดโครงการ : เกษตรกรรมยั่งยืน

1. โครงการวิจัย การถอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาการทำนาข้าวเฮี้ยะ ตำบลห้างฉัตร อำเภอ ห้างฉัตร จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นางกมลสรสรณ์ ยอดกำลัง ระยะเวลา 1 ปี วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2552 – 31 มกราคม 2553)

ชุดโครงการ : การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. โครงการวิจัย แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชน บ้านป่าเหมี้ยง จังหวัดลำปาง (ผู้วิจัย นางปัจจิมา มูลเมือง ระยะเวลา 2 ปี วันที่ 1 กันยายน 2543 – 31 สิงหาคม 2545)

เครือข่ายกัลยาณมิตรวิทยาการงานวิจัย “สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)” เพื่อ ถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง จากกรณีตัวอย่างโครงการวิจัยส่วนหนึ่งของจังหวัดลำปาง พบว่า มี ลักษณะของการวิจัยที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้และการดำเนินงานเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิด จังหวัดลำปาง ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การศึกษา / ระบบการศึกษา กับชุมชน และความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตใน ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
2. การพัฒนา / การแก้ปัญหา เด็ก เยาวชน และครอบครัว และความสัมพันธ์กับ การดำรงชีวิตในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
3. การอนุรักษ์ สืบทอด และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น / ศิลปวัฒนธรรม / ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น และความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของ สังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
4. การศึกษาวิถีชีวิตและอาชีพของคนในชุมชนท้องถิ่น ด้านการการอนุรักษ์ สืบทอด สืบสาน และการประกอบอาชีพในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคม โลก และธรรมชาติ
5. การศึกษา / การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการแก้ไขปัญหาหนี้สินของคนในชุมชน ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
6. การศึกษา / การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนทั้งทางร่างกายและจิตใจ ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ

7. การศึกษา / การอนุรักษ์ / การดูแลทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
8. การศึกษา / การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
9. การพัฒนา / การสร้างความตระหนัก จิตสาธารณะ คุณธรรม จริยธรรม สำหรับการดำรงชีวิตร่วมกัน ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ

“2. กลยุทธ์มิตรสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)”

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ให้การสนับสนุนการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดูแล / การพัฒนา / การแก้ไขปัญหา เด็ก เยาวชน ครอบครัว สุขภาวะและสวัสดิภาพของคนในชุมชนท้องถิ่นของจังหวัดลำปาง อาทิ โครงการต่อไปนี้

1. โครงการ Child Watch เพื่อพัฒนาระบบเฝ้าระวังสถานการณ์และการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เด็กและเยาวชนภาคเหนือตอนบน (แผนงาน Child Watch เพื่อพัฒนาระบบเฝ้าระวังสถานการณ์และการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เด็กและเยาวชนภาคเหนือตอนบน ระยะที่ 2) (จำลอง คำบุญชู และคณะ, 2552)
2. โครงการความร่วมมือเพื่อการติดตามและพัฒนาระบบเฝ้าระวังสถานการณ์เด็กและเยาวชน (Child Watch) : ภาคเหนือ (จำลอง คำบุญชู และคณะ, 2552)
3. โครงการแผนงาน Child Watch เพื่อพัฒนาระบบเฝ้าระวังสถานการณ์และการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เด็กและเยาวชนระดับจังหวัด (ระยะที่ 3) : ภาคเหนือ (จำลอง คำบุญชู และคณะ, 2552-2553)
4. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการวิจัยเพื่อ - พัฒนาการเรียนรู้ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 (วิดา เหล่มตระกูล, 2552)
5. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ 1 (อุไรวรรณ หาญวงศ์, 2552)
6. การสะท้อนผลการเรียนรู้จากกิจกรรมจิตตปัญญาต่อการเห็นคุณค่าและความสำคัญในรายวิชาการให้การศึกษาแก่ผู้ปกครองเด็กปฐมวัยและชุมชนของนักศึกษาสาขาการศึกษาปฐมวัย (จิตติ แก้ววรรณ, 2552)
7. การศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาเทคโนโลยีนวัตกรรมการศึกษาสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาคณิตศาสตร์ ระดับชั้นปีที่ 2 (มยุรีย์ จันทะปัน, 2552)
8. การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตที่การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาทักษะการคิดสำหรับครู (จักรกฤษณ์ สำราญใจ, 2552)

9. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู หลักสูตร ป.บัณฑิตศึกษา ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 (อุษณีย์ เย็นสบาย, 2552)

10. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการพัฒนาทักษะทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 (อาภรณ์ เกษศิริ, 2552)

11. จิตตปัญญาศึกษา : การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู (มณฑา เขียวสะอาด, 2552)

12. จิตตปัญญาศึกษา : การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครู (สุรัชย์ ไคว์ตระกูล, 2552)

13. โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาศาสตร์มหภาค สสส. ด้านข้อมูลเฝ้าระวังและขับเคลื่อนงานด้านเด็กและเยาวชนระดับชาติและท้องถิ่น : ภาคเหนือ (จำลอง คำบุญชู และคณะ, 2554)

เครือข่ายกัลยาณมิตรวิทยาการงานวิจัย “สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)” เพื่อถึ้นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง จากกรณีตัวอย่างโครงการวิจัยส่วนหนึ่งของจังหวัดลำปาง พบว่า มีลักษณะของการวิจัยที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้และการดำเนินงานเพื่อถึ้นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การศึกษา / ระบบการศึกษา กับชุมชน และความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
2. การพัฒนา / การแก้ปัญหา เด็ก เยาวชน และครอบครัว และความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
3. การอนุรักษ์ สืบทอด และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น / ศิลปวัฒนธรรม / ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
4. การศึกษา / การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนทั้งทางร่างกายและจิตใจในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
5. การพัฒนา / การสร้างความตระหนัก จิตสาธารณะ คุณธรรม จริยธรรม สำหรับการดำรงชีวิตร่วมกัน ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ

“3. กัลยาณมิตรสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)”

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ได้ให้การสนับสนุนการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เรื่องราวในชุมชนท้องถิ่นของจังหวัดลำปาง อาทิ โครงการต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์กิจกรรมการเคลื่อนไหวตามบทเพลงของท้องถิ่นล้านนาที่มีผลต่อ - การพัฒนาของเด็กอนุบาลตามจุดประสงค์ของกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะ (เฟชญา ธีรานนท์, 2547)
2. การสร้างบทเรียนวิทยาศาสตร์ท้องถิ่น เรื่อง การผลิตและการแปรรูปน้ำตาลโตนดของชุมชนอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง (วิชาญ คงธรรม และคณะ, 2547)
3. การพัฒนาห้องสมุดมีชีวิต ศูนย์วิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ประหยัด ชวรงาน และคณะ, 2547)
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการค้นคว้าหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านอาหารบริเวณอุทยานแห่งชาติดอยจาง จังหวัดลำปาง (วิไลลักษณ์ จันวงษ์ และคณะ, 2548, เครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน)
5. การพัฒนาบทเรียนวิทยาศาสตร์ท้องถิ่นเรื่องการผลิตข้าวหอมมะลิและการแปรรูปเป็นข้าวกลองโดยใช้เทคโนโลยีพื้นบ้านของชุมชน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง (ไกรสร คำมา และคณะ, 2548)
6. การสร้างบทเรียนวิทยาศาสตร์ท้องถิ่นของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏเขตภาคเหนือตอนบน โดยใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน (วิชาญ คงธรรม และคณะ, 2548)
7. การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม้แกะสลักบ้านหลุก มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ศักดิ์ชัย พวงจันทร์ และคณะ, 2548)
8. การศึกษาเรื่องราวเวียงละกอนเพื่อการพัฒนาท่องเที่ยวโดยเส้นทางรถม้า (สุนทรทิพย์ สุภจันทร์, 2549, เครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน)
9. การศึกษาช่องทางการจัดจำหน่ายธุรกิจเพาะเลี้ยงกล้วยไม้กับการมีส่วนร่วมของชุมชน, ปิยะรัตน์ ทองธานี, 2549, เครือข่ายบริหารการวิจัยภาคเหนือตอนบน)
10. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของบ้านแม่แจ่ม ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง (รัฐภาภรณ์ ทองแป้น และคณะ, 2553)
11. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีส่วนร่วมของบ้านแม่แจ่ม ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง (ประภาพร แสงบุญเรือง, 2553, เครือข่ายบริหารงานวิจัยภาคเหนือตอนบน)
12. การพัฒนาศักยภาพเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยวชุมชนบ้าน - ป่าเหมี้ยง ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง (ธนวิทย์ บุตรอุดม และกังสดาล กนกหงส์, 2553, เครือข่ายบริหารงานวิจัยภาคเหนือตอนบน)

เครือข่ายกัลยาณมิตรวิทยาการงานวิจัย “สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)” เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง จากกรณีตัวอย่างโครงการวิจัยส่วนหนึ่งของจังหวัดลำปาง พบว่า มีลักษณะของการวิจัยที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้และการดำเนินงานเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การศึกษา / ระบบการศึกษา กับชุมชน และความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
2. การพัฒนา / การแก้ปัญหา เด็ก เยาวชน และครอบครัว และความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
3. การอนุรักษ์ สืบทอด และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น / ศิลปวัฒนธรรม / ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
4. การศึกษาวิถีชีวิตและอาชีพของคนในชุมชนท้องถิ่น ด้านการการอนุรักษ์ สืบทอด สืบสาน และการประกอบอาชีพในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
5. การศึกษา / การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
6. การศึกษา / การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนทั้งทางร่างกายและจิตใจ ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
7. การศึกษา / การอนุรักษ์ / การดูแลทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
8. การศึกษา / การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
9. การพัฒนา / การสร้างความตระหนัก จิตสาธารณะ คุณธรรม จริยธรรม สำหรับการดำรงชีวิตร่วมกัน ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ

“4. กัลยาณมิตรมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น”

มหาวิทยาลัยในท้องถิ่น ได้ให้การสนับสนุนการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เรื่องราวในชุมชนท้องถิ่นของจังหวัดลำปาง อาทิ โครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ซึ่งได้รับการพิจารณาสนับสนุนทุนดำเนินการวิจัยโดยงบประมาณของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง โดยที่การพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัยที่เสนอขอรับทุนงบประมาณตามยุทธศาสตร์ประเทศ จังหวัด และมหาวิทยาลัย ในจำนวนงบประมาณที่สูงนั้น ได้รับการพิจารณาข้อเสนอโครงการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำหรับข้อเสนอโครงการวิจัยที่เสนอขอรับทุนสนับสนุนในวงเงินงบประมาณไม่เกิน 50,000 บาท นั้นได้รับการพิจารณาโดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานภายนอกและภายในของมหาวิทยาลัย ดังตัวอย่างโครงการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางต่อไปนี้

1. การวิจัย สืบสานของเก่าคนเฒ่าเวียงละกอน กรณีศึกษาสี่ลาทำรำในป่าเวณิ์พ่อนผีแบบป่าเก่า (กนกวิชต์ เก่าศิริ, 2546)
2. การวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อบูรณาการการเรียนรู้ใน - สถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาลำปาง เขต 1 (ดวงจันทร์ เตียววิไล และคณะ, 2549)
3. การบูรณาการเรียนการสอนงานเขียนสารคดีในชุมชนท้องถิ่นจากผลการศึกษาวิเคราะห์หลังปัญหาในงานเขียนสารคดีร่วมสมัย (ชุตินา คำบุญชู และคณะ, 2549)
4. การสืบสานภูมิปัญญาชาวบ้านการผลิตผลิตภัณฑ์อาหารท้องถิ่นสู่บทเรียนผ่าน - สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (นันทินา ดำรงวัฒนกุล และคณะ, 2550)
5. การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและการสร้างโครงข่ายคุ้มครองทางสังคม กรณีศึกษา : บ้านดอนแก้ว หมู่ที่ 8 บ้านแสนตอ หมู่ที่ 11 และบ้าน - จำตอง หมู่ที่ 15 ตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง (สุริยจรัส เตชะตันนินสกุล และคณะ, 2550)
6. การศึกษาประวัติศาสตร์ตามเส้นทางการเดินทัพของพม่าเพื่อจัดทำเส้นทาง - การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในจังหวัดลำปาง (กนกอร ศิริจิตติ และคณะ, 2550)
7. การพัฒนาแบบการทำบัญชีรายรับ – รายจ่ายของนักศึกษาและชาวบ้านต่อ - การเรียนรู้เรื่องการออมเงิน (พวงน้อย แสงแก้ว, 2551)
8. การพัฒนาสูตรและรูปแบบขนมอบที่มีรสปรดกวนเป็นส่วนประกอบเพื่อเป็นของฝากจากจังหวัดลำปาง (วรภรณ์ วงศ์สวัสดิ์, 2551)
9. การศึกษาเพื่อพัฒนาสมุนไพรสำหรับฤทธิ์ต้านการอักเสบในเซลล์เพาะเลี้ยงจาก - ช่องปากมนุษย์ (วิลาศ พุ่มพิมล, 2551)
10. การประยุกต์ภาพเขียนสีประติมากรรม เพื่อใช้ในการตกแต่งผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ (แหวีเลียส บินโซดาโอะ และคณะ, 2551)
11. การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านแม่แจ่ม ตำบลแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง (อนุชาติ ยศปิ่น, 2551)
12. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมบ้านม่อนเขาแก้ว หมู่ที่ 3 ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (จิตรกร แต้มคลอง, 2551)
13. การศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำหม้าจำลองชุมชนบ้าน - ต้นธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (นันทิยา สมสรวย, 2551)
14. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นบนพื้นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน (ดวงจันทร์ เตียววิไล และคณะ, 2552)
15. การวิจัยวัดพม่า / ไทใหญ่ในจังหวัดลำปางกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (เจือจันทร์ วงศ์พลกานันท์ และคณะ, 2552)

16. การสร้างเครือข่ายครูศิลปะเพื่อการจัดการเรียนรู้สาระทัศนศิลป์บนพื้นฐานวัฒนธรรมชุมชน (ชุตีมา เวทการ และคณะ, 2552)

17. การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ - ทรัพยากรธรรมชาติป่าต้นน้ำบ้านสบสัน อย่างยั่งยืนตามวิถีภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง (วิวัฒน์ หมั่นการ และคณะ, 2552)

18. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นรถม้าจำลองของชุมชนบ้านต้นธงชัย สำหรับนักเรียน - ช่วงชั้นที่ 2 จังหวัดลำปาง (นันทิยา สมสรวย, 2552)

19. การจัดทำฐานข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของหมู่บ้านในจังหวัดลำปาง (สุภาพ ต๊ะใจ, 2552)

20. การวิจัยในชั้นเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โดยใช้โครงการผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดลำปาง : กรณีศึกษานักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการบัญชีต้นทุน 1 (กาญจนา กุมภาพันธ์, 2552)

21. การศึกษาเครือข่ายความร่วมมือของประชาชนในการอนุรักษ์อาชีพขัณฑ์ม้า จังหวัดลำปาง กรณีศึกษา ประชาชนที่อาศัยตามเส้นทางรถม้าเลียบฝั่งแม่น้ำวัง (นภาพรณ เนตรประดิษฐ์ และคณะ, 2552)

22. การบูรณาการการสอน ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสร้างหนังสือสำหรับเด็ก (ปุณรดา เชื้อมหวาน, 2553)

23. การวิจัยการสร้างองค์ความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (ตฤณี นิพัทธ์ศานต์, 2553)

24. การส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเยาวชนในเขตอำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง (พิบูลย์ หม่องเซย และคณะ, 2553)

25. การวิจัยสืบสานของเก่าคนเฒ่าเวียงละกอน กรณีศึกษา ศิลปะการแสดงในประเพณี ฟ้อนผี (กนกวิชต์ เกาศิริ, 2553)

26. การคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น กรณีศึกษา การทำตะเกียงโบราณ ชุมชนปางยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง (ชัตติยาชติยวาท และอริยา วงศ์ชัย, 2553)

27. การรณรงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกในการจัดการขยะ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลปางยางคก อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง กรณีศึกษา : หมู่บ้านทุ่งบ่อแป้น (เบญจวรรณ เลาลลิต, 2553)

28. รูปแบบสารประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมในการส่งเสริมความรู้ของผู้บริโภคเกี่ยวกับ ผักปลอดภัย ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง (สุดจินดา ปานคำ, 2553)

29. การบูรณาการการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสร้างหนังสือสำหรับเด็ก, ปุณรดา เชื้อมหวาน, 2554)

30. การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ระดับปฐมวัยจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดลำปาง (ไพรินทร์ บุหลัน, 2554, ประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยและบริการวิชาการ)

31. การพัฒนาสินค้าของที่ระลึกเชิงวัฒนธรรมจากรูปแบบศิลปกรรมวัดพระธาตุ -
ลำปางหลวง (ธวัชไชย ปานดำรง และคณะ, 2554)

32. การศึกษาอัตลักษณ์ในงานจิตรกรรมฝาผนัง สกูลช่างลำปาง (สมชาย เยี่ยงพฤษภวัตร
และศิริกร อินคำ, 2554)

นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยโดยจังหวัดลำปาง และหน่วยงานราชการของ
จังหวัดลำปาง อาทิ พัฒนาชุมชน รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังตัวอย่างโครงการวิจัยคือ

1. การศึกษาศักยภาพและความต้องการเพิ่มทักษะด้านการผลิตและบริหารจัดการ
ผลิตภัณฑ์ OTOP (สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 2550, จังหวัดลำปาง)

2. การพัฒนาเครือข่ายองค์ความรู้ (Knowledge - Bascd OTOP : KBO) ปี 2550
หลักสูตรการพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร (สถาบันวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 2551, พัฒนาชุมชน จังหวัดลำปาง)

ในปี พ.ศ.2554 ศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนล้านนา (ศศล.) โดย -
การสนับสนุนของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ได้ให้ทุนสนับสนุนโครงการ
ยุววิจัยสังคมเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนระดับตำบล ในพื้นที่ระดับตำบล จำนวน 15 แห่ง โดย
ยุววิจัยเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาจาก 9 โรงเรียน มีโครงการวิจัย รวม 24 เรื่อง ขณะนี้การดำเนินงาน
โครงการได้เสร็จสิ้นตามระยะเวลาที่กำหนดแล้ว ศูนย์ศึกษาเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนล้านนา
(ศศล.) และยุววิจัยสังคมจาก 9 โรงเรียน ได้นำเสนอผลการวิจัยต่อโรงเรียน มหาวิทยาลัยราชภัฏ
ลำปาง ผู้แทนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และผู้แทนของชุมชนท้องถิ่น เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม
2554 การดำเนินงานโครงการวิจัยนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากอาจารย์ผู้วิจัยได้รับแนวคิดและพลัง
บันดาลใจจากโครงการวิจัยต่างๆ ที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
(สกว. ฝ่ายชุมชนและสังคม), สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และ
สถาบันรามจิตติ สรุปผลการวิจัยมีประเด็นต่างๆ ในพื้นที่ 15 ตำบล ของจังหวัดลำปาง ดังนี้

● พื้นที่เสี่ยง-พื้นที่สร้าง

เรื่อง	ยุววิจัยโรงเรียน	พื้นที่ตำบล
แหล่งพ่นสาหร่าย พื้นที่เสี่ยงของเยาวชนบ้านคำ	โรงเรียนโป่งหลวงวิทยา รัชมังคลาภิเษก	ตำบลบ้านคำ
เรืออยู่ไหนหลังเลิกเรียน	โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านเชียงราย)	เทศบาลนครลำปาง
เด็กห่างฉัตรปราศจากเกมส์	โรงเรียนห้างฉัตรวิทยา	ตำบลห้างฉัตร
เด็กหัวสะพาน	โรงเรียนแม่มอกวิทยา	ตำบลแม่มอก
เยาวชนรุ่นใหม่ใกล้ขีดศาสนา	โรงเรียนห้างฉัตรวิทยา	ตำบลหนองหล่ม

● เด็กเสี่ยงในระบบ-เด็กด้อยโอกาสนอกโรงเรียน

เรื่อง	ยูววิจัยโรงเรียน	พื้นที่ตำบล
เด็กหญิงในร่างนางสาว	โรงเรียนสบปราบพิทยาคม	ตำบลสมัย
ไอโซบ้านนอก	โรงเรียนสบปราบพิทยาคม	ตำบลสมัย
โรงเรียนดีมีใกล้บ้าน	โรงเรียนเวียงมอกวิทยา	ตำบลเวียงมอก
เด็กบ้านค่านทางสามแพร่ง	โรงเรียนโป่งหลวงวิทยา รัชมังคลาภิเษก	ตำบลบ้านคำ
เวลาที่ผ่านไปของเด็กที่ถูกเหยียด	โรงเรียนโป่งหลวงวิทยา รัชมังคลาภิเษก	ตำบลบ้านเอื้อม

● วิถีคน-วิถีชุมชน

เรื่อง	ยูววิจัยโรงเรียน	พื้นที่ตำบล
วิถีชุมชนคนทำไม้	โรงเรียนเวียงมอกวิทยา	ตำบลเวียงมอก
คุณแม่กำลังสอง	โรงเรียนสบปราบพิทยาคม	ตำบลแม่กัวะ
สร้างชีวิตใหม่ด้วยหัวใจที่ไม่พิการ	โรงเรียนวังเหนือวิทยา	ตำบลวังเหนือ
โอกาสการเรียนรู้ในชีวิตเบื้องหลังคนพิการ	โรงเรียนวังเหนือวิทยา	ตำบลวังเหนือ
ชีวิตใกล้ฝั่งที่ไม่ไร้ค่า	โรงเรียนวังเหนือวิทยา	ตำบลร่องเคาะ

● เส้นทางรัก-เส้นทางที่ก้าวพลาด

เรื่อง	ยูววิจัยโรงเรียน	พื้นที่ตำบล
การยอมรับรักในวัยเรียนโรงเรียนเทศบาล 4	โรงเรียนเทศบาล 4	เทศบาลนครลำปาง
แม่วัยกระเตาะ	โรงเรียนสบปราบพิทยาคม	ตำบลแม่กัวะ
คุณแม่วัยเอ๊ะกะเทาะสังคม	โรงเรียนวังเหนือวิทยา	ตำบลบ้านใหม่
เลิฟซีนชายรักในวัยเรียน	โรงเรียนลำปางกัลยาณี	เทศบาลนครลำปาง

● เสพสิ่งติด-เสพความรุนแรง

เรื่อง	ยูววิจัยโรงเรียน	พื้นที่ตำบล
บุหรีมีดีอะไร	โรงเรียนแม่มอกวิทยา	ตำบลแม่มอก
คำนิยมเข้าหาเย็นเฮ	โรงเรียนสบปราบพิทยาคม	ตำบลนายาง
สุราผู้นำมาซึ่งปัญหาวัยรุ่น	โรงเรียนโป่งหลวงวิทยา รัชมังคลาภิเษก	ตำบลบ้านเอื้อม
ปัญหาการทะเลาะวิวาท 5 หมู่บ้าน	โรงเรียนสบปราบพิทยาคม	ตำบลสบปราบ
ศักดิ์ศรีของวัยรุ่น	โรงเรียนทุ่งอุดมวิทยา	ตำบลบ้านขอ

เครือข่ายกัลยาณมิตรวิทยาการงานวิจัย “มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น”
เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง จากกรณีตัวอย่างโครงการวิจัยส่วนหนึ่งของจังหวัดลำปาง

พบว่า มีลักษณะของการวิจัยที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้และการดำเนินงานเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การศึกษา / ระบบการศึกษา กับชุมชน และความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
2. การพัฒนา / การแก้ปัญหา เด็ก เยาวชน และครอบครัว และความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
3. การอนุรักษ์ สืบทอด และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น / ศิลปวัฒนธรรม / ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
4. การศึกษาวิถีชีวิตและอาชีพของคนในชุมชนท้องถิ่น ด้านการการอนุรักษ์ สืบทอด สืบสาน และการประกอบอาชีพในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
5. การศึกษา / การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
6. การศึกษา / การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนทั้งทางร่างกายและจิตใจ ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
7. การศึกษา / การอนุรักษ์ / การดูแลทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
8. การศึกษา / การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
9. การพัฒนา / การสร้างความตระหนัก จิตสาธารณะ คุณธรรม จริยธรรม สำหรับการดำรงชีวิตร่วมกัน ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ

ในประเด็นต่างๆ ดังกล่าวนี้อาจมีลักษณะเช่นเดียวกับเครือข่ายกัลยาณมิตรเครือข่ายอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และยังมีการบูรณาการงานวิจัยกับการเรียนการสอนของนักศึกษา รายวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และการบริการวิชาการเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง ก่อเกิดเครือข่ายกัลยาณมิตรระหว่างกลุ่มนักศึกษาระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโท ที่มีต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง ร่วมกับเด็กและเยาวชนจังหวัดลำปาง

“5. กัลยาณมิตรหน่วยงานอื่น ๆ ”

นอกจากเครือข่ายกัลยาณมิตรวิทยาการวิจัยดังกล่าวมาแล้วนี้ ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ที่สนับสนุนการดำเนินงานทางด้านวิชาการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง อาทิ

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 35
- องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีรายละเอียดคือ

: องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง โครงการล่องสะเปาชาวไทลื้อ

สำนักงานการศึกษาเทศบาลนครลำปาง โครงการยุวมัคคุเทศก์, โครงการส่งเสริมการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบล โครงการสอนภาษาล้านนา

เทศบาลตำบลห้างฉัตร-แม่ตาล อำเภอห้างฉัตร โครงการสืบสานภูมิปัญญา

ชุมชน

เทศบาลตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา

เทศบาลตำบลสบปราบ อำเภอสบปราบ โครงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

ไทย (สะล้อ ซอ ซึง นาฏศิลป์)

เทศบาลตำบลแม่ต๋อน อำเภอเถิน โครงการจัดการเรียนการสอนดนตรี

พื้นเมือง

เทศบาลตำบลเมืองปาน อำเภอเมืองปาน

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเป้า อำเภอเมืองลำปาง โครงการสืบสาน

ศิลปวัฒนธรรมไทย

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง โครงการสืบสาน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ต๋อน อำเภอเถิน

องค์การบริหารส่วนตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ

- สำนักงานประมงจังหวัดลำปาง โครงการเลี้ยงปลาในบ่อดิน
- สำนักงานเกษตรตำบลบ้านเอื้อม ร่วมกับสำนักงานเกษตรจังหวัดลำปาง

โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งฟาร์ม

- สำนักงานปศุสัตว์ที่ดิน โครงการยุวกษัตริย์
- พลังงานจังหวัด หลักสูตรอนุรักษ์พลังงานท้องถิ่น

- สถาบันวิจัยและพัฒนาระบบสาธารณสุขชุมชน สำนักงานปลัดกระทรวง
สาธารณสุข โครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาการเรียนรู้อัตนวิสัยทัศน์

- ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพชุมชน โครงการศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญา ลานกีฬา
ลานกิจกรรม

- กรมศิลปากร โครงการสถานศึกษาดีเด่นในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม
- สำนักศิลปากรที่ 7 น่าน โครงการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการจัดตั้ง

พิพิธภัณฑ์โรงเรียน

- สภาวัฒนธรรมภาคเหนือตอนบน โครงการสอบฮีต สานฮอยผญา ปัญญาไหล่อ
- สภาวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง
- สภาวัฒนธรรมอำเภอวังเหนือ โครงการวัฒนธรรมไทย สายใยชุมชน
- กรมแรงงาน กระทรวงแรงงาน โครงการครูแนะแนวไปศึกษาดูงานการแนะแนว

งานอาชีพ

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ห้องเรียนวัดบุญวาทย์
อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ร่วมกับวัดบ้านเอื้อม ดำเนินการวิจัยประวัติศาสตร์ฉบับ
ล้านนาวัดบ้านเอื้อม โดยได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

- สถาบันพระปกเกล้า โครงการสร้างสำนักพลเมือง
- มูลนิธิหมอเสมพริ้งพวงแก้ว โรงเรียนปลอดสารพิษ
- มูลนิธิตาเฮอส์สยามวาลา โครงการส่งเสริมการเรียนรู้การสอนวิทยาศาสตร์เพื่อ

ลดสภาวะโลกร้อน

- สำนักพุทธศาสนา มีโครงการที่เกี่ยวข้องกับธรรมเนียมปฏิบัติในโรงเรียนและชุมชน
- วัดในจังหวัดลำปาง เช่น วัดบ้านทุ่ง อำเภอสบปราบ อบรมคุณธรรมจริยธรรม
นักเรียน, วัดหลวงสบปราบ อำเภอสบปราบ ลานบุญลานปัญญา และแหล่งเรียนรู้ธรรม จริยธรรม
ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากวัดสบสัน ตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ โดยมีพระครูสถาพรปริยัติ
(พระมหาบุญมี) เจ้าอาวาสวัดสบสัน เป็นพระนักวิจัยและพัฒนาเด็ก เยาวชน การเรียนรู้ของเด็ก
และเยาวชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น พระครูสถาพรปริยัติท่านเคยดำเนินงานโครงการวิจัย “ศึกษา
รวบรวมประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง” ดำเนินการวิจัย
ระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม 2547 – วันที่ 31 ธันวาคม 2547 งานวิจัยนี้ดำเนินการศึกษาค้นคว้า
ทบทวนประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น อำเภอวังเหนือ โดยการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนและปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของอำเภอวังเหนือ
สำหรับใช้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าแก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชน

- ชมรมศิษย์เก่า เช่น โครงการจัดสร้างศูนย์เรียนรู้ร่วมพันธุ์ไม้หายาก “หมากไม้
เทิดไท้องค์ราชันย์ 84 พรรษา”

- ชมรมผู้สูงอายุ เช่น โครงการเรียนรู้จากภูมิปัญญา, โครงการพาเด็กเข้าวัดไปปฏิบัติธรรมในเทศกาลเข้าพรรษา

- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะ กองทุนรอบโรงไฟฟ้าแม่เมาะ เช่น โครงการจัดทำหลักสูตรสาระท้องถิ่นแม่เมาะ, โครงการโรงเรียนสีขาว, โครงการส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, สาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์, สาระการเรียนรู้ศิลปะ และสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี

- บริษัทบ้านปู จำกัด (มหาชน) เช่น โครงการนักเรียนเรียนดีแต่ยากจน

- บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) เช่น โครงการสร้างเขื่อนฝาย, โครงการนักเรียนดีแต่ยากจนในพื้นที่

- การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย (ปตท.)

- บริษัทฮอนด้า ประเทศไทย เช่น โครงการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม

- บริษัทถาวรลำปาง และธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)

ในปี พ.ศ.2552 สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง 5 สถาบันการศึกษา ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง (มรภ.) สถาบันวิจัยและพัฒนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ห้องเรียนวัดบุญวาทย์, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาวิทยาเขตลำปาง (มทร.) สถาบันวิจัยและฝึกอบรมการเกษตร, มหาวิทยาลัยเนชั่น (เดิมคือมหาวิทยาลัยโยนก), สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ และ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดลำปาง (กศน.) เริ่มดำเนินการประสานความร่วมมือดำเนินการงานวิชาการด้านการวิจัยร่วมกันจากแนวคิดของ “มหาวิทยาลัยลำปาง” และได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยโครงการ แนวทางการทำงานของเครือข่ายสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยลำปางเพื่อสร้างการเรียนรู้และเสริมศักยภาพชุมชนพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ในปี พ.ศ.2553 จนถึงปัจจุบัน จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสถาบันคลังสมองของชาติ โดยความช่วยเหลือในการประสานความร่วมมือจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ในปี พ.ศ.2554 โรงเรียนในจังหวัดลำปางยังได้รับการสนับสนุนโครงการส่งเสริมนวัตกรรมสร้างสรรค์การเรียนรู้ระดับประถมศึกษา โดยการสนับสนุนของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) สนับสนุนโรงเรียนในจังหวัดลำปางในเรื่องของการพัฒนาระบบการเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน เช่น โครงการวิจัย เรียนเรื่องเก่าเล่าเรื่องใหม่ ของโรงเรียนบ้านไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง และโครงการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะการอ่านด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ของโรงเรียนบ้านหนองนา อำเภोज้าหม่ จังหวัดลำปาง

เครือข่ายกัลยาณมิตรวิทยาการงานวิจัย / วิชาการ / กิจกรรมการเรียนรู้เพื่อถิ่นฐาน - บ้านเกิดจังหวัดลำปาง ทุกเครือข่ายดังกล่าวมาข้างต้น มีลักษณะของการวิจัย / ผลการศึกษา ค้นคว้างานวิชาการ มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้และการดำเนินงานเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิด จังหวัดลำปาง ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การศึกษา / ระบบการศึกษา กับชุมชน และความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิต ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
2. การพัฒนา / การแก้ปัญหา เด็ก เยาวชน และครอบครัว และความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
3. การอนุรักษ์ สืบทอด และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น / ศิลปวัฒนธรรม / ประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น และความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของ สังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
4. การศึกษาวิถีชีวิตและอาชีพของคนในชุมชนท้องถิ่น ด้านการการอนุรักษ์ สืบทอด สืบสาน และการประกอบอาชีพในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
5. การศึกษา / การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการแก้ไขปัญหาหนี้สินของคนในชุมชน ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
6. การศึกษา / การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนทั้งทางร่างกายและจิตใจ ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
7. การศึกษา / การอนุรักษ์ / การดูแลทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ในท่ามกลาง ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
8. การศึกษา / การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของ สังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
9. การพัฒนา / การสร้างความตระหนัก จิตสาธารณะ คุณธรรม จริยธรรม สำหรับ การดำรงชีวิตร่วมกัน ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ
10. การบูรณาการงานวิจัยกับการเรียนการสอนของนักศึกษา การฝึกประสบการณ์ วิชาชีพ และการบริการวิชาการเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง

การศึกษาวิจัยที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้และการดำเนินงานเพื่อถิ่นฐาน บ้านเกิดจังหวัดลำปาง ในประเด็นต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วนี้ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), สำนักงานคณะกรรมการการ อุดมศึกษา (สกอ.), มหาวิทยาลัย / สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น และหน่วยงานที่สนับสนุน การดำเนินงานวิจัยและวิชาการอื่นๆ ทุกเครือข่ายนั้น เป็นเครือข่ายกัลยาณมิตรเชื่อมโยงกันและ

กันเอง และยังเชื่อมโยงเครือข่ายทั้งชุมชนในจังหวัดลำปาง ครู อาจารย์มหาวิทยาลัยในท้องถิ่น นักวิชาการภายในท้องถิ่นและภายนอกจังหวัดลำปาง รวมทั้งเชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่น จากความรักความผูกพัน ความซาบซึ้ง ความตระหนักในคุณค่า มาสู่การดำรงชีวิตในปัจจุบัน และบูรณาการร่วมกับศาสตร์ เทคโนโลยี โดยเชื่อมต่อนักวิชาการ อาจารย์ นักศึกษา มาสู่ เด็ก เยาวชน และชุมชน ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก และธรรมชาติ อย่างรู้เท่าทัน

ผู้เป็นนักวิจัยและคณะผู้ร่วมวิจัยในโครงการวิจัย / งานวิชาการ ที่ได้รับการสนับสนุนจาก เครือข่ายกัลยาณมิตรวิทยาการงานวิจัย / งานวิชาการ หลายท่านเป็นบุคลากรผู้มีส่วนร่วมในการ สร้างกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น จัดทำสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในโรงเรียน และยังได้นำข้อค้นพบ จากงานวิจัยมาร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดที่สามารถสืบสาน คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชน สู่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การมีอาชีพในสังคมปัจจุบัน...อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ...ป้องกันวิกฤติภัยธรรมชาติ...อยู่รอดได้ อย่างมีจิตสาธารณะและรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงได้

เครือข่ายกัลยาณมิตรการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

“1. กัลยาณมิตร กศน.ภาคเหนือ และ กศน.ลำปาง”

จังหวัดลำปางมีสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคเหนือ (กศน.ภาคเหนือ) และ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยจังหวัดลำปาง (กศน.ลำปาง) เป็นเครือข่ายกัลยาณมิตรในการดำเนินงานและ พัฒนาการกระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเด็ก เยาวชน ครอบครัว และชุมชนจังหวัดลำปาง ร่วมกับเครือข่ายอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง

ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือเป็นสถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นตามประกาศของ กระทรวงศึกษาธิการเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2519 ก่อนการประกาศตั้งศูนย์ (15 ตุลาคม 2519) กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษาได้ดำเนินการการศึกษานอกโรงเรียนในรูปของศูนย์ การศึกษาผู้ใหญ่ภาคเหนือ ซึ่งตั้งอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อได้ประกาศตั้งศูนย์การศึกษานอก โรงเรียนภาคเหนือที่จังหวัดลำปางแล้วได้ยุบศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ภาคเหนือ โดยแบ่งทรัพย์สิน และบุคลากรออกเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งไปจัดตั้งเป็นศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนประจำภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ส่วนหนึ่งจัดตั้งเป็นศูนย์การศึกษาประชาชนจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ ณ ที่เดิม คือ บริเวณตรงข้ามสนามกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาได้มีการเปลี่ยนชื่อศูนย์ใหม่เป็น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคเหนือ ส่วนศูนย์การศึกษาประชาชนจังหวัดเชียงใหม่เปลี่ยนเป็นศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ ศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ภาคเหนือได้ย้ายจากจังหวัดเชียงใหม่มาตั้ง ณ ที่บ้านน้ำไทรงาม หมู่ที่ 5 ตำบลบ่อแฮ้ว อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มีเนื้อที่ประมาณ 220 ไร่ ซึ่ง

เป็นเวลาที่การก่อสร้างอาคารที่ทำการได้ก่อสร้างเสร็จแล้วรุ่นแรก (เริ่มลงมือก่อสร้างเมื่อเดือน พฤษภาคม 2519) มีเจ้าหน้าที่และข้าราชการจากศูนย์การศึกษาผู้ใหญ่ภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ ที่สมัครใจมาทำงานที่จังหวัดลำปาง 20 คน การก่อสร้างได้สร้างบ้านพักและที่ทำการต่างๆ เรื่อยมาและเสร็จเรียบร้อยตามโครงการเงินกู้จากธนาคารโลกเมื่อสิ้นปี 2523 และมีพิธีเปิดศูนย์ ฯ โดยอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียนคนแรก คือ นายบรรจง ชูสกุลชาติ ได้มาเป็นประธานเปิดในวันที่ 27 ธันวาคม 2522

ปัจจุบัน สถาบัน กศน.ภาคเหนือ ได้ยึดหลักการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม และกระจาย การบริหารงานในรูปแบบกลุ่มงาน เพื่อช่วยในการบริหารงานในระดับกลุ่ม เพื่อให้เกิดความคล่องตัว ในการบริหารงาน และสามารถตอบสนองต่อนโยบายของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน ในปีงบประมาณ 2550 เป็นต้นมา (ตุลาคม 2549) จึงจัดโครงสร้างการบริหารงาน แบ่งเป็น 5 - กลุ่มงาน ดังนี้

1. กลุ่มอำนวยการ
2. กลุ่มวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการศึกษานอกระบบและอัตรายศัย
3. กลุ่มจัดการศึกษานอกระบบและอัตรายศัย
4. กลุ่มเทคโนโลยีทางการศึกษา
5. กลุ่มพัฒนาการศึกษานพื้นที่สูงและโครงการพระราชดำริ ฯ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดลำปาง มี - สถานที่ตั้งบริเวณเดียวกับสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ภาคเหนือ การดำเนินงานของหน่วยงานทั้งสองหน่วยงานนี้เป็นเครือข่ายกัลยาณมิตรอีกเครือข่าย หนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานและพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัด ลำปาง ทั้งในส่วนการดำเนินงานโดยสถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม อัธยาศัยภาคเหนือ และสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด ลำปาง รวมทั้งในส่วนของ กศน.อำเภอ 13 อำเภอ ของจังหวัดลำปาง และ กศน.ตำบล ในแต่ละ อำเภอของจังหวัดลำปาง

นอกจากสนับสนุน ส่งเสริม การศึกษานอกระบบรวมทั้งการเรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการประกอบอาชีพในชุมชนท้องถิ่นแล้ว สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ (กศน.ภาคเหนือ) และ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอก ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดลำปาง (กศน.ลำปาง) ยังดำเนินการเชื่อมโยงการเรียนรู้ เรื่องราวท้องถิ่นกับศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคม โลก และธรรมชาติ อาทิ สื่อการเรียนรู้ผ่านทางเว็บไซต์ของ กศน. และยังเป็นเครือข่ายร่วม กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ท้องถิ่น / การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิด ให้แก่นักเรียน ครูในโรงเรียน นักศึกษา อาจารย์ นักวิชาการในมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษา

อื่นๆ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายกัลยาณมิตรการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย และการวิจัย การบริการวิชาการร่วมกันด้วย

จาก กรณีศึกษาโรงเรียนโป่งหลวงวิทยา รัชมังคลาภิเษก, โรงเรียนบ้านสามขา, โรงเรียน การศึกษาคนตาบอด จังหวัดลำปาง ที่จะได้กล่าวถึงในลำดับต่อไปนั้น จากการสำรวจข้อมูลทำให้ ทราบว่า การดำเนินงานที่มีผลในด้านการพัฒนาการเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิด การเรียนรู้ งานอาชีพ และการดำรงชีวิตร่วมกันในชุมชนโดยมีทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เป็นวิถีชีวิตก็ ได้ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายกัลยาณมิตรการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย การวิจัย และการบริการวิชาการจากสถาบันต่างๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้น

“2. กัลยาณมิตรศูนย์การเรียนรู้ในจังหวัดลำปาง”

ในส่วนของการศึกษาตามอัธยาศัยนั้น จังหวัดลำปางมีแหล่งเรียนรู้ในลักษณะของศูนย์ การเรียนรู้ต่างๆ ดังนี้

สำนักศิลปวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เลขที่ 119 ถนนลำปาง-แม่ทะ ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52100

ศูนย์วัฒนธรรมโรงเรียนลำปางกัลยาณี

โรงเรียนลำปางกัลยาณี อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52000

ศูนย์วัฒนธรรมเขลางค์นคร

โรงเรียนเขลางค์นคร อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52000

บ้านเสนาห์

ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52000

บ้านป่องนักษ์

ภายในมณฑลทหารบกที่ 32 ค่ายสุรศักดิ์มนตรี ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52000

พิพิธภัณฑวัดพระเจ้าทันใจ

วัดพระเจ้าทันใจ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52000

พิพิธภัณฑวัดพระธาตุเสด็จ

วัดพระธาตุเสด็จ เลขที่ 638 หมู่ 5 ถนนสายลำปาง-งาว ตำบลเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52000

ห้องแสดงศิลปวัตถุ วัดปงสนุก

ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52000

พิพิธภัณฑ์สถานเขลางค์นคร วัดเจติยชาวล้าง

เลขที่ 268 หมู่ 2 ตำบลต้นธงชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52000

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งล้านนา วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม

ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52000

พิพิธภัณฑ์ศูนย์ถ่านหินลิกไนต์ศึกษา

เหมืองแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง 52220

ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรปศุสัตว์

ตำบลบ้านร้อง อำเภองาว จังหวัดลำปาง 52110

ศูนย์ศิลปะชุมชนเมืองงาว (บ้านจางหลวง)

33 หมู่ 9 บ้านข่อย ตำบลบ้านร้อง อำเภองาว จังหวัดลำปาง 52110

พิพิธภัณฑ์ประตุม้า

ตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

ศูนย์บ้านปูนทิพย์

กิโลเมตรที่ 555 ถนนพหลโยธิน บ้านวังยาว ตำบลแม่กัว อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง
52170

พิพิธภัณฑ์วัดไหล่หินหลวง วัดไหล่หินหลวง

หมู่ 2 บ้านไหล่หิน ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 52130

พิพิธภัณฑ์วัดเสลาบัพพาธาราม (วัดไหล่หินหลวงแก้วช้างยืน)

ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุลำปางหลวง วัดพระธาตุลำปางหลวง

ตำบลลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 52130

พิพิธภัณฑ์วัดพระธาตุจอมปิง

วัดพระธาตุจอมปิง หมู่ 5 ตำบลนาแก้ว อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 52130

พิพิธภัณฑ์สถานภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา

โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา 371 หมู่ 10 ถนนแจ้ห่ม-วังเหนือ อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง 52120

หอศิลป์ลำปาง มูลนิธินิยม ปัทมะเสวี

256 ถนนตลาดเก่า ตำบลสวนดอก อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52100

ศูนย์การเรียนรู้ปัทมะเสวี

อาคารด้านหลังหอศิลป์ลำปาง กาดกองต้า 256 ถนนตลาดเก่า ตำบลสวนดอก

อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52100

มิวเซียมลำปาง พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น อยู่ในช่วงการดำเนินการโดยเทศบาลนครลำปาง

ดำเนินการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบศาลากลางเก่า อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

นอกจากนี้ยังมีศูนย์การเรียนรู้ในวัดในชุมชนต่างๆ รวมทั้งศูนย์การเรียนรู้เรื่องอาชีพ กลุ่มอาชีพในชุมชนต่างๆ ของจังหวัดลำปาง

กรณีศึกษา การรวมพลังเครือข่ายกลายาณมิตรเพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง

พลังการเคลื่อนกระบวนกรเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนจังหวัดลำปางพล้งหนึ่งนั้น มาจากเครือข่ายกลายาณมิตรกรศึกษากรนอกกระบวน กรศึกษาตามอธยาตัย และศูนย์กรเรียนรู้ทั้งในระบบราชการ เอกชน และมูลนิธิ ที่ดำเนินการบนพื้นฐานความร่วมมือกับโรงเรียนสถาบันการศึกษา / มหาวิทยาลัยในท้องถิ่น, ชุมชน นักวิชาการและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในจังหวัดลำปางและภายนอกจังหวัดลำปาง รวมทั้งหน่วยงานผู้สนับสนุนการดำเนินงานวิจัย / วิชาการ / กิจกรรมวิชาการต่างๆ จากกรณีตัวอย่างดังนี้

พลังการถ่ายทอดและสร้างพื้นที่กรเรียนรู้เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง

: เครือข่ายกลายาณมิตรกลุ่มโรงเรียนยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง

มหาวิทยาลัยในท้องถิ่น ศูนย์กรเรียนรู้ และชุมชนท้องถิ่น

นับเนื่องจากวันที่ 1 สิงหาคม 2551 คือ วันเริ่มต้นของโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จนถึงวันนี้ ยังคงมีเครือข่ายกลายาณมิตรโรงเรียนยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง รวมจำนวน 24 โรงเรียน ประกอบด้วย

- เครือข่ายโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาเขต 35 จำนวน 18 โรงเรียน คือ โรงเรียนลำปางกัลยาณี ตำบลสวนดอก อำเภอเมืองลำปาง, โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย ตำบลหัวเวียง อำเภอเมืองลำปาง, โรงเรียนเขลางค์นคร ตำบลบ่อแก้ว อำเภอเมืองลำปาง, โรงเรียนโป่งหลวงวิทยา รัชมังคลาภิเษก ตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมืองลำปาง, โรงเรียนปงแสนทองวิทยา ตำบลปงแสนทอง อำเภอเมืองลำปาง, โรงเรียนห้างฉัตรวิทยา ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร, โรงเรียนแม่สันวิทยา ตำบลแม่สัน อำเภอห้างฉัตร, โรงเรียนแม่เกาะวิทยา ตำบลแม่เกาะ อำเภอแม่เกาะ, โรงเรียนประชาราชาวิทยา ตำบลบ้านร้อง อำเภองาว, โรงเรียนประชารัฐธรรมคุณ ตำบลหลวงเหนือ อำเภองาว, โรงเรียนไหล่หินวิทยา ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา, โรงเรียนสบปราบพิทยาคม ตำบลสบปราบ อำเภอสบปราบ, โรงเรียนเถินวิทยา ตำบลล้อมแรด อำเภอเถิน, โรงเรียนเมืองปานวิทยา ตำบลเมืองปาน อำเภอเมืองปาน, โรงเรียนทุ่งอุดมวิทยา ตำบลบ้านขอ อำเภอเมืองปาน, โรงเรียนทุ่งกว่าวิทยาคม ตำบลทุ่งกว่า อำเภอเมืองปาน, โรงเรียนแจ้ห่มวิทยา ตำบลแจ้ห่ม อำเภอแจ้ห่ม และโรงเรียนวังเหนือวิทยา ตำบลวังเหนือ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

- เครือข่ายโรงเรียนที่สอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดลำปาง
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 จำนวน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียน
บ้านสบป่าด ตำบลสบป่าด อำเภอแม่เมว และโรงเรียนวิชชานารี ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมือง
ลำปาง จังหวัดลำปาง (โรงเรียนวิชชานารีเป็นโรงเรียนเอกชน ระดับมัธยมศึกษา ปัจจุบันโรงเรียน
อยู่ในความดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1)

- เครือข่ายโรงเรียนที่สอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดลำปาง
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 จำนวน 2 โรงเรียน คือ โรงเรียน -
แม่มอกวิทยา ตำบลแม่มอก อำเภอเถิน, โรงเรียนแม่ถอดวิทยา ตำบลแม่ถอด อำเภอเถิน และ
โรงเรียนเอกชนที่สอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย คือ โรงเรียนสุนทรศึกษา
ตำบลป่าตัน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง (ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2)

- เครือข่ายโรงเรียนที่สอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดลำปาง
สังกัดเทศบาลนครลำปาง จำนวน 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนเทศบาล 4 (บ้านเชียงราย) ตำบล -
สวนดอก อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

เครือข่ายกัลยาณมิตรกลุ่มโรงเรียนยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปางและ
โรงเรียนทำหนังสือวัฒนธรรมเชื่อมโยงต่อกับเครือข่ายกลุ่มโรงเรียนอื่นๆ และชุมชนท้องถิ่น

จากเครือข่ายกัลยาณมิตรกลุ่มโรงเรียนยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง และ
โรงเรียนทำหนังสือวัฒนธรรม ซึ่งเริ่มต้นจากปี พ.ศ.2552 มีโครงการต่อยอดจาก “โครงการยุววิจัย
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง” คือ “โรงเรียนทำหนังสือวัฒนธรรม ปีที่ 1” โดยได้รับ -
การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สถาบันรามจิตติ และกระทรวง
วัฒนธรรม ต่อมาในปี พ.ศ.2553 ได้พัฒนาไปสู่การดำเนินงานที่ก่อกองความร่วมมือการจัดการ
เรียนรู้และการผลิตสื่อสารคดีทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเยาวชน ระหว่างสาขาวิชาภาษาไทย
คณะครุศาสตร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง กับสถาบันรามจิตติ สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย ทำให้สาขาวิชาภาษาไทยได้รับการสนับสนุนเป็นศูนย์ของการจัด “โครงการโรงเรียน -
ทำหนังสือวัฒนธรรม ปีที่ 2” ในภาคเหนือ ได้ก่อเกิดเครือข่ายเชื่อมโยงกับโรงเรียนที่ยังไม่ได้ร่วม
โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง แต่ได้มีส่วนร่วมในโครงการต่อยอดจาก
โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง คือ โครงการโรงเรียนทำหนังสือวัฒนธรรม ปีที่
1 และปีที่ 2 ได้แก่

- เครือข่ายโรงเรียนที่สอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดลำปาง
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 จำนวน 1 โรงเรียน คือ โรงเรียน
ทองทิพย์วิทยา ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

- เครือข่ายโรงเรียนในจังหวัดอื่นๆ ในภาคเหนือ ได้แก่

โรงเรียนทุ่งหัวช้างพิทยาคม ตำบลทุ่งหัวช้าง อำเภอทุ่งหัวช้าง จังหวัดลำพูน เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 35

โรงเรียนทุ่งทรายวิทยา ตำบลทุ่งทราย อำเภอยางทองวัฒนา จังหวัดกำแพงเพชร เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2

โรงเรียนบ้านโนนจัน ตำบลพานทอง อำเภอไทรงาม จังหวัดกำแพงเพชร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

โรงเรียนงิ้วกลางวิทยาคม ตำบลงิ้วกลาง อำเภองิ้วกลาง จังหวัดสุโขทัย โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 38

โรงเรียนยางโองน้ำวิทยาคม ตำบลแม่สลิต อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก เป็นโรงเรียนที่ - สอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตาก เขต 1

เครือข่ายกัลยาณมิตรการบริการทางวิชาการจากองค์ความรู้โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปางและโรงเรียนทำหนังสือวัฒนธรรม

: จากมหาวิทยาลัยสู่สายสัมพันธ์โรงเรียนและชุมชน

ในปีการศึกษา 2553 องค์ความรู้จากการวิจัย “โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง และโรงเรียนทำหนังสือวัฒนธรรม” ได้นำไปใช้ประโยชน์ในด้านการบริการวิชาการของคณะครุศาสตร์ และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ได้แก่

1. กิจกรรมการให้บริการวิชาการอบรมครูผู้สอนประวัติศาสตร์ ในสังกัด สพท.ลำปาง เขต 3 ประเด็น “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้วยโครงงานการศึกษา / สืบค้น และโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบูรณาการกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น” กิจกรรมดังกล่าวนี้คณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปางได้รับเชิญจากโรงเรียนแจ้ห่มวิทยา จังหวัดลำปาง ให้เป็นวิทยากรอบรมครูผู้สอนประวัติศาสตร์ ในสังกัด สพท.ลำปาง เขต 3 ประเด็น “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ด้วยโครงงานการศึกษา / สืบค้น และโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบูรณาการกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น” ตามหนังสือเชิญที่ 04133.0102/ว 864 และได้รับอนุญาตจากมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ตามคำสั่งที่ 2841/2553 โดยดำเนินการในวันที่ 30 สิงหาคม 2553 มีครูผู้เข้าร่วมกิจกรรมการอบรม 100 คน

- กิจกรรมการบริการวิชาการจากงานวิจัยดังกล่าวนี้ได้เริ่มสานสายสัมพันธ์เครือข่ายครู - จากโรงเรียนในอำเภอเมืองปาน, อำเภอแจ้ห่ม และอำเภอวังเหนือ

2. กิจกรรมการให้บริการวิชาการอบรมครูและบุคลากร โรงเรียนงิ้วกลางวิทยาคม ประเด็น “กระบวนการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” กิจกรรมดังกล่าวนี้สาขาวิชาภาษาไทยได้รับเชิญจาก - โรงเรียนงิ้วกลางวิทยาคม จังหวัดสุโขทัย ให้เป็นวิทยากรอบรมครูและบุคลากร โรงเรียนงิ้วกลางวิทยาคม ประเด็น “กระบวนการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” ตามหนังสือเชิญที่ ศธ 04268.06/106 -

และได้รับอนุญาตจากมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ตามคำสั่งที่ 3825/2553 โดยดำเนินการระหว่างวันที่ 5-6 ตุลาคม 2553 มีครูและบุคลากรของโรงเรียนผู้เข้าร่วมกิจกรรมการอบรม 55 คน

- กิจกรรมการบริการวิชาการจากงานวิจัยดังกล่าวนี้ได้เริ่มสานสายสัมพันธ์เครือข่ายครู - และผู้บริหารโรงเรียนงาไกรลาศวิทยาและโรงเรียนใกล้เคียงในจังหวัดสุโขทัย

3. การนำองค์ความรู้จาก “โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น บริการทางวิชาการ - พัฒนาไปสู่การวิจัยประเด็นใหม่ คือ โครงการยุววิจัยสังคมเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับตำบล” ผู้ช่วยศาสตราจารย์จำลอง คำบุญชู ได้ดำเนินการ “โครงการยุววิจัยสังคมเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับตำบล” โดยในการดำเนินงานโครงการวิจัยครั้งนี้ได้นำข้อค้นพบจากการสังเคราะห์ผลการวิจัย “โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง” จาก รายงานวิจัย 3 เล่ม ประกอบด้วย 1. รายงานฉบับสมบูรณ์ “โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง” 2. รายงานผลการสังเคราะห์ประวัติศาสตร์ลำปางผ่านมุมมองยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง และ 3. รายงานผลการสังเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของยุววิจัยร่วมกับครูที่ปรึกษาและกลไกในการเรียนการสอนยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง มาถอดความรู้เพื่อนำมาใช้กับ “โครงการยุววิจัยสังคมเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับตำบล” ในการจัดกิจกรรมพัฒนานักเรียนและเยาวชนจากโรงเรียน กลุ่มเยาวชนในตำบล เช่น สมาเด็กและเยาวชนของตำบลที่สนใจ พัฒนาเขียนข้อเสนอโครงการวิจัยจากโจทย์วิจัยที่กลุ่มของเยาวชนสนใจ

4. การนำองค์ความรู้จาก “โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง” บริการทางวิชาการร่วมกับเครือข่ายความร่วมมือการวิจัย โครงการวิจัย การพัฒนาสมรรถนะ - การอ่านของนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 ด้วยเครือข่ายหนุนเสริมการเรียนรู้ จังหวัดลำปาง (LLEN.LPRU) โดยการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในลักษณะของการจัดเวทีประชุมสัมมนา ร่วมกับครูและนักเรียนในโรงเรียนเครือข่ายของ “โครงการวิจัย การพัฒนาสมรรถนะการอ่านของนักเรียนประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 ด้วยเครือข่ายหนุนเสริมการเรียนรู้ จังหวัดลำปาง” คือ กระบวนการเรียนรู้จากยุววิจัยสู่การพัฒนาและหนุนเสริมการอ่าน

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมบริการวิชาการในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือระหว่างอาจารย์ นักศึกษา จากมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง 2 คณะวิชา รวม 4 หลักสูตร ประกอบด้วย คณะครุศาสตร์

หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย และสาขาวิชาภาษาไทยและการสื่อสารทางธุรกิจ ซึ่งมีทั้งนักศึกษาชาวไทย, ชาวจีน และชาวเวียดนาม มาร่วมในกระบวนการเรียนรู้และบริการวิชาการด้วยกิจกรรมค่ายอาสาพัฒนา นักศึกษาให้มีจิตอาสา บริการวิชาการ “ค่ายการอ่านเพื่อชีวิต พินิจธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” บริการวิชาการให้นักเรียนในโรงเรียนเครือข่ายโครงการวิจัย LLEN.LPRU รวม 20 โรงเรียน รวมทั้งจากการจัดกิจกรรมค่ายอาสา ฯ ดังกล่าว ทำให้เกิดเครือข่ายโรงเรียนอื่นๆ ที่มีความสนใจขอรับการบริการทางวิชาการในลักษณะเดียวกัน คือ โรงเรียนพินิจวิทยา (โรงเรียนเอกชนเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ตั้งอยู่ที่ตำบลพระบาท อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง), โรงเรียนเทศบาล 7 (ศรินาวิวิทย เป็นโรงเรียนในสังกัดของเทศบาลนครลำปาง สอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น ตั้งอยู่ที่ตำบลพระบาท อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง), โรงเรียนบ้านสามขา (เป็นโรงเรียนในสังกัดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2 สอนระดับชั้นปฐมวัยจนถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ตั้งอยู่ที่ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง), โรงเรียนเวียงมอกวิทยา (เป็นโรงเรียนที่สอนในระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 35 ตั้งอยู่ที่ตำบลเวียงมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง) และโรงเรียนการศึกษาคนตาบอดลำปาง (เป็นโรงเรียนอยู่ในสังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ด้วยพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดป้ายศูนย์พัฒนาสมรรถภาพ - คนตาบอดลำปางและโรงเรียนการศึกษาคนตาบอดลำปาง เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พุทธศักราช 2540 มูลนิธิ ฯ ได้ดำเนินงานด้านการบริการผู้ป่วยโรคตาสุชนบท บริการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนตาบอดและส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่คนตาบอดในชนบท โดยไม่จำกัด เพศ วัย ต่อมาจนถึงปัจจุบัน ตั้งอยู่ที่ตำบลพระบาท อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง)

- กิจกรรมการบริการวิชาการจากงานวิจัยดังกล่าวนี้มีการสานต่อกิจกรรมและเครือข่าย 4 ลักษณะ คือ

1) การเริ่มสานสายสัมพันธ์เครือข่ายครู นักเรียน เยาวชน สภาเด็กและเยาวชนในจังหวัดลำปาง จังหวัดลำพูน และจังหวัดเชียงราย ที่ร่วมเป็นเครือข่ายของโครงการ Child Watch ภาคเหนือ และกลุ่มเด็กและเยาวชนดำเนินการศึกษาชุมชนท้องถิ่นของตนเองด้วยกระบวนการยุววิจัย

2) การสานต่อกระบวนการเรียนรู้แบบยุววิจัยให้เกิดความต่อเนื่อง และประสาน -
ความร่วมมือจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง เกิดโครงการวิจัยบนฐานความรู้ของ “โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปางและโรงเรียนทำหนังสือวัฒนธรรม” คือ โครงการยุววิจัยสังคมเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับตำบล ของจังหวัด

ลำปาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัยและโจทย์การวิจัยภายใต้โครงการ - ยุววิจัยสังคม, ประสานงานติดตามและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนทำวิจัยในแนวการศึกษาสภาพสังคม สร้างความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์สังคมและวิถีชีวิตในเชิงสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่น, จัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ และการถอดบทเรียนระหว่างเด็กและเยาวชน นักวิจัย นักวิชาการและเครือข่ายการศึกษาและการพัฒนาเด็กและเยาวชนระดับตำบล, ประสานงานให้เกิดการส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและสถานศึกษา ในการเป็นกลไกสนับสนุนการวิจัยให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ระดับตำบล และสังเคราะห์และประมวลองค์ความรู้ เพื่อเชื่อมโยงไปสู่การให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ด้าน - การพัฒนากระบวนการเรียนรู้การวิจัยของเด็กและเยาวชน และด้านการพัฒนาท้องถิ่น

3) การรวบรวมองค์ความรู้ทางด้านกระบวนการเรียนรู้แบบยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เชื่อมโยงกับการพัฒนาการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนในท้องถิ่นจังหวัดลำปาง และฐานข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ท้องถิ่น การพัฒนาเด็กและเยาวชนจังหวัดลำปาง ให้แก่ “ศูนย์ศึกษาเพื่อ - การพัฒนาเด็กและเยาวชนล้านนา (ศศล.) โดยความร่วมมือระหว่างสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง” บริการทางวิชาการให้แก่จังหวัดลำปางอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

4) การบริการทางวิชาการในลักษณะที่กล่าวมานี้ ได้นำนักศึกษาร่วมกิจกรรม - การให้บริการทางวิชาการ ทำให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้เรื่องราวท้องถิ่นและสังคมในกลุ่ม นักศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง และได้นำไปบูรณาการ ร่วมกับการเรียนการสอน เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาในหลักสูตร อาทิ รายวิชาการวิจัยภาษาและวรรณกรรมไทย, รายวิชาภาษาไทยกับการเรียนรู้ชุมชน, รายวิชาภาษาถิ่น, รายวิชาคติชนวิทยา และรายวิชาการเขียนสารคดี

5) การสานสายสัมพันธ์เครือข่ายกัลยาณมิตรกลุ่มโรงเรียนผ่านงานวิจัยและการบริการ วิชาการของนักศึกษา คณาจารย์มหาวิทยาลัย ร่วมกับนักเรียน ครู เด็กในชุมชน และชุมชน ท้องถิ่น

6) การนำองค์ความรู้จากโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ฯ ร่วมเวทีเสวนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคณะนักวิจัยผู้ดำเนินงานวิจัยและผู้เสนอขอรับทุนสนับสนุนจากศูนย์ประสาน งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดลำปาง สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และนักวิจัยจาก โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง ร่วมเป็นที่ปรึกษาโครงการวิจัยของชุมชนและ โรงเรียนบ้านไหล่หิน คือ โครงการวิจัยการสร้างการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อใช้เป็น แนวทางในการจัดการศึกษาของเยาวชนบ้านไหล่หิน ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

- เครือข่ายกัลยาณมิตรโรงเรียนที่เพิ่มขึ้นมา คือ เครือข่ายโรงเรียนของโครงการวิจัย LLEN.LPRU รวม 20 โรงเรียน ประกอบด้วย

1. โรงเรียนอนุบาลแม่เมาะ ตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง
(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1)
2. โรงเรียนวัดบ้านแหลม ตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง
(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1)
3. โรงเรียนสบเมาะวิทยา ตำบลสบป่าด อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง
(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1)
4. โรงเรียนวัดสบจาง ตำบลจางเหนือ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง
(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1)
5. โรงเรียนบ้านนาแซ ตำบลจางเหนือ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง
(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1)
6. โรงเรียนวัดท่าสี่ ตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1)
7. โรงเรียนวัดหัวฝาย ตำบลบ้านดง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1)
8. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จิตต์อารี ในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ตำบลพระบาท อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง (โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา)
9. โรงเรียนชุมชนบ้านพ่อนวิทยา ตำบลชมพู อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง (โรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1)
10. โรงเรียนชุมชนบ้านทุ่ง ตำบลสบปราบ อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง
(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2)
11. โรงเรียนชุมชนบ้านจัววิทยา ตำบลสมัย อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง
(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2)
12. โรงเรียนบ้านหลาย ตำบลสบปราบ อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง
(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2)
13. โรงเรียนอนุบาลสบปราบ ตำบลสบปราบ อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง
(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2)
14. โรงเรียนบ้านแม่กัวะ ตำบลแม่กัวะ อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง
(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2)
15. โรงเรียนบ้านแป้น ตำบลบ้านสา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3)
16. โรงเรียนชุมชนบ้านสา ตำบลบ้านสา อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3)

17. โรงเรียนบ้านใหม่ผ้าขาว ตำบลวิเชตนคร อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3)

18. โรงเรียนอนุบาลแจ้ห่ม ตำบลแจ้ห่ม อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3)

19. โรงเรียนบ้านหนองนา ตำบลแจ้ห่ม อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง
(สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3)

20. โรงเรียนบ้านแม่ตา ตำบลปงดอน อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง (สำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3)

นอกจากนี้ยังได้สานต่อเครือข่ายโรงเรียนในบริเวณตำบลพระบาท และตำบลเวียงเหนือ
อำเภอเมืองลำปาง, ตำบลห้างฉัตร และตำบลหนองหล่ม อำเภอห้างฉัตร, ตำบลหัวเสือ อำเภอ -
แม่ทะ, ตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา, ตำบลเวียงมอก อำเภอเถิน และตำบลร่องเคาะ อำเภอ -
วังเหนือ จังหวัดลำปาง อีก 15 โรงเรียน ด้วยสายสัมพันธ์การบริการทางวิชาการบูรณาการกับ -
การเรียนการสอนนักศึกษาและการวิจัยโครงการยุทธศาสตร์ท้องถิ่นจังหวัดลำปาง,
โครงการวิจัย LLEN.LPRU และโครงการวิจัย Child Watch คือ

1. โรงเรียนพินิจวิทยา (โรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา สอนระดับประถม
ศึกษาปีที่ 1-6 สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน) ตำบลพระบาท
อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

2. โรงเรียนเทศบาล 7 (ศรินาวิวิทวิทยา โรงเรียนในสังกัดของเทศบาลนครลำปาง
สอนตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษาตอนต้น) ตำบลพระบาท อำเภอเมืองลำปาง จังหวัด
ลำปาง

3. โรงเรียนการศึกษาคนตาบอดลำปาง (เป็นโรงเรียนอยู่ในสังกัดสำนัก -
บริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน) ตำบลพระบาท อำเภอเมืองลำปาง จังหวัด
ลำปาง

4. โรงเรียนอนุบาลลำปาง (เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาลำปาง เขต 1 เปิดสอนระดับปฐมวัย) ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัด
ลำปาง

5. โรงเรียนบ้านปงสนุก (เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาลำปาง เขต 1 สอนระดับปฐมวัย) ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

6. โรงเรียนอนุบาลห้างฉัตร (เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาลำปาง เขต 1 สอนระดับปฐมวัย) ตำบลห้างฉัตร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

7. โรงเรียนชุมชนบ้านแม่ฮาว (เป็นโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 สอนระดับปฐมวัยจนถึงประถมศึกษาปีที่ 6) ตำบลห้างฉัตร
อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

8. โรงเรียนบ้านปันจ้าว (เป็นโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลำปาง เขต 1 สอนระดับปฐมวัยจนถึงประถมศึกษาปีที่ 6) ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

9. โรงเรียนทุ่งหนองขามวิทยา (เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขยายโอกาสในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 1 สอนระดับปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษา ตอนต้น) ตำบลหนองหล่ม อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

10. โรงเรียนบ้านสามขา (เป็นโรงเรียนในสังกัดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลำปาง เขต 2 สอนระดับปฐมวัยจนถึงประถมศึกษาปีที่ 6) ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง)

11. โรงเรียนบ้านไหล่หิน (เป็นโรงเรียนในสังกัดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลำปาง เขต 2 สอนระดับปฐมวัยจนถึงประถมศึกษาปีที่ 6) ตำบลไหล่หิน อำเภอ - เกาะคา จังหวัดลำปาง

12. โรงเรียนเวียงมอกวิทยา (เป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 35 สอนในระดับมัธยมศึกษา) ตำบลเวียงมอก อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง

13. โรงเรียนร่องเคาะวิทยา (เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขยายโอกาสในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 สอนระดับปฐมวัยจนถึงมัธยมศึกษา ตอนต้น) ตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ

14. โรงเรียนบ้านดอนแก้ว (เป็นโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 3 สอนระดับปฐมวัยจนถึงประถมศึกษาปีที่ 6) ตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

15. โรงเรียนบ้านแม่สง (เป็นโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล ร่องเคาะ สอนระดับปฐมวัยจนถึงประถมศึกษาปีที่ 6) ตำบลร่องเคาะ อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง

ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วนี้ ผู้รับผิดชอบในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ของจังหวัดลำปางได้ให้ความสำคัญและให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าว

นอกจากนี้ยังได้ก่อให้เกิดเครือข่ายกลยุณมิตรจากชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่วิจัย บริการ วิชาการ และการเรียนรู้ร่วมกันของนักเรียน นักศึกษา ครู ชุมชน คณาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏ ลำปางและเพื่อนคณาจารย์จากมหาวิทยาลัยในท้องถิ่น นักวิจัยและนักวิชาการ กลยุณมิตรที่เอื้อ อาทรวิชาการ สถานที่ หรือวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ อาทิ

- บริษัทปูนซีเมนต์ไทย (ลำปาง) จำกัด
- สำนักอุทยานแห่งชาติ อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง
- มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย (ลำปาง)
- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (แม่เมาะ) อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

- เทศบาลนครลำปาง (กัลยาณมิตรยูววิจัย ฯ ของโรงเรียนเทศบาล 4 บ้านเชียงรายและโรงเรียนอื่นๆ ในเขตอำเภอเมืองลำปาง)
- เทศบาลตำบลเกาะคา (กัลยาณมิตรยูววิจัย ฯ ของโรงเรียนไหล่หินวิทยา, เครือข่ายยูววิจัย ฯ คือ โรงเรียนบ้านไหล่หิน และโรงเรียนอนุบาลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง)
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเอื้อม, บ้านคำ (กัลยาณมิตรยูววิจัย ฯ ของโรงเรียน - โป่งหลวงวิทยา รัชมังคลาภิเษก อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง)
- องค์การบริหารส่วนตำบลห้างฉัตร และตำบลหนองหล่ม (กัลยาณมิตรยูววิจัย ฯ ของโรงเรียนห้างฉัตรวิทยา อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง)
- องค์การบริหารส่วนตำบลสมัย, แม่กัวะ และนายาง (กัลยาณมิตรยูววิจัย ฯ ของโรงเรียนสบปราบพิทยาคม อำเภอสบปราบ จังหวัดลำปาง)
- องค์การบริหารส่วนตำบลแม่มอก และเวียงมอก (กัลยาณมิตรยูววิจัย ฯ ของโรงเรียน - แม่มอกวิทยา และโรงเรียนเวียงมอกวิทยา อำเภอเถิน จังหวัดลำปาง)
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขอ (กัลยาณมิตรยูววิจัย ฯ ของโรงเรียนทุ่งอุดมวิทยา อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง)
- องค์การบริหารส่วนตำบลวังเหนือ, ร่องเคาะ และบ้านใหม่ (กัลยาณมิตรยูววิจัย ฯ ของโรงเรียนวังเหนือวิทยา อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง)
- ศูนย์การเรียนรู้ภูมิคุ้มกันและหอดูดาวลำปาง ตั้งอยู่บริเวณกาดกองต้า บนถนนตลาดเก่า ตำบลสวนดอก อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง และชุมชนบริเวณกาดกองต้า ได้ให้ความเอื้ออาทรสถานที่ในการเรียนรู้ยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และยูววิจัยสังคม รวมทั้งพื้นที่การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำเสนอผลงานของเด็กและเยาวชนโครงการยูววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จังหวัดลำปาง, โครงการยูววิจัยสังคม, โครงการ Child Watch และการบริการวิชาการบูรณาการร่วมกับงานวิจัยและการเรียนการสอนนักศึกษามหาวิทยาลัยในท้องถิ่น

คณะผู้วิจัยขอแสดงกรอบความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายกัลยาณมิตรทางวิชาการ โครงการวิจัย การบริการทางวิชาการ และการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนี้

เครือข่ายกัลยาณมิตรศูนย์การเรียนรู้และชุมชนจังหวัดลำปาง ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเด็กและเยาวชนจังหวัดลำปาง

การรวมพลังเครือข่ายกัลยาณมิตรเพื่อเด็กและเยาวชนด้วยเครือข่ายแห่งน้ำใจ

พลังการเคลื่อนกระบวนกรเรียนรู้ท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนจังหวัดลำปางพลั้งหนึ่งนั้น มาจากเครือข่ายกัลยาณมิตรกรศึกษากรนอกกรบบ กรศึกษาตามอธยาตัย และศูนย์กรเรียนรู้ทั้งในระบบราชการ เอกชน และมูลนิธิ ที่ดําเนินกรบนพื้นฐานความร่วมมือกับโรงเรียนสถาบันกรศึกษา / มหาวิทยาลัยในท้องถิ่น, ชุมชน นักวิชาการและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในจังหวัดลำปางและภายนอกจังหวัดลำปาง รวมทั้งหน่วยงานผู้สนับสนุนการดําเนินกรวิจัย / วิชาการ / กิจกรรมวิชาการต่างๆ จากกรณีตัวอย่างของศูนย์กรเรียนรู้ปัทมะเสวี

พลังการถ่ายทอดและสร้างพื้นที่กรเรียนรู้เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง

: ศูนย์กรเรียนรู้ ปัทมะเสวี และหอศิลป์ลำปาง

ศูนย์กรเรียนรู้ปัทมะเสวี ตั้งขึ้นด้วยสำนึกในพระกรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสการครองราชย์ครบ 60 ปี คณะกรรมการ มูลนิธินิยม ปัทมะเสวี ได้มีมติให้จัดตั้ง ศูนย์กรเรียนรู้ ปัทมะเสวี เพื่อเด็กและเยาวชน ขึ้นในอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง การตกแต่ง ติดตั้งอุปกรณ์ต่างๆ อบรมบุคคลากรเรียบร้อยแล้วเปิดดําเนินกรแล้วในเดือนพฤษภาคม 2550 และมีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการ โดยคุณอมรทัต นิรติศยกุล ผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2550

กรรมกรของมูลนิธิฯ ได้เลือกเอาอาคารฟองหลี ซึ่งเป็นอาคารเก่าอายุกว่า 100 ปี แห่งหนึ่งในบริเวณกาดกองต้า บนถนนตลาดเก่าในอำเภอเมืองลำปาง เป็นสถานที่ตั้งของศูนย์ฯ อาคารดังกล่าวเป็นอาคารที่ได้รับการบูรณะ ใหม่เรียบร้อยแล้ว แต่ยังคงสถาปัตยกรรมดั้งเดิมของล้านนาลำปางไว้ครบถ้วน ทั้งยังได้รับรางวัลอนุรักษ์ศิลปสถาปัตยกรรมดีเด่น ปี พ.ศ.2551 ประเภทอาคารพาณิชย์ จากสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์ บริเวณดังกล่าวอยู่บนถนนซึ่งขนานกับแม่น้ำวัง และเคยเป็นศูนย์กลางการค้าขายของจังหวัดในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จนกระทั่งเมื่อการคมนาคมทางรถไฟมาถึงลำปางในสมัยรัชกาลที่ 5 ศูนย์การค้าขายของเมืองจึงย้ายไปอยู่บริเวณหน้าสถานีรถไฟ ปัจจุบันถนนสายนี้ยังคงความมีชีวิตชีวาไม่จางท่ามกลางความสงบ และอาคารเก่าๆ ทรงล้านนาลำปางอีกหลายหลัง ประดับด้วยไม้ฉลุลายขนมปังขิงตลอดสองฟากถนน

ศูนย์กรเรียนรู้แห่งนี้ มีเป้าหมายในการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านในเด็กๆ และเยาวชน ปลูกฝังอุปนิสัยในการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันกับคนอื่น และเป็นสถานที่ให้เยาวชนได้มีโอกาสทำงานร่วมกัน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้รู้สึกรักและรับใช้ส่วนรวม การที่ศูนย์ฯ ตั้งอยู่บริเวณ

เมืองเก่า จะช่วยให้เด็กๆ และเยาวชนรู้จักประวัติความเป็นมาของชุมชนและตนเอง สร้างจิตสำนึกให้รู้จักรักและหวงแหนมรดกท้องถิ่น เพื่อให้รู้จักการพัฒนาท้องถิ่นควบคู่ไปกับการอนุรักษ์

ต่อมาในวันที่ 3 พฤษภาคม 2554 ศูนย์การเรียนรู้ ปัทมะเสวี ได้ย้ายที่ทำการจากอาคารฟองหลีมาอยู่ที่อาคารด้านหลังหอศิลป์ลำปาง ซึ่งหอศิลป์ลำปางเป็นอาคารที่ได้รับรางวัลสถาปัตยกรรมดีเด่น ประจำปี พ.ศ.2550 ประเภทอาคารอนุรักษ์สถาปัตยกรรมล้านนา โดยกรมการสถาปนิกล้านนา

ศูนย์การเรียนรู้ปัทมะเสวี ได้จัดเตรียมหนังสือหลากหลายสาระ นานาชนิดที่จะช่วยส่งเสริมการอ่าน และการเรียนรู้ มีกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและหนังสือใหม่เข้ามาเพื่อให้สมาชิกได้อ่านทุกเดือน มีหนังสือธรรมะเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปได้เข้ามาศึกษาหาความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา จัดกิจกรรมม่วนอกม่วนใจ ให้กับเยาวชนและผู้สนใจได้ร่วมสนุก เรียนรู้ สร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มพูนทักษะ และประสบการณ์ชีวิต

มุมสบายๆ สำหรับเด็กและเยาวชนได้นั่งเล่น อ่านหนังสือ สร้างสรรค์ เรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ของเยาวชนกับผู้ปกครอง โดยเฉพาะกิจกรรมที่เน้นไปในเรื่องของพัฒนาการทางความคิดและอารมณ์ของเยาวชน

นอกจากการจัดกิจกรรมในลักษณะการสร้างพื้นที่ดี สื่อสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนลำปางดังกล่าวแล้ว ปัจจุบันในวันเสาร์วันอาทิตย์ ช่วงเวลาเย็นจนถึง

ห้วค่ำ (ระหว่างเวลา 17.00 น.-20.00 น.) บริเวณศูนย์การเรียนรู้ปัทมะเสวีและหอศิลป์ลำปาง บริเวณกาดกองต้าบนถนนตลาดเก่าในอำเภอเมืองลำปาง มีการจัดนิทรรศการทางศิลปวัฒนธรรม และความรู้เรื่องราวในท้องถิ่นจังหวัดลำปางโดยบุคคล / กลุ่มบุคคล / ชุมชน / เด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา / ครู อาจารย์ นักวิชาการ บนพื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้ปัทมะเสวี และหอศิลป์ลำปาง บริเวณกาดกองต้า ซึ่งมีคนในจังหวัดลำปางและนักท่องเที่ยวจากต่างที่ต่างถิ่น รวมทั้งชาวต่างประเทศมาเยี่ยมชม มีสื่อโทรทัศน์ / ภาพยนตร์ / ภาพยนตร์โฆษณา มาถ่ายทำอย่างต่อเนื่อง นับเป็นพื้นที่วิชาการการเรียนรู้ท้องถิ่นที่หลากหลาย อาทิ การสาธิตและสอนเด็ก เยาวชน ผู้สนใจ ทำบายศรี ทำตุง กล้องกระดาษสา ผลิตภัณฑ์กระดาษสา เซรามิกส์ การประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ของใช้ จากดินขาว ดินหรือหินต่างๆ ของพื้นที่ในชุมชนท้องถิ่นจังหวัดลำปาง รวมทั้งการสร้างสรรค์ ผลงานศิลปะบนพื้นฐานของถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง ดังตัวอย่างภาพกิจกรรมต่อไปนี้

“พื้นที่วิชาการเรียนรู้ถิ่นฐานบ้านเกิดและนำเสนอผลการเรียนเรียนรู้ สร้างพลังใจผ่านการประชาสัมพันธ์”

พลังเครือข่ายจากหลากหลายเครือข่ายเป็นแรงขับเคลื่อนการเรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่น เพื่อความรักความผูกพัน ความตระหนักในคุณค่าของเรื่องราวในท้องถิ่น การเรียนรู้และ - กระบวนการเรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่น คุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น เชื่อมโยงกับวิทยาการงานวิจัย วิชาการ และการพัฒนาอาชีพ การดำรงชีวิตร่วมกันของคนในชุมชน ดำรงอยู่ร่วมกับ ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดของคนลำปาง กรณีเครือข่ายดังกล่าวนี้ยังมี ปรากฏกรณีศึกษาอื่นๆ อีก ดังนี้

พลังการถ่ายทอดและสร้างพื้นที่การเรียนรู้เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง

: ศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอดลำปาง และโรงเรียนการศึกษาคนตาบอดลำปาง

ศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอดลำปาง และโรงเรียนการศึกษาคนตาบอดลำปาง ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2527 โดยแพทย์หญิงวิมลณี เย็นจิตร จักษุแพทย์ประจำ โรงพยาบาลลำปางในขณะนั้น ร่วมกับผู้มีจิตอันเป็นกุศลชาวลำปาง

มูลนิธิพิทักษ์ดวงตาลำปาง เริ่มก่อตั้งขึ้นจากคณะแพทย์พยาบาลของกลุ่มงานจักษุวิทยา ของโรงพยาบาลลำปาง เมื่อปี พ.ศ. 2521 โดยจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อการบริการผู้ป่วยที่อยู่ห่างไกล ขัดสน และเข้าไม่ถึงบริการทางดวงตา รวมทั้งจัดหาอุปกรณ์ทางดวงตาที่ยังขาดแคลน ได้แก่ กล้องผ่าตัดตา และเลเซอร์เครื่องแรกในภาคเหนือ และสนับสนุนการศึกษาทางด้านดวงตาของ บุคลากรทุกระดับในลำปาง

ในปี พุทธศักราช 2527 จากการดำเนินงานของกองทุนช่วยให้การบริการตรวจรักษาของ กลุ่มงานจักษุวิทยา โรงพยาบาลลำปางเป็นไปด้วยดี เพื่อให้การดำเนินงานสามารถพัฒนา - การบริการให้ครอบคลุมผู้ป่วยด้อยโอกาสมากขึ้น จึงได้ดำเนินการเปลี่ยนจาก “กองทุน” เป็นมูลนิธิ โดยจดทะเบียนจัดตั้ง ใช้ชื่อว่า มูลนิธิพิทักษ์ดวงตาลำปาง เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ.2527 โดย ได้รับการบริจาคทุนทรัพย์เริ่มต้นจาก “นายประสิทธิ์-นางนวลศรี สุวรรณประทีป” จำนวน - 200,000 บาท และ “นายสันต์-นางสมิตรา วรวงษ์ประภา” จำนวน 60,000 บาท โดย นายแพทย์ บุญสม ผลดี นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดลำปางขณะนั้นเป็นประธานมูลนิธิ ๓ คนแรก และ แพทย์หญิงวิมลณี เย็นจิตร จักษุแพทย์ดำรงตำแหน่งเลขานุการมูลนิธิ ๓ และมีนายสันต์ วรวงษ์ ประภา, นางณัฐฉิณี ถิ่นพั่งา, นางบุญเทียม สุวรรณอัคร์ ร่วมเป็นกรรมการมูลนิธิ ๓ โดยเฉพาะ กลุ่มของนางสาวแสงจันทร์ วนชยางค์กุล, นางคำหลี ตันติพงศ์, นางสุนีย์ วิเลปนานนท์, นางสาวรัตนา เหมจินดา และนางมาลี สุขเมตติกุล ซึ่งเป็นคณะกรรมการร่วมงานอย่างแข็งขันตั้งแต่ เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน

เมื่อปีพุทธศักราช 2536 มูลนิธิธรรมิกชนเพื่อคนตาบอดในประเทศไทย ในพระบรม ราชูปถัมภ์ โดย “นายประยัด ภูหนองโอง” ประธานมูลนิธิธรรมิกชน ๓ ในขณะนั้น ได้ดำเนิน กิจกรรมช่วยเหลือคนตาบอดในจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อจัดบริการด้านพัฒนา

อาชีพและการศึกษาสำหรับคนตาบอดทุกเพศ ทุกวัย ได้มาร่วมมือกับมูลนิธิพิทักษ์ดวงตาลำปาง ก่อตั้ง “ศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอดลำปาง” ขึ้น โดยใช้เงินเริ่มต้นจากเงินที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีพระราชทานแก่คนไทยตัวอย่าง (ของมูลนิธิธารน้ำใจ) จำนวน 50,000 บาท และด้วยความกรุณาจาก “คุณลุงนิวัฒน์ ศิรินาวิน” มีจิตศรัทธามอบที่ดิน จำนวน 12 ไร่ เพื่อเป็นที่ตั้งศูนย์ฯ ลำปาง ณ บ้านเลขที่ 128/1 ถนนสุขสวัสดิ์ ตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดยมีผู้เมตตาร่วมบริจาคเงินเพื่อการก่อสร้างอาคารจำนวน 3 หลัง ได้แก่ สโมสรไลออนส์ลำปาง สโมสรไลออนส์แห่งประเทศไทย ดร.มาร์ติน โคซิมสัน จักษุแพทย์ ชาวเนเธอร์แลนด์จาก มูลนิธิดาร์ค แอนด์ ไลท์ และพี่น้องชาวลำปางและชาวไทย ร่วมบริจาค มูลค่าการก่อสร้างกว่า 8.5 ล้านบาท การดำเนินงานช่วยเหลือ พัฒนาคุณภาพชีวิตคนตาบอด จังหวัดลำปาง จึงได้ถือกำเนิดขึ้นในปีพุทธศักราช 2539 ได้ดำเนินการขออนุญาตจัดตั้ง “โรงเรียนการศึกษาคนตาบอดลำปาง” เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลและเฉลิมพระเกียรติในโอกาส งานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี พร้อมทั้งได้รับอนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์งานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี ประดิษฐานที่ประตูด้านหน้าศูนย์พัฒนาสมรรถภาพและโรงเรียนการศึกษาคนตาบอดลำปาง โดยได้รับใบอนุญาตจัดตั้งโรงเรียนเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ.2539 เป็นโรงเรียนอยู่ในสังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ด้วยพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดป้าย ศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอดลำปาง และโรงเรียนการศึกษาคนตาบอดลำปาง เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พุทธศักราช 2540 มูลนิธิฯ ได้ดำเนินงานด้านการบริการผู้ป่วยโรคตาสู่ชนบท บริการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนตาบอด และส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิตแก่คนตาบอดในชนบท โดยไม่จำกัด เพศ วัย ต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีคำขวัญว่า “ช่วยคนให้มองเห็นเป็นกุศล ช่วยคนมีปัญญาหาเลี้ยงตน เป็นกุศลอันยิ่งใหญ่ในโลกา”

การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอดลำปาง และโรงเรียนการศึกษาคนตาบอดลำปาง ไม่ได้เพียงดำเนินงานตามคำขวัญที่ว่า “ช่วยคนให้มองเห็นเป็นกุศล ช่วยคนมีปัญญาหาเลี้ยงตน เป็นกุศลอันยิ่งใหญ่ในโลกา” เท่านั้น หากแต่เมื่อคณะผู้วิจัยได้ขออนุญาตไปร่วมเรียนรู้กับศูนย์ฯ และโรงเรียน พบว่า มีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ ท้องถิ่นที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่นักเรียนผู้พิการทางสายตาและพิการซ้ำซ้อน และคนในชุมชนที่มีความบกพร่องจากร่างกายแต่กำเนิด จากการประสบอุบัติเหตุ จนมีการรวมกลุ่มที่ก่อเกิดรายได้ทั้งในโรงเรียน มูลนิธิฯ และชุมชนต่างๆ ของจังหวัดลำปาง

ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอด (24 มกราคม 2555) ให้ข้อคิดในเรื่องของการดำเนินชีวิต ความสามารถ ตลอดจนปัญหาของเด็กที่มีความบกพร่องด้านร่างกาย สายตา หู และสติปัญญา เพื่อให้คณะผู้วิจัยเข้าใจและยอมรับความสามารถของเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ด้วย “ความเข้าใจ” อย่างแท้จริง ไม่ใช่ยอมรับเพียงเพราะ “ความสงสาร” หรือ “เห็นใจ” ดังคำพูดที่ท่านผู้อำนวยการสะท้อนถึงทัศนคติของคนไทยโดยทั่วไปที่มีต่อผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกายว่า

“...คนไทยส่วนใหญ่ใช้ฐานความสงสารเป็นหลัก ความเข้าใจเป็นรอง ซึ่งแตกต่างกับชาวต่างชาติที่ให้อำนาจตามสิทธิ ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ด้วยเหตุนี้ศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอดจึงเปิดโอกาสให้เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกายได้รับสิทธิเท่าเทียมกับคนปกติโดยทั่วไป โดยการช่วยฟื้นฟู ส่งเสริม พัฒนาศักยภาพและสมรรถภาพของผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกายในด้านต่างๆ ในประเทศไทย ทั้งชาย หญิงและเด็ก ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่โดยพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นได้อย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี การศึกษาเป็นสิทธิพื้นฐานสำคัญอย่างหนึ่งที่ผู้มีความบกพร่องทางร่างกายทุกคนสมควรได้รับเป็นอย่างยิ่ง เพื่อช่วยพัฒนาศักยภาพของตนเองให้มีความรู้ความสามารถและดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้มีความสุข...”

ทางศูนย์ ฯ และโรงเรียนมีช่วงเวลาที่น่านักเรียนของโรงเรียนไปร่วมเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น งานอาชีพ และวิถีชีวิตทั้งในบริเวณของโรงเรียนเองและเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนเช่นเดียวกับนักเรียนปกติทั่วไป

แหล่งเรียนรู้ภายในศูนย์ ฯ และโรงเรียน มีรายละเอียดตามที่นักศึกษาศาสาวิชาภาษาไทย ชั้นปีที่ 4 ได้ถ่ายทอดบันทึกส่วนหนึ่งของนักศึกษาไว้ดังนี้ (มินณา ชนนไชย และคณะ, 24 มกราคม 2555, นักศึกษาศาสาวิชาภาษาไทย ชั้นปีที่ 4 ที่เตรียมจะออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในปีการศึกษา 2555 ได้มาร่วมในกระบวนการเรียนรู้งานวิจัย คณะผู้วิจัยได้นำงานวิจัยครั้งนี้บูรณาการกับการเรียนการสอนในรายวิชาที่นักศึกษาต้องเรียนในหลักสูตร โดยมีความคาดหวังว่ากระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาจะเป็นพลังหนึ่งในการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อถิ่นฐานบ้านเกิดจังหวัดลำปาง)

...รุ่งเช้าวันใหม่ ดวงตะวันทอแสงท่ามกลางบรรยากาศที่เย็นสบาย นักศึกษาชั้นปีที่ 4 สาขาศาสาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง จำนวนสามสิบห้าชีวิต ต่างมุ่งหน้าออกเดินทางไปยังโรงเรียนการศึกษาคนตาบอด อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

เมื่อก้าวเข้าสู่ประตูรั้วศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอดที่เปิดกว้างต้อนรับผู้มาเยือนอย่างเต็มใจ สิ่งแรกที่เห็นคือบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนที่ดูไม่แตกต่างจากโรงเรียนของเด็กปกติโดยทั่วไป อาคารเรียนสีขาวฟ้าช่างดูสะอาดสะอ้านสบายตา มองไปทางซ้ายมือจะเห็นสนามเด็กเล่นเล็กๆ ซึ่งเต็มไปด้วยเครื่องเล่นมากมาย อาทิ กระดานลื่น ม้ากระดก ชิงช้า ม้าหมุน เป็นต้น เพื่อให้น้องๆ ได้ออกกำลังกายและเล่นสนุกสนานในช่วงเวลาพัก่อน พอมองลึกเข้าไปถัดจากสนามเด็กเล่นจะเห็นโครงการเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับให้นักเรียนทำ มีศูนย์สมุนไพร ปลูกผัก เลี้ยงปลา เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ นอกจากนี้ยังมีโครงการธนาคารขยะที่ช่วยให้นักเรียนรู้จักนำขยะที่สามารถรีไซเคิลได้กลับมาใช้ประโยชน์อีกครั้ง เช่น นำกล่องกระดาษ ขวดพลาสติก มาสร้างสรรค์ประดิษฐ์เป็นผลงานต่างๆ

นอกจากสภาพแวดล้อมสวยงามร่มรื่นที่พวกเราทุกคนรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทางตาแล้ว พวกเรายังสัมผัสได้ถึงบรรยากาศอันแสนอบอุ่นซึ่งเต็มไปด้วยความรัก ความเมตตา ของคุณครูผู้เปี่ยมล้นด้วยความเสียสละและมีใจรักในงานที่ทำอย่างแท้จริง โดยการใช้หัวใจสัมผัสรับรู้ซึ่งเป็นประสาทสัมผัสสำคัญที่เด็ก ๆ ในโรงเรียนแห่งนี้ใช้มองและรับรู้ได้เป็นอย่างดี...

พลังสำคัญอีกประการหนึ่งที่ศูนย์พัฒนาสมรรถภาพคนตาบอดลำปาง และโรงเรียน การศึกษาคนตาบอดลำปาง ก่อเกิดร่วมกับชุมชนผู้มีปัญหาความบกพร่องในด้านต่างๆ จาก หลากหลายปัจจัยสาเหตุ และมีเครือข่ายกัลยาณมิตรมากมาย อาทิ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ลำปาง และมหาวิทยาลัย / สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง และจังหวัดอื่นๆ, โรงพยาบาล ศูนย์จังหวัดลำปาง, สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติ (พก.), กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริม สุขภาพ (สสส.), สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคเหนือ (กศน.ภาคเหนือ) และ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดลำปาง (กศน.ลำปาง), ชุมชนในจังหวัดลำปาง และบุคคล หน่วยงาน องค์กรต่างๆ จนในที่สุด ทางศูนย์ ฯ และโรงเรียน มีเครือข่ายนำผลงานของผู้พิการในชุมชนจังหวัดลำปาง มาวางจำหน่ายที่โรงเรียน และในขณะนี้กำลังดำเนินการก่อสร้างอาคารร้าน Power Blind Shop ซึ่งเป็นอาคารที่ตั้งอยู่บริเวณด้านหน้าของศูนย์ ฯ และโรงเรียน มีโครงการจำหน่าย กาแฟสด ผลิตภัณฑ์ต่างๆ จากผลงานของนักเรียนและผู้พิการในชุมชน รวมทั้งการนัดแนะ ไทย เพื่อสร้างการทำงาน อาชีพ ที่สามารถก่อเกิดรายได้ให้แก่นักเรียนและผู้พิการ เช่น กรณี ของคุณป้าผู้พิการท่านหนึ่งที่อำเภอมะเข่ ท่านถูกถุงปูนจำนวนมากล้มลงมาทับ จนร่างกาย ท่อนล่างไม่สามารถเคลื่อนไหวได้ ทางศูนย์ ฯ โรงเรียน และเครือข่ายกัลยาณมิตรได้ร่วมกัน ช่วยเหลือจนท่านสามารถสร้างสรรค์ผลงานรถมอเตอร์ไซด์จำลอง (แบบขอปเปอร์) จำหน่าย ซึ่งในขณะนี้จำหน่ายที่ศูนย์ ฯ และโรงเรียน ในระหว่างที่อาคารร้าน Power Blind Shop ยังไม่ เสร็จเรียบร้อย สินค้าจากผลงานของนักเรียนและผู้พิการจากชุมชนต่างๆ ในจังหวัดลำปาง รวมทั้งกาแฟสด มีจำหน่ายที่ศูนย์ ฯ และโรงเรียน

